

رد دفتر کتب کتابخانه ملی
شماره ۴۷۲۷۹
تاریخ تحویل
تاریخ دریافت
تاریخ تحویل
تاریخ دریافت

کتابخانه اسناد و کتابخانه ملی
۱۳۱۷

از طرف محمد مشیری دارنده «بنگاه آذر» خیابان سیدی
به کتابخانه اسناد و کتابخانه ملی تقدیم گردید تهران ۱۳۱۷/۱۲/۲۲

بسم الله الرحمن الرحیم

۲/۳

کتابخانه اسناد و کتابخانه ملی
۱۳۱۷

جلد دوم کتاب
خیر بن حسن مؤلف فاضل
اعمال السلطان محمد حسن
و نیز انطباعات و درج
تفصیلات و غیره

در امتداد
فیه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بعد الحمد لله والصلوة نکارنده این اوراق کو بدچون در کمال گذشته
جلد اول کتاب خیرات حیان را نالایف و طبع نموده یسینیه از آن برای جناب
عالم ادیب فاضل ارپب سید محمد ذریه افندگد امت ایام افاضانه
مؤلف کتاب مشاهیر النساء که در حقیقت اساس خیرات حیان است
فرستاده و اهدا کرد و از جناب مشارالیه درخواست نمود که ترجمه
حال خود را مرقوم و ابصار دارند تا در کتاب نامه دانشوران ناصیه
در ضمن تراجم احوال علمای عظام و بکار فضلا درج شود آنجناب از
مطالعه آن کتاب زاید الوصف اظهار انبساط کرده مراسله بزبان ترکی
عربی مشتمل بر تشکر و امتنان و مجملی از ترجمه حال و مصنفات خود بنکارنده
نکاشته که عین آنرا بخرها با ترجمه فارسی در این مقام ثبت مینماید و
بهترین تصدیق و تزیین این مجلد می شمارد و سر این نامه را با فکر
آن تجدد و تقیر بعض متوج میدارد

صُورَةُ مَكْنُوزِ حَبَابِ سَيِّدِ مُحَمَّدٍ زُهْنِي فَتَبَكُّمُ اللَّهُمَّ

حُضُورَ عَالِي مُنْعَانِهِ لِرَبِّهِ

دَوْلَتِ اَوَّلِ اَفْدَمِ حَضَرِ تَلَرِ

نَسَمِ غَيْرِ مَتَرَفِيَّةِ الْهَيْهَ دَنِ اَوَّلِهِ رَقِ وَاَصْلُ دَسْنَا عَزَّازِ وَاَسْتَبْشَا
اَوْلَانِ التَّقَاتِ نَامُهُ عَالِي مُنْعَانِهِ لِرَبِّهِ (مَشَاهِيرُ النِّسَاءِ) نَامِ اَثَرِ كَمَرِ اَنَّهُ مَك
زَبَانِ شِيرِيْنِ بِيَانِ قَارِسِيْ بِهْ نَقْلِيْلِهِ نَفْضَانَنَكْ جَبْرُ وَاَكْمَالِيْ مَرْيَتِ
عَلِيَّاسِيْ كِهْ عَبْدُ كَمَرِ لِرَبِّهِ اِيْقَايِ حَقِّ شُكْرِ اِيْ مَسْتَحِيلِ بِرِ نَعْمَتِ عِظَامِدَرِ
مُبَشِّرِ (خَبْرَاتِ حَسَنَانِ) نَامِ اَثَرِ بَهْتَرِ اَفْضَلَانِهِ لِرَبِّهِ دَنِ بِرِ جِلْدِ دِلِ سُنْدُكْ
اَحْسَانِ بِبُورُ لَمَشِ اَوَّلِ دِيْغِيْ تَبَشِيرِيْ بِهْ مَشْعُورِ تَرْجَمُ خَالِ حَا كِرَانِ دَمِ اِيْلِهِ
اَثَارِ سَا تَرِهِ اَحْقَرَانِهِ مَكْ سُرْعَتِ اَرْسَالِنِيْ اَمْرِ اَوَّلِ مَغْلَحِ حَقَّا كِهْ عَبْدِ بِمَقْدَرِ
لِرَبِّهِ مَسْنُوجِ مَسَارِ بِشْمَارِ اَوَّلِ لَمَشِ وَاَهْدَاسِنِهِ عِنَايَتِ بِبُورِ بِلَانِ (خَبْرَاتِ
حَسَنَانِ) اِيْسِرِ قَرَّةِ عَيْنِ اِبْتِهَاجِ اَوَّلِهِ رَقِ مَوْضُوعِ مَوْضِعِ اَفْتَحَارِ
فَلَمُشْدَرِ .

(مَشَاهِيرُ النِّسَاءِ) مِثْلِ بَرَاثَرِ نَاجِيْكَ ذَاتِ اَكْمَلِ نَجْمِ بِرَانِهِ لِرَبِّهِ بِرِ نَفَادِ مَعْنَا
جَانِبِ غَا لِيْسِنْدَنِ نَظَرِ تَقْدِيرِ وَاَمْعَانِهِ اَلْمَقْدَرِ صَاحِبِهِ اَوْلَانِ بِوَعْدِ عَاجِزِهِ
تَرْتِبَا بَدِهِ حَكْ شَيْ شَرْمَسَارِ لَقْدَنِ عِبَارَتِ اَوَّلِيْ لَازِمِ كَلُورِ اِيْكَنِ اَنْدَنِ زِيَادِ
فَرَحِ وَاَنْبِسَا طَمَئِنِّيْ اَوَّلِ مَشْدَرِ كِهْ بِرِ مَوْثَرِ كْ اَثَرِ بِهْ مَوْقِعِ عَالِيْ اَعْتِبَارِهِ وَاَرِ
مَقْدَنِ بِبُوكْ اَوَّلِ مَوْثَرِ اِيْچُونِ نَهْ شَرَفِ مَتَّصُورِ دَرِ بِهْ مَعْمَدَا كِهْ اَوَّلِهِ بِرِ
كَمَرِيْنِ اَثَرِ ذَاتِ فَحْمَانِهِ لِرَبِّهِ كِيْ (لَوْكَانِ الْعِلْمُ مَعْلُفًا بِالْثَرَا لِنَا لِرَجَالِ مِنْ
فَارِسِ) مَدَحِ جَلِيْلُ مَصَدَقِ بُولْتَانِ بِقَعِهِ اَهْلِنْدَنِ بِرِ دَانَايِ دَوْلَمَنْدُكْ
لِحَاظِهِ وَغَيْبَانِهِ بِهْ مَظْهَرِ اَوَّلِ لَمَشِ وَصَاحِبِيْ اسْتَحْفَافِنْدَنِ اَفْرُونِ نَلْطَفَانِهِ
سَرَاوَارِ قِيْلَمَشْدَرِ .

قَوْلُكَ لَكَ نَامُهُ دَا اَلشُّوْرَانْدِهِ مَقِيْدِ اَوَّلِ مَغْلَحِ اَلْبَقِ نَامِ وَاَمَامِهِ يُوْفَدَرِ .
كَنْدَمِ عَاجِزِ وَاَثَارِ دَمِ نَاجِيْ دَرِ فَضِيْلَتِ وَاَعْلُوْ مَنَقِبَتِ اَلْحَقِّ ذَاتِ الْمُبْعَى

وافحیلرندہ در کہ چاکر لوہے کی مور مقدار بر ناتیوانے خطاب عالی کرمانہ
لوہہ سزا کو رک حق نامستی کترانہ مدہ بونجہ نلطیفات اجرا بیور
مشکندر .

مجرد امر و لئالہ نہ امثال اولیٰ اوزرہ عرض ایدہ ہم کہ سن چاکر انہ
حبیبہ نک توجہ خالندہ اشارت اولمش اولدیجی وجملہ قرق اوچر سید
مقطر اسم اولان استانبولہ ابندالوہے دفتر خانہ خافانہ و برار الی
باب غالیہ مجلس الامضطر او طر سندہ و دها صکر مطبعہ عامرہ دہ خد
کتابت ابلہ مستخدم اولوب الان مکتب ملکیت شاہانہ دہ علم اصول فقہ
ومکتب سلطانہ عربیہ نخود ایشات در سنہ و ہر مکتب مشغول
وتب رسمیدہ مقامی و اوچنی مجید کثانہ خائزم .

عقایدن (المنفذ من الضلال) و دہ اهل صلیب حشندہ (التحفة الاربع)
وادیشاتدن (اطواق الذهب) و (نصیحة الاخوان) توجہ لوہے اثار
مطبوعہ عاجزانہ مدن ایسہ دہ بونلک مطبوعی قالماشرا اولدیغندن
اثار اخیرہ کترانہ مدن مطبوع بولنانلر معروض حضور سامیلرہ
قلمشدر . انلرون ایکسے علم صرفہ دائر اولان (المنتخب فی تعلیم لغہ
العرب) ابلہ آنک مختصر بولنان (المقتضب من المنتخب) نام اثر کزدر
وبرہ علم نحوہ دائر (المقتضب فی نحو لسان العرب) اسمندہ کے اثر احقر
ابلہ دیکر برہ تراجم احوال علما و ادبا یہ دائرہ جزو اولیٰ منتشر
اولان کتاب التراجم در . وبرہ دخی تلخیص المفتاحہ و شرحی مطول
ومختصرہ و حاشیہ سیدہ موجود ایبات وشواہدک شرحی
بولنان (القول الجید) در . و صولنک امر و اشعار پبلہ
منت دار بیور ملرہ توجہات سامیہ دائرہ لربنک بقا
سیلہ بر ابر مستد غادر ہر خالہ امر فرمان حضرت ولی الامر

۷ جہادی الثانیہ ۱۳۵۵ھ

و ۷ شباط ۱۳۵۵ھ

ترجمہ و کلام

بمضور عالی و بی النعمی

جناب جلالہ

الثقات نامہ منعمہ عالی کہ از نعم غیر مترقبہ بود بعز و وصول آن
 مستبشر گردید از اینکه کتاب مشاہیر النساء را کہ از آثار عاجزانہ
 ابن کبندہ است بزبان حلاوت تبیان فارسی نقل و کسر و نقض آنرا جبر
 و تکمیل فرمودہ اند شدہ دریافت نمود و بیعت بزرگے نابل آمد
 کہ ادای شکر آن برای کنیز بن بندہ امر ہے محال است و چون نسخہ از کتاب
 خیرات حسان کہ از آثار منتخبہ افضلان جناب عالی میباشد مرحمت و
 ایصال شدہ و مقرر فرمودہ بود ند کہ ترجمہ حال چاکر آنہ خود را با آنچہ
 تالیف کردہ مجلہ ارسال دارم ابن کبندہ بمقتدا و نہایت مسرت و احاطہ
 نمودہ کتاب مستطاب خیرات حسان را فروغ دیدہ شادمانی قرار دادہ
 در موقع افتخار نهاد کتاب مشاہیر النساء کہ محض تالیفی از بن بندہ میباشد
 چون طرف توجہ فاضلانہ شخصہ مثل حضرت عالی کہ نقاد معانی است
 شدہ و بنظر اعتنا و امان در آن دیدہ اند نہایت مسرور گردیدہ ام
 چہ شرم از برای صاحبان آثار بزرگوار بن نیست کہ مسطورات آنہا
 طرف اعتنا و اعتبار صاحبان مقام عالیہ و دانشمندان کردہ اگر چہ
 من کبندہ میبایست از بن اثر ناچیز خود در آن محض شرمندہ باشم و بی
 حضرت عالی کہ در حق اہل وطن ایشان لوکان العلم معلقا بالشرایع
 لنا رجال من فارس نصی صریح است کتاب مشاہیر النساء را از بن کوار
 بقبول و تمجید خود اخضار دادہ و نگارندہ آن را از یادہ از حد
 استحقاق مورد عنایت و ملاحظہ فرمودہ اند

ابن کبندہ را نام و نامہ نیست کہ در خود درج کردن در کتاب نامہ دانشوران
 باشد خود عاجز و آثارم ناچیز فضیلت و محامد بزرگ خاص شخص فاضلانہ

انحضرت

آنحضرت است که مثل ابن بکده بهیچداره و اشایسته خطاب کریمانه
 عالی خود دیده اینهمه ملاطفه داد و حق مکنزین مبدول داشته اند لکن
 محض امثال امر حضرت تعالی عرض میکنم سین ابن بکده چنانکه در ترجمه
 حال حبیب اشاره شده بچهل و سه رسیده مسقط الرأس اسلامبول
 و در اوایل حال در دفتر خانه خانان و مدتی در باب عالی در اطاق
 مضبوط مجلس و الاوچیه پس از آن در مطبوعه عامه برای نیکویش
 مستخدم بودم اکنون در مکتب ملکیش شاهانه بتدریس علم اصول
 فقه و در مکتب سلطانی بتدریس نحو و ادبیات عربی اشتغال دارم
 و از امتیازات رسمیه نشان درجه سیم بچیدار دارا هستم از آثار
 عاجزانه این بنده که بطبع رسیده لکن از نسخهای آنها نمانده ترجمه ها
 کتاب المنفذ من الضلال است دائره بقاء و تحفه الأرب که در
 رد اهل صلیب میباشد و اطواق الذهب و نصیحة الإخوان در
 ادبیات

امام مؤلفات ابن بکده که نیز طبع شده و بحضور عالی ایفاد میشود
 دو جلد آن المنتخب فی تعلیم لغة العرب و مختصر آن که المقتضب
 من المنتخب باشد در علم صرف است کتاب دیگر المقتضب فی نحو
 لسان العرب در علم نحو میباشد دیگر کتاب التراجم است در
 شرح احوال ادبا و علما و فقط جزء اول آن منتشر گردیده
 دیگر القول الجید است در شرح ابیات و شواهد تلخیص المفتاح
 و دو شرح آن مطول و مختصر و حاشیه میر سید شریف
 مستدعی است و اصول آنها را مرقوم و ببقای تو جهات سامیه
 ممنونم فرمایند و در هر حال امر و فرمان حضرت
 ولی امر است .

۷ جادی الثانیه سنه ۱۳۵۰

۷ شباط سنه ۱۳۵۰

حرف الزاء

زائده

شاعره بوده است اصفهانی و طبع دقیقی داشته صاحب کتاب موسوم به آفتاب
عالمشایب و زایا کفاده ای ستوده در کتاب نشر عشق و نایب الاذکار و شمع
البحر و صفاستعداد و مهارت او نکاشته شده سه شعر مسطور در ذیل از ویست
خوردن خون دل از چشم ترا موخندام خون دل خورده ام و این هنر موخندام
کار من بدو بجز خون جگر خوردن نیست طرفه کار به که بخون جگر موخندام
شیوه عاشقی در کیم نظر بازی را همه از مردم صاحب نظر موخندام

زیراء

جاریه بوده و حضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام او را از ادا فرموده و او از
آنحضرت بعضی احادیث روایت نموده است

زیراء

جاریه بوده است که بنی عدی او را از ادا کرده و از حضرت حدیث روایت نموده است

زبیده ام جعفر

دختر جعفر بن ابی جعفر المنصور است و پدرش بجعفر کبراشتهاد دارد و زبیده خود
زوج هرمن الرشید خلیفه عباسی بوده و چندان خیرات و مبرات و بذل عطیات
نموده که بوصف و نیاید جدا و ابو جعفر منصور دو پسر خلیفه عباسی و بانی شهر
بغداد است شوهر این عم او هرمن پنجمین خلیفه عباسی و مجد در سوم دارشرفون
و علوم میباشد جشن عروسی زبیده و عروسی دوران و جبرئیل مأمون که شرح حال او پیش
نکاشته امد از جشنهائی است که در اسلام بنسبت نظیر آن گرفته شده در موقع این
عیش و شادمانی بنا و آوازه زویر از بیم و ظروف نفرت مملو از درویش و نافرهای مثل
از فرط بله های عود و عنبر عطارفت و هدایا و تحف بسیار نیز از هر طرف آمد
گویند در شعبه عروسی پیرهنه مرصع بجواهر برای زبیده ترتیب داده بودند که جوهرها
صراف و نقاد از تقویم آن اظهار عجز مینمودند عجب آنکه این خوش بختیها و قبی مبدل
ببید بختی گشت و چون روز کار طومار خلافت هرمن در نیش فوکت نزل و انحطاط
در رسید و محمد امین پسر زبیده در جنگ با عساکر عبد الله مأمون برادر پدر خود

خیرات حسنا

۸

مقهور و مقنول گردید و زکار و زبیده سیاشد و عالیشان و هانا که اسباب این
سیار و در خود روزگار هم آورد و از روی لجاج خوشتر این بلا بسند آمد
آدمی یار شهاب الدین عبد الله شیرازی در کتاب صاف الخضره گوید هر که بگوید
روزی با ملکه ملک و عقیده دولت خود یعنی زبیده بلا عیب شطرنج دفع ملائکه
و تطهیر حال میگردم مراهنه را شرط آنکه غالب بر مغلوب حکم نافذ و روان باشد
و هر چه اقتراح و رد اسعاف لازم آن در دست اول هر زن غلبه کرد زبیده را فرمود
نایب را هنر و کسوف که بر قوائم انسان حاوی باشد خلع کرد که در مقابل نظر هر و الهی شد
بایستد زبیده چندان که استغفار میفهمد نیامد بنا کام امثال امر بر حسب شرط
بنمود تا بی الحال زبیده غالب آمد گفت ملایم است که با فائز عیسی که کثیر بن جواد
بود جمع شود هر زن از ساجت و دامت صورت او افت داشت شفاعت کرد
تا در معرض این الناس از جو اهر نفیس با قوت ابد او چند آنکه در و حوصله آورد
گنبد بر آورد زبیده گفت اگر تمامت خزان میزد و لا فت و در ملک اشراک دهد
مقبول نخواهد بود بر مقتضی شرطی که رفته قیام واجب و دفع را محل غیر قابل حد
هر زن در شفاعت پیشتر زبیده افصاح الحاح و ادراج لجاج که بوغر القلوب و بفتح
الحروب صفت آورد زبادت کرد هر زن با فائز و مجمع شد بقصد بر الهی از فار و زده اصلا
او قضا را که بفضل خصم رابع مستعد آن بود که بتقیه نوع و امیداء شخص دیگر کرد
در مقعر رحم شوق یافت و قوت فاسکه بمحافظت آن قیام نمود و آناء شمع جلنا
النطفه علقه فخلقنا العلقه مضغه فخلقنا المضغه عظاما فکسونا العظام لحما
بوسائط فاشرات اجرام علیها انزل المیزان انشاء خلقه دیگر رسانید فبارک الله احسن
الخالقین هنگام میقان وضع محل و زمان نفاس فانه مامون میمون انفس و افضیق
عدم در فضاء وجود آمد چون از حنیض رضاع بیفعا تمیز رسید دلائل نجابت
و شمائل شهامت از حرکات و سکات او ظاهر بود (و الجواد عینه فار)

ایقنت ان جبال الشمس نند کینه لما بصرت بخط الابيض البفق
رو به شخصی منین را بصورت خلافت آوردند و بر دعوی باطل اصرار نمود
در عذاب عذاب کشید بساط طون تقریبه کرد چون تعذیب فری تعلیم یافت
بصفا

خیرات حسنا

۹

بصیاح و عویل و ندب و پلید را آمد مأمون در شش برادران موضع حامل
و موقفی نازل ایناده بود متنتی را گفت فاصبر كما صبر اولو العزم من التسله و
از سرشت کار فطنت و دها و حنک او منجبت شد و شفقت ابوت و حرکت آمد گفت
صد رسول الله ص از قال اولادنا ابا دنا بعد از آن یوم ما فیوم ما محبت و تربیت در
حق او نبرد می پذیرفت تا مأمون در کل علوم بر اقران قایق شد و بادا بی مرام
ملوکانه از فرسیت و میدان دار به برادران غالب چون هر و ن دعوت
حق را اجابت کرد زبیده خواست که محمد ابن پسرش در مسند خلافت قائم مقام باشد
اقتار بدو ارید و لا یكون الاما ارید میا برادران بکرات متحارب و در
تاریخ دولین کیفیت آن احوال شرح است چون محمد ابن بقتل آمد و دعاء خلافت
اورا ملک بشارت من وافق نائینه فائنه امین نکشتند زبید نفسها سر چو باد خزان
از جگر بر کشید و گفت ما افعد نهذا الیوم الیوم فیما به بالحاج مع ابیک انهی
خلاصه زبیده بعد از کشته شدن امین طرف تعبد و تحقیر ظاهر و الهمین فائل
امین کشت و عرض بر مأمون نوشت که صورت آن از فرار زبل است
کل ذنب یا امیر المؤمنین و ان عظم صغیر فی جنب عفوک و کل زلل و ان جل حقیر عند
صفحک و ذلک الذی عودک الله فاطا لمدنک و تتم نعمتک و ادا م بک الخ و دفع
بک الشکر هذه رقة الواله الی توجو ک فی الحیوة لنواب الی لک هر فی المات لک جیل الکر
فان رأیت ان ترم ضعف و استکانی و قل حیلتی و ان فصل جمی و تحتب فیما جعلک
الله لطلب الباء و غیره اغبا فافعل و نکر من لو کان حیاً لکان شفیعاً لیک
و اشعار ذبل را که از نتایج فکر خود زبیده است نیز در آخر بر صبر نکاشت

الخبر اتمام قام من خبر عنصر	وافضل راف فوق اعواد منبر
و ارث علم الاولین و فهم	الملك المأمون من ام جعفر
کنبت و عین تشریل و معها	الیک ابن عی من جفونی و محجری
اصبت بادنی الناس منک قریة	ومن زال عن عینی فقل نصیر
انی طاهر لا طهر الله طاهراً	فما ظاهره فی فعله بمطهر
فابرز فی مکشوفة الوجه خاسراً	واذهب اموالی و احرق ادوری

خبرات حیات

۱۰

یَعْرِضُ عَلَیْ هَآؤُنْ مَا قَدْ لَقِیْتَهُ وَمَا نَالْنِیْ مِنْ نَاقِصِ الْخَلْقِ اَعُوْ
نَذِکَّرُ اَمِیْرَ الْمُؤْمِنِیْنَ قُرَآئِنِیْ فَدِیْنُکَ مِنْ ذِی قَرْمَہِ مُنْذَرُ
فَاَنْ کَانَ مَا اَبَدِیْ لَا مَرَامَہِ صَبَرْتُ لَا مَرَمَ مِنْ قَدْرِ مَقْدَرُ
وَ اِنْ کَانَ مَا قَدْ کَانَ مِنْ تَعْدِیْ عَلَیْ اَمِیْرَ الْمُؤْمِنِیْنَ فَغَبَرُ

ابن عریضہ ہوا سطر جار پہ خالصہ نام بمأمون رسید و پورا زخا اند ز شدت بکریست
و گفت من باید همان عبارت را کہ حضرت امیر المؤمنین علیہ السلام وقت شنیدن
خبر قتل عثمان فرمود بگویم واللہ العظیم کہ من چہن حکمہ نکرده و از ہنکار خشنود نیستم
بعد از آن مأمون ظاہر ز انفرین کرد و تسلیت نامہ بزبیدہ نوشت و اموال مغصوبہ
اورا مسترد ساخت و از بن عریضہ معاموم میشود کہ زبیدہ علاوہ بر کلمات نفسانی
در ادبیات و انشاد اشعار مرتبہتی عالی داشتہ است

از بزرگواریهای زبیدہ اینکہ روزی عربی اورا مخاطب نمودہ این دو شعر بگفت
طوبی لسانک المصاب از بیدہ اینکہ جعفر
نقطی لا کف من الرغاب نعطین من رجلیک ما

کسانی کہ در خدمت زبیدہ بودند خواستند عربی را اذیت کنند او خود مانع شد
و گفت قصد این بیچارہ مدح بودہ از عہدہ ادای آن بر نہامدہ شنیدہ است کہ گفتہ اند
شمالک اندک من ہمین غیرک خواستہ است نظر این مضمون را بنظم ارد قصور خیال اورا
از دقیقه دیگر غافل نمودہ بعد از آن امر کرد جابرہ با و بدہند و اورا بر لغزشی کہ در شعر
اتفاق افتادہ واقف سازند تا منتشر نشازد

نابید است کہ مأمون پسر عم زبیدہ بودہ چہ این خلیفہ پیر ہا و وز است و ہون پسر
محمد المہدی ابن ابی جعفر المنصور میباشد و زبیدہ چنانکہ پیش ذکر شد دختر جعفر بن
ابی جعفر المنصور بود و ظاہرہ و الیمین کہ زبیدہ از و شکایت کردہ ابو الطیب طائہن
الحسین یکی از امراء معروف عباسیہ بودہ و در حقیقت فتح و غلبہ او بر عساکر امین
مأمون را بخلاف نابل نمودہ و در ازای این خدمت حکم را نے خراسان یافتہ و الظاہر از
نژاد و صلب او میباشند کو ہند در یکی از مخاربات بادست چپ خریبہ بشخصی زندہ و
اورا د و نیمہ کردہ طہد معروف بہ ذوالیمینین شدہ و در حق او گفتہ اند کلنا یدیک

خیرات حسنا

۱۱

یہی ہیں جن قصیر و چون یک چشم داشتہ شاعر ہے گفتہ است

یا ذا الیمین و عین واحدہ نقصان عین و عین زائدہ

ادیب فاضل کامل محمد ذہنی افندہ کتب مشاہیر النسا بمناسبت شکوہ جشن
عروسیہ زبیدہ شرحی از جشن منرا و حتی کہ سلطان مراد خان برای پسر ایلدرم با زبیدہ خان
گرفتہ نوشتہ کوید یکی از ولایم بزرگے کہ در اسلام دادہ شدہ و لیمہ عروسی ایلدرم
با زبیدہ خان است کہ در سال ہفتصد و ہشتاد و سہ اتفاق افتادہ و سلطان خاقون
دختر قرہ منان او علی علی بیگ را در سلاک ازدواج در آورده و جشن این مناکحت را
تا لے بلکہ مقدم بر جشن عروسیہ بوران و زبیدہ باید دانست در این سور کلیہ ملوک
اسلام و امرای اطراف دعوت شدند و ایلچی ہر یک با ہدا یا ای ملوکا نہد و بار سلطان
آمد و از امرای مشہور عثمانی آغازی اورنوس بیگ درینوقع صد نفر غلام و صد نفر
کنیز تقدیم کرد در دستہ ہ نفر غلام کہ مقدم بر سنا بر بود ند طبقہ ہای نفرہ بود
پرا از طلا و در دستہ غلام دیگر کہ در عقبہ غلام اولے بود ند طبقہ ہای طلا بود
پرا از نفرہ و ہشتاد غلام دیگر ہمہ شمعداغہای نفرہ و مشربہا و لکھا و ابریقھا
و سایر اوائی نفرہ در دستہ داشتند و بنا بر مسطورات تاریخ منجم باشد ایلچی ہا
سلاطین از دیدن پیشکشی نماز ہے اورنوس بیگ از ہدا یا ای خود شرمندہ شدند و
سلطان ہدا یا ای اورنوس بیگ را بتوسط ایلچی سلطان مصر برای سلطان مصر
فرستاد و ہدا یا ای سلطان مصر را بہ اورنوس بیگ عطا فرمود و تقدیم سایر
ملوک را با صرا و علما و صلحا بذل کرد

زبیدہ خانم

از بنات خاقان خلد اشیان فتح علی شاہ طاب ثراہ و از بطن منہاہ افیرین خانم شیراز تہ
بوجود آمدہ از عطا بل غارقات و کہ اہم شاعران ہنما و نباید نو اب اشرف الفخ و الا
عضد الدولہ سلطان احمد میرزا دام اقبالہ شرح حال خدر مشارا الیہاد از قرار
ذیل نکاشتر اند

زبیدہ خانم زبیدہ عصر خویش و در سلاک نساء غار فر منسلک و از مرید ہا ہے
مرحوم حاجی میرزا علی بنی ہمدانی است کہ مرقبی از اوراد و از کار فراغت دارد

خبر ات حسا

۱۲

دو حسن خلق بدو رجه کرد و مدت شصت سال توقف همدان با وجود هر قسم ریاست
و نفاذ حکم احدی از ورنه پیچیده علاوه بر ذیارت حرمین شهر یقین بدست گرفتن بعثت
غالیات عراق عربی ده مرتبه بمشهد مقدس مشرف گشته و هرگز در اسفار و تجلات
ظاهره با خود ندانسته کثیرا بذل و بخشش مینماید اما در خفا و بطوریکه هیچکس
ندانند فقر او مساکین و سادات و طلاب ارباب استحقاق از عرب عجم از جود و کرم او
در سفر و حضر بجز نمیدانند و بدین سائل را هرگز محروم نکرده است از منافع املاک و
مقرری خود هر ساله مقدار و مبلغی برای خارج شخصه خود موضوع میکند و باقی را
مخصوص انعام و اطعام ارباب و ایام و در ماندگان و بدو ایا از منافع حتی الامکان
از شب نده داری و ریاضت بدین و ترک لذت فرو گذار نکرده پیوسته در کار تنکبه
نفس میگوید بعضی کرامات از وحاکمیت چه کنند آنچه من خود مشاهده کرده ام این است
که وقتی در سفر مشهد مقدس با این شاهزاده خانم مقدسه همسفر بودم و هوای نهایت
گرم بود در منزل میامی و نفر از زواری که مریض بودند محتاج به پنج شدند فدی
پنج پیش آمد از من بود شاهزاده خانم فرستاده برای مریضها پنج خواست فدی از آن
فرستادم ثانیاً آدم ایشان آمد و پنج خواست من پیغام دادم که هوا گرم است و برای
خودمان لازم میباشد جواب دادند پنج برای همه اهلان ناخوش لازم نراست مضامین
نکبند فرد پنج فراوان برای شما خواهد رسید آنچه پنج حاضر بود آدم اما هیچ
کمان نمیگرم که با بن زودی بتوان پنج تحصیل نمود صبح همان شب نوای بنیر الدوله پروز
میرزا احاکم سبزواری با استقبال ما آمده و پنج زیادی همراه آورده بود آنوقت از صفای
ضمیر شاهزاده خانم نهایت متعجب شدم و دانستم که خبرات حسبان نیز بکرامت و احسان
صاحب مقامات میشوند باز وقتی در مشهد مقدس بدیدن آن مقدسه رفتم تنباکوی
ایشان را بدیدم یک کیسه تنباکوی خوب بر نیاز فرستادم سه روز بعد سه کیسه
تنباکوی مرحوم اصف الدوله برای من فرستاد خلاصه علیخان نصره الملک پسر مستخدا
قراکوزلو بشرف همسفره زبیده خانم نایل شد و حسین خان حسام الملک که از امرای بنیر
دولت علیه ابرار و صاحب منصب امیر قومانده و حکمران کرمانشاهان است از ایشان بوجود
آمد حالا تقریباً هشتاد سال از عمر آن عقیده گذشت و اسباب عزت و احترامی که بر او

خیرات حسنا

۱۳

اوفر اهرم بوده کثر کسب را نظیر آن روی نموده آنخصایر او اینست که در ناخوشیها
بطیب رجوع نمیکند آنچه را از مرشد خود شنیده معمول میدارد یا با ستیخاره کار
میکند ارد از این خیریه او کاروانسرا نیست مدد و بوضع مخصوص برای افانت و ار
در قرئه تاج آباد که متعلق است باحقاد مرحوم حاجی ملا رضا و همدان روح الله
روحه این کاروانسرا ابشر اکثر مرشد خود مرحوم حاجی میرزا علی بنقی و بکشد ایشان
بنا کرده و قریب هزار تومان خرج آن شده نیز پله در نزدیکی او (ان) که رود عظیم
از آنجا درواست ساخته و ثواب اشرف والا احتشام الدوله سلطان اویر میرزا
که او از ساختن این پل در همدان حکومت داشتند در مخارج این پل شرکت کرده اند
بقعه و صحن امامزاده یحیی و واقعه در همدان را احسان الملک بجوایشان عمارت
کرده و مبلغی مصروف داشته چون مرحوم حاجی میرزا علی بنقی طیب الله مضجعه مرشد
زبیده خانم در همدان در بقعه بابا ظاهر مصروف مدفون شده هر سال زبیده خانم
مبلغی بمصرف روشنائی از بقعه و خرج قاری و متول و غیره میرساند و دود آنک
از قریه لا له بین ملک خود را وقت کرد که حاصل آنرا در کربلائی معمله صرف نغز
دار و روشنائی کند تخلص زبیده خانم جهان است و اشعار مسطور در ذیل

نمونه این از لاله و در آری منظومه آن طبع روان

گفتند خوشتر در گوشه لچون عاشقی دیوانه شو

که وصل او خواهی خود بیکانه شو بیکانه شو

در عشق او که صادق با بد بسوزی خویش

در شعله عشقش دلا پروانه شو پروانه شو

اندر دل هر غار بی زین می بود میخانه ها

خواهی لام غار شوی بختانه شو بختانه شو

و لها

روز و صلت سرفرازم همچو شمع

نایبائی جان بسازم همچو شمع

که بسوزم که بسازم همچو شمع

در شب هجران کدازم همچو شمع

در رهت سناده ام از دوشوق

از غمت با آتش هجران همه

و لها

خبرات حیات

۱۴

والها

خواهم از ساقی مهر و شراب نماید لطف عام هر زمان دیند بکام خشک من جامی کو
گرچه نتوانم از لعل لنگان پانهم در کوی تو لطف تو گر شامل اید می نهام گامی کو

والها

درده بمن ایستازان می و سپه پیمان کز سوز درون کو هم شعر دوشه مسانه
خواهم که در پرستی خود نیز روم از یاد غیر از تو نماند کس نه خوش و نه بیگانه
از عشق رخ جانان از کشته اش جفا حیرا مسانه سخن گوید این عاشق دپوانه
نگارنده گوید زبیده خانم در این اواخر (در حد و دنا ریح نالیق این کتاب) در گذشت
و نام نیک و آثار خیریه او بماند و با او لیا و نیکان محشور بباد

زبیده اسلامبولی

بنابر مستورات تاریخ مراد می این زن دختر اسعد افند بن اسمعیل افند شیخ اسلام
و از نساء مشهوره اسلامبول است و علوم فقه و لغت و ادبیات مهارت داشت
شعر فارسی و ترکی را بنحوی میسروده و صاحب مضامین بکر بوده سلاطین و وزراء
او اخروئات و از دهم هجری را مدح نموده است پیشتر وقت خود را بمطالعه کتب میگذراند
و اشعار خود را مدون کرده چون پدرش اسعد افند و برادرش شیخ الاسلام
شرف افند نیز شعر می گفتند و توان او را بدین توان خود ملحق کرده یعنی در یک
مجلد قرار داده اند بعد از آن کتاب این وضع را رسم کرده در استکباب اشعار این
پدر و پسر و دختر اول گفته اسعد افند و بعد بیات شرف افند و در آخر
دپوان زبیده را می نویسند مشا و الیهما را در پیش افند نقیب الاشراف
که از صدور آن عصر بوده بزنی گرفته است و پسرش که فطنت تخلص داشت
نیز از مشاهیر شعر اشتهر کرده میشود این زن در ماه ذیقعد سال هزار و صد و نود
و چهار هجری وفات نموده و در قبرستان ایوب مدفون شده است

این بود شرحی که صاحب تاریخ مراد می در حق زبیده اسلامبولی نوشته اما
بعقیده او بیب فاضل محمد ذهنی افند مصنف کتاب مشاهیر النساء فطنان زبیده
نه پسر زبیده و گوید ترتیبی هم کرده است نسخ دو او بر مسطور و ذکر شد خلاف

خیرات حُسن

۱۵

مشهور است

زبده اغای جلالین

از زوجات سلطان خپن میزای باقر بوده و فرزند ازینها از وجود امد است

در فاء بنت عک

زنی بوده است از اهالی کوفه در جنگ صفین حضور داشت و لشکران حضرت
امیر المؤمنین علی علیه السلام را بجنبش با معاویه تحریر می نمود در باب سنی ششم
کتاب مستطرف که از عفو و گذشت سخن می نماید حکایتی از حلم معاویه ذکر کرده
ضمناً گوید در فاء بنت عک در جنگ صفین اصحاب امیر المؤمنین علی علیه السلام را
بقنال ترغیب میکرد و می گفت ایها الناس ان المصباح لا یضئ فی الشمس وان
الکواکب لا تضئ مع القمر وان البغل لا یسبق الفرس و لا یقطع الحدید الا بالحدید
الامن استرشدنا ارشدناه ومن سألنا اخبرناه ان الحق کان یطلب ضالته فاضاها
فصبراً یا معشر المهاجرین والانصار فکاتکم فکاتکم بکم وقد التأم شمل الشنات
وظهرت کلمة العدل و غلب الحق باطله فانه لا یتوی الحق والمبطل امن کان مؤمناً
مکن کان فاسقاً لا یتون فالنزال النزال والصبر الصبر الا وان خضاب النساء
الحناء وخضاب الرجال الدماء والصبر خیر الامور عاقبه انما الحرب غیر ناکصین
فهذا یوم له ما بعده

یعنی ای مردم چراغ در نور افتاب و شمع ندهد و سارکان را در تابش ماه
فروغی نباشد و استر بر اسب پیشه نگیرد و آهن جز باهن بریده نشود بدانند
و اگاه باشید که هر کس طلب ارشاد از ما نمود او را بر راه رشاد رساندیم
هر کس چیزی از ما پرسید جواب مسئلتش بر اندیم همانا حق کشته خود را می جسته
پیدا کرد ای مهاجرین و ای انصار صبر کنید و پایدارید کویای بیستم که خلاف
و نفاق از میان شما برداشته شده و اتفاق حاصل است کلمه عدل ظاهر گردیده
و حق بر باطل غلبه کرده و کسیکه از پی حق است با آنکه جوای باطل است نیکینا
نیست ای کسیکه مؤمن بوده مثل کسی است که بفسق گذرانیده البته برابر
نخواهد بود پس زینهار امانه کارزار باشد و بکوشید و ثبات بورزید

و بدانند

خبرات حسنا

۱۶

و بدانید که خضای نان با خناس و خضاب صحران بادماء و صبر غاقبه
بهترین کارها بجهت شایسته اند روی بگردانید که امروزه افسردگی
از دنیا است و این جهاد را جزای در پی

گویند این را امین نیز معنی محبوبه دانشمندان نام و در تزیین الاسواق
تالیف حکیم داود انطالک است از عجب از و ذکر شده است و در فاء جده
مروان بن حکم بوده و قبل از آنکه زوجه ابوالعاص بن امیر شود فوت کرده
میموده و زانیات را بختا خود را می داده همبند زانیه ناز بختا او
می آمده برای اعلام بطلبین علی بالای خانه نصب میکرد بنا بر این او را
زرقاء صاحب ایات هم میگفتند و محض تخفیف حکم و مروان آنها را
بنو زرقاء می نامیدند

زمره خاتون

مادر الناصر لدين الله خلیفه عباسی بوده و ظن غالب آنکه در مشهد مقدس
در روضه رضویه بعضی ابناء بحکم او ساخته شده و آثار آن هنوز باقی
باشد و شیخ الناصر لدين الله ابن خیال را نایب می نماید و تاریخ نیز
توافق می کند

زمره

دختر ابرق محدثه منجیه و زوجه مولانا اشیرالدین و مادر نصار است که شرح
حال او بناید اشیرالدین از مشاهیر مائه هفتم هجری بوده است و زوجه او
زمره نزد علماء محدثین معتبر و نایب اشباع حدیث کرده و بمقامی رسیده
که طلبه ابن قن شریف از وی نقلی اخبار و تحلی و آیات می نموده اند
ابو محبت ابرق و دمیاطی و ابن صواف و ابن السیفی و عجمی عبد القادر
الضبی و زینب الاسعدی که شرح حال آن بناید و ایت حدیث کرده بعد
از چهل سال زندگانی با شوهر خود در شانزدهم ماه ربیع الآخر سال هفتصد
درگذشته در مصر مدفون شد و دختر او نصار هم در همان مقبره که او
دفن شده بخاک رفته است

خیرات حسنا

۱۷

زنبیره

بکسر آء و تشدید نوون از سنو ان عصر سعادت زمان بعثت خواجہ کائینا^{صلی}
و جاریہ روینہ الاصل ہودہ ابنداد رتحت تملک یکے از پیر از عبد الدار
از کفارینے مخروم میریت بعد از آن بحضور رسول صلی اللہ علیہ وآلہ
ایمان آوردہ بشراف اسلام مشرف گشت چون مالک او از اسلام او آگاه
شد اصرار در دارنداد او نمود و از آنجا کہ او قبول نمیکرد پیوستہ اورا
معدب ہ داشت خلیفہ اول ابو بکر از حال او با خبر گردیدہ و ہر اجزید
و ازاد کرد ابن اشہر کوید بعد از آنکہ زنبیر قبول بر اسلام نمود چنان او گور
شد مشرک کہ گفتند چون زنبیرہ از لات و عزیزے بیزار جسدہ باہن درہ گرفتار
گردیدہ است او در جواب گفت لات و عزیزے از حال پرستندگان خود
ببخزند قضای اسمائے سرا باہن روز نشانیہ و خالق من میتوانند و بار چشمہا
سراییناے دھد و صباح روز دیکر بادیدہ ہکایینا از خواب برخاست کفر
قریش گفتند اینہم از سحر ہکایینا صلی اللہ علیہ وآلہ است امنی
مولانا جلال الدین محمد روے سقی اللہ تراہ در مشوہی اشارے بخالات
زنبیرہ کردہ است

زہرہ

محدثہ مشہورہ ام الحیاء الانباریہ است کہ در حرف ہمزہ توجہ حال او
نکاشنہ شد

زہرہ بیکہ اغا

مادر میرزا سلطان علی کورکانے والے سمرقند بودہ ابن زن بمحمد خاشیہ
عاشق شد و بدینجہت سبایہ فراہم آورد کہ پسر سلطان علی کہ ضعیف
عقل داشت شہر سمرقند را بجدال و نزاع بمحمد خازشہ بانی تسلیم کرد
اماشیخان وصل ابن زن را طالب شدہ بہانہ بدست آورد و میرزا
سلطان علی را بکشت و جمعی از اغاظم سمرقند از قبیل خواجہ قطب الدین
یچنی وغیرہ را نیز ہلاک نمود و سمرقند را بدون مواصلت بازہر بیکہ اغا

مائل شد

زیبائی

شاعرہ بودہ است معاصر نامولانا جامی اور ابھارت واسٹا سودہ اند
این بیت ازوست

قامت شیوہ رفتار چو بند کاند سرور ابدہ خود ساد و ازاد کند

زیب النساء بکرم

ہفت عالمگیر یاد شاہند و سناست مادرش دینار شاہ نواز خان صفوی
بودہ تولدش در سال ہزار و چهل و ہشت ہجری اتفاق افتادہ از علوم عربی
و فارسی بہرہ بکمال یافتہ و کلام اللہ مجید را حفظ کردہ خطوط کتب و
شکستہ و نسخ را خوب مینوشند و ہوادہ بترقیہ حال اہل فضل و کمال ہمت
میکاشند جمعی کثیر از علما و شعرا و ارباب قلم از منشی و خوشنویس و کاتب
در ظل توجہ و عنایتش اسودہ پیرستہ اند و از آنجا کہ در قدردانی و
توقیر اہل علم و فضل مبالغہ داشتند و سایل و کتب بسیار بنام او نالیف کردہ
مشار الہا در سال ہزار و صد و پندرہ ہجری بوجہت ایزد ہیہ پوسندہ
ادخلی جنتی را بزینادت یکعدد تاریخ وفات او گفتہ اند گویند از شرط
مناعت قبول ہر کسی احدی ننمودہ تمام عمر ہیہ شوہر و تنہا بسر برد و بوائے
پیردخت ابن چند شعر از آن دیوان و از نثایچ افکار اوست

خبر و کرم و بزرگن	ترکس نیم مسکت را
از نہ جام جرعدہ	سناہی پرست را
بہر شہادت جہا	یک نکہ از تو بس بود
گرم غضب چہ میکنے	غمرہ تیز دست را
ناب مدہ بطرہ اف	بر دل موکیرہ قرن
بدعت نازہ منہ	قاعدہ شکست را

و لها ایضا

علاج تشنہ بکرم کے شود زات عشق بود برا بر یک قطرہ رود نیل مرا

خبرات حسنا

۱۹

کجاست جذبه عشقه که از ديار خود

کند برون بیک اچا هنر ارمیل را

فریبی نده

این زن را فاطمه پیر می گفتند و از قرار یک در نفحات الانس مسطور است
مشیار الیهادارای دُبت و مقام ولایت و معاصر جنبید بغداد و خدایه الله علیه
بوده و در خدمت جمید و ابو حمزه بشخصها ملازمت می نموده است

زین الدار

دختر ابو دُب علی بن یحیی و ستماء به و چهره بود که بنا بر فضل و کمال و مهارت او
در علم فقه او را زین الدار یعنی زینت خانه لقب داده اند این شرحی است
که صلاح الدین صفی در کتاب خود که موسوم به عنوان النصر و حاوی تراجم
اعیان آن عصر میباشد در حرف زاء نگاشته و گوید ترجمه حال زین الدار
در حرف واو بیاید اما چون در حرف مزبور از شرح دیده نشد بهین
قدر قناعت رفت

زین العرب

دختر تاج الدین عبد الرحمن بن عمر بن حسن بن عبد الله السکری دمشقی و
محلّه ایت مشهوره که او را بنت الجورانی می گفتند از کتب حدیث کتاب
موسوم به الاربعین السباعیات از مؤلفات عبد المنعم الفزازی را نزد
تاج الدین القرطبی خوانده بعد از آن همان کتاب را چند بار تدریس نموده است
و از مشایخ علم حدیث از عزالدین عبد الغنی بن عثمان الارذبیلی اخذ حدیث
کرده و از حافظ سناوپی و ابوطالب بن صابر و ابراهیم الخشوعی و اصحاب
ابن عساکر و غیره اجازت گرفته است محفوظات او زیاد بوده در سال
شصد و بیست و هشت هجری متولد شده و کمال الدین العاد الیستره
که از اعیان آن زمان بوده او را بزنی گرفته در سنه شصد و پنجاه و هشت
هجری شوهرش درگذشته و او بعد از آن قبول شوی نموده بمکه معظمه
زاده ها الله تعالی شرفا مشرف شده مدتی در آنجا اقامت نموده و شیخه رباط

خبرات حسنا

۲

الحرمین کردیده در اوایل سال هفتصد و چهار بدو در زندگانی گذشت

حضرت زینب

دویمین دختر حضرت رسول صلی الله علیه و اله است پوشیده نباشد که چون سن مبارک حضرت خبر الانام علیه صلوات الله الملك العالم به پیشینج رسید به اشاره عم خود ابوطالب مایل از خدیجه بنت خویلد بطور مضاربه گرفتن غارم شام شدند و خدیجه سلام الله علیها غار به میسر نام ملازم سید انام نمود و بروایتی یکی از خویشان خود را که موسوم به خنیمه بن حکیم بود همراه حضرت امیر فرمود و حضرت نبوی امتع را که از خدیجه کبری گرفته بودند در بصر شام بهها و سود تمام بفروختند و بکسر معطر و عطر فرمودند و روزی در حضرت بکسر خدیجه با جماعتی در غره نشسته بود دید جمعی از شام می آیند و در مرغ بال گشوده و پر در پر کرده بر سر یکدیگر افتاده اند و معلوم شد مرغان منع حرارت آفتاب از وجود مبارک سید کاینات می نمایند و در وقت میسر به خدمت خدیجه آمده کرامت را که در راه از حضرت رسول صلی الله علیه و اله دیده بود بگفت و از حالت امتعه و اموال معلوم شد که نفی کثیر از آن سفر حاصل شد بنا بر این بعد محبت خانم الانبیا در دل خدیجه جا گرفت و به ازدواج آنحضرت شایق گردید و زنی از خویشان خود را بر آن داشت که این طلب را بوجهی بخضرت و سالت پناه می افکند و پس از آنکه مانع از ضمیر خدیجه کبری با آنحضرت اظهار شد و از این طرف نیز علامت میل ظاهر گردید خدیجه عم و پس عم خود عمر و ورقه بن نوفل را جهت انعقاد مجلس نکاح بخواست و حضرت مقدس نبوی صلی الله علیه و اله با اتمام خویش حمزه و ابوطالب بخانه خدیجه تشریف بردند و ابوطالب و ورقه بن نوفل هر یک خطبه بلیغه خواندند و خدیجه کبری را در حباله خیر لورای در آوردند و مهر خدیجه را اکثر بیست ماده شتر جوان نوشته اند و روایات دیگر نیز هست بهر صورت میان حضرت رسول صلی الله علیه و اله و خدیجه کبری الفتن و محبت مفرطه

خیرات حسنا

۲۱

واقع شد و چهار پسر که قاسم و طیب و ظاهر و عبد الله نامیده شدند و
چهار دختر که رقیه و زینب و ام کلثوم و حضرت فاطمه سلام الله علیها نام شدند
حضرت پیغمبر را از آن بطن مظهر حاصل آمد و آنحضرت را دیکر فرزندی
نبوده و نیامده است جز ابراهیم که از ماریه قطیه وجود یافته و بعضی اولاد
ذکور آنحضرت را سه نفر گفته قاسم و عبد الله و ابراهیم و طیب ظاهر را
لقب عبد الله دانسته اند در هر حال زینب خرد و نیم رسول اکرم است و
مادر او عندیجیه کبری میباشند و بقول دختر اول است در سال سی ام از عا
الفیل که پنجاه سال بعد از مرگ حضرت رسول صلی الله علیه و اله ناحیه
کبری باشد متولد شد و چون بمقد بلوغ رسید او را با پسر خاله اش ابوالعاص
بن الربیع بن عبد العزی بن عبد الشمس بن عبد مناف در رسلک ازدواج
کشیدند و ابوالعاص در جنگ بدر را سپر شد زینب قلاده را که خدیجه
سلام الله علیها با و داده بود جهت فدای شوهر خود از مکه بمدینه فرستاد
چون چشم پیغمبر صلی الله علیه و اله بر آن افتاد رفت فرموده معا و ذی
و ابوالعاص نیز رهائی یافت اما با و فرمودند چون بمکه رسید باید زینب را
بمدینه فرستد چه اسلام و کفر اسباب تفریق شما شده است ابوالعاص قبول
کرده و بوعده و قانمود و بعد از چند کتب اسلام در دل ابوالعاص نمودار
گردید بمدینه آمد و مسلمان شد بر و ایتیه حضرت رسالت بمان نکاح
اول باز زینب ابوی دادند و برخی بر این اند که متحد بد عقد فرمودند
در هر صورت زینب را از ابوالعاص پسر امده علی نام و دختر پیغمبر
به امام علی هنوز بالغ نشده بود که راه عالم دیکر پیچید و امام را خضر
امیر المؤمنین علیه السلام پس از ارتحال سیده سناء بموجب صبت صدیق
کبری در حباله نکاح در آوردند و زینب در سال هشتم هجرت از پنجاه
بیرای جاودان رفت و سوده بنت زمعه و ام سیکه و ام ایمن و ام عطیه
انصار را و راغیل دادند و حضرت خیر البشر لکون خود را اشعار او
ساخته بدست مبارک وی را بخاک سپردند

خیرات حسنا

۲۲ حضرت زینب

دختر حضرت امیر المؤمنین علی علیه السلام است و از بطن مطهر سیده دنیا حضرت فاطمه زهرا سلام الله علیها بوجود آمده و بنیب کبریه مشهور شده جلالت قدر و عظمت و تیره و رفعت شأن و مقام و کمال عقل و دانش و علو منزلت و قوت جنان و طلاق لسان و فصاحت بیان و سایر مجامد و محاسن حضرت زینب الکبریٰ سلام الله علیها را دوست دشمن معترف میباشند و بطون طحیف و فانی متواتر اخیر داده اند سال ولادت آنحضرت را محدثین و ادبای سیر تقیین نگزیده جز اینکه گفته اند قبل از رحلت رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم قدم بعرضه عالم نهاده لکن از سیاق کلام مصنفین معلوم میشود که حضرت زینب کبریٰ فرزند پست که بعد از جناب سید الشهدا علیه السلام متولد گشته و اول دختر امیر المؤمنین علی علیه السلام است پدر بزرگوارش او را بعمر زاده او عبد الله بن جعفر طیار تزیین فرمودند و چهار پسر که علی و عون الاکبر و محمد و عباس نام داشتند و یک دختر که مکیه نام کلثوم بود از آن بطن ظاهر بوجود آمد در سفر عراق و واقع گردید زینب کبریٰ بارادری حضرت سید الشهداء علیه السلام و التّجّنه و التّشاء همراه بود و همیشه آنحضرت این خواهر را زیاده از حد احترام میفرمود و در حقیقت بعد از شهادت سید جوانا بهشت از گردن بالا تا شام و از شام تا مدینه طیبه پیرش و اهل بیت سید الشهداء علیه السلام از زینب کبریٰ میبود و میتوان گفت شاهدی از زنان عالم بقدر این زن سخنی و مصیبت ندید و در هیچ محنت نکشید علاوه بر برادران و برادرزادگان دو پسر نیز از او در وقوعه یوم الطّف شربت شهادت نوشیدند یکی عون که بدست عبد الله طایفی که شتر شد و بگریه محمد که غامر بن هاشم او را مقنول ساخت در هر حال و هر جا آن ایت کرامت و کوه حرم یعنی حضرت زینب صبر کرد و نیز کلماتی که در لایب رضا بقضاء خدا و تسلیم امر او باشد بر زبان نیاورد و عبارات و خطب زینب کبریٰ را محدثین و مؤلفین زینت او را از خود حسنا و آنها که در ردی بقو خطابه و حقایق بر اعث و بیان نظر و معرفتی دارند

خیرات حسن

۲۳

زاید الوصف شود و تجبید نموده اند و از جمله عبارات واقعه آن محدث علیا
خطبه مختصر است که در وصول بکوفه بعد از واقعه جانوز کر بلا بیان فرموده
و این در وقت بود که اهل کوفه اظهار تداوت از کار زشت خود میکردند و ناسف
ميجوردند بشر بن خنبر اسد کو بدین دریغوقع برید خنبر امیر المؤمنین علیه
نظر کردم بخدا قسم که هیچ زن با شرم و حیا ندیدم که بدین فصاحت سخن
سراید و تکلم نماید کو باز بان امیر المؤمنین علی بن ابی طالب ردهان داشت
بمردم اشاره کرد و گفت کوش دهید و به پیچیده میگویم همه خاموش شدند
و سراپا کوش آنگاه فرمود

الحمد لله والصلوة على ابي محمد وآله الطيبين الاخيار اما بعد يا اهل الكوفة
ويا اهل النخل والغداة تبكون فلا رقاة لكم ولا هدايات الرقة انما
مشكم كمثل الی نفست غزلها من بعد قوة انكاثا نتخذون ايمانكم دخلا
بينكم الا و هل فيكم الا الصلف والنطف و ملق الاماء و غنم الاعداء
كم غي على دمنه او كفنه (كفنه) على ملحودة الاساء ما قدمت لكم انكم
ان سخط الله عليكم و في العذاب انتم خالدون ابكون و تنحبون اي والله
فا بكو اكثر او اضحوك اوليا فلقدهم بغارها و شاربها و لن نرضوها
بعسل بعدها ابدان و ان ترضون قتل سيل خانم الانبياء و سيد شباب
اهل الجنة و ملاذ خيركم و مفرج نازل لكم و منار محبتكم و مدرة سنتكم الا
سواء ما نردون بعدا لكم و سحقا فلقدهم خاب السع و تبث الاید و خست
الصففة و بوتم بغضب من الله و ضربت عليكم الذلة و المسكنه و يكم يا اهل
الكوفة اي كبد لو سول الله فريتم و اية كريمة له ابرزتم و اي دم له سفكنم
و اية حرقة له انتكمنم لقد جئتم بها صلفاء عنفاء (عنفاء) سواء فقهاء
و بعض الروايات خفاء شوهاء كطلائع الارض و ملائ السماء افجبت ان قطرت
السماء دما و لعذاب الآخرة اخرت و انتم لا تنصرون فلا يستخفكم الهل
فانه لا يحقره البدار و لا يخاف فوك الشار و ان ربكم لبالرضا
يعني سنایش خدای را و درود بر پیغمبر محمود و اهل بیت ظاهرین او که

برگزینانند

خیرات حُصل

۲۴

برگزیدگانند و بعدای مردم کوفه ای اهل غدر و مکر بر ما کریم میکنید آب
چشم شما ناپسند و ناله شما ساکن نکردد شما بدان زن مانید که رسته
خود را اینک بے تابید و باز میکشود و تارنا میگرد شما بید بینان نیز رسته
ایمان خود گیسیتید و بکفر اصل خود باز گشتید ایاد رسو کند کھا خود
مکر و خیانت در نظر آرید در شما نیست مکر عو باطل و الیش بعیب و تلو
جوار بے وعاز بے اعدا و نما پند مکر بکا هے که در مریبله و و بیده باشد ما نفره
ایاچی که ارایش قبر بے کرده باشند بد تو شتر برای آخرت خود فرستادید
خشم خدا برای شما مهیاست و در عذاب مخلد خوا هید بود ایابر ما کریم و زار
میکنید ای والله بیا و بگریید و کم بخندید عیب غا و اید بے و ابرای خود
گذاردید و این ننگ را هرگز نمیتوانید دور کرد و بیهیج اب انرا نتوانید
شست و چگونه توانید شست و با چه نلافی خوا هید کرد کشتن جگر کوشه
خانم پیغمبران و سید جو افان اهل بهشت که ملاذ برگزیدگان شما و روشن
کننده حجه شما بود در هر حادثه با و پناه میبردید و سنت شمارا جاری
میساختدین و شریعت خود را از وحی مو حنیند بدکا هے مرتکب شدید
از رحمت خدا دور مانید سعی شما بیفایده ماند و بنجران دنیا و آخرت
دوچار شدید و مستوجب عذاب الهی گردیدید ذلت و مسکنت را برا خود
خریدید و ای بر شما ای مردم کوفه چه جگر کوشه از حضرت رسالت پاره پاره
کردید و چه پردیکای از مخدرات اودا از پرده بیرون آوردید و چه خونها
از فرزندان برگزیده اوردید و چه هتک حرمتها نسبت با و نمودید کار
نهایت قبیح و شنیع کردید که رسوا بے وزشے آن زمین و آسمان را فراکرد
ایا تعجب کردید که آسمان خون بارید البته عذاب آخرت شمارا رسوا تر نماید
و کبے بیا و بے شما نیاید رفو و مهلت بار پیغالی شمارا سبکبار نکند چه خداوند
عالم در عقاب غاصب مبادرت نمینماید و از گذشتن وقت انتقام نمیبرد
و پروردگار شما مترقب گاه کار از است
و خطبه دیگر حضرت زینب کبریٰ العتبه که در شام در مجلس بیدار بجا آورد

خبرات حسن

۲۵

وصورت ان بر چند روایت مختلف سیده است و ما بر روایت ابن طاووس
علیه الرحمه اعتماد کرده خطابه آنحضرت را بطولها ایراد مینمایم و این است
آن روایت

الحمد لله رب العالمين وصلى الله على سوله وآله اجمعين صدق الله تعالى
ثم كان غايته الذين اساءوا السوى ان كذبوا بايات الله وكانوا بها يشبهون
اظننت يا يزيد حيث اخذت علينا اقطار الارض و افاق السماء فاصبحنا لنا
كالمناق الأسرار ان بنا على الله فهو انا وبك عليه كرامة واذ لك اعظم خطر
عنده فتمت بانفك ونظرت في عطفك جدلان سرورا حين رايت الدنيا
لك مستوسعة والامور منتسفة وحين صفالك ملكا وسلطانا مهلا مهلا
النيت قول الله تعالى ولا تخيبن الذين كفروا انما نعلم لهم خيرا انفسهم ائمتنا
نعمل لهم ليزدادوا اثما ولهم عذاب مهين امين العدل يا ابن الطلقاء تحذيرك
حرائرك وامائك وسوفك بنات رسول الله سبنا يا قد هتكت سنورهن و
ابديت وجوههن متحدوا بهن الاعداء من بلد الى بلد ويستشرفهن اهل المنا
والمناقل ويتصفح وجوههن القريب البعيد والدي والشريف واليسر معهن
من رجاهن ولان من جاهدن حتى وكيف يرجي مراقبتهن من لفظ فوه كباد الاوكا
وبنت لحر بدماء الشهداء وكيف يستبطن بغضنا اهل البيت من نظر الينا
بالسيف والسيان والاحمر والاضغان ثم تقول غير مناثم ولا مستعظم واهلوا
واستهلوا فرحا ثم قالوا يا يزيد لا تشل منخيا على ثنا يا ابي عبد الله عليه
سيد شباب اهل الجنة تنكها بمخبرتك وكيف لا تقول ذلك وقد نكنا الفخر
واستاصلت الشاف باراقك دماء ذرية محمد صلى الله عليه وآله ونجوم الارض
من العبد المطلب تهافتا شيا خك زعمت انك تنادهم فلنردن وشيكامودهم
ولنؤذن انك شلت وبكت ولم يكن قلبك ما قلت وفعلت ما فعلت اللهم خذ
بحقنا وانقم من ظالمنا واحلل غضبك بمن سفلد ما لنا وقلل حاشا فوالله ما
فريت الاجل يدك ولا جزرت الاحكام ولنردن على رسول الله ص بما تحملت من سفلد
دماء ذريته وانتك من حرمة في عنزة ولجنة حيث يجمع الله شملهم ويلم شعهم

ويناخذ

خبر ات حنا

۲۶

و یاخذ بحکمهم ولا تحسبن الذین قتلوا فی سبیل اللہ امواتا بل احياء عند ربهم
یرزقون حسبک باللہ خاکا و بمحمد حبیباً و بجمیع بلایهیراوسعیلم من سوی لك
ومکک من رقاب المسلمین بئس للظالمین بدلاً و ایتکم شر مکانا و اضعف حیندا
ولئن جرت علی الدوالی محاطینک انی لا سیغفر قدردک واستعظم تقربک
واستکبر تو بیچک لکن العیون عبری والصدور حری الا فالعجب کل العجب
لفنل حزب الله التجباء بحرب الشیطان الطلقاء فهذه الأیدیک تنظف مزدنا
والأفواه تنحلب من الحومنا و تلك البعث الطواهر الزواکی تنسبها العواسل
وتغفوها امهات الفراعل ولئن انخذتنا مغنا لتجدنا و شیکام مغرمها حین لا
یتجد الا ما فدمت وما ردیک بظلام للعبید فالی الله المشتکی و علیه المعول
فکد کیدک واسع سعیک و ناصب جهدک فوالله لا تمحود کزنا ولا تمیت حینا
ولا ندرک امدنا ولا نرخص عنک عارها و هل رأیک الا فند و ایا ملک الا
عدو وجعلک الا بددیوم بناد المناذ الا لعنه الله علی الظالمین فالعجب ان الله
ختم لا ولنا بالعبادة ولا خربا بالشهدادة والرحمة وسیئل الله ان یکمل لهم الثواب
و یوجب لهم المزید و یحسن علینا الخلافة انه رحیم ودود و حبیبنا الله و نعم
الوکیل .

حاصل ترجمه آنکه بعد از حمد و صلوة حق تعالی بصدق خبرم داد که فرمود غایت
حال بدکاران بد بود از اینکه آیات الهی را انکذب کردند و اسمها را نمودند
ای بزیدها ناراه اطراف زمین را بر ما بگرفت و طرق اکافا سمان را مسدود
کرد به تا آنکه پردکیان اهل البیت را مثل اسیران دار الحرب رانند ایا
ازین حال گمان میبرد که حالا ما نزد خدا خواریم و قویمیز و ابن ماجری که از
تو بر ما گذشت از تبرکے منزلی و میرید شان تو نزد خدای سبحانه بود و
از بریننداره می بیند بالاکیر و بیستم تکبیر را اطراف خویش بیند و دلشاد
باشد که دنیا را برای خود وسیع کرده و کارها را منظم نموده و ملک و سلطنت
ما تورا اصنافی شده است نایش و ده می چند بیارام ایافرا موش کردی که خدای
در قرآن خبر داده و فرموده است زینهار گان میرا ینکه ما کفار را مخلصیم

خیرات حسنا

۲۷

خبرهای است که بایشان میرسانیم بلکه آنجا عترت ازمان دراز میکند اویم نابرگاه
بپفرزایند و برای ایشان عدا به است خوارکننده ای سیررها شدگان
یوم الفتح ایا از عدل و داد است که زنان و کنیزان خود را در پس پرده
میدارند و دختران پیغمبر خدا را مثل اسیران میرانند در حالتی که پرده حرم
ایشان را دریده و رویهای ایشان باز کرده و دشمنان آنها را از شهر
بشهر بکنجی میرانند و در هر مورد و منزل مردم در آنها میزنند و
نزدیک و دور و دُون و شریف در رخصت آنها بتامثل نظر میکنند و از
مردان و حیات کشان ایشان احدی همراه نیست و چگونه امید مرعات و
مراقبت از کس تواند داشت که دهانش جگر پاکان در انداخته و کشتش
از خون شهیدان روئیده و چگونه در دشمنی ما اهل البیت طلب دنای
توان کرد از کسی که بدیده بغض و حق در مای بیند و بدُون این که در
گفتار خود غرض گاهی کند و از بزرگ شمار پیوسته میگوید کاش بزرگ
قبیله من که در گذشتند بودند و با خرد و شادی این کینه کشتی دادند
بزی در اینجا میخوردند

بانشاد شعر این آرزو میکند و به ثنای ای عبد الله سید جوانان اهل
بهشت میرسد از دو با چوبدستی خود دندانهای مبارک او را کاش میپایند
ای نزد پدر اشد بی نگی و این سخنان نکو و حال آنکه بکشتن آل محمد صلی الله
علیه و سلم و ستارگان زمین از بی عبد المطلب از ریش خود پوست باز کرد
و کینه در پیر را از بیخ بر آورد بزرگان در گذشت خود را همه دعوت
و او از نمائی پیغمبر که خود عنقریب بآنها ملحق شویم و آرزو کنیم که کاش
در دنیا در دست داشته و نه زبانی تا نمیکنم آنچه گفتیم و نمیکنم آنچه کردیم
بار الها حق ما ایشان و از ستمکار ما تو خود انتقام بکش و بر آنکه خونهای ما
بر بخت و حامیان ما را بکشت غضب خود را نازل کن بخدا ای زبده هر چه کردیم
بخود کردیم ندیدیم مگر پوست خویش را و نبردیم مگر گوشت خود را بر
رسول الله و او نخواهد شد در صورتیکه خون در پیر او را ریخته و پرده

خیرات حسنا

۲۸

ناموس اور ادرعزت و پاره هکاتن او در پدۀ در آنجا که پریشانۀ ایشان
حضرت داد کر جمع فرماید و پراکندگی آنها را بسامان مبدل سازد حقیقتاً
از ستمکاران باز شناند و زنده ها را که کان نیر می کشتگان راه خدا مرده اند
بلکه زنده و نزد پروردگار خود میباشند و هر گونه نعمت منعم اند و تورا
کافی است از تعلق بد او پی و پیغمبر بد شمنی و جبرئیل به پستی بانی و
عنقریب معاویه بن ابی سفیان که تورا اولایت عهد داد و ابن بساط برای تو
مهمند داشت و تورا امسلط بر قبا مسلمانان کرد حال خود خواهد دید
و بنی ای خود خواهد رسکد بزود پی خواهد دید بد که جای کدام یک از
شما بد تر و اعوان که ضعیف تر است و اگر چه حوادث و شداید روزگار
مرا بمکالمه و مخاطبه تو بد داشت باز تورا بسیار حقیر می شمارم و سر زشتها
و شمانها می تورا بزرگ میدارم و دریغ گردیده ها که باز است و سپینه ها
سوزان و بی تعجب است که لشکر رحمان بدست کسان شیطان کشته شوند
اینک خون ما از دستهای شمنان دیزان میباشند و دهانها ایشان
از گوشت مادر سیلان و بر آن جسد کما پاک کرکان در آیند و کفنان
بگذرند اگر از ما امروز بغیبتی رسکد فردا بغیر امتی در افتی آنکاه که چهره
نیای جز آنکه خود از پیش فرستادی و حق تعلق نسبت بدندان خود
بستم منسوب نکردد و شکایت باو شود و باز گشت و التماس بد و گاه او ست
ای بزید از کید فرود گذار مکن و دست از گوشه مدار و بکن آنچه توانی
بخدا قسم که ذکر منارا از صفحه جهان محو نخواهی کرد و شرف و محی و مزین
نبوت را نخواهی میرا بیند و تنک این ماجری و غار این داستان را از خود
نخواهی شست رای تو نیست مکرست و زندگانی تو بنا شد جز ایامی معدود
و اندوخته تو نخواهد بود جز پریشانۀ در آن روز بکه منادی ندا کند
که لعنت خدای بر ستمکاران باد حد خدا را که اولمارا بسعادتی و نیکی
سر انجام داد و آخر مارا بشهادت و رحمت اختام بخشید و از پروردگار
مکملت بینمایم که ثواب شهیدان را کامل کند و اجر ایشان را زیاد سازد

خبرات حسنا

۲۹

و در تقدیر و تعهد احوال ما با زمانه کان بر سر احسن بوده باشد و او را جلالت
بخشیده و مهر ناز است و در جمیع جهات ما را او یکله بنک و کافی است انشی
مؤلف گوید از همین دو خطبه قدرت بیان و میزان طلاق لسان و درجه
قوت ایمان حضرت زینب کبریٰ سلام الله علیها را میتوان دانست و من
رأی من السیف اثره فقد رأی اکثره

و در کتبت حضرت زینب مرحوم خاتم المورخین میرزا محمد تقی لسان الملک
صاحب نسخ التواریخ را بحکم الجواد قدیکو زلفی افتاده چه میفرماید
کتبت حضرت زینب بنت علی بن ابی طالب سلام الله علیه ام الحسن است
و حال آنکه ام الحسن خود دختر دیکر از بنات مکرّمات المحضرت بوده
چنانکه جمعی کثیر از مورخین و نشایین و محدثین تصریح کرده اند و از جمله
عبد الحمید بن ابی الحدید که در مقام بغداد اولاد امیر المؤمنین علی علیه السلام
می نویسد و ام الحسن دو دختر دیکر آنحضرت بودند از ام سعید
بنت عروه بن مسعود ثقفی و دیکر کمال الدین محمد بن طلح و دیکر
دختران حضرت امیر المؤمنین علی علیه السلام زینب الکبریٰ و ام کلثوم
الکبریٰ و ام الحسن و رمله الکبریٰ بودند

امّا ترتیب منور حضرت زینب با صحیح روایات دیکر از قرای شام و این
آن مضمع مشهور و زیارتگاه است و بعضی از متتبعین اهل خبر و بدیاب
میگویند سال مجاعه در مدینه الرسول اتفاق افتاد عبد الله بن جعفر ناعی
بسمت شام روانه شد تا بعد از انقضای زمان محصره مراجعت نماید در
ایام توقف در ضیعه و قرئ که اکنون من از زینب سلام الله علیها اینجا است
من راجع شریفان استقامت منحرف گردید و با تضرع رکذشت و هماغه آنجا
رفت

و بی صاحب مشارق الأنوار که کتابی است مشغل بر غث و رقیق مقبره منوره آن
بزرگوار و مقبره حضرت سبکته و قاطع بنده الحسین علیه السلام و جمعی دیکر از
اهل البیت صلوات الله علیهم که هماغه آنرا قدایشان در جاهای دیکر است

خبرات حسنا

۳۰

هر راد مصر میداند و در این باب ضرورت بنا و پلانت عرفان نمیشد
میگوید چنانکه در اخبار سیده زینب شقیفه الامام الحسین میگوید
قال القطب الشعرانی فی منبر و طبقاته و کتابه الانوار القدسیة اجری
سید علی الخواصر ان السیدة زینب المدفونة بقناطر السباع ابنة
الامام علی و انها فی هذا المكان بلا شک

و در منبر اوجت حضرت زینب بعد الله بن جعفر بعد از آنکه بمنبر اوجت
ام کلثوم خواهر و بی باعمر بن الخطاب تصریح مینماید میگوید ثم
بعد موت عمر بن زوجه عون بن جعفر و بعد موت عون تزوجه محمد
اخوه و بعد موت محمد تزوجه اخوه عبد الله بن جعفر و بعد موتها تزوجه
اخوها زینب و این سخن برخلاف مشهور ما بین امامیه است

محدث ما هرفاضله خاصه شیخ مؤمن الشبلنجی در کتاب نور الانصار
فی مناقب النبی المختار فصلی مخصوص ترجمه حضرت زینب علیها الصلو
و السلام منعقد ساخته در آن فصل میگوید

زینب سلام الله علیها را پس عمرش عبد الله بن جعفر الطیار ذی الجناحین
بن ابی طالب بزرگوار و از آن دو بزرگوار فرزندان با بن اسامه وجود
آمد (علی عون الاکبر عباس محمد ام کلثوم) نژاد او از
همین اولاد او تا کون بکثرة موجودند و کسل حضرت زینب و عبد الله
جعفر افقهاء عنوان کرده در ده مسئله مطرح انظار و مریح افکار
قرار داده اند بدین سیاق

مسئله

یا سؤله زینب رضوان الله علیهم در الیه صلی الله علیه و اله
داخل و تحیت صلی الله علیه و اله ایشان را شامل است یا نه

جواب

بله بدلیل اجماع بر اینکه مراد از ال رسول صلی الله علیه و اله مؤمنون
از بنیه مطلب ما شمس است

مسئله

خیرات حنا

مسئله

ایا ایشان از ذریت و اولاد رسول الله صلی الله علیه و آله معدودند بانه

جواب

بله چه اولاد بنات انسان در جمیع ذرات و چه اولاد وی بشماره اید اگر
کسی برای اولاد خود وصیت کرده باشد البته اولاد دختران وی نیز قسمتی
خواهند بود و نصیب خواهند گرفت

مسئله

ایا جایز است که ایشان خود را بر رسول خدا صلی الله علیه و آله منسوبند
مثل سادات حسنه و حسین که بهر شریف از نژاد آن دو مثلاً در خطاب با رسول الله
جایز است

جواب

این خاصه حسنین علیهما السلام و سلاله آن دو بزرگوار است بکمال انصاف

مسئله

ایا ایشان را از اشراف باید دانست و شریف باید خواند بانه

جواب

بله و بی به اصطلاح قدیم و در این قرن لقب شریف مخصوص حسنین و حسین
است لا غیر

مسئله

ایا صدقه بر ایشان حرام است

جواب

بله چه صدقه واجبه (زکوة) بر عموم المحرمین است و گفتیم که عموم آل
جعفر چون را نیز اشتمال دارد

مسئله

ایا خمس با ایشان میرسد

جواب

بله

خبر ائمه

۳۲

بله چه داخل وی القریه میباشد و از سهم این صنف البتّه با ایشان

صحیح است

مسئله

ایا ایشان از وقف بر کماله حق دارند

جواب

بله چه واقف بر اولاد حسن و حسین تخصیص نداده است

مسئله

ایا جایز است ایشان خود را بشعار سادات که عبارت است از علامت خضر

معلم سازند

جواب

این شعار سبز را در شرح اصیل نبوت نه در کتاب وارد است که ایشان بایست

این نشان را داشته باشند و نه در سنت همانا د و نویت سادات را

از غیر سادات بجا می آید از نهادند یکی علامت خضر است بود و دویم عمامه

خضر است اما علامت خضر است و شعار خضر عبارت از پا رچه سبز بود که نشان

بر طرف سنار قرار میدادند و مردم بآن نشان ایشان را می شناختند و

اصل عمامه سفید بود و این شعار نخست در مصر بامر ملک اشرف

شعبان بن حسین از طبقه اترال ایجاد گردید و این در سال هفتصد و

هفتاد و سه بود و اما عمامه خضر است و سنار سبز را سید محمد شریف متوکل

پاشای مصر در سنه اربع بعد الالف ایجاد کرد و اشرف را مقرر داشت

که در پیش وی حرکت کنند بر حالیکه هر یک را دستار سبز بر سر بوده باشد

و اینکه از الوان سبز را در شعار اختیار کردند برای آن است که سیاه

شعار بنی عباس بود و زرد شعار یهود و کبود شعار نصاری و سرخ

مختلف فی و در باب این شعار بی اشعار گفته اند از آنجمله است قول جابر بن

عبد الله اندلسی اعمی صاحب شرح الفیه مشهور بنام (الاعلی البصر) که

میگوید

خیرات حسنا

۳۳

جَعَلُوا لِابْنَاءِ الرَّسُولِ عِلَاقَةً
أَنَّ الْعِلَاقَةَ شَأْنٌ مِنْ لِمَ يَشْهَرُ
نُورُ النُّبُوَّةِ فِي وَسْمِ وَجُوهِهِمْ
بِغَيْهِ الشَّرِيفِ عَنِ الطَّرَازِ الْأَخْضَرِ
وَشَيْخِ شَمْسِ الدِّينِ مُحَمَّدِ بْنِ اِبْرَاهِيمِ دَمَشْقِيِّ كَفَنَ اسْتِ
أَطْرَافِ تِلْكَ الْأَنْثِ مِنْ سُنْدِ
خَضِرٍ بِأَعْلَامٍ عَلَى الْأَشْرَافِ
وَالْأَشْرَفِ السَّلْطَانِ خَصَّهُمْ بِهَا
مُشْرِفًا لِيَعْرِفَهُمْ مِنَ الْأَطْرَافِ
بِرِجْوَانِ دَرِيذِيَابِ زُسْتٍ وَكَلَامِ بَاصِلِ نَدَارِيمِ كَرْتَحْيِصِ بَاتِيمِ زَابِرَانَ أَصْلِ
بِنَاكَدَارِيمِ ثَلَبِ بْنِ جَعْفَرِ ابْنِ زَبْجُورَاتِ مِشْتَمَارِيمِ

مسئله

ایا بنی عبد الله جعفر از بطن حضرت زینب سلام الله علیها در وصیت
الأشراف داخل میباشند و مسئله دیگر اینکه آیا ایشان در وقف علی الأشراف
داخل میشوند

جواب مسئله

اگر کلام موصی یا واقف نصی بر شمول و دخول ایشان وعدم آن هست بر طبق
آن عمل می کنیم و چنانچه کلام مطلق است و قریباً صریح بر احداً الامر نیست
تابع اصطلاح وقت و عرف عام زمان و وقت و وصیت خواهیم بود مثلاً
در این زمان چون بزبان مصر و عرف مردم قطر مصر شریف مجسمه و حیلین اختصا
یافته و ابن عرف و اصطلاح از عهد دولت فاطمین بر این مملکت ظاهر
گردیده و کثر غیر بنی الحسین را در اهم سابقاً موافق عرف صدر اسلام شریف
میخوانند پس بنی بنیون در آن دو عنوان داخل نخواهند بود و از وقت
مطلق این اعصار و وصیت مطلقاً این قرون در ديار مصر بوده و هر جا که در این
اصطلاح موافق مصر است حقی نخواهند یافت آنانی کلام الشیلهی ترجمه

خبرات حسنا

۳۴

و اشعاره که در ردیه مستور میشود و بنام دختر عقیله زنی طالب شهادت دارد
صاحب طبقات شعرانی از لسان مبارک حضرت زینب بنت علی روایت کرده
و از آنحضرت دانسته

ماذا تقولون ان قال النبي لكم

ماذا فعلتم وانتم اخرا لامكم

بعتري و باهلي بعد فرقتكم

منهم اسارى ومنهم خصبوا بدم

ما كان هذا جزا لى اذ نضى لكم

ان تخلفوني بسوء في ذرى رحى

صاحب نورالابصار میگوید ذکر الجاحظی که کاتبه البیان و الثبیت عن
ابی اسحق عن خزيمة الاسدي قال دخلنا الكوفة سنة احدى وستين فصادفنا
منصرفا على الحسين عليه السلام بالذرية من كربلاء الى ابن زياد بالكوفة ورايتنا
الكوفة يومئذ قياما يندب منتهكات الجيوب سمعت علي بن الحسين وهو يقول بصوت
ضئيل قد نزل من شدة المرض يا اهل الكوفة انكم تكون علينا من قتلنا غيركم و
رايت زينب بنت علي فلم ادر والله خفزة انطق منها كائنا تزع عن لسان
امير المؤمنين فاموات على الناس ان اسكنوا فسكنت الانفس وهدأت الاجراس
فقال الحجل لله تعالى الخ نكارتك كبد انكاه خبيرة كوفية مذكرة في السابق
روایت کرده است و مقصود ما از اثبات این کلام در این مقام آن است که
استناد خطبه مشهوره آن مخدرة کبریه را بکافی مثل بیان و تبیین جاحظ
که از مشهورات مصنفات متکلم جلیل الشانیه مثل شیخ ابو عثمان جاحظ است

داده باشیم

بالجمل جلال شأن و عظمت منزلت و علو مقام و دقت قدر و کثرت ذنب
بنت امیر المؤمنین سلام الله علیها و علی اهل بیتها و انها مسلم مسالین است و از براهین
قاطع و حجج ساطعه این سخن نص صریح امام علیه السلام میباشد که در حق آن
بزرگوار فرموده که کانت عالمة غیر معکنة

و این شیخ

خیرات حسنا

۳۵

و از شیخ عبد الرحمن جهوری مفسر منقول است که گفته در سال یک هزار و یکصد و هفتاد و یک در شهریور ماه در کربلا در منوچهر مقام حضرت سیده زینب بنت امیر المؤمنین سلام الله علیها شدم و این قصیده را توسط انشاد کردم حق تعالی مرا ببرکت آن بزرگوار از ان بلیه سخت مستخلص ساخت

القصیدة

الظه لكم علينا الولاء	لا سواكم بنا لكم الاء	مدحکم في الكتاب جابینا
انبأت عنه ملّة سمحاء	حبکم واجب علی کل شخص	حدثنا بضمه الانباء
اقتنى لست استطيع امداحا	لعلکم وانتم البلغاء	كيف مدحی فی بعیا موقد
عجرت عن بلوغه الفصحاء	مدحکم انما یرید بلوغ	وقفت عند حله الشعر
شرف مصرنا بكم الظه	هنيئا لنا وحق الهناء	منكم بضعة الامام علی
سيف بن لمن به الاهنداء	خیرة الله افضل الرسل طرا	من لزه يوم المعاد اللواء
زينب فضلها علينا عجم	وحماها من السقام شفا	كعبه الفاصد بن كثرانا
وهي فينا اليتمه العضاء	وهي بدربلا خسو شمس	دوزكسف البضعة الزهرا
وهي فخرى وبلجاي واما	ودجائي ونعم ذاك الرجاء	قد انحت الخلوب عند حماها
فصني بنجل بها الضراء	ليس الاك وصلي لني	حدث عند نصر الاعراء
	من كرامتها الشمو اضاء	
	ابن منها السها وابن السما	
من اثارها وصد رضاء	من عبيد ضا و غم الفضاء	جلت الخطب مرغا وجلته
فالجلع عنه عسره والعناء	لايضاهي آل النبي صيف	لا يوق في كمالهم ادباء
شرف منهم النفوس ساوا	حيثما اشرفوا فاهم شرقا	وعليهم جلالة وفخار
ووقار وهيبة وضياء	نوروا لكون بعد كان ظلا	اذ اضاءت ذراهم الغراء

جلالة
از خانان بیرون
کردن و از خانان
بیرون رفتن
جلال الهم عنه
دور کردن از

كل مدح مقصّر بعلاهم
لهم الفضل من الشفاعة
كل فرد من هديهم لا لاء
من سواهم يكون فيه استواء
ان هل يستوي الذين ذليل
ولتظهرهم بذلك انفضا
فاحفظوه فانكم امناء
عن ايكم روا الشفاء حديثا
حدثنا بضمه الانباء

خیرات حسنا

۳۶

ان بالخار لم یزل یوصی خبرا
 لکن اختی الضیاع والحب عندک
 بیتیکم مهبط الحبر بل وحیا
 من الی حیکم وکان اسیرا
 یا کرام الوری اغیثوا زبلا
 فتمما ان وصفکم فی الشریا
 فتوسل بهم لكل صعب
 وصلوه علی النبی وال
 ما حام بروضة قد نغی
 او عبید الرحمن انشامکما
 ال طه لکم علینا ال اولاء
 بئل معناه لیس فیہ خفاء
 طب قلبی ومقلنی وجلاء
 فیہ تغذوا الملائک الکرام
 لدواعیه ذال عنه الشفاء
 اجفنة الخطوب والادواء
 ایدتکم بنجومها والسما
 حیث جاء ابتغوا فرهم شفا
 وکذاک الصحابة الانبیا
 او علی الدوح لیسج الورفا
 ال طه لکم علینا ال اولاء

زینب بنت ابی سلمه

ویدیه حضرت رسول صلی الله علیه و اله و از صحابیه است که فقیر نیز
 میداشته چون اسم اصل او بره بوده در حرف باء ذکر آن گذاشته است

زینب بنت احمد

او را ام محمد زینب نیز گفته اند چه مادر شیخ محمد بن احمد الفضا صریحا
 بوده این زن از نساء محدثه بشمار می آید و بنهد و قدس مشهور است در
 عصر خود با فراء حدیث منفرد و از جعفر همدانی و غیره اخذ علم حدیث نموده
 و بعد ها در مصر و شام و مدینه منوره و قدس شریف ندر پس میگرد
 همیشه با پسر خود شیخ محمد همراه بوده و هر جا او میرفته است با و می
 همراه می نموده در سال ششصد و چهل و پنج هجری متولد شده و
 در هفتصد و بیست و دو ارتحال کرده است

زینب بنت احمد کمال الدین

احمد کمال الدین پسر عبد الرحیم بن عبد الواحد بن احمد مقدسی بوده بنا
 برین زینب بنت احمد نیز از اهالی قدس و محدثه بوده و زینب بنت کمال
 اشتهار داشته از محمد بن الهادی محدث و ابراهیم بن خلیل و ابن عبد الدائم

خبر ات حسن

۳۷

وخطیب مرزا و عبد الحمید بن عبدالمطاد و عبد الرحمن بن ابی القاسم البغدادی
 اخذوا شماع حدیث کرده و از ابراهیم بن النخعی و سایر محدثین بغداد اجازه
 گرفتن است صلاح الدین صفیه در عنوان النصر ترجمه حال مشارالیهما را
 نکاشته گوید اخذ حدیث را علی وجه الأسناد در سن میبگفت و تقریر میکرد
 و ملکه او بود بعد از آن میگوید در سال هفتصد و بیست و نه هجری در
 شام بمنهم اجازه داد مولانا ابراهیم بن محمد بن ابراهیم ابی القاسم الفیسی
 المالکی صاحب عرب القرآن که از اجله علمای و نحّات است نیز در شام از زینب
 اخذ حدیث کرده است عمر زینب متجاوز از نود سال و از معتبرین محدثین بود
 و در روز نهم ماه جمادی الاولی سال هفتصد و چهل هجری وفات نمود
 است

زینب بنت اسمعیل

معلمه امة العزیز بنت المحدث نجم الدین است که شرح حال او پیش ذکر شده
 این زن نیز محدثه ایت مشهوره معروف به مسنده الشام و از محدث مشهور
 ابن عبد الدائم و سایرین اخذ حدیث نموده سنتش زیاده از نود سال و از معتبرین
 محدثین شمرده میشود در محتره هفتصد و پنجاه و بقوله در او اخذ بحجّه
 هفتصد و چهل و نه هجری در گذشت است

زینب بنت جحش

از زوجات طاهرات حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله میباشد
 و نسب او را از اینقرار نوشته اند زینب بنت جحش ابن و بآب بن یعمر بن
 صیره بن مرفه بن کثیر بن غنم بن دودان بن اسد بن خزیمه الاسدی مشهور الیهما
 عمه زاده حضرت نبوی یعنی خنزامیه بنت عبدالمطلب است که ترجمه حال
 او پیش نکاشته شد و در هنر و دوا سخاوت و کرامت بوده و ایما کار میکرد
 و از حاصل زحمت و کسب خود بفقرا بندگان میداد و در حدیث شریف نبوی
 که میفرماید اسر عکن لحو قای اطول کن ید ابکثر کار و تصدق داد زینب
 اشاره شده است ابن جریر از حضرت رسول اکرم بن زوجات طاهرات خود

خیرات حسن

۳۸

خطاب فرموده و خبر داده اند که پس از ارتحال من از دنیا از شما انکس فرود تر
 بمن ملحق میشود که دست و طویل تراست و همانطور که فرموده بودند شدند
 در میان مراتب محبته الدین مسطور است که مشارالیهما فطاده حدیث روایت
 کرده است

زیب بنت الحارث

دختر حارث از یهودیان زخیر و زوجه سلام بن مشکم بوده و همان زنی است
 که بقصد سیوم کردن پیغمبر صلی الله علیه و آله کوفتند را بر بان نمود و
 بزهر آلوده ساخت و بطور هدیه برای آنحضرت فرستاد آن بزرگوار با
 بعضی از صحابه بر سر سفره نشسته لقمه که از آن تناول فرمودند با صفا کشیدند
 دست بکشید که این کوفتند بمن اعلام کرد که آلوده بزهر است همه دست
 کشیدند و زیب بنت الحارث را احضار کرده سبب این خیانت را جویا
 شدند گفت برای آنکه میدانستم تو اگر بر حق و پیغمبر حقیقت امر بگو
 مکشوف خواهد شد و اسپید بگو نخواهد رسید و اگر العیاذ بالله دروغ
 میگوئی از دست تو خلاص خواهم شد اینک نبوت تو بد رجعت شونت رسید
 حقیقت تو را فهمیدم و بتو ایمان آوردم و این جنارت اسباب هلاکت من شد
 چون زیب بنت الحارث قبول دین اسلام نمود حضرت رسول اکرم او را
 عفو فرمودند اما از آنجا که بشر پس بر اء بن معروف از صحابه از آن کوفت
 زهر را از لقمه بلع کرده و فوراً در گذشتند و در اثر او باد قاء برخواستند
 و قضا صراحتاً حکم قتل زیب صادر گردید و مقبول شد اما حضرت رسول
 صلی الله علیه و آله دفع مضررت ستم را بحجاست بین گفتین فرمودند و بعضی
 عقیده اند که اثر آن زهر در وجود مبارک آن بزرگوار مانده گاهگاه از پی
 می نمود بلکه گویند همان سبب ارتحال حضرت شده و با آنکه شهید از دنیا
 رفتند و این حدیث نبویه که ما زالت کلّه خیر نقادان فالان و از قطعیت
 اجمهری در این باب روایت شده این اشهر و کامل گوید حضرت رسول صلی
 الله علیه و آله آن لقمه را جاییده اما فرمودند

معاده
 بتشدید دل و جمع محل
 کربله شده ما را است
 که در آخر سال حرکت
 کند

خیرات حسنا

۳۹

زیب بدت حدیث

زوجہ شرح قاضی مشہور است کہ از بکارنا بیین بودہ از نساء عقیقہ
بنی یمیم میباشند و شوهر او شرح ابیات ذیل را در حق او گفته است

اذا ازین ارها اهلها حشوت واکرمت ذوا رها

وان هی زارتهم زدنم وان لم اجده لم یوی دارها

فسلی لمن سالت زینب وحری لمن اشعلک نارها

ومنا ذلک ارعی لها عهدها ولم اتبع ساعة عارها

با آنکہ بد خوئی ز ناز بنی یمیم در میان اعراب مشہور و ضرب المثل است
شرح در این اشعار اظہار رضا و خشنودی از زینب یمیم نموده و در
چند شعر دیگر او را بحسن خلق و جمال ستوده و آن اشعار اینست

رایت رجلا لا یضربون نسائهم فثلث یمیم یوم اضربت زینبا

۱۱ اضربها من غرذت بآتیه فما العدل فنی ضرب من لیس فیها

فریب شمس و النساء کو اکب اذا طلعت لم یبق منهن کوکبا

فناہ زین الحلی ان هی حلیت کان فیها المسک خالط الحلیا

در میطرف مسطور است کہ در شب امادی شرح زینب و جہ او بوی گفت
سنت است کہ داماد در شب دامادہ دو رکعت نماز بخواند رضای خدا بخواند

و از درگاه پروردگار خیر و جہ خود را مسئلت نماید و از شر او استعاذہ

کند پس از آن شرح و زینب هر دو نماز گذاردند بعد از نماز زینب خطبہ

بلیغہ انشاد کرد کہ حاصل معنی آن این است

(من دُخِرَ بے بیکان نام خوے و حالت قورانی پیدا نم آید کہ از آن خشنود و بمنون

میشویم بفرمان نایبای انم و از هر چه قوراید بآید با ز نمانا از آن اجتناکم

با آنکہ ممکن بود در میان قوم قورای توزی پیدا شود و در میان طایفہ من

برای من شوهر اما حکم تقدیر اینمو اصلت را صورت داده و با آنکہ ما

از طبیعت ہم پیغمبر بودیم تو مرا مالک شدی چونکہ چنین شدہ یا لطف

کر کن و مرا بہ نیکوئی نگاهدار یا احسان فرمودہ رها کن و امر خداوندی را

خیرات حسنا

۴۰

بجای آورد این بود مکنونات خیر من و از حق قبل و علا امرزش خود و تورا
مسئلت مینام
الحق این زن اظهار رد این اهلیت نموده و سخنان او منین و در خود
محکمین است

زینب بنت السعد

دختر محی الدین ابونافع محمد بن عبد الله السعدی الأزهري است این زن از
نسب محدثه و از اشیخ امام سیوطی است و مشارالیه ذکر او در کتاب
المبني نموده و گفته است زینب بنت السعد در سال هشتصد و هفده هجری
متولد شده و از محدثین از شرف بن الکوبک و رقیه بنت القاری اجازه
گرفته است

زینب بنت سلیمان

زینب بنت سلیمان بن ابراهیم بن رحمة الاسعدییه اصلاً شامی است بعدها
در مصر سکنی گرفته محدثه بوده است مشهوره که در اسناد حدیث یعنی در
اسنن ابن شیه اسناد احادیث بحضرت صاحب شریعت مهادت تاجی داشته
در اعیان صفه المینة المشقة نامیده شده صحیح بخاری را از صاحب
مختصر زینبی و شمس الدین احمد بن عبد الواحد البخاری و ابن الصبّا استماع
کرده در نزد محدثه مشهوره به کرم در سن خوانده و از بسیار اجازه
گرفته است صفه کو به اسناد ماذیه نیز در مختصر زینب بنت سلیمان
استماع حدیث نموده و مشارالیه در الوقت نو در سال داشته و در هفتصد

زینب بنت سلیمان بن علی بن عبد الله بن عباس

و پنج هجری وفات کرده است
از خاندان خلفای بنی عباس و عم زاده منصور عباسی و زن محترمی بوده است
و قبی پسرش مأمون نام وفات کرده خلیفه بشخصه در نماز آن پسر حاضر نشد
برادر خود صالح را نیابت فرستاد و عذر خواست زینب متغیر شده بنوا
خود گفت برخیز و بر پدرت نماز بگذار صاحب تاریخ کامل میگوید و البها

خیرات حسنا

۴۱

زیب الزینبونی من العباسیین

زیب بنت الشمر

معروف بزینب ام المومنین است و او را زینب الشمریه و حقه نیز گفته اند بعلم و فضل مشهور و از علمای بزرگ اجازه گرفته و مجتهدانها را نایل گردیده و از انجمن است ابو محمد اسمعیل بن ابوالقاسم بن ابوبکر البشایر و القاری و ابوالقاسم زاهر و برادر او ابوبکر وحید بن ظاهر و ابوالمظفر عبد المنعم بن کریم بن هوازن الفسیری و ابوالفتوح عبد الوهاب بن شاه الشاذلی و از حفاظ که اکابر علمای حدیث و اعظم محدثین میباشد عبد الغافر اسمعیل بن عبد الغافر الفارسی که هانا صاحب کتاب مشهور شیاق ناریج پیشابور است و جابر الله علامه ابوالقاسم محمود بن عمر الزحشری و جمع دیگر نیز بزینب بنت الشمریه اجازه داده اند و گفته اند که مشارالیه مادر سال هفتصد و بیست و چهار هجری در پیشابور و در سنه شصت و یازده یعنی در قودریک سال که در هانجا بر حمت ایزدی پیوست

زیب بنت الشنوه

معروف بزینب ام الخیر دختر ابراهیم بن عبد الله الشنوهی از اشیانخ امام سید و محدث مشهور است ابوالحسن بن ابوالجد بدو سرشار الیه حاضر میشد و جزء اعظم صحیح بخاری را نزد او خوانده و پیش امام شوخی و هیتی و عرافی ختم کرده است بعضی مواضع سخن ایه را و در آن نیز نزد عراف و هیتی خوانده شب شنبه ششم ماه صفر سال هشتصد و هفتاد و نه در گذشتن است

زیب بنت الشویک

مکانه بام حبیبه دختر احمد بن محمد بن موسی الشویکی نیز از اشیانخ امام سید شد و شنبه دوازدهم ماه جمادی الاخری سال هفتصد و نود و هفت در مکه معظمه زادها الله شرفاً متولد شده و در پنج سالگی بدر برهان ابن الصدیق حاضر گردیده سخن ابن ماجه و کتاب صیبه را که در حق اسلاف نبی اکرم صلی الله علیه و آله و سلم نگاشته شده با بعضی از کتب حدیث قرائت

خیرات حسنا

۴۲

و استماع کرده است این جمله را امام سیوطی در کتاب المنجم و المعجم که در حق

استیاج خود نالیف نموده ذکر مینماید

زینب بنت الطریق

از فضیله قشربیل از دخیل طریقه و خواهر ابوالمکشوح بنید الفشیری

از شعراء عصر اموی و بمناات و خوبی شعر مشهور است و حسن نظم او را

همین گاهی است که ابیات مسطور در ذیل را که در مرثیه برادر خود بنید

گفته مثل ابونعمان شاعر به نقاد در باب المراثی دیوان خاصه نکاشته است

اری الاثل من بطن العقیق مجاور

مقیما وقد غالت برید غوائله

فنی قد قد السیف لا منضائل

ولا رهل لبانه و بادله

اذا انزل الاضیاف کان عذورا

على الحی حنی لشفل مرآله

مضی وودشاه در پس مفاضه

وقد کان بروی المشرق بکفه

و یبلغ اقصر حجر الحی نائله

کریم اذا الاقیته منبتما

واما تولی اشعث الراس خافله

اذا القوم اموا بیده فهو عامد

لا حسن ما ظنوا فهو فاعله

تری جازریه بر عدان و ناره

علمها عدا میل الهشیم و ضامه

یجران ینیا خیرها عظم جازه

بصیرا بها لم تعد عنها مشاغل

در کامل ابن اثیر بجای من بطن العقیق من نحو العقیق نوشته و جز شعرا و

و پنجم از بن ابیات چیزی به نکاشته و این دو شعر را نیز به ثور بن الطریق

برادر زینب بنت الطریق به نسبت داده است

این خلکان دو بیت مسطور در ذیل را نیز بن زینب نسبت میدهد

اشم اذا ما جئت للعرف طالبا

حباک بما تجو علیه انامله

ولو لم یکن فی کفه غیر نفسه

لجادیها فلیتق الله سنامله

لکن بجهت از زیاده العجم دانسته و شعر ویم آن در دیوان ابونعمان

خیرات حسنا

۳۴

نیز دیده شده است

زینب بنت عبد الرحمن

ابن محمد بن احمد بن قدامه محدث بود که است مشهور که از اعیان زمان صفیه
علم حدیث را از محدث معروف ابن عبد الله اتم و از پدر خود اخذ کرده و تعلیم
گرفته و خود بعدها بدرجه معلی رسیده صلاح الدین صفیه و محدث عبدالله
بن محبت از او اجازه گرفته اند در سال هفتصد و سی هجری در گذشت است
وقدامه که یکی از جدّه ها او و مکنانه بام عبدالله است صاحب علم و ورع و
دختر شیخ شمس الدین ابوالفرج بن ابی عمر و از نساء مشهوره بود
است

زینب بنت الحارث

دختر عماد محمد بن محمد بن علی الباسع محدث است که در انباء ابن حجر ذکر او
شده از پدر و خاله خود ست الخطباء که ذکر او بیاید اخذ علم و استماع پیدا
کرده در سن هشتاد سالگی در ماه صفر هفتصد و هشتاد و پنج هجری
وفات نموده است

زینب بنت عمر

ابن کندی بر سعد بن علی در علم و دانش و عصر خود منفرد بوده از فراری که
در اعیان صفیه مسطور است مشار الیه از وجه ناصر الدین قرنی است که در
او احرمانه ششم هجری قلعه بعلبک را محاربت و نگاهدار می نمود
زینب بنت عمر را جامع مرتبت علم و عمل دانسته اند و مدت عمر بر فاه حال
و فراغ بال گذرانده و صدقه ها داده غریب خانه ساخت و موقوفه بر آن
مقرر داشته و علم فقه و حدیث مهارتش مشهور است از مؤید طوسی
و ابوالروح الهروی و زینب الشقریه که در حله حال او گذشت و از ابن الصغار
و ابوالنفاء العکبری شارح دیوان متنبی و عبد العظیم بن عبد اللطیف شرابی
و احمد بن ظفر بن هبیره و جمعی دیگر از مشاهیر اسنادان اجازه گرفته و در بعلبک
و شام بتعلیم علم حدیث پرداخته از محدثین ابوالحسین الیونینی و اولاد و اقا

خیرات حسن

عم عم

ارو ابن ابی الفتح و پسران او و معز و ابن التالیس و البرزالی و ابوبکر الرّحبی
و ابن المهندس از و استماع حدیث کرده اند صفحہ کو بدستاد ما ذہبی بخار
شریف را از اول تا ابتدا ای کتاب نکاح نزد زینب بنت عمر خوانده و چند کتاب
از کتب احدث بن بر او قرائت نموده در سال شصت و نود و نون مشار الیها

و قلعه بعلبک در گذشتہ است

زینب بنت العوام

از صحابہ بنات مشہورہ و خواہر زبیر بن عوام است کہ از جملہ صحابہ حضرت
خیر المرسلین و از عشرہ مبشرہ بودہ مشار الیها شعر را خوب میسرودہ چون در
و قعر جبل پیر شریعت عبد اللہ بن حکیم و برادرش زبیر کشته شدند ابیات ذیل را
کہ در اسد الغابہ مسطور است در مرثیہ ایشان گفتہ

اعینے جودا بالدموع فاسرعاً

على رجل طلق اليد بر كبرهم

زبیر و عبد اللہ ندعو لحادث و ذی خلۃ مشا و حمل یتیم
قتلتم حواری النبی و صهره و صاحبہ فاسنبشروا بحجیم
وقد هدیت قتل ابن عفان قبلہ و حادث علیہ عبرت لیسجوم
و ایقن ان الدین اصبح مدبراً فاذا اتصل بکده و تقصوم

و کیف بنا ام کیف بالدين بعد ما

اصيب ابن ارقم و ابن ام حکیم

زینب بنت الفاضل

دختر فاضل زین الدین البیضا و مادر فاضل صدر الدین المناوی و حثہ
مختصر ہوئے در ماہ محرم سال هفتصد و نود و شش در گذشتہ و در تشیع
جنانہ او خلفی کثیر جمع آمدہ و رعایت جانب علم و کمال او را نموده اند

زینب بنت حجل

نسب حجل بن عثمان بن عبد الرحمن معروف بابن العصیدہ و حثہ ہوئے است
شامیہ و زکاء بناء ابن حجر و جرک مؤقیات سال هفتصد و نود و ذکر او

خیرات حسن

۵۴

شده است ابن حجر گوید ثقات شام گفته اند زینب بنت محمد زاده
از یکصد و ده سال عمر کرده و بعضی از رفقای ما از و اجازه گرفته اند
بمن هم چند دفعه اجازه داده است

زینب بنت الملك

دختر سلطان برقوق است از ملوک ترک مصر و در انباء ابن حجر در
توفیات سال هشتصد و بیست و شش هجری ذکر او شده بحسب
مشهور افاق بوده بعد از فوت پدرش سلطان برقوق ملک مؤبد او را
ترویج کرده بنا بر این دختر سلطان و زن سلطان و خواهر و سلطان
بوده بر برادران خود ریاست و سلطه داشته و بعد از ایشان
درگذشته است

زینب بنت یحیی

ابن الشیخ عزالدین عبد العزیز ابن عبد السلام است که بصلاح و نجابت
اشتهار دارد و در اسناد حدیث دارای ملکه و مهارت میباشد
ابن محدثه مشهوره در دروسهای عثمان بن علی که با بن خطیب القرقه معروف
بوده و در دروسهای عمر بن ابی نصر بن حوه و ابی راحیم بن خلیل که از مشاهیر
محدثین آن عصر بوده اند حاضر شده و بعد از آن خود قدری مسکریه است
در عنوان النصر صلاح الدین الصفد که حاوی تراجم اعیان عصر اوست
منوید مؤلف این کتاب در سال هفتصد و بیست و نه هجری از زینب
بنت یحیی اجازه گرفته و نیز گوید محدثه مشارالیهادر سنه هفتصد و
سه و پنجاه و فات نمود

زینب بنت یوسف

خواهر فاطمه بنت خلیفه بن یوسف و زوجه مغیره بن شعبه و محبوبه دلربا
بوده شاعر غیره که با و عشق و مهر داشته اشعار زیاده برای او ساخته است
گویند روزی شوهر او مغیره وقت صیاح دید زینب ندانهای خود را پاک
میکند گفت اگر این پاک کردن دندان بواسطه خوردن غذای صبح است

خیرات حسنہ

۶۶

بی صبر ہے واکسپتہ غذای شام است متعنی در هر حال تو بکار من نمی آئی نوراً
 طلاق ادم زینب گفت چند رادم بدنا همواری هستی من خورده کما سوکر
 که در میان دند آنهایم مانده است بیرون میآورم و بد پنجهت دند آنها
 خود را پال میکنم (انتهی)

در این خلکان این حکایت را بنما در حجاج ثبت داده و در حرف فاء
 بنیاد انشاء الله

زینب خانم

از ادبیه کما مالک عثمانی و از جوان زمان سلطان محمد خان و شاعر
 شیرین سخن بوده و بنام سلطان مشیر الیوم خوانده و در تربیت اده است و در
 مسقط الرأس اخلاق کرده اند لطیفی قسطون زینب را گفته است
 از دیار قسطون و دخریکه از هنرمندان بوده عاشق چلبه در تذکره خود
 او را از اهل فاسیه و دخریکه از قصه نوشند در هر حال در سخن سرای
 و طبع شعر و کمالات از بعضی مردان گوی سبقت رفته و نامهری که او
 نیز شاعره بوده و شرح حال او بنیاد مطایبات داشته این غزل از نثاری
 افکار او است

کشف این نقاب که بر کوی منور است	بوغا عالم غنا صبر فرد و سرانور است
دیرت لبو که جوهر کوی و خوش کوثر	عنبر صابو که جوهر بوجها معطر است
خطک برات باز که صبا بدید که نیز	و از ملک خطایله چینی مستخر است
ابحیات او و بیجی قسمت ای کوکل	بیا بیل که کسر خضر ابله سپر کند است
زینب قومیل زینب دنیا یزدن کی	مرحانه و ارساد او لب ترک زبوان است
این بیت دلپذیر نیز در بزم ثانیات (در جلد دوم کتاب خرابات)	
بشار الیه ثبت داده شده است	

سنگ حسنک بنم عشقم سنگ جورک بنم صبر
 افتدم دمک بدم آردنار تو کمتر بی نهایت در

زینب زوجه پور

خیرات حسن

۴۷

زوجہ امیرالمسلمین یوسف بن ناشفین الکنتوی است کہ با وجود زیبایی
و دلالتی نہایت عقیقہ و دارای درایت و دانش بودہ است و از در اینها
او اینکہ روزی ست نفر ستر عریضہ بشوہرا و یوسف بن ناشفین فوشند
یکے قدر کمال خواست کہ سرمایہ تجارت کند دیگرہ درخواست نمود کہ
اورا در دہوان مستخدم سازد سیمی زینب زوجہ یوسف از خواستہ
بود یوسف بن ناشفین حاجت آن دورا بر آورد و این یک را بنا بر عفو و
انعامی کہ در جبلت او بود احضار نمود و از و پرسید کہ چہ قورا بر آن داشت
کہ چنین خواہش از من نمائی انکاء اورا فرد زینب فرستاد زینب سر روز
اورا در خیمہ نگاہ داشتہ ہر ستر روز یک جور طعام بر ای او فرستاد روز
چهارم اورا خواستہ گفت درین روزها چہ خورد گفت یک جور غذا خوردم
مشا را بہا گفت ز تھا ہم ہمہ یکجور ہستند و یک مزہ دارند بعد از آن
لباس و عطیہ با و بدل کردہ روانہ نمود

زینب المرہ

از ادیبہ ہای اندلس است اشعار بسیار خوب بنظم آوردہ از جملہ این اشعار
اورا صاحب نفع الطیب کر نمودہ است

یا ایہا الزاکی الفاد مطینہ عرج انتیک عن بعض الکاجد
ما غالج الناس من وجد تظنہم الا و جدہم قوی الذ وجد
حبیہ رضاه والی فی مہر نہ وودہ اخر الا یام اجتہد

زینب الواصلہ

مادر حکیم واصلہ است کہ زینب بنت عبد الرحمن بن الحارث ابن ہشام القرشی
باشد زینب ام حکیم دخترش ہر دو اجل تناء قریش بودہ و از حیثیت حسب
و نسب جامعہ شرف و کمال ملقب بواصلہ شدہ و در حرف ہمزہ در ضمیر لغت
ام حکیم ذکر زینب الواصلہ شدہ است

زینب الطالسیہ

مکناہ بام المساکین بودہ و در حرف الف ذکر او شدہ از زوجات مطہرات

خیرات حسنا

۱۴۴

حضرت خیر الموجدان پیداست و چون ملاطفه قوای العاده نسبت به این
داشتند و را ام المصائب گفتند و هلاکت شب را اشعار می نماید و ماه
یاسر ماه دسرای حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله وسلم بوده بعد از آن
دسرای آخرت انتقال نموده است

وزینب اسم بیست و پنج نفر صحابه بوده و اسم یک نفر طیبیه بنی اود که در بعضی
اشعار ذکر او شده و مخصوصاً در جلد و از دهم آغازی در ترجمه حال محمد بن
کاسه مذکور است و وزینب بنت ابی البرکات همان بنت البغدادیه است
که پیش از گشتن و ام المهدی زینب محدثه است مصریه که از تخی الدین بن
فهد اجازه گرفته

و در مثل زینب ستره مقصود زینب بنت عبد الله بن عکرمه ابن عبد الرحمن
المخزومی است که بپند عجوزی بوده و بعضی جواری مغیره داشته این زهینه
المدینه او را در اشعار خود یاد کرده است

وزینب اسم معشوقه نصیب نام شاعر زبکی است که ام بکر زینب بنت صفوان بن
غاور الکفایه باشد و در آغازی و تزیین الاسواق ذکر او شده و زینب
اسم محبوبه ضرار السعد است و ضرار ابن نبی در وصف او گفت
و اتی و تهیانه زینب کالدیه

نطلب من احوال صداه مشرباً

ومله ولا کصداء از امثال مشهوره عرب است و زینب خانم مصریه دختر
مرحوم محمد علی پاشای مصریه از زینبهای مالدار با احسان بوده و از فقر
هناجیه و غایت نموده است

و از کتاب حدیقه الجوامع چنین استنباط میشود که زوجه مرحوم ادريس
بدلیسی هم زینب نام داشته و مسجد زینب خاتون در محله حضرت ابوب
در کوشک ادريس را سلا مبول از ابنیه او است و خود نیز در آنجا
مدفون است

زینب خاتون

دختر

خیرات حیدر

۹۴

دختر ابن حجر است و در انباء ابن حجر در جرح و فیات سال هشتصد و سی و ستر هجری ذکر او شده مصنف مشارالیه گوید زین خاتون اولین فرزند من است و در شهر جب سال هشتصد و دو متولد شده خواندن و نوشتن یاد گرفت و نزد شیخ زین الدین عراقی و شیخ نور الدین اسحاق حدیث کرد و از محل ثین شام نیز بمشاوران بها اجازت داده اند و حال آنکه حامله بود بنا خوش طبعی در گذشت

زین

دختر احمد بن عبد الخالق ابن عبد الرحمن بن محمد بن محمد بن بولس الموصلی است که در انباء ابن حجر در جرح و فیات سال هفتصد و هفتاد و نه هجری ذکر او شده مشارالیه محدث است موصی و از محدث مشهور عبید بن الطعم و ابن النضر و سایرین اخذ حدیث نموده و در زمانه شعبان سال صد و دوازده در گذشت

زین

شاعره بوده است شیرین گفتار اصلش از طایفه شاملو و نوطش در قلم و علی شکر و سیاق و غزل و هجاء طبع خوشه داشته شعر بسیار می گفته اما از بی تمیزی اهل وطن او از میان رفته است این دو سله شعر ازوست

دور باد از تن سهری کارا بشود آری نشد
کور به چشمی که لذت بیند بیداری نشد
چمن از عثامه زاهد که با صید بیج و تاب
رشته ترو پرگشت و تار و تار آری نشد
درد یار و دوستی بیقدری ز پور کسین
پیشد زیب النساء و آخر بیداری نشد

سار

سار لابنت الری

(ساره بتشد بدراء بمحینه زن سرور آورده است) ساره بنت الری

خیرات حسنا

۵۰

عربی الاصل و د خنر محمد بن محمود بن محمد بن ابی الحسین بن محمود الریعی است
که نواده شیخ الاسلام سراج الدین ابن الملقن باشد مشارالیهما محدثان
بوده که بدو رسیده خود ابن الملقن حاضر می شده از حدیث جزو قدوری
قرائت کرده در هشتصد و شصت و نه وفات نموده از اشیاء امام
سیوطی می باشد

ساره بنت عبد الرحمن

ابن احمد ابن عبد الملك ابن عثمان بن عبد الله بن سعد بن مفلح بن هبيرة بن
نمیر المقدسی است که مادر شیخ المسند شمس الدین ابوالفرج باشد
مشارالیهما محدثان مشهوره قدسی است و از ابوالهیم بن خلیل استماع حدیث
کرده و هم از و روایت نموده و اسناد صلاح الدین صفی و علم الدین
البرزالی نزد مشارالیهما در سن خوانده در سال هفتصد و شانزده هجری
در گذشتن است

ساره بنت شیخ تقي الدين السبكي

بنی محدثه بوده است مشهوره که از بعضی معارفها خد علم و استفاد
نموده است

سبیعه

بضم سین و فتح باء بر وزن جیمه اسم سه نفر از صحابیان است یکی سبیعه
الأسلمیة دیگر سبیعة الصبیعة سیم سبیعة القرشبة نیز سبیعة اسم
زنی بوده است عرافیه از اهل بصره از اولاد عبد الرحمن ابن ابی بکر که
حسن و جمال بجا داشتند و عمر بن ربیعہ ابیات ذیل را در حق او گفته است

من البکران عرافیه	لتمی سبیعة اطربها
من الابی بکره الاکرمین	خصت بوکفا صفتها
ومن جہان زدت اهل العراق	واستخط اهل وارضتها
امون اذا شطط دارها	واحيا اذا انا لافيتها
فاقسم لو ان ما بی بها	وکت الطیب لداوینها

گویند

خیرات حسنا

۵۱

گویند عمر بن ربیعہ این اشعار را بمغیرہ مشہورہ جمیلہ امونہ بود بنا بر این
نهایت مشہور شد اما ابو بکرہ کہ این سبب منسوب باوست برادر اخی زاد بن
ابہ میباشند و در حق ایشان گفتند کہ ان زیاد او نافعاً و اباً بکرہ
عنک من اعجب العجب الخ و ابو بکرہ از فضلاء اصحاب پیغمبر صلی اللہ علیہ و آلہ
محبوب بخارت بن کلدہ ثقفی حکیم عرب منسوب بودہ است و در روز فتح
طائف بر نافع جوالی کہ بکرہ میگویند سوار شدہ آمد و تسلیم شد
و ایشان آوردند بچخت با ابو بکرہ ممکنہ کردید و بقولے در چین محاصرہ دست
در بکرہ دلائی کہ بر فراز بارہ طائف بود زده خود را از آنجا بیاویخت
و در انداخت فلذا حضرت رسول صلی اللہ علیہ و آلہ اورا ابو بکرہ کنیہ داد
بہر حال حضرت رسول صلی اللہ علیہ و آلہ اورا از افرمودند و از موالی النبی
معدود گردید و ابو بکرہ از آنہا بی بود کہ در باب مغیرہ بن شعبہ بن فہاء شہادت
داد و در عہد خلافت عمر مجتہد فنادیب شد الغرض اولاد و اخفاء او
در بصرہ صاحب مال و جاہ و از طبقہ اشراف و اہل علم و صلاح بودہ اند

ست الارب

(ست بمعنی خانم میباشند) این لفظ بکسر سین و تشدید تاء ظاہراً مخفی
سیکہ باشد و در عربی بجای خانم استعمال میشود و بعضی ست را بمعنی
شعر النثر یعنی مالک شش غلام و کنیز و این کایہ اسنا از نمول زیاد جماعی
ست را کایہ از جہات ستہ النثر و ست کہ میگویند مقصودشان یعنی
مالک جہات ستہ و ہماء الدین زہیر گوید

برو چی من اسمہا بیستے	فمنظر فی النجاء بعین مفت
برون بائنی قد قلت لحناً	و کیف وائنی لزہیر و قبتنی
ولکن غادۃ ملک جھٹا	فلا لحن اذا ما قلت سبتی

در ہر حال ست الارب دختر مظفر بن البرہ و از مشاہیر محدثان است

ست الامناء

معروف بام عزال دین محدثہ مشہورہ و دختر شیخ صد الدین اسعد بن عثمان بن

خیرات حسنا

۵۲

اسعد بن المنجم پیا شد صلاح الدین صفی که در تراجم احوال اعیان عصر خود
در کتاب عنوان النصر از اسناد خود علم الدین البرزالی نقل کرده گوید
ست لامتناه از جد خود روایت حدیث نموده و گوید اسناد من علم الدین هم
نزد او استماع حدیث کرده وفات مشارالیه در اواخر ربیع الاول سال
هفتصد و هجری در صغیر مصر اتفاق افتاده است

ست الاهل

دختر علوان بن سعید بن کامل و از اهالی بعلبک و زنی صالحه و خفی منزه
بوده و در اسناد حدیث مهارت داشتند محدثه مشارالیه از شیخ بها الدین
عبد الرحمن المقدسی که محدثی متبحر بوده نقل روایت کرده و از حیثیت
مسموعات حدیثی در عصر خود منقول بوده شیخ علم الدین اسناد صلاح
الدین صفی که در شام در علم فقه و حدیث مبلغی درس نزد او خوانده و
بدرستی از خالات او اطلاع داشته هم او در حق مشارالیه گوید ست الاهل
اهل صلاح و صاحب عفت و عصمت و زنی دیندار و باقناعت بود
اعتنای بجلق و ذلق خود نداشت در نوزدهم محرم سال هفتصد و سی
هجری وفات کرد پدرش نیز از بیکار صلح بود
ست الاهل نیز لقب تقیه بنت فهد بوده که از اشباح انام سیوطی است
و ترجمه حال او گذشت

ست حلق

دده ملک ناصر محمد بن فلاووز است که از اعیان پادشاهان مصر بود
و جامع التحدیق که در خط مقبره مندکور است از آثار او میباشد و
از فرا و کفنه مقبره اول خطبه که در جامع مندکور خوانده شده در روز جمعه
بیستم جمادی الاخری سال هفتصد و سی و هفت هجری بوده است

ست الشاهر

محدثه ایت مشهوره از اعیان عصر صلاح الدین صفی و از نسوان او آخر
مائه ششم هجری و چون صغیر نام داشت ترجمه حال او در حرف صادق بیاید

انشاء الله

ستار شام

از شام مشهوره سلسله سلطان صلاح الدین یوسف بن ابوبخار
سلطان ملک ناصر صلاح الدین یوسف است نفس برادر خود ملک اعظم
نور انشاء را این زن از اسکندریه بشام نقل کرده و در مدینه شهر خود مدفون
ساخته و قاتل خود را ششصد و شانزده هجری اتفاق افتاده است

ستار عرب

دختر سید الدین علی بن الشیخ و ضی الدین عبد الرحمن بن محمد بن عبد الجبار
المقتدی است از ارباب فضل و صلاح و از آنجا که از اعیان عصر صفه
بوده مشار الیه در عنوان النصر در حق او میگوید ستار عرب بدرست
ابن عرفه که گاهی اسناد از اجزاء شریفه حدیث بمحض محدث علی بن عبد الدائم
حاضر شده و از او اخذ حدیث کرده و بعد خود ندانم نموده اسناد فاعلم الدین
نزد او استماع حدیث میکرد مشار الیه با من هم اجازه داده و تاریخ اجازت
من سال هفتصد و بیست و نه هجری میباشند و وفات او در سال هفتصد
هی چهار اتفاق افتاده است

ستار علماء

از عنوان او آخر مائت و ششم هجری و صاحب طلاق لسان و لطف بیان و اعظم
شامیه بوده و چون وعظارتها این سلسله و خوب میبوده به بلبل مشهور
شده و او را شیخ خانقاه در باب المهرایه واقع در شام نموده بودند و در
سیزدهم ماه رجب سال هفتصد و نوزده دایمی خوراک ایشان اجابت
گشت در تشریع جنازه او طایفه عنوان از دام عظیم کرده بودند

ستار فقهاء

دختر ابراهیم بن علی بن فضل اسناد اعیان عصر صفه و از محدثان
جليلة الشان بشمار آمده است اگر چه کثرت از افواه استابت استماع حدیث
کرده لکن از جعفر الطحاوی و احمد بن المعز الحارثی و عبد الرحمن بن سلیمان

خیرات حسنا

۵۴

و عبد اللطیف بن القیسی اجازات عالیہ دریافت نموده (اجازات عالیہ
اجازات قلیل الوسایط را میگویند که بلافاصله معتمدین محدثین حاصل
میکرد) مشارالیهما خود نیز معتمد و صاحب سناد بوده و احادیث را
عن ظهر القلب بصاحب شریعت میرسانیده و باده از نوذ سال عمر کرده
و در فقه و حدیث رواینها نموده نزد اوسن ابن ماجه و سایر کتب احادیث
و ادرس خوانده اند در سنن خود و رساله که در سال هفتصد و بیست
شش هجری او تحال نموده است

مستقریش

امم البهاء فاطمه بنت فهد از اشیاخ امام سیوطی است و دختر حافظ انقی
محمد بن محمد بن فهد و خواهر ابراهیم بن فهد و تقی بن فهد مذکور
و فوق مشارالیهما از مشاهیر محدثان میباشد و در هفدهم ماه ذی قعد
سال هشتصد و چهارده متولد شده در سال اول در سنها محدث مرانی
و جمال بن ظهیر بختم سنن دار فطنی و در سال چهارم بمجلس درس ام الحسن
بنت ابی الخیر که خاله پدر مشارالیهما بود بتدریس معجم بن جمیع و در سال پنجم
بدرس شریف احمد بن علی الفارسی و نور الدین بن سلام بتدریس ربع اول
سنن بکیر بهیقی حاضر گردیده از مشایخ محدثین جمال الکتابی و جلال البلقینی
و کمال بن خیر و بدو الدما مینی و غیرهم بمشارالیهما اجازت داده اند
(پوشیده نباشد که در ایام قدیم چون اعتنائی زیاد به بعلم حدیث بود
اطفال کوچک را بمجالس بتدریس محدثین معتبر حاضر میساخته و چون آن
اطفال اهل علم میشدند آن محدثین را اساتید خود شمرده و شاگردی آنها
اسباب منافع خود قرار میدادند و میگفتند من از فلان مدته فلان و فلان
میشام و بمجلس درس فلان محدث حاضر شده ام و مباهات میکردند)

مستقضاه

که ام محمد بنی از راجی گفته اند محدثه است مشهوره و دختر فاضله محبی الدین بن
الفاضله تاج الدین احمد الشیرازی میباشد و در نزد شیوخ و اساتید خود که

خیرات حسنا

۵۵

از انجمله است که پسر بنت عبد الوهاب کتب شریفه احادیث خوانده و هشت
جزء از کتاب الزهد والعباد ابن ازهر بلخی از جمله کتابهای مزبوره است
چونست القضاء از اعیان عصر صلاح الدین صفیه بوده مشارالیه در
حق او میگوید ست القضاء اولاً بشیخ مجد الدین الروذ را وره و بعد
بیکد بن الخری و پس از آن بیکنفر بکر شوهر کرده سنتش نزدیک بنود
رسیده در هجدهم ماه ذیقعد سال هفتصد و دو و از ده هجری
وفات کرده است

ست کلیله

زوجیه امیر سلف الدین البری و دختر عبد الله الشاربه است و باب کلیله
از خانقاههای مصر را او در سال ششصد و نود و چهار هجری بنامود

ست مسکه

جاریه ملک ناصر محمد بن قلاوون بوده و جامع التمسکه که در خط امیر
مسطور است از اینه خیره او است مقبره که در اول روزی که در جامع
تماز جمع خوانده شد روز جمعه دهم جمادی الاخری سنه هفتصد و
چهار و یک هجری بود

ست الملك

خواهر خاتم بامر الله قاطی از ملوک مصر و زنی فاضله و پاک است بوده و در
فندان برادرش و باب اصلاح امور حکمرانی مصر تدابیر نموده که در کتب
تواریخ شرح ان مضبوط است

ست الوزراء

ام عبد الله دختر فاضله شمس الدین عمر بن العلامة شیخ الحنابل و جبر الدین
اسعد بن ابی البرکات التوحید الدمشقی الحنبله میباشد مشارالیهما حنبله
منهک و محدث اینست شایسته نواده و جبر الدین حنبله و صحیح بخاری را با
مسند امام شافعی از ابو عبد الله الزبیدی سماعاً اخذ نموده است نزد پدر
خود نیز دو جزء (کتاب) حدیث خوانده از قرائت صلاح الدین صفیه

خیرات حسنا

۵۶

مُسْنَدُهُ عَصْرُ خُود بُودَه یَعْنِی دَرِ اَمْرِ حَمِّ اسناد حدیث همه اورا مُسَلِّمٌ ^{شدند}
وَقْتِی اورا بِمَصْرِ دَعْوَتِ كَرْدَه دَرِ اَنْجَا اَمِیرِ سَیْفِ الدِّینِ اَرْغُون وُفَا ضَی كَیْهِمُ الدِّینِ
الْكَبِیرَ اَزْوَ اَخَذَ حَدِیْثِ كَرْدَنَد وِلَادَتِ او دَرِ سَالِ شَاصِد وِیْسِت وِچْهَار
هَجْرِی وُفَا تَشْ دَرِ هَفْصَد وِهْفَدَه وَاَفْع شُدَه وَاَزْ اَنْجَا كَه سَنَسْ اَزْ نُوْد
اَنْجَا وَز كَرْدَه اورا اِیْمَرِ مَثَلِ سَنَ الْفَهْهَاءِ مُسْنَدَه وِمعْتَرَه كَفَنَدَ اَنْدَ بَخَارِی شَرِیْفَ
بَكْرَاتِ دَرِ سَ كَفَنَدَ وُودِ فَعْبَرِیْجِ دَفْتَرِ چْهَارِ شَوْهَرِ كَرْدَه كَه چْهَارُمِ اَنْهَا نِجْمِ الدِّینِ
عَبْدُ الرَّحْمَنِ الْبَشَرِ اَزْ یَیْ اسْتِ اسناد صَفْحَه ذَهَبِیْ مُسْنَدِ اَمَامِ شَافِعِی اَزْ د
اَوْخَوَانْدَه وِمَحْدَثِ بِنِ الْمَحَبِّ وُفَا ضَی فُحْرِ الدِّینِ الْمَصْرُ وِشَیْخِ صِلَاحِ الدِّینِ
الْعَادِیْ وِشَیْخِ جَمَالِ الدِّینِ بِنِ قَا ضَی الزَّیْدَانِیْ وِیَعْنِیْ مَرْدِ مَانِ مَعْتَبَرِ دِیْكَرِ
اَزْوَ اَخَذَ عِلْمَ مَمُودَه اَنْدَ سَتِ الْوُزَرَاءِ سَتَرِ دُخْرِهِمْ دَاشْتَنَ اسْتِ

سِتُّ الْوُزَرَاءِ

اُمِّ مُحَمَّدٍ خُزْرِ شَیْخِ عَدَلِ رَئِیسِ نَاجِ الدِّینِ اَبِی الْفَضْلِ یَحْیَی بِنِ مُحَمَّدِ الدِّینِ اَبِی الْوَلَدِ
مُحَمَّدِ بِنِ شَمْسِ الدِّینِ اَبِی الْوَلَدِ الْعَبَّاسِ اَحْمَدِ بِنِ الشَّیْخِ الْمُسْتَدَابِیْ یَعْلَى حَمَزَه بِنِ عَلِیِّ بْنِ هَبِیْرَةَ
الْجَنْوَبِیْ التَّغْلِبِیْ اسْتِ كَه دَرِ عِلْمِ حَدِیْثِ اَزْ اَسَانِیْدِ بَشَارِیْ اَبِدِ اَزْ شَیْخِ عِلْمِ الدِّینِ
السَّخَاوِیْ وِخَافِظِ ضِیَاءِ الدِّینِ الْمَقْدِسِیْ وِعَزِّ الدِّینِ اِبْنِ عَسَاكِرِ التَّشَابِرِ وِعَبِیقِ
السَّلَامِ اَبِیْ وَنَاجِ الدِّینِ الْفَرَطِیْ وِسَالِمِ بِنِ عَبْدِ الرَّزَّاقِ وِیْرَادِ اَوْجَالِ یَحْیَی الْعَزَّ
اَحْمَدِ بِنِ اَدْرِیْسِ وِالصَّفِیْ عَمْرِیْ الْبَرْذَعِیْ الرَّشِیدِ بِنِ مِیْسَلِ وِجَمْعِ دِیْكَرِ اَجَا زَه دَاوِدِ
مَدَنِیْ نَدِیْسِ حَدِیْثِ كَرْدَه اسْتِ بَعْلَاوَه اَزْ اَعْمَالِ خَیْرِیْ تَهْجِیْ كَزْ اَرْدَه وِغِلَامِ اَزْ ا
سَاخَنُودِ اَنْمَامُ اَزْمِ خَیْرَاتِ بُودَه دَرِ اُخْرَ عَشْرِ سَوْدِ اَبِیْ اَوْغَلِیْهِ مَمُودَه تَقْرِیْبًا
یَكُنَا لِفَهْمِ اورا مَشْوَ شَرْدِ اَشْنَه رُوزِ یَنْجَشْنَه چْهَارُمِ مَاهِ شَوَّالِ سَالِ
هَفْصَد وِیَا نَزْدَه دَرِ كَنْ شَنَرِ اسْتِ تَوَلَّدَا وُودِ سَنَه شَاصِد وِیَسِیْ وَتَه
بُودَه اسْتِ

سِتِّیْنَةُ خَاتُونِ

زَوْجَه اَمِیرِ تَنْكَبَزِ مَشْهُورِ اَزْ سَلَاطِینِ فُلَاوُ وِیَسْرَیْ مَصْرُ بُودَه اَمِیرِ تَنْكَبَزِ دَرِ زَمَانِ
مَلِكِ نَاصِرِ دَرِ شَامِ نَبَاتِ سِلْطَنَتِ اَشْنَه وِخُودِ سَرِ اَنْدَ یَعْنِیْ حِرَاكِ دِیْكَرِ یَكُنَا

وَاَمَّا اَنْجَا

خیرات حسنا

۵۲

و از آنجا که ستیبه خاتون زنی از اهل خیر و صلاح بوده او را از دنیا کارها
ناشایسته منع می نمود مشا را لها در شب و شبته سیم و جب سال هفتصد و
بزار بفارفت و در مقبره مخصوصه مدفون گردید و پسر از چندین سال شهر
او بنرا علی خود رسید

و ستیبه لقب چند نفر از محدثات است از جمله لقب طه المحدثه بنت الیسر است
که از اشیخ امام سیوطی می باشد و ترجمه حال او خواهد آمد ان شاء الله
تعالی

وستی بنت ابی عثمان الصابونی و ستیک بنت معمر و محدثه بوده اند و لفظ
ستیک در فارسی مصغر استی است که بمعنی خانم کوچک است چرکاف و آخر کلام
فارسی ادات تصغیر است و ستیبه که قبل عنوان گردید عربی ستیک است چه
تصغیر و کلمه باصل می کند و نایت را هم ظاهر می کند

ستی خاتون

از نساء مشاهیر عثمانی و دختر شیخ الاسلام زینبلی علی افتد از اعیان عصر
سلطان بایزید خان است از مسطورات حقیقه الجوامع چنین بر می آید که در روزیکه
سلور فیو سه مسجد و مدرسه دارد و محله باسم او نامیده میشود اما خود مشا
الها در نساخت می کند که پدرش بنا کرده بود در جو ارقبر بد مدفون است

سجاح

چون بقول صاحب او فیما نوس سجاح در آخر کار بشف اسلام مشرف گشته و بکفته
دیگران نیکو کاره اختیار کرده ترجمه حال او نگاشته میشود و الا از موضوع
ما خارج و سکوت عنها بود

سجاح بفتح سین و کسر خاء بر وزن قطام دختر المند منلیه است مشهور
و اصحاب قفا سر گفته اند سجاح دختر حارث بن سوید بن عقیان التمیمیه می باشد
و گفته اش ام صاد و زوج ابی کحیله کاهن پیام بوده بعدها دعوی نبوت نمود
در زمان حضرت رسول صلی الله علیه و اله مسیله ناجی کذاب که نیز از اهل
پیام بوده و بقول مذهب اسلام نموده بعد از چند مرتبه شده بدعو نبوت برخاست

خیرات حسنا

۵۸

و بلطایف الحیل کرد اخ و در میان قوم خود معروف و ملقب بر رحمن الهی
گردید و مدتی متفلاً بر سر ادعای خود بود و وقتی عرض شد خدمت حضرت
فخر کائنات فرشته ادعای مشارکت در نبوت نمود تا در خلافت ابوبکر
بسرای خود رسید

سجاح از عشیرت بنی ربوع از قبیله بنی تمیم چون مشهور شد اسباب هر اسب
گردید یعنی سجاح با جفته بطرف مسیله حرکت کرد و از جانب ابوبکر نیز دست
مأمورند میر مسیله گشتند حرکت این دو لشکر مسیله را مضطرب نمود مسیله
بطرف سجاح را اندو چون با و نزدیک شد خیمه برپا کرد و در درون آن انواع
بجوران بسوخت چه میداشت که بوی خوشی همچو شہوت زنان است پس
از آن سجاح را در آن خیمه خواست که مسئله نبوت خود را در آنجا طرح
کنند و کرامات و مکاشفات خود را بیکدیگر ظاهر سازند چون هر دو در آن
خیمه حاضر شدند مسیله گفت از ایات که بر من نازل شده این است (الم نزل
ربک کیف فعل بالجبل اخرج منها منة نعی بن صفاق وحشی) و انی متغا
ان الله خلق للنساء افرأجا وجعل الرجال لهم ازواجاً فوج فیهن غرامیلنا
الاجا ثم نخرجهما اذا استننا اخرجاً فینحن لنا نناجاً) این کلمات سجاح را
به بیان آورد قرار دادند با هم متحد شوند مسیله سجاح را از بیج نمود و نماز
صبح یا نماز صبح و شام امت و امهر سجاح قرار داد این تکلیف از گردن
آنها برداشت و قرار دادند متفقاً عرب را مطیع کنند و پسند هنوز فوجی هستند
که بهین جهت نماز صبح را نمیخوانند

بعضی گفته اند چون مسیله و سجاح در یک خیمه نشیند مسیله بر کمر عرب سوار
خود را بکند الی در از داشت در آشنای محاوره سجاح بدید و شہوتش مجذوب
گفت انت نبی و هذه معجزتك بدین سخن میل خود را با و اعلام نمود و با و
سکیم شد

دیگران گویند پس از آنکه نفوذ و مقاضیه مسیله و سجاح گرم شد مسیله و سجاح
سجاح کرده گفت

خیرات حسنا

۵۹

الافویجی الی النیک
فازشت فی البیت
وازشت سلفناک
وازشت بثلبه
فقد هیئ لك المجمع
وازشت فی الخدج
وازشت علی اربع
وازشت بر اجمع
سبحان در جواب گفت بل به اجمع فهو للشم اجمع بعضی از شعری اسلام
گفته اند

اَمْتُ سَبَاحٍ وَوَا فَاهَا مُسَيَّلَةٌ
كَذَّابَةٌ مِنْ بَنِي الدُّنْيَا وَكَذَّابٌ
وَإِذَا بَنَى كَسَبَاحٍ أَدْعَايَ نَبُوءَاتٍ رَأَى بِأَفْضَا حِثِّهَا جَمْعَ كَرَمٍ دَرَحَقَ أَوْ كَفَرَانِد
وَإِذَا نِيَّ مِنْ سَبَاحٍ بَنِي تَمِيمٍ وَخَاطِبَهَا مُسَيَّلَةُ الزَّيْنِمِ
وَإِذَا غَلِمَ مِنْ سَبَاحٍ مِثْلَ اسْتِ وَغَلِمَ بِمَعْنَى شَهْوَتٍ مِثْلَ اسْتِ وَقَبَسَ مِنْ غَاصِمِ الْمَنْفَرِ
گفته است

أَضْحَتْ بِنَيْبَتِنَا أَنْتِ تَسَاءَ بِهَا
وَأَصْبَحْتَ أَنْبِيَاءَ النَّاسِ ذِكْرَانَا
فَلَعَنَ اللَّهُ وَالْأَقْوَامَ كُلَّهُمْ
عَلَى سَبَاحٍ وَمَنْ بِالْأَفْكَ اغْرَانَا
أَعْنِي مُسَيَّلَةَ الْكَذَّابِ لَا سَقِيتِ
أَصْدَاءُ مَاءٍ مَرْنِ حَيْثَمَا كَانَا

پس از قتل و هلاک مسیله سباح توبه کرده و تا زمان معویه زنده بوده است
این خلدون گوید سباح در حال نبی در دین نصرانیت بوده و منده ب خود را
از نصاری بنی تغلب اخذ نموده است و کلمات سنجیده که آنها را آیات الهیه
میخوانند بسیار از او ذکر کرده اند

سحیفه

مُغَبَّرٌ بُوْدَهِ اسْتِ مَشْهُورَةٌ دَرِ اَوَّابِلِ عَصْرِ بَنِي عَبَّاسٍ دَرِ اَغَا فِ ذِكْرِ اَوْشَدِ
وَابْنِ اَبِيَاتِ رَادِرٍ وَصَفَا وَكُفَرَانِد

سحیفه

قول
اَمْتُ
صادق است با باده زوج
و بر وی اَمْتُ القصر
مع التمدید من
الامامة

خیرات حسنا

۶۰

سجده انت واحده الفیان فمالک مشبه فیہن ثانی
فضلت علی الفیان بفضل احدی فخرت علی المدک قصب الرمان
سجدن لك الفیان مکفران کما سجد المجوس لرزبان
ولاسیما اذ اغنیئت صونا وحزن المثلث والمثلثانی

سر و جہان خانم

از بنات مکرمات خاقان خلداشیان فخریہ شاہ ظاہر بودہ اورا برحو
افا خان محلاتی نوبیج کردند و مرحوم علی شاہ و سلطان محمد شاہ پسر و نوہ
سر و جہان خانم بودہ اند

سرے خانم

شاعرہ اہستہ یار بکرہ در سال ہزار و دویست و سی ہجری در شہر دیار بکر
منولہ شدہ ہنگام رشد در تحصیل علم و ادب کو پیشہ و در نظم اشعار ترکی
صاحبک بدلولی کردیدہ از بلغای ابن عصری شاعر اید بعضی اشعار او در
تذکرہ موسوم بخرانات درج شدہ و برخہ تجلیات و تشدلیات و غزلہا
دیگر نیز در ارد کہ خالی از امتیاز ہے بہت یک غزل عاشقانہ و یک مرثیہ بلغیہ
اوز بہت ابن اوراق میگرد و وہی ہذا

سرخ دل پروازہ کلدی لانہ لواغلا ربکا چہک ز نازم بوکر خانہ لواغلا ربکا
یاندہر رایسم شتار یک دل نا شادے روشن اولسہ پر باقار پروانہ لواغلا ربکا

اشنار سنک طعن انداز اولور لہر طرف
واقف اولسہ عالمہ بیگانہ لواغلا ربکا
کنی کوچ اظہار ہے کوچ بردردہ اولدم منلا
داروسن بیلمز طیبک شانہ لواغلا ربکا
طوش اولور سر مکنت عرفانہ راہم ہر حق
حسرت ایلہ طفل فرزند اندہ لواغلا ربکا
سانہ بزمک الن او پسر مایا غلچون کوزل
دلہر دلتک اولور پیمانہ لواغلا ربکا

کاش

خیرات حسنا

۶۱

کاشه منبراب ساقیدن اچوب مسنا و لمشم
حالمه اکاه اولان مسنانه لرا غلار بکا
سری برویرانه ده برکنجه ابردک مثله بوق
حسنا لم سو یلسم دیوانه لرا غلار بکا

فراغت کلشم قانی جهاندن خصم جاناند
نه بیلسون مهر نالقی رسمن اولکم اصله ناداند
فلک دلخواهم اوزده دونه کبرکشته دوزاند
نخال ناز نیندن جدا عالم پریشان در
بنم کو کلم فزل کل غنچه سه وش طوب طول فاند
اچلق اخیار ایتمز اگر یوزیک بهار اولسه
بهارا روز نوروزن طوبوب شاد اولسه کلر
دبروب کیسولرن تیریکه کلسه نابغه سنبلر
بواشاهر طرفدن نغمه ساز اولسه شیرین دلر
دل پردردی کوشا نیکه بلبل نیکی ایلر
بنم کو کلم فزل کل غنچه سه وش طوب طول فاند
اچلق اخیار ایتمز اگر یوزیک بهار اولسه
یوناعک سرقد بر لاله زارمدن ابرلدم
درخت عمر ملک شیرین سخن یارمدن ابرلدم
ملا منایلمن الله اچون یارمدن ابرلدم
حقیقت اهنک منصوریم دارمدن ابرلدم
بنم کو کلم فزل کل غنچه سه وش طوب طول فاند
اچلق اخیار ایتمز اگر یوزیک بهار اولسه
فراق دود حسرت در چقان قندیل جانندن
سماده فات بقات ابر بهار اولشده هانندن
کوید

خیرات حسنا

۶۲

کوریدگی جز نمی یعقوب فرار ایدردی بامندن
 دمنادم پردموزا پیلر صد اهب استخوانندن
 بنم کو کلم قزل کل غنچه سیه وش طوب طوله فاند
 اچلق اخینار ایتمز اگر یوز بیک بهار اولسه
 قضا پیکانه ناکاه جگر یاره م سیر اولدیه
 نشانه اوغراد ی تقدیر رتبانے برین بولدیه
 آچوب پر مرغ روچی باغ فردوسه روان اولدیه
 ترحم ایتمدیه بو نایاقوانے یاقدی یانددیه
 بنم کو کلم قزل کل غنچه سی وش طوب طوله فاند
 اچلق اخینار ایتمز اگر یوز بیک بهار اولسه
 نهانے شمع عشقه باغچه پروانه هم شمدیه
 ایچی دلدار ابله ماکو طیشی بیکانه هم شمدیه
 براق بوااه وزاریه حسرت خخانه هم شمدیه
 فلک جامبله سم نوش ایتمش مستانه هم شمدیه
 بنم کو کلم قزل کل غنچه سیه وش طوب طوله فاند
 اچلق اخینار ایتمز اگر یوز بیک بهار اولسه
 صلازد اهل عشفه جمع اولوب عرفانے کورسونلر
 سرائی خلوته حکم ایلان سلطانے کورسونلر
 ملا من خرقه سندن کزلان عرفانے کورسونلر
 هله وقم بوق ایتمک سریه سوزانے کورسونلر
 بنم کو کلم قزل کل غنچه سیه وش طوب طوله فاند
 اچلق اخینار ایتمز اگر یوز بیک بهار اولسه

چون این غزل و مرثیه بخط خود سریه خانم دیده نشده بعضی کلمات بمعنی
 و تعبیرات دارد که مغایر شیوه شعریه است و معلوم است که قلم ناسخ آنرا
 مغشوش کرده است

خیرات حسنا

۳۶

اول بکند چهارم سرشته این غزل نابی مرحوم را بخاطر آورده است
 سرم او شنیده فاق فاق دودا هم افلا که دوشد
 غبار غم کو کله توده توده خاکه دوشد
 چون سر به خانم خلوص عینیت و حقیقت بایمده مدینه در عراق عرب دارد
 چند سال قبل از این بغداد کرده کلیه عیالات غالیات آن نواحی را از بارش
 نموده بعد از آن بدیا و بیکر بازگشت و از آنجا با سلاسل بول آمده و خانه
 کامل پاشای مرحوم ساکن گردید

سعاد

بضم سین اسم چند نفر از مشاهیر سنو ان عرب میباشد و از آن جمله است
 سعاد زوجه کعب بن زهر صاحب قصیده (بانت سعاد و قلبی الیوم منول)
 در مدح حضرت رسول صلی الله علیه و آله که تغزل را با اسم زوجه خود گفته
 و این در عرب غریبه نداده و سعاد بنت افع و سعاد بنت سلمه و غیر
 زن صحابیه بوده اند

سعد

بر وزن دنیانیز اسم چند نفر از مشاهیر سنو ان عرب است و از آن جمله است
 شاعر محبوبه از قبیله بنی اسد از قراریکه در تن بین الاسواق مسطور است
 عم زاده ابو سعد کعب عاشق شد و خواست او را برین بکرم امثال پدرش
 میخواست دختر به پاشان نواز آن برای او بکرم هر چند پسر اصرار کرد
 پدر انکار نمود و کار برودت کشید و بدید سعد را با دیکر به ترویج
 نمود و عشق پر عم بر دهنم بعد از این واقعه افزوده شد و روزی در محله
 عاشق و معشوق بهم برخوردند عاشق این اشعار را بمعشوق خواند
 لعلی یاسعد الطال ثانی و معصیتی شیخی فیک کلاهما
 و نه که للخی بین ابع منها سوال ولم یربع هوای علیهما
 سعد این ابیات را در جواب انشاد کرد

حیدر لا تعجل لفهم جفتی کفانی مایه من بلاء و من جمد

خیرات حسن

۴۶

ومن عبرات تغیر بینة وفرة
تکاد لها نفس تپل من الوجد
غلبت علی نفسی جهاراً ولم اطق
خلاً فاعلاً اهل بهزل ولا جد
ولن يمنعونی ان اموت بزعهم
غدا خوف هذا العار فی جد وحک
فلا نفس ان نانی هنا فلفس
مکانی فتشکوما تحلت من جحد

فرخ اعیان روز سعاد در گذشت و عاشق او نیز بعد از او نمائند
و سعاد چنانکه در اصابعه مذکور است اسم چهار نفر از حکایات میباشند
و یکی از آنها سعاد بنت کریر بن و بیعت بن عبد شمس العیشیه خاله عثمان بن
عثمان است که او را با بن ارجوزه بقول اسلام تشویق و ترغیب مینمود
عثمان یا عثمان یا عثمان لك الحلال ولك الشان
هذا بنی معہ البرهان ارسله بحقه الدیان

فاتبعه لا تغیا بك الاوثان

بعد از آنکه عثمان بشرف اسلام مشرف شد و بافتخار صهر بن حضرت رسول
اکرم صلی الله علیه و آله و سلم نایل آمد سعاد او را با بن منظور مریضا کجا دگفت
هل یب الله عثمان الصفی بقوله فارشده والله یهدی الی الحق
فتابع بالرای السدید محراً وکان ابن اروی لا یصد عن الحق
وانک المبعوث احدى بنانه فكان کذباً من زج الشمس فی الافق
فداءک یا بن الماشیمین محبته فاننا مین الله ارسلت الی الخاف

سعد

چنانکه پیش در گفت ریچه گذشت سعاد جار پسر ابن رابین و از مغنیان مذکوره
دراغانی است علاوه بر خواندن در کتابت هم دستگیر داشته صالح بن علی از
عمال عباسیه که عم ابو جعفر منصور باشد و در ایام خلافت ابن خلیفه و الی
مصرف کرده سعاد را به ناز و در هم اینباع نمود

سعد

بنت عبد الله عمر بن عثمان از اداکان امویة است و از بنی مروان بنید بن
عبد الملك اوداد خلافت برادر خود سلیمان بن عبد الملك بهر پیشه نزار

خیرات حسنہ

۶۵

دینار مہر تہ تزویج کرد و ابر شہرح ذکر حرف خاء در لغت حبابہ گذشت

سعدیہ بنت قاسم

بنابر مسطورات ابن اثیر از زنا ہے است کہ در عصر حضرت ختمی مآب صلی اللہ علیہ وآلہ بودہ و زنہار اپیشناز ہے مینمودہ بنابر روایت ام سلمہ ہنکام امنا مقدم بر صنفوف مآموہن بنی اپینادہ بلکہ خود ہم در صف بودہ است

سعدیہ بنت

چنانکہ در حرف الف در لغت ام سعدہ گذشت ادیبہ اپست اندلسی قرطیہ و دختر عصام حمیر ہے کہ در فضل و علم دارای مرتبت و امتیاز ہے بودہ چون قوۃ حافظہ بکمال اشنہ از پدر و جد خود در ادبیات و سایر علوم روایات نمودہ است در فتح الطیب مسطور است کہ از یکے از ادبا سؤالی در باب نعال شریفہ حضرت رسول کردند او چون بربارت آن مشرف شدہ بود در جواب گفت

سألتم التمثال اذ لم اجد للتم نعل المصطفى من سبيل

سعدونہ اپیات ذیل را ضمیرہ ابر شعر نمود

لعلنی اخطی بتقنيك في جنۃ الفردوس اسنى مقيل

في ظل طوبى ساكنا امنا اسقى باكو اب من السليل

وامسح القلب به عله يسكن ما جاش به من غليل

فطالما استشفى باطلاك يهواه اهل الحب في كل جيل

بعضے نیز اپن قطعہ مشہورہ را کہ بر ابو الفضل ابن العمید و زیر منسوب

سعدونہ نسبت میدہند

آخ الرجال من الایا عدوالافارب لافقار

ان الافارب كالعفا رب واشد مر العفار

سفریہ بنت یعقوب

دختر عالم مشہور و یعقوب بن اسمعیل بن عمر است کہ معروف بقاضی الہمن بودہ مشار الہا از اعیان عصر صلاح الذہن صفحہ کثمار ہے آید

و یفت

خیرات حسنا

۶۶

و بعثت و صلاح اشتهار داشتند است از اجزاء شریفه حدیث جزء ابوالفاسم
الکوفی را نزد جده خود اسمعیل و برادر خود اسحق خوانده و بعد از آن ندویش
کرده در سال هفتصد و بیست و نه در شام اجازه داده و عبد الله بر المحب
از و اجازه گرفته سنتش از خود بخا و ز کرده در سنه هفتصد و چهل و پنج هجری
در گذشت است

سکن

جاری مجود الورد افراست که از رجال دولت بنی عباس بوده و برده فروشی
مینموده در زهدیات شعر میگفته و فضا حقه داشتند و قتی خواست سکن را
بفروشد سکن عرض کرد بمتوکل خلیفه عباسی نوشت و اسنادا کرد که او را از
مجد مجرد اما چون متوکل پیش مشرعی شده بود و سکن ایا نموده این دفعه
متوکل عرض کرد ایا راه کرد سکن نهایت منالم و قصیده تقریبا مشتمل بر بیست
بیت مبنی بر تشکی و ناسف گفت و این ابیات از آن قصیده است

ما للسؤل انانے منك بالياس
احدث بعد و اد جفوة الفاس
فهبك الزمته ذنبا بظلمك لے
ما زاد عاك الى تحريق قرطاس
يا منبع الظلم ظلما كيف شئت فكن
عند رضاك على العینین والرأس
انے احبك حباً لا لفاحشه
ولحب ليس به في الله من باس

چون در بعضی کتب منبره باسم نشوی هم نوشته شده در حرف نو نوز
اشاره خواهد شد انشاء الله

حضرت سکینه بنت الحسین علیها السلام

حضرت

خیرات حسنا

۶۲

حضرت سَکینه سلام الله علیها از سنوان بزرگ اسلام و پیردکیان خان نبوت
و پروردگان حجر عصمت است استنها و فضایل و مناقب آن افتخار الی الی
طالب مابین المشرق والمغرب اکثر ابن قتیبہ میگوید و لها البیتر
الحبیله والکرم الوافر والعقل النام وشمس الدین یوسف سبط جمال الدین
عبد الرحمن واعظم مشهور گوید و کانت من الجمال والادب والظرف والسخا
بمنزله عظیمه وقاضی احمد بن خلکان اریله میگوید کانت سیده نساء
عصرها ومن اجل النساء واطرفهن واحسنهن اخلاقا ومحمد بن یعقوب
فیروز آبادی ضبط ابن اسم را برخلاف آنچه مابین العوام استنها را آورد
بضم سین وفتح کاف نموده است میگوید سَکینه بر وزن جبین نام دختر جبین
بن علی علیه السلام است و طرء سَکینه بان بزرگو را اندسابه آورد
ابوالفرج اصفهانی در کتاباغانی گوید سَکینه لقب آن حضرت است و نامش
امیر بوده و بقول امیر و بقول دیگر امیر ابن خلکان میگوید وی را مادرش
ربا بن خنساء الفیلس بن عدی بلقیس سَکینه ملقب ساخت و از محمد بن سائب کلبی
نسابه مشهور نقل است که گفتند عبد الله بن حسن بن حسن که همیشه زاده
حضرت سَکینه میباشد مکر از درازمون از من پرسید که نام سَکینه بنت
الحسن چیست گفتم امیر گفت صحیح است و لے راجع در نظر نگارنده آنکه نام
آن مخدرة کبریٰ امیر بوده و این قول ابوالفرج اصفهانی است و آنکه
عن الطوسی عن الزبیری عن مصعب و دلیل رجحان حکایتی است که هم در اغانی
از ابوالحسن مدائنی آورده میگوید ابواسحق مالکی گفت حضرت سَکینه را
که نام شریفش امیر بود مگر یکی از اهل البیت از در کشاخی گفت که نا سَکینه
از قریب شوخی و شکفتن بظهور میرسد و از خواهرت هیچ مزاح و سبک
مسموع نیفتاده فرمود همانا این از نا پیر اسم است شما او را بنام جدّه مؤمنه
ما فاطمه بنت رسول الله صلی الله علیه و آله سَمَّاه ساختاید و مرا بنام جدّه
دیگر که اسلام را در نیافتد است خوانده اید و مراد آنحضرت امیر بنت و هب
ما در پیغمبر ص بود و از بن خبر که اماره صدق و صحت بر آن لایح است

خبرات حسنا

۶۱

محقق میگردد که اسم مبارک آن بزرگوار امانت بوده است مادام که در حضر سکنه
 و بانه خنراسر الفیس بود و این امر الفیس غیر شاعر مشهور از ملوک عرب
 صاحب قصیده قفا بنک از سبع معلقات میباشد چنانکه عوام اهل منبر
 بر این عقیده اند وی کند از شعراء جاهلیتین بوده و این کلمه از منبر مبین
 محسوب است و اسلام امر الفیس پدر و باب بدست عمر بن الخطاب و در زمان
 خلافت او اتفاق افتاد و از جانب عمر بر کوفه ای از قضاة شام که اسلام
 آورده بودند امانت یافت و چون شخصی شریف و بشجاعت مشهور بود
 و در استان حله و اغارت او را بر قبیله بکر بن وائل در عهد جاهلیت هرگز
 میدادند و بوم فلج که از ایام عرب و جنگهای تاریخی ایشان میباشد عبارت
 است از همان روز اغارت امر الفیس از مشایخ بنی کلب بر قبیله مزبور لاجرم
 مولای متقیان امیر المؤمنین صلوات الله علیه در پیوستگی و خوشنودگی
 وی یاد و در میان رسالت رغبت فرمود در همان هنگام که امر الفیس اسلام پذیرفته
 و لوای امانت قضاة شام گرفته بود و میرفت حضرت امیر المؤمنین با حسن
 علیهم السلام از دینال او در رسید و بدست مبارک جامه اش بگرفت و فرمود
 ای عم منم علی بن ابی طالب پر عم و داماد رسول خدا و این دو پسر فرزندان من
 میباشد از دختر پیغمبر و دامادی تو میل و رغبت فرموده ایم و
 امر الفیس از سعادت ظالع و حسن اتفاق ستر دختر بخانه بود پس روی
 بآن بزرگواران کرد و گفت قد انکحناک یا علی الحیاة بنت امرئ القیس و
 انکحناک یا حسن سکنی بنت امرئ القیس و انکحناک یا حسین الرثاب بنت
 امرئ القیس عز الدین ابن ابی جریر در کامل میگوید امیر المؤمنین علیه السلام
 از محبت دختر امر الفیس و خبری در وجود آمد و هم بگوید که در گذشت
 بالجمله حضرت سکنه از بن و باب خنراسر الفیس است و سید الشهداء
 ارواحنا له القداء سکنه و داماد رشداً بسیار دوست میداشت بحدی
 که آن بزرگوار او را در شدت محبت ایشان اعتراض نمودند و حضرت رجاء
 اعتراض و عتاب بن سحر مشهور را بنظم آورده است

خیرات حسنا

۶۹

لَعَمْرُكَ اِنَّهُ لَاحِبٌّ اَوْ اَوْ
تَكُونُ بِهَا سَكِينَةٌ وَالرَّيَابُ
اَجْهَمًا وَاَبْذَلُ جَلْمًا
وَلَيْسَ لَعْنَابٌ عِنْدَ عُنَابِ
فَلَسْتُ لَهُمْ وَاِنْ عَابُوا مَصِيحًا
حَوْنِي اَوْ يَغِيْبَنِي النَّارُ
از مالک بن اعین روایت است که گفتند از سکینه بنت الحسین علیها السلام
شنیدیم که میفرمود عم بزرگوارم امام حسن صلوات الله علیه بود که
بر پدرم در باب ریاب اغتراض و عتاب فرمود و پدرم آن شعرها را
در جواب گفت شمس الدین قرطبی اشعار عز و بر را با آنکه اختلافی نظر
نموده است میگوید در باب دختر امیر المومنین و حضرت حسین بن علی که مادر
سکینه بنت الحسین است در میان ایشان بود و حسین علیه السلام ریاب را
بشدت دوست میداشت و در حق و بی شعرها دارد از آنجمله این
سه بیت است

لَعَمْرُكَ اِنَّهُ لَاحِبٌّ دَارًا
تَحِلُّ بِهَا سَكِينَةٌ وَالرَّيَابُ
اَجْهَمًا وَاَبْذَلُ فَوْقَ جَهْدِ
وَلَيْسَ لَهُمْ وَاِنْ عَتَبُوا مَطِيحًا
حَوْنِي اَوْ يَغِيْبَنِي النَّارُ
لامطم بر این روایت تقوی است که روایت سابق صکره و علی الرضا بن هر دو ضمیر محذور و
راجع الجمع غایتین با غاذا لهن مستنبط از نکره و افعله در بیان نفی و حوْنی مفعول فی و او بمعنی
الی ان خواهد بود و عوام اهل منبر در معنی بیت اول میگویند حضرت
ای عباد الله میفرماید بهر خانه و کاشانه که سکینه نام و ریاب نام باشد
من آنجا زاد و ست میدارم و این صحیح نیست چه اراده معنی عام در
علم الاشخاص و تکلف استخدا در ضمیر اجتهاد لازم می آید بدون
هیچگونه ضرورت و هم در حق سکینه و ریاب است بیت مشهور
دیگر آنحضرت که فرموده

كَانَ اللَّيْلُ مَوْصُولَ بَلْبِلٍ
اِذَا زَارَتْ سَكِينَةٌ وَالرَّيَابُ
چون ریاب برای صله ارحام و احباب میرفت است و دخترش سکینه را
نیز همراه میبرد و مفارقت و انتظار ایشان موجب حیرت خاطر میباد

خیرات حسنا

۷۰

حضرت ابو عبد الله صلوات الله علیه میگردیده است این بیت را فرموده
و اساتید فن شعر و علم ادب در معنی طول لیل این مضمون بلاغت
مشون را بسیار پسندیده اند

هنا نا حضرت سکینه سلام الله علیها از غریزه بلاغت و ملکه فصاحت نصیب
عظیم داشته است در سخن سنجی و شعر شناسی که صناعت نقد شعر میگویند
از اساتید زمانه و خداوندان شهرت طنانه بوده بچندین روایت بنظر
رسیده است که مشاهیر اهل سخن و کبراء شعراء آن عصر نتایج طبع خود را
بخطا شریف آن حضرت عرضه داشتند و به انتقاد و رد او می آن بزرگوار
متقاعد میگشتند زبیر بن بکاء از غمش مصعب روایت کرده است که گفته
کانت سکینه عقیقه سلمه برزخه من النساء انجالا لاجله من قریش و تجتمع
الیه الشعراء و کانت ظریفه من راحة و رند کثره الخواص است که و کانت
تاوی الی فترها الادباء و الشعراء و الفضلاء فنجیزهم علی مقدارهم
و ان هشام بن محمد منقول است که گفته اجتمع علی بابها جماعة من الشعراء
لئلا یزید بهم و کانوا یرضون بحکمها لما یعرفون من ادبها و بشارتها بالشعر
الغرض نویسنده چنان افتاد که جمعی از صنادید سخنوران صدر اسلام
و مشاهیر امراء کلام که از آنجمله بود فردق و جریر و کثیر و نصیب و جمل
بود در سرای قدس انتمای حضرت سکینه مجتمع گردیدند و همدی خواستند
که آن بزرگوار در اشعار ایشان امعان نظر و اجاله خاطر بفرماید و
اشعار ایشان را تشخیص دهد و آنکه برهم مقدم است بتصدیق وی معلو
کرد پس چند روز در ضیافت آن بزرگوار بسر بردند که تشریف مرآی
مطلهر و مسمع مقدس را با نیافتن بودند تا یک روز بربارگاه بنشست
و پیرده از پیش روی وی فرو هشتن شد و از کثیران حاضر یکی که به نزدیک
و توجیه آن مخدیره عظمی را و پیر اشعار و حافظه اخبار بود و کماله قایق و
جمله را بقول داشت بیرون آمد و شعرا را احضار کرد و موقوف کریم آنحضرت
جاء به بود که انجماع را به دید و سخن ایشان را شنید پس آن جاریه از جانب

خیرات حسنا

۷۱

مولاه بزرگو ارخود اغاز سخن نمود گفت ایا از شما فردق کد ام است
ابو فراس پیاسخ برخاست و گفت ها انا ذا گفت ایا تو بی کو بندہ این شعر کہ
هنا دلنا بی من ثمانین فاقه کما انخط باز اقم الریش کاسه
فلما استون جلا بالارض فالنا احی نرجی ام قتل نخاذره
(یعنی آن دوزن پس از آنکہ من بکام خویش رسیدم و توشه وصال بر گزفتم
از آن بلند کہ بمسافت هشتاد قامت بود مرا فرود او بچند چنانکہ باز
شکار بی از فراز بنشاید و چون مرد و پایم بر زمین قرار گرفت از در
باز پرسند ادا دهند کہ ایا فردق زندہ است انا امید وار بگردیم با کشته
انا بر حذر بوده باشیم) و او بی کو بد فردق در جواب جاریہ گفت بلہ این را
شعرها از من است گفت چرا سر پوشیدہ را فاش سلخے و ما ز نهان را اشکا
کرد بی و بر رو کار خوشتن با محبوب پرده پوشیدہ این هزار دینار بشنا
و بخانه خویش باز گرد (هزار دینار از زمان از هزار تومان حالاً خیلی
بیشتر بوده است) پس آن جاریہ بخور سیّدہ بزرگو را باز گشت و حالے
مراجعت نمود و گفت ایا از شما جر پر کد ام است جر پر جواب داد کہ ہا انا ذا
گفت ایا تو بی صاحب این بیت کہ

طریقک صائغہ الفلوب لبسذا جہن الزبازہ فارچی سلام
(یعنی شبانہ ای جر پر تو را دلبر بر آمد و اونا سپر فنی و کشتی کہ این ساعت
زمان دیدار نیست سلامت باز گرد) جر پر گفت نعم با طہ این بیت از من است
گفت اگر چہ عاشق عیفی اما مردی بس ضعیفہ چرا از دہ نیاز فر از نیازمند
و دست دوستی کہ قدم رنج کرده بود نکر فنی و در کمال یار ساء بی سخنان
اشنائے نراند بی و از دفتر اشتیاق شرحی برو بی نخوا ند بی ہم این هزار دینار
بشان و دہ وطن بگیر گیر دیگر بارہ بمحضراطھر مولات سلیمین و
مسلمان دہ را مدد و در وقت برآمد و گفت کثیر صاحب عترہ از شما کد ام است
کثیر عرض نمود کہ ہا انا ذا گفت ایا تو بی خداوند این شعر کہ
یقتر بعینے ما یقر بعینہا و احسن شے ما بہ العین قرّت

(یعنی)

خیرات حسنا

۷۲

(یعنی هر آنچه چشم عزّه را خنک میسازد و خاطرش را خرسند میسازد من نیز همان را دوست میدارم و آنچه چشم را خنک نماید و دل را خوش کند بهترین چیزهاست) کثیر گفت بے این شعر از من است گفت هیچ امری خاطر عزّه را نوازنده نرود لکن اشاد سازنده نرود نزدیکی با وی نیست ایانیر تو چنان و مثل آنی این یکسر آورد پندارستان و قدم رنجدار آورد بیکر باره برفت و باز آمده گفت نصیب کسیت یا سخ داد که ها انا ذا گفت تو بے کو بنده این شعرها که

من عاشقین ترا سلا و تو اعدا حتی اذا انجم النجم بالحللنا

ناثا بانعم لیلۃ والذها حتی اذا وضح الصبح تفرقا

(یعنی از دو عاشقی که بیکدیگر کس فرستادند و معیاد نهادند تا وقتیکه ستاره پروین رو ببالا بگشود بخوشترین و لذت ترن شبی زمان گذرانیدند و چون صبح بدید از هم جدا شدند) نصیب گفت آری گفت قبحک الله چرا گفته تفرقا از هم جدا شدن ایانیر مستلزم هم چسبیدن برای یکسر شریف عشق خرقه نهمت بجای کوثر عفاف از چهر آوردی و ابروی خو بے را چرا ابروی کاش می گفته تعانفا ناراه شاید شرف و احمی لبی و رشتن نفسانیت را احمی کسنتی انگاه حسب المعهود بموقف جلالت ان اختر برج رسالت مشرف شد و باز مراجعت جست و گفت جمیل کدام است جمیل جواب داد که اینک منم گفت خاقون من تو را سلام میرساند و اظهار نطق مینماید و میفرماید همه اشتیاق دیدار تو داشتیم از وقتیکه این شعرها تو شنیده ام که

فینا لیت شعره هل ابیتن لیلۃ بوادی الفری اتی اذا السعید

لکل حدیث بدیهن لباشنه وکل قیل بدیهن شهید

(یعنی نمیدانم ایاد بکر شب در منزل وادی الفری بی تو نصیب خواهد شد البته از اتفاق چنین وقت نیکبخت خواهم بود هر سخن را در آن انجمن شادمانی است و هر کشته را در آنجا مقام شهیدان پاک است)

مبد

خیرات حسنا

۲۳

سیدہ مہرؔ فرمایند جزا کہ اللہ خیرا کہ دو سنارے خود را از هر خیال ناسر اوار
خالص و در پار سائے متحصن ساختن و صحبت ما پر دیکان را بصفتی جز ناز و روئے
و شادمانی ننوید و برای کشتگان کوی ما سعادت شهادت که نتیجہ عشق
عقیق است فائل گردید تو را بر حله افران تقدم و رجحان است قد حکمنا لک
على الجميع این چهار هنر اردینار بید پر و مکرر مارا ه خانہ خویش پیش بگیر
تفصیل این حکم و انتقادات چنانکہ اشارت شد بر انحاء مختلف روایت
کرد پدہ حق در بعضی بجای شعراء مذکور حفظه و راویہا ایشان مسطور افشا
وما از آنها صورت مزبورہ را الفاظ و انتخاب نمودیم

از جمله حکایات حضرت سکینه ناشعراء طبقہ تابعین اند و قتی آن بزرگوار عروہ
ادبہ را بید و عروہ از اعیان علماء عصر و از صلحاء سنا لکین بود و اشعار نغز
میسرود پس با وی فرمود توئے صاحب این شعر

اذا وجدت اوار الحبه کبد
اقبلت نحو سقاء الماء ابتر
هبتی بردت ببرد الماء ظاهر
فمن لنا على الاحشاء تفقد

(یعنی چون سوزش عشق را در جگر خویش احساس میکنم بسو مشک آب پیشانم
و آب لیسکین آن حرارت میجویم کفرم که با خنک آب ظاهر بدن را تبرید کردم
ایا کبست ناشعلہ دروئے را کہ هم زبانہ می کشد کفالت لیسکین و اطفانما بد
عروہ عرضه داشت کہ بله این شعر از من است پس حضرت سکینه دیگر باره فرمود
توئے صاحب این شعر

قالن اثبتنا سرے فمحت به
فدکنت عندک متحابا ستر
الست تبصر من حوئے فقلت لها
غطه واک وما الفی علی بصرے

(حاصل مراد آنکہ چون راز و نیاز در حضرت دوست آغاز کردم و در دنیا
فاش ساختم گفت تو خود همیشه مرا بنهفان عشق و پوشیدن سر مہر مود ایا
رقیبان را از بیکانہ خویش در پس و پیش نمیبینی کفرم شوق و شیفندگی تو و حالے

کہ

خیرات حسنا

۷۴

که از شور عشق بر من میرود چشم بگرفت و پرده غفلت زده و دلش پوشت ^{بند} عروه عرضه داشت
که بی این شعرها هم از من است حضرت بجمع جوار ی خویش که در حواله متعالیست
صف زده بودند اشارت کرده فرمود اینها همه از ادند اگر این شعرها از دل
بی عشق و خاطر ناگفتار برآمده باشد کفایت از آنکه عروه را با همه مقام علم و هد
و صلاح و تقوی در این تغزلهای خاطر که فتنه لکشی و دل ربوده و لوله و شنه
بوده است نه آنکه محض اظهار فضل و اقتضای طبع این شعرها سروده چنانکه
رب المنزله این شیخ مصلح الدین طیب الله فاه و عطر شاه فرموده که
هم بود شور دین سر به خلاف کاینکه شیرین زبان میبکند
هم از اشعار عروه بن اد که بجمع حضرت سکنه رسیده بود این چند بیت است
که در رثاء برادرش بگفتن اد به گفته است

سر به همتی و هم المرء بکری	و غاب النجم الاقید فخر
اد اقب فی المجره کل النجم	نعرض او علی المجره بکری
طهم ما ازال له فربنا	کان القلب بطن حر جبر
علی بکراخی و لے حمیدا	و اتی العیش بصلح بعد بکر

ا حاصل آنکه اندوه من شبانه در حرکت آمد و اندوه مرد شب روی میبکند
بر حالیکه بر تو قریب بغروب بود هر اختر به را که پیشه آمد و با برمدار خویش
میرفت من همه دیده بای میبکرم و این شب بیدار به و ستاره شمار به
از جهت غمی بود که همه با آن قریب چنانکه کوئی دل را سوز جگر التی در
در و ن است و این غصه و غم بر بکر برادرم میباشد که سعیداً بر پست و
حمیداً در گذشت و کدام عیش بعد از بکر نیکو است

آورده اند که چون حضرت سکنه این شعرها بشنود فرمود این بکر کدام است
که برادرش عروه هر عیش را بعد از وی ناگوار دانسته است خد منکذاران
بکر را بنشان بفرقه هم بکردند پس فرمود این بکر بلکه همان مرد که سیافا می
که بر ما هستی کند شت عرضه داشتند که ار به بکر همان است فرمود طالب بکده
کل شیء حتی الزین و الزین یعنی بر از مرگ او هر عیشی که او را هر چیز ناکیزه

و نیکو است

خیرات حسنا

۲۵

و نیکو است حتمی نماند که اگر امشب و غن زینون باشد
 محمد بن سلام گفته است حضرت سکنه یی متراح و سبک فرج بود و قتی از
 زینوری بر حید مباد کش کردند آمد چون مادرش در باب ملتفت حال و
 شد بانک زد که هان ای سیئه من تو را چه افتاد در جواب گفت
 لعنتی بیره مثل الایره او جسته فطیره یعنی مرا زینوری که باندازه سوزن
 بکشد و گلی بدرد آورد از یحیی بن سلیمان بن حسین منقول است که گفت
 حضرت سکنه بنت الحسن در ماتی حضور داشت یک از دختران عثمان بن
 عفان هم در آنجا بود دختر عثمان آمد و افتخار گفت انا بنت الشهدا حضرت
 سکنه خاموش بود ناوقت از آن رسید هین که مؤذن بانک اشهد ان
 محمد رسول الله بر کشید سکنه فرمود هذا ای اباؤک عثمانیه از مفاتح
 اظهارندامت کرد و گفت لا افخر علیکم ابداً

و هم از کلمات بلاغت ایات آن مخدّره عظمی است که فرموده ادخلت علی
 مصعب و انا احسن من النار الموقده فی البکرة الفراء یعنی مرا بشرط زنی
 بر مصعب بن زبیر وارد ساختند در حالیکه من از آنی که در شب سردا فروخته
 باشند نیکوتر بودم و هم این مضمون فصاحت مشحون از آن سلاله خاندان
 عصمت و جلالت است که در صفت حسن دختر خویش که او را مروارید پوش
 ساخته و به پیرایه بسیار آراسته بود فرمود ما البسناها ایاها الا لفضیله
 یعنی مروارید بروی پوشانیدم مگر برای آنکه مروارید را مفضیله کند رسوا
 سازد کما یز آنکه دانه کما مروارید بود و بر ایند خرمایانده اخراست
 که از قرآن افتاب و تاب فی احراق پذیرفته نباشد علی التقریب این مضمون

مسطور است این شعر مشهور

بزبورهای بار ایند روزی خوب و بان را

تو سپهرین تن چنان خوب که ز پورهای بار را

این دختر حضرت سکنه سلام الله علیها بقول از مصعب بن زبیر آمده
 و آن مخدّره عظمی نام مادر خود و باب را بروی گذاشته بوده است

خیرات حسنا

۷۶

و چون مصعب بقتل رسید برادرش عروثه بن زبیر ترکه مصعب حیات
کرد و در باب زانما آنکه هنوز صغیر بود برای سپر خود عثمان بن عروثه بن زبیر
عقد بست پس مشارالیه را بکودکی در گذشت و عثمان ده هزار دینار از مال
او میراث گرفت به اعتقاد هشام بن محمد نام آن دختر لباب بوده نه در باب
میگوید و کانت قد ولدت مرمصعب ابنه ستمها اللباب و کانت قائفه الحما
لم یکن فی عصرها اجل منها فکانت تللبسها اللؤلؤ الی اخره
و صاحب تذکره الخواص اسم دختر مصعب از سکنه علیها السلام فاطمه
میگوید و بقول دیگر حضرت سکنه آن دختر را که جو اهر و لؤلؤ میو
از شوی دیگر که عبد الله بن عثمان خراعی بوده است داشته قول اول از
زبیر بن بکدار است و قول ثانیه از شعب بن صخر و کیف کان حضرت سکنه
سلام الله علیها را چند من از جت اتفاق افتاده و در عدد از و اج و ترتیب
ایشان در میان رواه اخبار و نقله آثار اختلاف بسیار است از جمله
بعضی حضرت حسین اثرم فرزند حضرت امام حسن علیه السلام را از و اج
و می داشته اند و دیگر برادر صلیبه حسین اثرم عبد الله بن الحسن سلام الله
علیهما را و دیگر برادر دیگر ایشان عمر بن الحسن را نام برده اند و همانا معلو
مناخیم بمقطوع نزد نگارنده است که آنحضرت را در و شیر که یکی از بن سته
عمر زاده گرفته اند زبیر بن بکدار صاحب کتاب انساب عبد الله بن الحسن را
معین کرده است و گفته تزوجت سکنه بنت الحسین علیه السلام عده از و اج
منهم عبد الله بن الحسن بن علی و هو ابن عمها و ابو عذرینها و بعد از عبد الله بن
حسن مصعب بن زبیر را نام برده انگاه عبد الله بن عثمان خراعی را که بقول
آن دختر سابق الذکر حضرت سکنه از وی داشته و بعد از عبد الله خراعی
زید بن عمر بن عثه آن بن عثمان برادر شوهر و هم خواهرش حضرت فاطمه بنت
الحسین سلام الله علیها را هم بقول ابن بکدار میبرد و شوی دیگر آن حضرت که
علقه ما بین وی و ایشان فقط بعضی انحصار یافته و هر دو قبل البناء علیها
طلاق گفته اند بعد از از و اج اربعه مشاهد الهم بوده اند و از صالح بن حسنا

خیرات حسنا

۷۷

روایت است که کفنه آن سکنه کانت عند عمر بن حکیم بن حزام ثم تزوجها بعد ذلك
 زيد بن عمرو بن عثمان بن عفان ثم تزوجها مصعب بن الزبير فلما قتل مصعب
 خطبها ابراهيم بن عبد الرحمن بن عوف فبعثنا اليه ابليغ من حلفك از تبعث الی
 سکنه بنت الحسین بن فاطمة بنت رسول الله صلى الله عليه وسلم تحبها فامسك
 عن ذلك الا اخبر وروى الشيخان عن محمد بن سلام فضل نموده است که کفنه آن ابا
 عذر هناعمر بن الحسن بن علی علیهم السلام ثم خلفه العثماني ثم مصعب بن الزبير ثم الأصم
 عبد الغفر بن مروان وابن اصمغ در بنوقت خدیو مصر بود و حضرت سکنه
 از هوای مملکت مصر اظهار کراهت فرمود اصمغ برای وی مدینه الاصبغ را
 بنیاد نهاد و بیست هزار دینار کا بن قرار داد چون عمر عبد الملك بن مروان
 که خلیفه مصر بود ماجری بشود بر برادرزاده از ازدواج حضرت سکنه نخل
 و زید و او را در میان ایالت مملکت مصر و آن منرا و جت مخیر ساخت اصمغ
 نائمه طلاق حضرت سکنه را در وقت نکاحش کبیل داشت

و مصعب بن زبیر آن منوره کبریه را بتخیم گرفت شیخ شمس الدین سبط بن الجوزی
 بنحوازلله عن سنانة در روایت غیر این قید چنین می آورد که اوّل من تزوجها
 مصعب بن الزبير فقرا هو الذی ابتكرها ثم قتل عنها وقد ولد له فاطمة

آورده اند که مصعب در بصره از جانب برادرش عبد الله بن زبیر که او را مردم
 امیر المؤمنین و خلیفه عهد پیداشد ایالت داشت که حضرت سکنه را
 خواستار می کرد و یک مبلون درهم بصداق و می داد و بر روایت سبط مشایه
 کا بن آن بزرگوار ششصد هزار بود و او را برادر بزرگوارش حضرت امام
 علی بن الحسین صلوات الله علیه یا مصعب بن زبیر تزویج فرمود بلکه مصعب بن
 عثمان کفنه است که هم حضرت علی بن الحسین عم خود آن معطر جلیله را بسوی
 مصعب بن زبیر حمل داد و مصعب بنیاد اش را بن مکرمت کبریه که از حضرت علی بن
 الحسین عم شدت بوی بظهور رسید چهل هزار دینار نقدیم حضور پر نور اما
 علیه السلام کرد

زبیر بن بکاء صاحب کتاب قریش میگوید از عبد الله بن الحسن زوجها کان

خیرات حسنا

۷۸

يَكُنِّي اَبَا جَعْفَرٍ وَاقَةَ بِنْتُ السَّيِّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْجَلِي الْأَخِي جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ثُمَّ
خَلَفَ عَلَيْهَا مَصْعَبُ بْنُ زَيْدٍ وَوَجَّهَ أَبَاهَا أَخُوهَا عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ وَمَهْرُهَا مِصْبَعُ
الْفَالِقِ وَهَمَّ قَالَ مِصْعَبُ هُوَ شَيْخُ الزَّيْبَرِيِّ بْنِ بَكَّارٍ وَحَدَّثَنِي مِصْعَبُ بْنُ عَثْمَانَ
أَنَّ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ أَخَاهَا حَمَلَهَا إِلَيْهِ فَأَعْطَاهُ أَرْبَعِينَ أَلْفَ دِينَارٍ

وَمِصْعَبُ بْنُ زَيْدٍ مَاتَ بَيْنَ حَضْرَتِ سَكِينَةَ بِنْتُ الْحُسَيْنِ وَبَيْنَ عَائِشَةَ بِنْتُ طَلْحَةَ بْنِ
عَبْدِ اللَّهِ جَمْعُ كَرْدٍ بُوْدُوا بِنُ دُرٍّ أَكْ عَقِيلَتِي قَرِيشِي كَفَنَتْهَا بِأَهْمٍ وَحَالَةً
نِكَاحِ دَاشَتْ وَحَضْرَتِ سَكِينَةَ بِمَقْتَضَى رَسْمِيكَ فَا بَيْنَ دَوْضَرَةٍ مُتَخَارِفَاتِ
عَائِشَةَ رَأَتْ أَلَا ذَيْنِ مِيقُوْا نَدَكَاتِ اَزْ أَنْكَ كُوشِ عَائِشَةَ هَرَبَكَ اَزْ بَرَكَةِ بِهِ
اَنْدَازَةُ دُوشِ اسْتِ وَدَرِ بَرَكِي اَزْ اَخْبَارِ وَاثَارِ بَصْرِحِ شَدَّ اسْتِ كَدَرِ
مِيَانِ حَضْرَتِ سَكِينَةَ فَا زَيْدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ عَثْمَانَ بِنِ بَطْلَانِ تَفْرِيقِ شَدَّ مِثْلِ
اَصْبَغِ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ مَرْوَانَ اَبْنِ تَطْلِيْقِ بِحَكْمِ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَرْوَانَ خَلِيفَةِ امُوِيَّوْ
چُنَا نَكَ سَابِقًا كَفَنِيْمِ وَاَنْ تَفْرِيقِ بِه اَشَارَتِ پِشَرِشِ سُلَيْمَانَ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ كِه
هَمْ اَزْ خَلْفَايِ بِنِي امِيْرَ اسْتِ وَقُولِي هَمْ دِيْدَه شَدَّ كِه اَوَّلِ اَزْ وَاَحِ سَكِينَةَ بِنْتُ الْحُسَيْنِ
سَلَامُ اللَّهِ عَلَيْهَا اَصْبَغِ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ بُوْدُ وِهَمْ جَاعَتِي اَزْ مَوْرَحِيْنِ وَرَوَانِ صَدِّ
اَوَّلِ بَصْرِحِ كَرْدَه اَنْدَكِه حَضْرَتِ سَكِينَةَ رَا پِشَرِي بُوْدَكِه اَوْرَا قَرِيْبِي كَفَنَتْ چُنَا
دَرِ وِفَايَاتِ اَبْنِ خَلْكَانِ اسْتِ وَبَا قَرِيْبِي چُنَا نَكَ دَرَا غَا نِي اَبُو الْفَرَجِ اسْتِ وَبَا قَرِيْبِي
چُنَا نَكَ دَرِ تَذَكُّرِ سَبْطِ اَبْنِ جَوْزِيْ اسْتِ هَرُوشِيخِ شَمْسِ الدِّينِ يَكِي دَرِ وِفَايَاتِ
الْأَعْيَانِ وَدِيكِرِيْ دَرِ تَذَكُّرِ الْخَوَاصِّ بَصْرِحِ كَرْدَه وَاتِّفَاقِ مَمْلُوكِ اَنْدَكِه اَبْنِ پِشَرِ
حَضْرَتِ سَكِينَةَ اَزْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَثْمَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَكِيمِ بْنِ حَزَامِ كِه اَزْ اَعْيَانِ
قَرِيشِ اسْتِ دَاشْتَه وَعَبْدُ اللَّهِ مَذْكُورِ زَوْجِ بَعْدِ اَزْ مِصْعَبِ اسْتِ صَاحِبِ تَذَكُّرِ
مِيكُوِيْدِ اَصْلِ اسْمِ اَبْنِ پِشَرِ عَثْمَانَ بُوْدَكِه نَامِ پِدَرِ پِدَرِشِ بُوْدَه فَا شَدَّ وَبَلَقَتْ قَتَرِ
مَشْهُورِ كَرْدِيْدَه وَاقَا اَبْنِ الْكَلْبِيِّ لَشَا بِرِ چُنَا نَكَ اَبُو الْفَرَجِ نَقْلِ مَبْنَايِدِ كَفَنَتْ اسْتِ كِه
عَثْمَانَ نَامِ پِشَرِ حَضْرَتِ سَكِينَةَ اَزْ زَيْدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ عَثْمَانَ بُوْدَكِه شَوِيْدِيكِرِيْ اسْتِ
اَلْحَضْرَتِ رَا وَعَثْمَانَ مَذْكُورِ بَلَقَتْ قَرِيْبِي خَوَانْدَه مِيشَدَ بَا رِيْ عُدَدِ اَزْ وَاَحِ
اَلْحَضْرَتِ وَتَرْتِيْبِ اَيْشَانِ چُنَا نَكَ نَقْلِ مَمْلُوكِ اَخْتِلَافِ اسْتِ شَدَّ وَاَحِ

خیرات حسنا

۷۹

در نظر نگارنده آن است که آنحضرت در یوم الطّف در سنّ زنان بوده و
شهره اش نه است چنانکه در باب بنادر او را چنانکه ابو الفرج و ابن اثیر و غیرها
گفته اند حضرت امیر المؤمنین علی صلوات الله علیه از امر القیس برای فرزند
بزرگوار خود خطبه و تزویج فرموده است و این خواستار و پیوستگی را
نوشته اند که در خلافت عمر بن الخطاب بوقوع رسید بالفرض اگر گوئیم که این امر
در سال آخر خلافت عمر هم بوده و بعد از چند سال بخانه امام علیه السلام آمده باشد
بیم مستبعد است که در مدت متناهی از وی نژادی نشده باشد الا نزد یک
او آخر عمر شریف امام صلوات الله علیه پس ظاهر حال موافق قاعده تشابه از مناسبت
و مطابق طبیعت معهوده عالم آن است که حضرت سکینه سلام الله علیها مفا
وقعه کربلاء از جمله زنان بزرگ اهل البیت بوده چنانکه از خطاب مبارک اما
علیه السلام که فرموده است یا خیرة النّسوان نیز اینک در روشن و هویدا میباشد

و الخطاب و این اشعار است

سَیْطُولُ بَعْدَکَ یَا سَکِینَہُ فَاعْلَمِ	مِنْکَ الْبَکَاءُ اِذَا الْحَاجُّ دَعَا
لَا تُخْرِجْنِی فِی قَلْبِی بَدْمَعِکَ حَسْرَہُ	مَا دَامَ مَعْنِی الرَّوْحُ فِی الْجَنَانِ
فَاِذَا قُنْتُ فَاَنْتَ اَوَّلُ بِالذِّہِ	فَاَتَتْکَ یَا خِیرَہُ النِّسْوَانِ

و این اشعار را بعضی از امام علیه السلام میپندارند میگویند زبان حال است از جانب
آنحضرت و شیخ جلیل فخر الدین طریحی در مقتل مشهور بخرمیه قصیده نقل نموده
است اشعار مزبور در میان آن قصیده بنظر سپیده اگر چه احتمال تضمین میرود
بهر حال راجع در نظر نگارنده آن است که آنحضرت مفارقت و قع طقت در سنّ
نسوان بوده و شوی وی نیز در آن تاریخ ابن عمش عبد الله بن الحسن بوده چنانکه
در غالب آثار تصریح گردیده است و شوی خواهرش حضرت فاطمہ بنت الحسین
در همان وقت برادر حضرت عبد الله حسن متنی بوده چنانکه در جمیع کتب شیعہ
و اهل سنت مذکور و مسطور است که حسن بن حسن خود بر رسم معهود آن روزگار
بمضروع عم بزرگوار حضرت ابو عبد الله اروا احناف ذاه مشرف شد و یکی از عم زادگان
را خواستگار بگرد حضرت ابو عبد الله فرمود ای برادر زاده من از تو میخواهم

خیرات حسنا

۸۰

در انتظار این اظهار بودم از دود خیرعت فاطمه و سکنه خود یکبار اختیار میکن
حسن مثنی رضى الله عنه فاطمه را برگزید و امام علیه السلام فاطمه را بعقد وی در آورد
و از اینجا است که میگفته اند آن امیره مرد و دنها سکنه لمنقطعه الفهرنه و در وقت
عبدالله بن موسی چنین است که چون امام علیه السلام فرمود هر کدام که خواهد اختیار
میکند حسن بن حسن از شرم در غایت و جواب نراند پس امام علیه السلام و
السلام خود فرمود قد اخبرت لك فاطمة بنتی اكثرها شبها باقی فاطمه علیها السلام
بنت رسول الله صلى الله عليه وسلم

و در مشارق الانوارنا لیسف شیخ حسین عدو حمر او به از فضول المئه ابر الصباغ
صورت مجلس این خطبه را بروی لطف که اما در آن صحت و قبول و مناسبات
شان عترت رسول ص مطوی مشمول آن است روایت کرده و گفته است که حسن
مثنی از عیش خطبه نمود و عرض داشت که تو خود ایتم بر کوار یک از ایشان را
برای من اختیار فرمای حضرت فرمود فاطمه را برگزیدم که او بنامم زهراء
شبه تر افتاده ناسکینه اما در دین هم شب رقیام است هر روز در صیام
و اما در حسن مانند حور عین است و از سنخ نسوان خلدین و اما دختر
سکینه او را هم احوال در شاه حضرت ذوالجلال استغفر الله و زنی که
حالت استغراق مع الله بر اوقات وی مشغول محوش بر صحو غالب بوده باشد
سرودا شاید عبارت منقول در مشارق عینا چنین است و اما سکنه فغالب
علیها الاستغراق مع الله فلا تصلح الرجل انکاه شیخ عدو حمر او به میگوید و غیر
واحد از علماء گفته اند که حضرت سکنه بنماه پسر عیش عبدالله بن حسن رفت
و عبدالله در بوم الطف بشهادت رسید و سکنه را بعد از وی اختیار چکند
شوی دیگر اتفاق افتاد

الحاصل حضرت ابو عبدالله ارواح العالمین فداه خود هر دو دختر نور کو را را
بجس و عبدالله برادر زاد کاشق تزییح فرموده است و حضرت حسن مثنی به
اتفاق جمیع افاضل ارباب مقاتل و غیرهم در روز عاشورا چند زخم برداشت
و در کربلا شهیدان بیفتاد و چون سرها را بحکم عمر بن سعد از ابدان جدا میکردند

خیرات حسنا

۸۴

در روی احسان حیثان نمودند خالشان اسماء حاضر سپاه اعداء الله بود از عمر بن سعد
تمشای بخشش او کرد عمر حسن را بدو باز گذاشت و او حسن را معالج نمود و سالها
آن نزد او با فاطمه بنت العثمین زندگی کرد تا بعد بنی رسول در گذشت و حضرت
فاطمه علیها سلام الله را بعد از فوت حسن مشغول با عبد الله بن عمر بن عثمان ازدواج
اتفاق افتاد و محمد پیاج عثمانی که منصور ابو الدؤانق سرش را برید و بجزای آن
فرستاد از ایشان در وجود آمد پس محمد پیاج با عبد الله محضر برادر از بطن
میباشند اما شوی حضرت سکینه را این اتفاق که برای شوهر حضرت فاطمه
افتاد نیکند لاجرم در کربلا سعادت شهادت قاین گردید و چون یک دو
سه سال پیش نگذشت که دست بنی امیه از مدینه کوتاه گشت و از فوت یزید
علیه لعن الشدید کار عبد الله بن زبیر سخت بالا گرفت تمام حجاز و یمن و شرب
و عراق و فارس با سامت و خلافت وی بر اصطلاح آن عهد از غان آوردند
و بر همه جا غیر از شام شاطط نام بهم رسانید و برادرش مصعب ابویصره و قن
خطی که از سمت ایران تابع اینجا بود بر کماشت مصعب در چین زمان از اسبیل
حضرت سکینه را انخواست و مطابق ترغیب و تهییب آن بانوی کبری را
در حباله نکاح کشید و بعد از آن که کار زبیریان شکست یافت و عبد
الملك مرده آن ظاهر شد و مصعب را بقتل آورد حضرت سکینه چنانکه
در شرح عبد الحمید بن ابی الحدید بر کتاب سخطاب نهج البلاغه مسطور است
در عراق بود عبد الملك او را بتصریح شمس الدین سبط بن الجوزی صاحب
تذکره الخواص و تاریخ اخبار الزمان خطبه نمود حضرت سکینه خواستگار
او را رد کرد و فرمود بعد ما قتل ابن الزبیر لا والله لا کان هذا ابداً نگاه
در همین تواریخ که دیگر باره بنی امیه بر امر امت غالب آمدند و مصر از جانب
عبد الملك برادر زاده اش اصبع بن عبد العزیز تقویض گردید حضرت
سکینه را در حباله ازدواج کشید و قبل الملاقات تفریق افتاد بنقریه
که اشارت رفت تا اینجا آثار با اخبار و روایات با امارات و حدس
غالب بانصر صائب موافقت مینماید و در مطابق احوال سعادت غالب انحصار

خیرات حسنا

۸۲

قرین اعضا و اشکال است و قرائن ندر بر عدد سایر از واج میبوان اقامه نمود
و ندر بر ترتیب ایشان

از شرح نهج البلاغه تصنیف ابن ابی الحدید معزنی معلوم میگردد که حضرت سئینه
در جنگ مصعب بن زبیر با عبد الملك بن مروان شخصاً حضور داشتند یعنی
مصعب بعد از آنکه برای جنگ از بصره بکوفه آمده بود و لا شعری چند بسکینه
نوشت و اظهار شدت اشتیاق نمود و ثانیاً کسر فرستاده آن مسنوده عظمی را از
بصره بکوفه حمل داد عبارت عبد الحمید بن ابی الحدید بعضیها این است
کتب مصعب الی سکینه بنت الحسین و کانت زوجته لما شخص الی حرب عبد الملك
وهو بالکوفة بعد لیل من فراقها

و کان عزیزاً ان ایت و بیننا حجاب فقد اصبح منی علی عشر
و ایکنها والله للعین فاعلمی اذا اردت مثلها فافتر علی شهر
و انک لفلیه منها الیوم انی اخاف بان لا نلتقی اخر الدهر
حاصل مضمون اینکه اگر شیء بر سر قدم در حال اینکه پرده در میان من و تو عاید
بود بر من بیی کران می نمود اینک بمسافت ده روز از من بدوری و چون من
بسمت دشمن حرکت کنم و دو چندان این مسافت خالی گردد راه دوده روز دیگر
خواهد بود بر این دوری ما بفرزاید یکاه و راه جدائی حاصل شود البته
چشم را آن مسافت از این مسافت بدست تر بگردانند و سرشک دیده و اسرشارت
بگرداند و این در حال مبکیه بیشتر این اندیشه دل را مجروح میسازد که
میم دارم که دیگر دیدار اصلاً میسر نشود و جدائی ما تا با خرد دنیا بکشد
انگاه میگوید

ثم ارسل الیها و اشخصها فشهدت معه حرب عبد الملك
هم در شرح ابن ابی الحدید است بر نهج ابی الاغز که فدخل (ای مصعب) علیها
(ای سکینه) یوم قتل و قد نزع ثیابه ثم لبس غلالة و توشح بثوب واحد و هو
محتضن سیفه فعلت ان غیر واجع فصاحت و احرناه علیک یا مصعب فاستند
الیها و قال ان کل هذا فی فلبک قالت و ما اتخف اکثر قال لو کنت اعلم هذا

خیرات حسنا

۸۳

لکان لے و ملک شان

یعنی مصعب کے رہان ہوم قتل خود بر سکینہ وارد گردید بصورتی کہ سلاح چوٹ
یکجا بر کتہ از لباس فقط بجا آمد کہ دوز پرزہ پیوستہ کتفا کردہ و جامہ
دیکر بر کتہ و شمشیر خود را بر پر بغل زدہ بود حضرت سکینہ انشا ہد
آن ہیئت دانت کہ مصعب بر آن اھنک بجنک میروید کہ باز نکرد پس
در حال صیغہ بر کشید کہ اندوھا بر تو ای مصعب مصعب چون نعرہ سکینہ
شنید گفت ایا این ہمہ مہر من در درون تو خفنے بود فرمود آنچه هنوز
بروز نیافتنہ بیشتر است گفتا کرب تو را با خویشی با این مقام میدانم
ہر آئینہ از من و تو داستانے بروز کا دینماند
بالجملہ چون مصعب بدست لشکر شام کشتہ گشت حضرت سکینہ این
شعر ہا بسود

فان تقاتلوه تقاتلوا الما جد اللہ یری المون الا بالسوف حراما
وقبلک ما خاض الحین منینہ الی القوم حنی اوردوہ حاما
ما مصدیرہ است و خطاب بر سبیل التفات از غیب بامصعب کما فی قولہ
عز من قائل ایاک نعبد مقصود انکہ فضیلت عطا ی بآء ضیم و منقبت
کبرای اختیار قتل بر کند لٹ را پدرم حسین علیہ السلام پیش از تو در یافت
و این سنت کبریمہ و سیرہ شریفہ را آن بزرگوار تاسیس فرمود ہا نامصعب
زیر خود در این مقام انشا کردہ است

وان الاولی بالطف من الهاشم تو اسوافیتوا للکرام الناسنا
و اینکہ خطبہ و ترویج و باب در زمان عمر بن الخطاب بودہ است ابو بکر خطیب
صاحب تاریخ بغداد کہ از امہات تواریخ مشہورہ اسلام معدود میگرد
نین ترویج نمودہ

در کتاب نور الابصار شبلنجی در فصلی کہ برای ذکر مناقب سیدہ بنت الحزین
منہند ساختہ بدین عبارت مذکور است کہ امہا الوباب بنت امرئ القیس بن
عذیر او سر الکلبی کان نصرانیا فجاء الی عبد بن الخطاب فدعی لہ برح و عند

خیرات حسنا

۸۴

لَهُ عَلَى مَنْ اسْلَمَ بِالْإِشْامِ مِنْ قَضَاءِ غَرَفَتِهِ قَبْلَ أَنْ يَصِلَ صَلَاةُ وَمَا اسْتَعَى حَتَّى
خَطَبَ إِلَيْهِ الْحَسَنِ بْنُ عَمْرِو بْنِ أَبِي هَاشِمٍ فَأَوَّلَهَا عَبْدُ اللَّهِ وَسَكَنَتْهُ
رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ نَفْلَهُ الْخَطِيبُ الْبَغْدَادِيُّ

از کلام خطیب بغدادی معلوم میگردد که عبد الله بن الحسین حضرت سکنه را
برادر عیانی بود که است و این نکته در بعضی از تواریخ دیگر نیز مصرح بها است
صاحب ارشاد میفرماید و سکنه بنت الحسین و امها الرباب بنت امر القیس
عک الکلبه و هی ایضا ام عبد الله بن الحسین و از اینکه حضرت سید الشهدا
ارواحنا له الفداء بکنیت ابو عبد الله گفته میشود چنان مستفاد میگردد
که همانا عبد الله مذکور اکبر اولاد ذکور بوده است که کنیت مبارک الانحرث
از اسم او اشتقاق گرفته و اینکه صاحب کتاب ارشاد بصغر سن حضرت عبد الله
در کربلا تصریح کرده و او را شهید بیهوشم شهوره السنه استوار نیست چه محققین
انمناخر بن شهاب بن و غیرهم در بغداد اولاد حضرت ابو عبد الله تصریح مینمایند
که الانحرث را شش فرزند در وجود آمد عبد الله و علی الاکبر و ابن هرون
و وزعاشوراء بر خا لیکه مشغول جهاد بودند بشهادت رسیدند و آنکه هدف
تیر شد غیر ایشان است چنانکه صاحب بغیة الطالب لعرفة اولاد علی بن ابی طالب
میگوید اما علی الاکبر و عبد الله فاستشهدا مع ابیهما بالطف و علی الأوسط
اصابه سهم بومئذ فمات و علی الأصغر بن العابد بن و محمد و جعفر و ما تانی
حیوة ابیهما پس نام آن فرزندی که در میان جنگ اماج خدنگ شد علی بوده است
نر عبد الله و عبد الله برادر صلیب و بطینه حضرت سکنه حامل اسلحه بوده
و مثل حضرت علی بن الحسین الشهدید در کاب مبارک امام علیه السلام فریضه
جفا میکند ارده است که سعادت شهادت قاهر گردیده و از اینجا نیز اعضاد
کبر سن حضرت سکنه را در یوم الطف بهم میرسد پس در اینکه حضرت سکنه
مقارن و افتر کربلا بسن سنوا ان بوده بلکه شوی داشته بر ای متبع مضطلع
جای شهر نیست بلکه در اینکه بخصوص عبد الله بن الحسین شوی الانحرث بوده
هم نباید تا مملد داشت و لے ایاجشن عرس و رسم زفاف در میان حضرت سکنه

خیرات حسنا

۱۵

حضرت عبداللہ بن الحسن واقع گردید یا ابن اتفاق مینمادہ عبداللہ
بشهادت رسید الظاهر المصرح بہ فی بعض البیاض شق ثانی است
صاحب نور الأبصار میگوید و بی در الأصداف کانت سکینہ رضی اللہ
عنہا من الجلال والأدب والقصا خیر بمنزل العظیمة وكان منزلها ما لفلان
والشعراء ونزجت عبداللہ بن الحسن السبط بن علی ففضل عنہا بالطف
قبل ان یدخل بہا ثم تزوجها مصعب بن الزبیر وامهرها الف الف درهم و
حملها الیہ علی بن الحسین فاعطاه اربعین الف دینار وولدت لہ الراتب کانت
ثلثها اللؤلؤ وتقول ما البشہا ایاہ الا لتفصح ونکارتہ راہیج شک نیست
در اینکہ داستان عروسے فاسم بن الحسن وفاطمہ بنت الحسن کہ از مشہوران
بلا اصل است وعلمائے مجلس علیہ الرحمہ باہمہ تتبع واطا طرہیج و تصیح ان
نفرمودہ و محققین از علماء مشاہیر منفع شدیدا کہ ان میبکنند
اشتباه است بمسئلہ من اوجت حضرت سکینہ و عبداللہ بن الحسن
وعدم اتفاق عرس و شہادت زوج قبل الزفاف حسب ما یقتضی بہ الحدیث من
ذوی الاستفاقة والاضاف

و از اخبار حضرت سکینہ کہ از آثار علوہم است انکہ سفیان ثوری در مناقب
حضرت سید سجاد علیہ السلام گفتہ است علی بن الحسین ع برای حج با عمرہ از
مدینہ بہ مکہ برآمد خواہر ش حضرت سکینہ بنت الحسین از اذوقہ سفر
سفرہ ساخت کہ بکھنارد در ہم صرف آن کردہ بود و آن را نزد برادرش علی قریشا
ولی ان بزرگو ارہمیدہ بر ظہرہ رسید بفرمودہ ان سفرہ را بدان تکلف نام
از ہم پیرا کنند و بر فقر او مساکین بخش نمودند

و دیگر از اخبار بزرگے و شکوہ وی آن است کہ سفیان بن حرب گفتہ سکینہ بنت
الحسین را در موسم دیدم کہ از مناسک حج بر می جمار مشغول بود ہمینکہ شش
جرہ بیفکند ہفتین از دستش بر زمین افتاد و آن خاتون بزرگو ار از برداشتن
سند دیگر را چون غارہ بی داشت انکثری خویش بجای جرہ سابعہ
بیفکند

خبر اتحسا

۸۶

محمد بن الحکم از عوانه روایت کرده است که گفت قومی از اهل کوفه بر محضر اطر
التحضرث وارد شدند محضر اظهار عقیدت و اداء سلام و تحیت با التحضرث
با ایشان فرمود خدا اینغالی میداند که من شما مردم کوفه را دشمن همه دارم
که نیای بزرگوارم علی بن ابی طالب پدرم حسین بن علی و برادرم علی بن الحسین
و شوهرم مصعب بن زبیر هر را شما کشتید ای کوفیان در خوردن ساله نزد من
آمد بدید یکدر سال خورد که خود را رنج بردارید و مرا بحال خود گذارید
نکارند که بدین کلام حضرت سئید را منافی با تحقیق مانیست چه مقصود
از خوردن ساله نه کود که میباشد بلکه مراد قلت سن مبارک و زمان شرح
شباب آن بزرگوار است نسبت بسنی که این مخاطبه و اظهار تبریه در آن سن
اتفاق افتاده و هم تخصیص مصعب بذکر و سکوت از عبد الله بن الحسن ^{بلا خطه}
از است که واقعه قتل مصعب مثل شهادت جد و پدر قصیه جداگانه و وقعه
علیه میباشد و اینکه از وقعه کربلا علی بن الحسین علیه السلام را بذکر تخصیص داده
برای عظمت مصاب اینجاست و هم شخص بلیغ مثل آن بزرگوار در چنین
مقام که جد و اب و زوج را مذکور میدارد از ذکر احوال با اسکان دیگران
ساکت نخواهد ماند که تکمیل لایمت و استیفاء حق فصاحت در است
چنانکه در کرمه یا اخن هر و ن ما کان ابوک امر سوء و ما کاننا ملک یغیا
میشاء علاوه آنکه مقام توجع و تفجع را آن زوجین شایسته ذکر دانستند و حاصل آنست
اشعب طماع مشهور از ملتر مین عبیه مقدسه حضرت سئید بوده و او را
با آن بزرگوار اخباری است مزاج امیر و حکایان ضحاک انگیز ابو الفرج
اصفها بے در کتاب غایب خبری نقل میکند که دلیل عدم ثبوت و فقدان نظر
نقد است میر کو بد عبد الله بن مروان سئید بن الحسن را خطبه کرد
مادد سئید گفت لا والله نباید این خواستاری را پسندم که وی برادر
زاده مرا کشته است و مقصود او مصعب بن زبیر بود پس کوئیم اولاً عبد
الملك بن مروان بود که مصعب را بکشت نه عبد الله بن مروان ثانیاً اگر عبد
لهو ناسخ و یا خبط او بے عمل کنیم و صحیح عبد الملك بدانیم آیا ما در سئید

خیرات حسنا

۸۷

که موافق خبر مشهور یک سال پیش پسر از شهادت ابو عبد الله علیه السلام ماند
بعد از قتل مصعب در کجا بود تا چنین منعی نموده باشد یا آنکه قتل مصعب بدست
عبد الملك بود و خلافت عبد الملك بعد از مرگ از است و مرگ از بعد از یزید
و در باب مادر سبکسر زمان یزید در گذشت و ثالثاً در باب راعیة مصعب
بن زبیر الشن خود اضحی که بزرگ است این معلوم میشود که اغانی ابو الفرج
اصفهانیه گای است خالی از انتقاد و تحقیق مشتمل بر اضعاف اخبار و غث
وسپین از آثار و این خود معدوم است از برای بسیار بی افا صیص رکاب
و حکایات هجین که در خصوص ترجمه حضرت سبکسر سلام الله علیها و یاد ر
سایر عنوانات آن کتاب مشهور می افتد صاحب مشارق الانوار بیک واسطه
از کتاب الکواکب السیارة تألیف علامه محمد بن الزبیرات نقل مینماید که گفته است
اول من دخل مصر من اولاد علی کرم الله وجهه سبکسر بنت الحسین بن علی بن

ای طالبتم رجعت الی المدینه

و اما وفات حضرت سبکسر علیها السلام در روز پنجشنبه پنجم ماه ربیع الاول
از سال یک صد و هفت هجری در مدینه الرسول اتفاق افتاد و در
این وقت خالد بن عبد الملك و الی مدینه بود پس بر حسب رسم آن زمان
نزد وی کس فرستادند تا برای نماز بر جنازه آنحضرت حضور بهم رسانند
و اخبار خالدهم قرار داد و روز بود و آن روز نیز از حوا دی و سورت گرها
شد بی عظیم داشت خالد جواب فرستاد که کاری نکنید و منتظر من باشید
تا خود حاضر گردم و نماز گذارم پس جنازه شهریه آن بزرگوار را در موضعی
که مصلا ی جنازه بود بگذاردند و همی منتظر نشستند تا وقت نماز ظهر
رسید و یکبار به نزد والی کس فرستادند تا جوابی داد که لا متحد ثوابها
شیئا خیر اجئی پس وقت نماز عصر و بعد از آن مغرب اخل شد و مردم
همی کس میفرستادند و خالد همان جواب میداد و مسلمین در در و جنازه
نشسته و از غلبه خواب رناب بودند پس ناچار برخاستند و گروه گروه
بر جنازه آنحضرت نماز همه گذاردند و باز گردیدند حضرت امام علی بن

خیرات حسنا

۸۸

الحسین صلوٰات الله وسلّم علیہ فرمود تا بوی خوش آورند و بر جنازه استعمال نمودند و قوی از خضار چنان پیدا کنند که مقصود خالدا را بن دفع الوقت است که باشد بر جسد طیب آنحضرت را یختر که هر چه بداید پس بجزرها حاضر آوردند و بر حول نعش مطهر نهادند و عود و هب سُوختند و بامدخات طیب تمام آن فضا را معطر ساختند محمد بن عبد الله عثمانی که خواهرزاده آنحضرت بود عطر فروشی که نزد وی سراغ عود داشت احضار فرمود و عود او را بچهار صد دینار بخرید و در دوسه پیر شریف خاله خوش تا صبح هب عود ندخین فرمود و چون نماز صبح گذارده شد خالدا کس فرستاد که شما خود بر جنازه نماز گذارید و بخاک سپارید پس شبیز بن نطاح پیشوا کرد و عقد صلوات جنازه بست و از اینجاست که گفته اند لم یصل علی احد بعد رسول الله بغير امام الا سکنه بنت الحسین ع و مقصود آن نمازها شبانه گروها گرو بود و گرنه در صلوات آخره ابن نطاح امامت کرده است و بعضی گفته اند عبد الله بن حسن المحض برادر اخی محمد پیاج بود که بر سر طیب خاله خوش عود را بچهار صد دینار بخرید و بسوخت و این قول ابو الفرج اصفهانی بود و بی سبط ابو الفرج بن الجوزی همین قول را با اختلافی پس نقل نموده و قول دیگر نیز روایت میکند که وفات آنحضرت در همین تاریخ مزبور در مکه اتفاق افتاد و فوت خواهرش حضرت فاطمه نیز در سال مزبور روی داد ابر عبارت اوست که و اختلفوا فی رفاها قال ابن سعد توفیت بالمدينه سنه سبع و ثمانه و كان علی الدینه خالد بن عبد الله بن الحرث بن الحکم فقال انظر و لی حتی اصلي علیها و خرج فی حاجه فحافوا علیها ان تغیر رفاها کافورا بثلثین دینار اتم امر شبیز بن النطاح فصل علیها و اما غیر این بعد فانه يقول انها توفیت بمکه فی هذه السنه و فی هذه السنه ایضا توفیت اخوها لایها فاطمه بنت الحسین علیہ السلام و حدیث قوی آنکه حضرت سکنه علیها السلام را تشریبا هشتاد سال زندگانی اتفاق افتاده است و از غریب آنکه جماعه از مشایخ عرفا و مشاهیر علماء تربط مطهر

خیرات حسنا

۱۹

حضرت سکینه بنت الحسین سلام الله علیها را در مصر میدانند صاحب
مشارق الاقوال میگوید غنی طبقات الشجره الکبری السیده سکینه بنت
الحسین مدفونہ بقبر السیده نفیسه و کذا فی طبقات المناوی و کذا
فی سیره الشاہ و الحلی و ذکر کثیر من اراث و مقابر اشخاص که مورخون و
اخباریون تربت ایشان را در جای دیگر نوشته اند و مشهور برخلاف اقوال
قاله عرفانیه تهر بر چه کنند و لی مطلبی را که بعرفان و قافون انهم یقیم
نمی توان کرد از آن است که هم شیخ حن او بی در مشارق میگوید قال الشجره
لما دخلت السیده نفیسه مصر کانت ابنه عمها السیده سکینه المدفونہ قریبا
من دار الخلافه مبعیة بمصر قبلها و طما الشهرة العظيمة فخلعت الشهرة والندوة
علیها و اخفت رضى الله عنها بما انک خود ولادت حضرت ستنی نفیسه علی
المشهور بیت و پنهان بعد از وفات حضرت سکینه و ختموده است شمس
الدین ذهبی که امام ائمه خبر و سیر و تراجم رجال و دنوان اسلام میباشد
و تصانیف وی در ابن فتون بر هر حجت و هر مسئله را می شناسد میگوید
ولدت (ای نفیسه بنت الامیر الحسن بن زید بن الحسن بن علی ع) زوجة سیدنا
اسحق بن الامام جعفر الصادق سلام الله علیهم بمكة سنة خمس و اربعین
و مائة و نشأت بالمدینة فی العبادة و الزهد قال العلامة الصبان و لما ورد
الشافعی مصر کانت محسن البکر و شیخ شریفة در در الاصداف بصری
می نماید که وفات حضرت سکینه یوم الخميس لحسن خلون من ربیع الاول سنة
ست و عشرين و مائة اتفاق افتاد برخلاف تاریخ ابن خلکان که سنة
سبع عشرة و مائة می نویسد و در مکه و مدینه ما بین صاحب فیات الاعیان
و مصنف در الاصداف اختلاف است

سکینه

اسم دو نفر از صحابیان بوده است

سلامة الزرقاء

یعنی سلامه که بود چشم جاریه و مغنیة مشهوره اینست که در عصر خلفا

خیرات حسنا

۹۰

بنی عباس بود از مشاهیر رجال آن عصر محمد بن الأشعث که ادیبی ماهر
و دلیر بی فاه و از امرای عسکریه خلیفه شمرده میشد تعشقی بسلامه
الزرقاء داشته و اشعار ذیل را در بیان حالت خود ثبت با و
گفته است

امسى لسلامة الزرقاء في كبدك صدع مقبم طوال الدهر والابد
لا تستطيع صناع الفوم تشبه وكيف يشب صدع الحب في الكبد
الا بوصل الي من جهمها انصدت تلك الصدوع من الاسقام والكبد

سلامة الزرقاء چون اصلاً ملوک ابن را بین بوده باریجه و سعه که آنها نیز
جاریه گماشته بودند و ترجیه حالشان گذشت در یک سلك السلاله داشته
بعد از آن جعفر بن سلیمان بن علی که از جانب منصور خلیفه و الی بصره بود
اورا بهشت نادهر ارد در هم خرید و جای آن داشت چهره مشار الیهان نهایت
خوش بیان و شیرین زبان و دارای ملکه فصاحت و عقل و ادب و حسن
و هنر بود و گوی خوی از اقران خود میر بود

سلامة النفس

کنیز که صاحب جمال و از مغنیه های عصر عباسی بین بوده و شعر را در کمال
خوبی میسروده و مدینه منوره متولد شده و در همانجا نشو و نما کرده و یکس
علم و معرفت پرده اخذ و فن موسیقی را نزد معبد موسیقی دان مشهور
و ابن غاشر و مالک ابن ابی السهم و جمیع مغنیه که شرح حال آن پیش نگاشته
شد تکمیل نموده جمال ابا کمال انباز کرد و باین دو وصف شهرت یافت
یزید بر عبد الملك از خلفای بنی امیه اورا خرید و در نزد او حظوظی
بهم رسانید و بر حنا به که منظور نظر بنید بود و ترجیه حال او گذشت نفوذ و
تقدم یافت حنا به بمرک فجاه در گذشت و زمانه رفت که هر بد هم از بیچها
برفت و سلامة النفس مرثیه ذیل را در حق او بگفت

قد لعنه بئ لیل کاخی الداء الوجیع
وینجی الهم منی نایات ادنی من ضلوعی

لانلنا

خیرات حسنا

۹۱

لَا تَلْنَا اِنْ خَشَعْنَا اَوْ هَمَّنا بِمُخْتَوَع
اَذْفَنْدُ نَاسِیدَاکَا نَ لَنَا غَیْرَ مُضْبِع
وَهُوَ کَا لَلِیْثِ اِذَا مَا عَدَا صَحَابِ الدَّرْوَع
یَقْنُضُ الْاَبْطَالَ ضَرْبًا بَعْدَ مَضَى وَرَجُوع

در آغاز این مسطور است که ابن ابی اثبات را احوال شاعر مشهور از زبان سلا
کهنه آما اضافه لفظ سلامه بالقول از آن است که او را عبد الرحمن بن ابی
عمار المکی نسبت داده اند و عبد الرحمن در آن زمان از علمای و عباده مشهوری که
معظم بود و نجات روح افزای سلامه او را شیفته و مفتون نمود و اشعار بسیار
در عشق و هوای این مغنیه برود و از آنجا که عبد الرحمن در اظهار تزلزل دنیا
و دلبستگی بکشیتهای نصاری شیعه بود او را قس که بمعنی کشیش است
به گفتند بعد از معاشقه با سلامه چون سلامه را با و نسبت دادند سلا
القس گفتند

قس
مغری کشیش
است

یکی از امثال مشهوره عرب این است که الحن من قبتی برید یعنی خوش او از
ازد و مغنیه برید و مقصود از د و مغنیه سلامه و حبابه است و بعضی بجای
الحن احسن گفته اند (سلامه و حبابه هر دو بیت بدلام الفعل است)

سلامه

اسم پیغمبر از صحابیات بود و از آنجمله یکی سلامه دایه ابراهیم فرزند خضر
رسول صلی الله علیه و اله است و انس بن مالک از او روایت حدیث کرده
در اسد الغابہ مسطور است که روزی سلامه دایه ابراهیم بتعلیم بعضی از
صحابیات مکرمات بحضور حضرت رسالت پناهی مشرف شده عرض کرد
یا رسول الله شما بمردها که کونه بشارت داده اید اما زنان را بمرده امیدوار
نفرموده اید حضرت فرمودند اصولی بچنانک دسکند لهذا یعنی ایا
زنها را که مصاحب تو هستند ابر فتره را بتو تعلیم کرده اند عرض کرد
اجل هن امر نئی یعنی بچه آنها بمن امر کردند حضرت فرمودند ایا یکی از شما
لنوا ان راضی و فانی نمیشود باینکه چون آستان شود و شوهر او از وی خشنو

نابشد

خیرات حسنا

۹۲

باشد او را اجر کسای حاصل آید که محضاً لله صابم النهار و قایم اللیل باشند
و چون زمان وضع محل در رسد رجای او را عنایت شود که اهل اسما
و زمین از آن باخبر نباشند

و سلامه بنت عامر معنفه غایبه است و سلامه بنت بشیر البربریه مادر
ابو جعفر منصور خلیفه عباسی است

سلطان

تخلص در خنجر حرم محمود میرزا ابن خاقان مغفور فتحعلی شاه طاب ثراه بود
محمود میرزا اندک در احوال زمان صاحب طبع که شعر به از آنها مانده تألیف
کرده و بنقل مجلس موسوم نموده در آن تذکره گوید سلطان که در تخت ابن
بی نام و نشان است از او ابل عمر ناهید سالی که در دستان تربیت من
نشو و نما نمود قلیله از معرفت تفوهم و او را از آن شعر به پیش من دیده و رسو
خط شکسته و منشآت را از من اموخته در خواست تخلصی از حقیر کرده
سلطان متخلص شد و فری به باند از هزار بیت دارد این چند شعر
منتخب آن است

بروای صبا نان کوی و بگونگار مارا که نیامد و هجر تو بساخت کار مارا
ولها ابناً

با خیال تو و کوی تو و خواهم بهشت حور که چون تو و چون کوی تو و کوی بهشت
ولها ابناً

از سیر کویشد لا بین که چنان بهرم خنده زنان آمدم که به کان بهرم
ولها ابناً

من از آزاد گے از میگیرم آن بهر کز کس نیبندد را سپر

سلطان بخت

دختر امیر تیمور کور کانی است و در انباء ابن حجر ذکر او شده از فرزندیکه
در تارخ تیموری نگاشته شده ابن زن را خوی و خصلت مردان بوده
و در او ابل شوهر قبول نمینموده در او اخر با خواهر بن بعد ادا الفت عاشر

خیرات حسنا

۹۳

داشتند و از پیراه ملایمت حاصل کرده در تحت از دواج سلیمان شاد آمد
در اخلاق علاقه اسم این زن را جهاز بخت نوشند و در صحایف الاخبار
مینویسد امیر تیمور زاد و خواهر بوده یک قتلح نرکان آغا نام داشته
دیگر بی شیرین بیگی آغا

سلمه بنت عیس

خواهر اسماء بنت عیس از صحابیات و حلیله حضرت حمزه سید الشهدا
و بجلا لث قدر مشهور است در نظم اشعار طبعی عالی داشته و چنانکه در اغای
مسطور است اشعار ذیل را در مرتبه بعضی مقنولین که در جنگ خالد بن ولید
ازین بکانه از جماعت جذیمه بن عامر بیکاه کشته شده بودند بنظم آورده است

و کم غادر یوم الغیضاء من فنی اصیب فلم یجرح وقد کان جارحاً

ومن سید کهل علیه مهابة اصیب لما یعلل الشیب واضحاً

اخاطت بنحیاب الایامی و طلق غدا نئذ من کان منهن فاکحاً

ولو لا مقال القوم للقوم اسلموا للاق من سلیم یوم ذلک فاطحاً

بروایت صاحبان غای و بکفته ابن اثیر بعد از آنکه عساکر بنی سلیم از کتاب
خطیفات نموده و جمعی را بیکاه کشته حضرت رسول صلی الله علیه و اله
حضرت امیر المؤمنین علی علیه السلام را مأمور فرموده و در ثوب بازماندگان
مقنولین را ابداد زندگانی راضی و خرسند ساختند

سلمی بنت القراطیسه

سلمی بنت القراطیسه است از اهالی بغداد در حسن و جمال بیحد بل بود
و شعر انها یث خوب میسروده ابیان ذیل را در لطف شایل و زیبا بی
خود گفته است

عیونها الصبر هم فداء عینی واجباد الطباء فداء جیدی

از بن بالعقود وان تحری لاز بن للعقود من العقود

ولا اشکو من الاوصاب ثقیلاً و تشکوفاً من ثقل النهود

ولو جاورت فی بلد ثموداً لما نزل العذاب علی ثمود

خیرات حسنا

۹۴

صاحب نفع الطیب مینویسد چون ابن ابیات سلمی بر مقنن خلیفه عیسیا
رسید گفت نه الحقیقه سلمی را چنین حسن و جمال است یا صنعتی غیر
در این اشعار بکار برده گفتند او فوق الناس که اظهار داشته و صحت
او با علی درجه کمال است خلیفه مال زبانی برای او فرستاد و پیام
داد که بر استغانتا بن اموال مناع حسن و جمال خود را محفوظ و محروس
دارنا ضایع نشود

سلی الیمانیة

جاریه ابو عباده البحری است ابو عباده از مشاهیر محمد بن شکر
اسلام میباشد و سلی الیمانیة جاریه او از اماء شواغر و کثیر کتب
بوده در کتاب بدایع البدائنه ابن ظافر مسطور است که بحر بی وقعی
خواستن این جاریه را خریداری نماید بطور امتحان این دو بیت بگفت
و مقسم آن را از سلی بخواست

مؤلمحت احب فی صغره فصار احد وثقه علی کبره
من نظر شقه فارقه وکان مبدا هواه من نظره

سلی از نجالا ابیات ذیل را بنظم آورد

لولا الفتنه لما نكح من اللیالی بنید فی فکره

ما ان له مسعد فبعد باللیل فی طوله و فی قصره

الجسم یلک فلا حراك به والروح فیما اری علی اثره

و سلمی غیر از سلی بنت عیس الخثعمیه که ترجمه حال او گذشت اسم پانزده نفر
از صحابا بیات بوده که یکی از آنها سلمی خادمه حضرت رسول صلی الله علیه
و آله و قابله او را حضرت فاطمه سلام الله علیها و جناب ابراهیم ولد
حضرت رسالت پناه میباشند و مشارالیه را اصفیة دختر عبدالمطلب
از اد کرده و زوج ابورافع الصخایی بوده است و سلمی یکی از زوونات
حضرت امام حسن علیه السلام و یکی دختر شیخ محمد الجزری است که در علم فقه
و حدیث مهارت داشتند و از پس پرده بطالاب در سرمیداده و از فرار

خیرات حسنا

۹۵

مسموع زاهد سکنی خانم دختر مرحوم علی پاشا از جوان محترمه
این زمان بحسن خط و ادب معروف است و از خیرات حسنا شمرده

میشود

تقصیر

از اطلاعات ادبیه معلّمه بلفظ سلی آنکه این کلمه اگر بضم سین
و بر وزن حیل باشد از اسماء و جمال است و اگر بفتح سین باشد از
اسماء ثناء میباشد و در بعضی اشعار بآء تصغیر بر آن افزوده سلی
گفته اند

ابو نواس کوید

اینها المدعی سلی هواها

لست منها ولا فلان ظفر

اینها انت می هواها کوار

الصفت فی الجاه ظلماء

و این دو بیت در حق کتای است که مثل بعضی از اینای زمان ما بدوین
علم بدعوی بر میخیزند نظیر آنکه باسم سلی گفته اند که

وکلّ یّد عی حیا بلیلی

ولیکل لا نفس لهم بذاکا

و از اشعار بی که باسم سلی گفته شده و حلّ آن بر آداب لازم است

این است

فارسل الی سلی بان النفس مشغوفه

فما جادت لنا سلی برنجیر ولا فوفه

یعنی برای سلی پیام دادم که عشق تو قلب مرا گرفتار است او از لای نعم
جوابی نداد و باید دانست که اعزاب چو اینکشت ایهام دکت حیرا
با سبب به حلقه کنند چنانکه سرو نوک ناخنهایم پیوند و پیش تلخ
انکشت ایهام دکت راست زنند اشارت بوعده است و طرف مقابل امیدوار
میشود و اینجمله را از نجره کوید و قوف بفتح فاء بمعنی رد کردن باشار است
و عمل آن اینکه سر ناخن انکشت ایهام را بر ناخن انکشت سبب بر داخل نموده
بر زورها میبکشد پس زنجیر و فوفه اسمهای هستند بمعنی نعم و لا یا قبول

خیرات حسنا

۹۶

ورد و میگویند سألته فاف عنی بخبر ولا زخیر یعنی موانع فلا زخیر
نواکنم نه بقبول خواهرش اشاره کرد نه برده آن
و این دو بدنی با سیم سکنی از جامی است
و ایستادگی در سیر سکنی بکثرت عینای مرخوف التنا
نعماننا لئودیع ففالت چه بودی گری بودی آشنایی
و عجمه از سیاق این نظم استنباط میشود

سلیس

زنی است عارفه و در نفحات لائس ذکر او شده مولای او خواججه محمد
نام بوده و در هفت سالگی داخل ملکیت مشارالیه شده یعنی او
و مادرش را خریدار کرده بعد ها بعضی خوارق عادات از او مشاهده
نموده خواسته است او را آزاد کند خود قبول ازادی نکرد هفت سال
بخدمت مولای خود داشت تا آنکه در چهارده سالگی در کدشته
بهر حال عرفا او را دارای مقام ولایت میدانند

سلیس

همیشه بنف خطا از صفا بیانات و مادرش را با سراسر است که از صخابه میباشد
در صدر اسلام بقبول ایمان مشرف گردیده بدین جهت مشرکین او را غذا
و شکنجه کردند و آخر الامر ضرب حربه ابو جهمل شهید شد بنا بر ولایت
این ائمه این زن اول کسی است که در اسلام به عبادت و شهادت قایل شد
و شهادت او قبل از هجرت حضرت ختمی مآب مدینه منوره است
سوره بخت زمعه

از زوجات حضرت رسول صلی الله علیه و آله و دختر زمعه بن قیس بن
عبد شمس بن عبدود بن نصر بن مالک بن حسان بن عامر بن لوی القرشی
العامریه است که پیش از آنکه بمکه آمد حضرت رسالت
پناه برفت و از وفات حضرت خدیجه و برهانیات صحیح قبل از نکاح عائشه
در مکه مقیم بود و از آن بیچ فرمودند در حالتی که چندان جوان نبود و بماند

تا اواخر

خبرات حسنا

۹۷

فما ارا خلافت خليفه ثانی بنابر وایت شیخ محبی الدین در مسامرات
از سوده بنت زمعه فقط این حدیث روایت شده است

سُورَةُ عَمَارَةَ الْأَسَدِ أَتَيْتُ

از فضیله نایبانات و از محبتین حضرت علی بن ابی طالب علیه السلام است
که در جنبه صفین حضور داشتند و برادر خود را بجنبه معاویه قشوق

میکرده و این ابیات را میخوانده است

شمر کفعل ابیک یا ابن عماره یوم الطعان و ملنقی الاقران

وافضر علیا و الحسین و هط واقصد لهند و ابنها بهوان

ان الامام اخو النبی محمد علم الهدی و مناره الایمان

قد للجیوش و سر امام لواءه قدما با بیض صارم و سنان

در حکایات را بجزء مجمل معاویه گویند در او اخرا حال ابن زن برای حاجتی

نزد معاویه آمد معاویه به همین اشعار را خوانده گفت یا ابنه الاسد

تو ای که در روز صفین با بر شجرها برادر خود را بجنبه با من مرغی

مخبر می نمودی حالا نزد من آمده سوده گفت بلی یا امیر المؤمنین مثل من

کی از حق اعراض نکند و دروغ را وسیله کار خود قرار ندهد معاویه

گفت چرا چنان میگردی گفت بیعتی پیرو پی و دوستی علی علیه السلام پیر ازین

گفتگو معاویه شروع کرد به بیان حالات حضرت امیر المؤمنین علی علیه السلام

الله علیه و شرح مبسوط در مدح و ثنای آنحضرت بگفت (والفضل

ما شهدت به الاعداء) سوده گفت یا امیر المؤمنین مختصر فرما که چه عرض

کنم گفت بگوئی گفت تو امر وزیر مردم حکمرانی و آنچه بر آنها رود از نیل و بد

تو مسئولی و اگر در حقوق خلافت اقرار طاعت و تفریط رود از تو سؤال کنند

پس بدان که کسان تو که بوجود تو مستظهرند بچشم حقارت در مقامی بنیند

و زبان خود را در حق ما دراز دارند ما را التحقیر میکنند و پیچ و بن

ما را ابر می اندازند و ما را پامال می کنند از وقتی که ابن ارضاء بطرف

ما آمد و حال ما را بگشت و اموال ما را بگرفت و اگر ما در عالم اطاعت

خیرات حسنا

۹۸

و انقیاد نبودیم هر آینه بغدیاث او را رفع میکردیم و افتداریانکا

داشتیم

چون کلام سوده با اینچا رسید معاویه منبر شده گفت مرا بقوم و قبیله
خود نهد بدیدم بکنی سوده بکمر بست و این دو بیت بخواند

صَلِّ الْأَلَهَ عَلَى رُوحِ قَتْمَنَ فَبِرْ فَاصْبِرْ فِي الْعَدْلِ مَدْفُونًا

قَدْ خَالَفَ الْحَقَّ لَا يَبْغِي بِهِ بَدَلًا فَضَارِبًا الْحَقَّ وَالْإِيمَانَ مَقْرُونًا

معاویه پرسید آن شخص کیست گفت علی بن ابی طالب علیه السلام است معاویه
گفت از کجا میدانی که علی تا این حد عدالت داشت گفت از آن میدانم
که روزی نزد او آمدم و از ظلم بکنفره ای شکایت کردم او فوراً آن را ایراد
مغزول نمود معاویه حکم کرد فرمای بنویسند که اموال سوده را با او
رد کنند و روح او بعدالت دفنار کنند سوده گفت یا امیرالمؤمنین
این مرحمت در حق من نه است با عشرم و قوم مرا نیز شامل است معاویه
گفت تو بکار خود پرد از بقوم و عشره چه کار داری سوده گفت این عنایت
اگر بمن اخضا صد اشتر باشد اسباب شناسم و دلیل دانی من خواه بود
اگر عدل خلیفه عمومی نباشد منم مثل یکی از عشره خود به این حال میگویم
معاویه گفت حضرت علی علیه السلام شمارا عادت داده است که نسبت به
سلاطین بجزرات و جسادت دفنار و سخن بگوید و این گفته آنحضرت که

فرموده است

وَلَوْ كُنْتُ بَوًّا بَا عَلَى بَابِ جَنَّةٍ

لَقُلْتُ لِهَؤُلَاءِ أَنْ ادْخُلُوا بِسَلَامٍ

شمارا مغرور کرده است پس حکم کرد فرمای بر طبق میل و مقصود سوده

نوشتند

(مقصود از این ارطاه بسرین ارطاه است که از جانب معاویه بالشکره

مأمور بمن شد که آن ولایت را از تصرف عامل حضرت امیرالمؤمنین

علی علیه السلام که عبید الله بن عباس باشد خارج و منزع سازد)

سویسن

خبرات حسنا

۹۹

سوسن

بزم بعضی اسم محدثه عظمیٰ مادری حضرت صاحب الزمان و امام الاکبر و الجا
عجل الله تعالی وحه سوسن بوده اما چون بقول اقوی واصلی نرجس است
که مرتب و کس باشد در حرف قون ذکر آن معطر میاید انشاء الله تعالی
و در اینجا بر ماست که تنبیهی بر اشارت نماییم
پس از هر گونه اظهار مخالفت با مؤلف کتاب مشایخ النساء در ضمن نرجه
حال سوسن عبارت آنست مشاهده نمودیم که بنفیرات و تحریرات او این
استیلائی جعل و غرض و زمان جهالت افزان مفرضین که در شوعصا
مسلمین جدگدا شدند و معادات ملل اسلامیه را برای پیشرفت کار خود
فوزی عظیم می پنداشتند بیشتر شبیه بود تا بنکارش و گفتار آنان که امروز
صرفه عالم اسلامیت را در اتحاد و موافقت و ترک بعضی هذیانات که
اسباب مخالفت و منافرت است میدانند از پتال نهایت افسوس حاصل
شد و اگر صرف نظر از صلاح وقت و حال برادران و همدانان می نمودیم
و در بند جامعه اسلامیه و اتحاد ملل مقدسه نبودیم حجت بود و برهان
احادیث شریفه و آیات محکمات قرآن و روایات و اسناد که علمای فریقین را
بدان اسناد است و مبین ضلالت و رشاد لیهلک من هلک عن
بیئنه و یحیی من حی عن بیئنه خلاصه آن منظور و مقصود هم همان راست
و باهر از زبان خاموش نشست دیده را ندیده انگاشت و سر حق مشایخ را
بگذاشت

سیده بنت عبد الرحیم

دختر عبد الرحیم بن الشیخ ابی الجحیب است که از بطریق جوهره بنت هبته الله
که نرجه حال او گذشت متولد شده مشارالیهها محدثه بنت محدثه مشایخ

سیده الکلبیه

از اعیان زمان صلاح الدین صفی است و مصنف مشارالیه در کتاب
عنوان النصر که حاوی تراجم احوال مشایخ آن عصر است ذکر کرده از و نموده

خیرات حسنا

۱۰۰

این زن در علم فقه و حدیث مهارت داشت و چون نام اصلی او شهیده
میباشد در حرف شین شرح حال او بیاید انشاء الله

سیدة

دختر قائم بامر الله ابن القادر بالله است که بیست و ششین خلیفه از خلفای
بنی عباس بوده و طفل بیک سلجوقی و او را نیز بیچ نموده لکن قبل از زفاف
طفل بیک درگذشت و توضیح آنکه چون طفل بیک محمد بن میکائیل بن
سلجوق اول پادشاه سلجوقی و بخراسان و عراق و آذربایجان اسپهان
یافت در سال چهار صد و چهل و هفت هجری بمبغداد رفت و با خلیفه
قائم بامر الله بیعت کرد و خلیفه او را سلطان دکن الدین بن امیر المؤمنین
لقب داد و دست ملک رحیم دلی را طفل بیک از تصرف در بغداد کوتاه
نمود و خود را ایت استقلال برافراشت برادرش ابراهیم بنای طغیان
کذاشت طفل بیک از عراق عرب بطرف همدان رواند و کار ابراهیم را بساخت
در این اوان یعنی در زمان غیبت طفل بیک از بغداد بسایر از امرای
دیلم در بن بلاد شیطی بهم رسانیده قائم خلیفه را محبوس کرده خطبه بنام مستنصر
علوی خلیفه مصر خوانده خلیفه در محبس قائم بطغرل بیک نوشت و از او
خواهش نمود که بمبغداد آید و وی را از آن بلیه برهانند طفل بیک متوجه
بغداد شد و بسایر چون این خبر شنید بکربلا و مینا ریش عجله که بسایر
خلیفه را با و سپرده بود قائم بامر الله را با استقبال طفل بیک بر و چون طفل بیک
موکب خلیفه را بدید پیاده شد و شرط زمین بوسیله مجای آورد و پیاده در
رکاب قائم روان شد قائم گفت ارباب دکن الدین و ظاهرا این است که این
لقب دین و ضمیمه القاب طفل بیک کرده در هر حال خلیفه و طفل بیک
بمبغداد آمدند و این در اخذ بقعه سال چهار صد و پنجاه و یک هجری بود
و چون قائم بار دیگر بقوت طفل بیک بر مسند خلافت نشست و امشان کامل
از و بهم رسانید در سال چهار صد و پنجاه و چهار سیده دختر خود را بنی
بطغرل بیک داد بعضی گفته اند طفل بیک سیده دختر خلیفه را خواستگار شد

خیرات حسنا

۱۰۱

وخلیفه از قبول امر او بخت آباد داشت عید الملک کنهک وزیر با کفایت طغرل
بیک قائم دارا خدی نمود و چنگیز پسر از عقد و نکاح طغرل بیک با سیده بطرف
و در دهانه شد که در آنجا با سر ز قاف پرد از دلکن قبل از وقوع در هشتم ماه
رمضان سنه چارصد و پنجاه و پنج طغرل بیک بعزت و عافیت و گذشت

مسئله

مادر مجدالدوله دلیلی از آل بویه بوده و چنگیز گاه زمان حکمرانی و سلطنت را
بدست داشت بنی بن آنکه چون فتح الدوله بپلی در گذشت پسرش مجدالدوله را
که صغیر بود در دایه بجای او بر تخت سلطنت نشاندند و مادرش سیده
که زنی عاقله بود امور ملکه را کفالت و رسیدگی مینمود و بدل و بخشش
و عدل و انصاف سیده مادر مجدالدوله مشهور است چون مجدالدوله بسوق
بلوغ رسید در مهام و اعمال با مادر و بخالفت پرداخت سیده از او برمیخیزد
و بقلعه طبرک رفت و نیم شب از آنجا حرکت کرده بگردستان شتافت بدین
حسنویه حکمران گردستان شرایط استقبال و تکریم را بجای آورد و با
عساکر انامان در ملازمت سیده متوجه روستا گردید مجدالدوله بمقتضای
مادر را مدامتا مغلوب دستگیر شد و سیده باز مستغلا بحکمرانی پرداخت
و همت بر آبادی بلاد و رفاهیت عباد گماشت خود در پس پرده می نشست و با
وزیر بپوشا سطر سخن میگفت و با سفرای سلاطین معاوذه مینمود و کلمات
سنجیده بر زبان می آورد گویند سلطان محمود غزنوی سفیر می نزد سیده
فرستاده پیغام داد که در مملکت عراق سکه و خطبه بنام من و اگر نمیکند اما
جنگ باش سیده در جواب گفت تا شوهرم زنده بود خیار من بکردم اگر
سلطان این تکلیف کند چه میباشد کرد حالا تشویش ندارم و میدانم که سلطان
محمود مرد عاقله است و میداند کار جنگ را بنا بر نیست فتح و شکست هر دو
ممکن است اگر بر من غالب آید بر بویه زنی غلبه کرده و این هنر نیست و اگر مغلوب
من شود از ضعیفه شکست خورده و این برای سلطان من بزرگ است لهذا
بمقتضای نامن اقدام ننماید و من بدین اطمینان قبول تکلیف سلطان نکنم

گویند

خیرات حسنا

۲۰۲

گویند چون سلطان جواب سیده از ایلی بپسند نام و قدر کرده گفت
سخن سنجیده و درست است باید از بن خضومت در گذشت خلاصه پس
از آنکه سیده روزی چند به استقلال حکومت کرده گاه پسر را بخشید و
بار دیگر افرایاک را بر سر مجدالدوله نهاد اما باز عنان اختیار بدست
سیده بود و او شمسالدوله برادر مجدالدوله را حکومت همدان داد و ابو جعفر
کاکی پسر را بحکمرانی اصفهان فرستاد و ناسیده زنده بود بر وفای نظم
ملك مجدالدوله می فرود چون او در گذشت فوت هرچ و مرج گشت
همداد را و اوایل سال چهار صد و بیست هجری سلطان محمود غزنوی لشکر
بعراق کشید و این مملکت را مستخر کرد و مجدالدوله و پسرش اسود را با خواص
او بکرفت و مقیداً بغزنین فرستاد

سیده

از جواری معنصه بالله عباسی بوده و شعب نام داشت چون مقتدر بالله
از بطن او بوجود آمده بخلاف رسید پس از جلوس پسرش بمسند خلافت او را
سیده لقب دادند اما بعد از چند وقت مقتدر مخلوع و مقتول شد و مادرش
سیده از قاهره بالله صدقات زیاد دید

سیرین

خواهر مادریه فطیه است و مادریه فطیه و خواهرش سیرین را مقول میسر کنند
برای حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله وسلم فرستاد و آنحضرت سیرین
بمستان بن ثابت بخشیدند و عبد الله بن حسان از بطن او بوجود آمد و
خود مادریه فطیه در سلك زوجات مطهرات حضرت رسالت پناه
منسلک گردید و ترجمه حال مادریه بیاید انشاء الله تعالی

حرف و الشین

شادن

شادن در اصل بمعنی اهوره است که شاخه را آمده و از مادر خود میسنف

خیر ان حسنا

۱۰۳

شده باشد و اعز اب بعضی از جواریه را با بن اسم نامیده اند و از آنجمله است
شادن جاریه اسحق بن نجیح که بحسن خلق و لطف منظر مشهور بوده و در فن
موسیقی و نظم شعر مهارت داشته چنانکه اشعار ذیل را که از نتایج فکر و طبع
خود او است در مجلس خوانده و اهل مجلس را مدهوش نموده است

ظبی تکامل نه یافته حسنه فرهی بهیچنه و نه بصدّه

و التمس ظلم من فرند جبینه و البدر بغرب فی شفاؤ خدّه

مملک الجال باسره فکامنا حسن البریه کلها من عنده

یارب هب لی وصله و بقائه ابد اقلک بعائش من بعد

یکی از اهل مجلس بعد از آنکه بخود امده گفت ایادر حسن و جمال و صباخت و ملاحت
غیر از تو کس هست که این اشعار را بتوان باور جمع کرد و خواند شادن در جواب
گفت

فان یحی نالنی عیوز کثیره واضعف عن کمانه حین اکتم
شاد به

یکی از مغنیّه که آمد کورد را غایب و از خواننده ها سلسله عبا پیچیده بود که در صحن
متولد شده اگر چه پدرش از اولاد ساقه بن لوی معروف به بنی تاجیه و از احار و
اما چون مادرش کنیز مسیود و پدرش نیز فرزندی بود و انکار می نمود در قید
رقیت افتاد و بقول او را دزدیده فروختند و خانقوی از بنی هاشم او را مالک
شد و تربیت کرد و معلم برای او قرار داد و آخر الامر مملوک ابراهیم بن المهدی
گردید و در فن موسیقی چنانکه باید مهارت حاصل نمود و مشهور شدند
و تفصیل رقیّت و ازادی او در جلد چهارم کتاب غایب مسطور است

شاعر الاندلس

لفی حفصه الزکونیه اشهر ادبیه که اندلس است که شرح حال او پیش نگاشته شد
چون در نظم شعر بدیده طوله داشته و کمال شهرت را حاصل نموده و از ابیان

لقب ملقب ساخنه اند

شاه سلطان

اسم

خیرات حسنا

۱۰۴

اسم چند نفر محدّره از زنهای با عصمت عثمانی است از آنجمله است خن
سلطان سلیم خان اول که زوجه لطفی پاشای صدراعظم بوده و بر کزافند
ارادت داشتند در محله دار پاشای اسلامبول مسجد جامع و خانقاهی
بنا کرده است و بعدها آن خانقاه را مدرسه نموده در صحایف الاخبار
مستور است که چون لطفی پاشا مرد جوهرش و ربه بود و چنانکه باید پاشا
سلطان دفنار می نمود از منصب وزارت عظمی معزول شد و مابین زن و
شوهر فقر تقی گردید

یکی دیگر شاه سلطان دختر سلطان سلیمان است که تکیه شاه سلطان واقع
در محله ایوب (اسلامبول) را او بنا کرده
در تاریخ جودت پاشا و در جلد هفتم صحایف الاخبار میگوید که شاه سلطان
بیز اسم دختر سلطان مصطفی خان ثالث بوده و مشارالیه ابعادت و زهد
و اغانت فقر او دستگیر ضعیفاشته را دارد و بلیه بعضی ابناء

خبریه است

شجر الدر

ملکه مصر و از مشهورات مسلمات است از درجه کبیره بمقام عزیزی رسید
این زن ترک نژاد بود ملک مؤید ابو الفداء اسمعیل ایوبی میگوید بعضی
گفته اند شجر الدر منیه بود نه ترکیه بهر حال تواریخ قطر مصر و غیره بواخبار
و ترجمه وی اشغال دارد کینتش ام خلیل است چهره از سلطان ملک صالح
نجم الدین ابو الفتح ایوب فرزند خلیل نام داشت و این خلیل یکود که در کشت
و ملک صالح شوی شجر الدر بنادر ملک عادل سیف الدین ابو بکر است و
این سلسله را اگر ادا و ابوبکر بینا کند و ایشان زمانه لایق در مصر و شام
و بمن بل غیرها پادشاهی کرده اند و خدمتهای بزرگ بدیانت اسلامیه نمودند
سلطان صلاح الدین یوسف بن ایوب را که در الحقیقه اول این سلسله است
میتوان گفت نامش در تواریخ فرنگ پیش از تواریخ اسلام است و مجاهدان
و جویبار و از شدت شهرت ضرورتی نیست و فی الواقع اطفاله

خیرات حسنا

۱۰۵

بعد از فوت ملک صالح نجم الدین ایوبی شوی شجر الدّر حکم انفراد آوردند
واصل ایشان از اهالی ایران است چه فرقه هکارتیه از اکراد ایران زمین
وبلده دین منشایوب پد سلطان صلاح الدین و شیرکوه عم وی از
اغال اذربایجان میباشد شیخ تقی الدین مقرنیه میگوید چون در سال
ششصد و چهل و هفت هجری لشکر فرنگ در کاب پرتو واد بر سر شهر
دمیاط آمدند آنحضرت را بنعلب صاحب کردند ملک صالح نجم الدین ایوب
ایوبی که سلطان وقت بود سر بیاض در دمشق توقف داشت و مدافعت را
در زمان بهمت دمیاط در حرکت آمد و قتی که بمجله موسوم به اشموم طناع
رسید مرخص او شدند کرد و در گذشت شجر الدّر که در صحبت و رکاب او بود
تدبیر مردانه نمود و در اخفاء موت سلطان اهتمام تمام و در پید و کفر فرستاد
تورا شاه بن ملک صالح نجم الدین را از حصن کبفا طلب کرد و بمجدبه طرق
انشار فوت سلطان را مسدود نموده بود که نا حضور تورا شاه تمام تکالیف
ارد و برقرار سابق بعمل می آمد و طبقات و کار گذاران دولتی همه روزه
بدرگاه میامدند و سناط سلطان کشیکه میشد و تمام احکام و اوامر قضی
و بسط و حل و عقد را شجر الدّر خود مباشرت میکرد و امور سلطنتی را بشخصه
اداره نموده بود لاجرم بر زبان هیچکس از فوت سلطان سخن نمیزدند
و از دور و نزدیک احدی از آن حادثه استحضار نداشتند و اگر شجر الدّر این
تدبیر بکار بندید بود جمیع اردو مسلمین یا بمال لشکر فرنگ میگردید خلاصه
چون تورا شاه مکتوب شجر الدّر را قرائت نمود و از ماجرای مطلع گردید در
نیمه ماه رمضان از حصن کبفا جریده حرکت کرد و قتی که بدمشور رسید در قلعه
دمشق بتخت سلطنت مصر و شام جلوس نمود و آن روز دوشنبه بیست و هفتم
رمضان سال ششصد و چهل و هفت هجری بود آنگاه از قلعه دمشق خارج شد
در صالحیه منزل کرد و از آنجا بجا نب ملک مصر نخصت نمود و در ربیعت و یکم
ذی قعدة بمنصوره رسید و شجر الدّر جمیع وظائف حکمرانی و تکالیف فرما گذارید
از انوقت بتورا شاه که ملک معظم لقب یافته بود واکذا او تقویین نمود

خیرات حسنا

۱۰۶

و بی ملک معظم سپهر ناسنوده پیش گرفت و در رند بی وقت و صلاح مملکت
 خطا کرد و بجزیره را که در آنوقت عده لشکر و جبره عسکر بود ندهد بد نمود و
 هکذا نسبت بشجر الدر و فشار بی برخلاف مأمول پیش گرفت و او را تحو کیف
 هبے کرد و احوال و ذخایر و اخبار بد و خویش از و مطالبه میکرد تا شجر الدر
 بسنوه آمده کس نزد حربه فرستاد و خبر مرعیه را و را بداد و خود بجزیره
 سلطنت مصر و شام جلاوس نمود خلاصه این واقعه آنکه سلطان صلاح
 نجم الدین ایوب کرد و بی از مالیک خود را رعایت فوق العاده کرده در دوایر
 دولت و اخلاص ایشان را بر سایر طبقات نوکر تقدیم بخشیده نام ایشان
 بجزیره گذاشته بود و شمار آنجا عت را از هفتصد و پنجاه الی یک هزار نام
 نوشته اند و تمام ایشان ترکے ترا د بودند و همین جماعت اند که بعد از سلالة
 کردیه (سلالة ایوبی) سلطنت مصر را بدست گرفتند و دولت مالیک
 عبارتش از دوران همین بجزیره و جهت این ترک پروک آن بود که چون ملک
 صالح نجم الدین ایوب مندر کور بتحرک و بجزیره اعیان مصر و برادرش ملک
 عاد خروج کرد و خواست سلطنت را از دست او بگیرد و کار بی از پیش
 نبرد لاجرم جمیع سپاه و اعوان و انصارش را کشته شدند مگر هشتاد
 نفر از غلامان و درج بد ترکے ترا د با جماعتی از خواص اصحاب که عدا ایشان
 به بدست نفر سپید این یکصد تن بعد از آنکه نجم الدین با شجر الدر در رک
 محبوس گردید همچنان مقیم کر بودند و از حدود و حوالی آقایی خود
 مفارقت رواندا شدند تا فرج غیبی نصیب نجم الدین ایوب شد و از حبس
 خلاص یافت پس از همان تاریخ این وفادار بی و غل شناسی و منظور هم
 داشت و در سلطنت خود آن جنس را تربیت همی فرمود و عدد ایشان
 بجزیره را بی پیا کرد و آنها را خاصه و بطانه خویش قرار داد و چون مرکز
 دربار دولت را از قلعه جبل بقلعه روضه نقل نمود این گروه را با خویشین
 در داخله قلعه منزل داد و اسم ایشان را بجزیره نهاد
 ملک معظم تورانشاه بن ملک صالح ایوب چون بار دوی سلطنتی که در رو

خیرات حسا

۱۰۷

مقتل بود رسید نخست نیت با بن جماعت که هر یک مرتبه امارت رسیده
و نهایت استیلا و بسط یزداد رکاز کاد و لای بهرسانیکه بودند اساء تا غار
نمود و هم شجر الدر را با انواع و عیب تحویف و تهدید کرد لهذا شجر الدر
با کبراء امراء ایشان مکتوب فرستاد و ضمناً چنین بر نکاشت که شما دیدید من
بعد از فوت شوی خود چگونه ضبط امور کردم و در تمهید سلطنت این جوان
و توطئه امروی تا چه مقام اقام و اهنام و زیدم اینک برخلاف آنچه شایسته بود
هر روزه مرا بکنک و هلاکیم میدهد و در هر اسرو وحشت می افکند جماعتی الیه
که بعد موالی و مالک رقابته خواجه در گذشتن خویش در تقرب و تقدیم و
حظوت و مکانت با خائون مذکور جهت جامع داشتند اینحال را سخت انکار
نمودند و بایکدیگر عهد کرده در بیست و نهم محرم سال ششصد و چهل و هشت
هجری ملک معظم قورانشاه بن ابوب مذکور را بقتل آوردند و بقتل او سپین
سلطنت سلسله اگر ادبنا ابوب در بلاد مصر یا نفر اضرا کلی رسید بعد از آنکه
هشت پادشاه از ایشان دودت هشتاد و یک سال و هفده روز حکم می راندند
و زمان پادشاهی ملک معظم پسر ملک صالح نیم الدین ابوب چهار ماه و یک روز
بود و بجز به حسب المواضع چون قورانشاه را کشتند شجر الدر را پادشاهی
برداشتند و در تمام ملک مصر بنام او خطبه خواندند و سکه زدند و او در
مشاطا و احکام و فرامین دولتی چون تویع میکرد بعنوان والد الله خلیل امضا
مینمود و نفیس سکه او با بن عبارت بود (المستعصمیه الصالحینة ملکه السیاح
والله المنصور خلیل خلیفه امیر المؤمنین) و جماعت بجزیره رومین سونی عسکر
که بر سر فرنگیان بودند لیرها کرده و کشتارها نموده بودند و غایت هم ایشان
مدینه میا طرا را اشرداد نمودند و از پرکشرواد مقدم سپاه فرنگ چها صد
هزار دینار نعل بها گرفتند و در نیم صفر اردوی مهلین از منصوره حرکت
کرد و غزیت قاهره نمود و در رجب سیزدهم صفر طبقات سپاهی و بزرگان و ول
حسب العاده برای ملکه شجر الدر قسم یاد نمودند و مشا و الیهما بعد از ملاحظه
اداء تکلیف از لشکر و جمال مصر جلیرا بتشریفات گراچه و خلاع نفیس بخواخت

خیرات حسنا

۱۰۱

واموال بسیار و نفوذ بسیار در آن روز بخشش نمود و بچون خبر سلطنت او
بشامات رسید اهل آنجا سحر منکر شدند و در این باب شام بامصر بر راه ^{رفت}
رفت و شامیان ملک ناصر صلاح الدین یوسف بن عز بن صاحب حلب اطلب
کرد و هم میبختیم عیاشی خلیفه از بغداد بان ملک منشد و فرستاده که
این چه رای سخیف است و عقل ضعیف که زنی را بر یک مملکت بزرگ از پس
پادشاهی داده اید و در این وقت جماعتی بجهت امیر عزالدین ایبک ترکمانی صالحتی
که از معتبرین ایشان بود بسپهسالار به انتخاب کرده و برای پیشکاری ملکه
برگزیده بودند چون خبر مخالفت مردم شام و مدینه خلیفه از عراق بمصر رسید
عاقبت سپاه مصر نیز از مقام دولخواهی ملکه عصه الدین ام خلیل شجر الدر
آغاز فرود آمدن نمودند لاجرم مشارا بپادشاهی عزالدین ایبک سابق
الذکر را بشتر از ناشوئی اختیار کردند و پادشاهی خود را بوی تفویض نمود
و تمام مدت استقلال او در سلطنت دیار مصر هشتاد روز بود و عزالدین
ایبک را در شهر ربیع الآخر سال شصت و چهل و هشت هجری الملک المعز
لقب داده با شعار و موکب دستگاه و طمران سلطنتی سوار ساختند
و این اول ظهور دولت اقبال مالیک است در مصر و این ایبک قریب هفت
سال سلطنت کرد و در آن مدت جمعی از مالیک را خواهر نمود و جمیع ایشان را
پراکنده ساخت و فلان و بیدرس که هر دو از مشاهیر شیخان مالیک بودند
و هر دو بعدها بسلطنت رسیدند از خوف ایبک بشام گریختند و هم
گروهی بیشتر از ستمکار به و خونخوار می وی بقتل آمدند تا آنکه شجر الدر
بقتل او اقدام کرد و در روز چهارشنبه بیست و چهارم ماه ربیع الاول سال
شصت و پنجاه و پنج در حمام جام جام نوشید و جهت اقدام شجر الدر بقتل
شوی خویش آن بود که بوی گفتند ایبک دخرید را الدین لؤلؤ صاحب مصلحت
خطبه کرده است و عمره مرا و جت او را دارد غیرت شجر الدر از این معنی در اینجا
آمد و یک روز که ایبک از چوکان باز به بازگشته بشام رفت سنج جوهر را
که غلام محسن طواشی (خواجگاه سر) بود با جمعی از خدام بشام فرستاد تا که

خیرات حسنا

۱۰۹

اورا انعام کردند و در کماز شب انکشت و انکشتی او را نزد امیر غزنوی
 کبیر فرستاد و بفرمود تا بسلطنت مصر بر داند اما غزنوی این جرات نکرد و چون
 این داستان انتشار یافت غلامان معزالدین ایبک مقبول قصد قتل
 شجرالدین کردند و نمایانیک صالحی که در خدمت آن ملک صالح بنم الدین ابو زرع
 سابق شجرالدین بود ند بجز است و حمایت او برخاستند پس آراء کبراء بر
 سلطنت نورالدین علی بن ایبک قرار گرفت و او را الملك المنصور لقب
 داده در حلی که پانزده سال از عمرش گذشته بود بجای پدر نشاندند و
 شجرالدین را نزد السلطان بکوبرج احرر نقل نمودند و خدا را که با شجرالدین
 بر قتل معزالدین ایبک همدانستان شده بودند بردار کشیدند و سنج
 جوجی که سر دشمن قتل بود قرار کرد و بعد از چند بدست افناد و مثل سایرین
 بدار زده شد و خانه صاحب بهاء الدین علی بن جنار انیز که وزیر شجرالدین بود
 بپاسبانان دولتی سپردند و هم بخط خودش نوشته شصت هزار دینار از وی
 بگرفتند و بعد از چند نمایانیک معزالدین ایبک با هم متفق شده علم الدین
 سنج حلی را که پیشکار و انا بیک ملک منصور علی بن ایبک کرده بود
 بگرفتند و بجای او اگای مغرب صالحی را انا بیک و قرار دادند و در
 شانزدهم ربیع الآخر هجری سال شصت و پنجاه و پنج شجرالدین بقتل آمد
 و جسدش بخارج برج احرر افکنده شد پس بغش او را بمنزله ای که خود در زمان
 حیویش ساخته بود حل دادند و بخاک سپردند

شرااح

بر وزن سراقه زنی بوده است از قبیل همدان که در حضور حضرت امیرالمؤمنین
 علی علیه السلام اقرار بر زنا نموده و رجم شده است و شرااح محدثه بوده است
 مکانه بام سهله

شرف خانم

بنابر مسطورات تذکره فطین دختر نبیل بیک از ترادشخ الاسلام
 غاشرافند است که صاحب کتابخانه و از شعرای علما بوده مشارالیهما شاعر

خیرات حسنا

۱۱۰

ادبیه و غایب مناجات است که در کتب فطین مسطور شده و صورت آن

از قرار ذیل است

یا اهل کلام مستحق احسان ابله	کرم و لطف که حقده فراوان ابله
نعت مرثیه مناجات ابله	سبب مغفرت این بود پووان ابله
اکلام نیک و بد خبر و شرک بالجملة	بیلد پروب علم لدن پیغمبر ابله
جمله ارباب کمالک نظر ندیدم	نقد و اولیة نقصان پنهان ابله
وزن و معنی دگر او لیس عار شرک	شعر بی منتخب حضرت حسنا ابله

الحق این زن را مرثیه های ممتاز است که زبور دپوان او محسوب میشود
قول شد رسال هزار و دویست و بیست و چهار اتفاق افتاده است

(بوشناق) شریفه خانم

منسوب بایان لوپین است صاحب ماثروبیال مردم آن بوده و میر
و دایره شهرت نموده چنانکه در اوراق و صحایف ذکر او کرده و گفته اند این
زن در جنگ منتگرو که طاعیان بر ناحیه لوپین استیلای بهم رسانید بودند
مانند ابطال رجال داخل میدان قتال شده چند تن را بدست خود بکشت
و در ازای این هنرم و لث عثمانی مبلغی انعام بایک قطعه نشان مجید
با و اعطا کرد و این در بیست و دویم ماه شوال سال هزار و دویست
و نود و سه بود

شد

دختر محمد بن الشیخ علی الترمکائی است که در علم حدیث مهارت داشته
نزد عبد الله بن علی الصهاجی استماع و تحصیل علم حدیث کرده در انباء
ابن حجر ذکر او شده در سال هفتصد و هشتاد و هفت هجری وفات

نموده است

سغایان

بنابر مسطورات کتاب تزیین الاسواق ابن زن از زوجات متوکل خلیفه
عباسی بوده و کال را با جمال انباز نموده شعرهای شیرین میسروده پدرش

از کشته شد

خیرات حسنا

۱۱۱

از کسبشهای سنا کن در یک از درختان بر شام و خود گشیش زاده و وقتی
منظور نظر متوکل شده که این خلیفه در آن ناحیه بیاحت باغات و درها
اشغال داشته کو بند متوکل بودی بایک از زندهای خود بدو که شغایین
در آن بسر میرد رفت و او را دید و مفتون صباحت و ملاحت او گردید
از پدرش پرسید این دختر را نام چیست گفت شغایین خلیفه گفت ای شغایین
قدری آب برای من بیاور شغایین گفت سید ای که در اینجا است از
دریا چه است و لایق شما نیست اگر بچیان خود میخواستیم شمارا سیراب کنم
بلا مضایقه آن را فدا میگردم پس از آن سرعت رفت جای نفره آب کرده
او را خلیفه اشاره بندیم کرده او آب را گرفت و نوشید انگاه خلیفه
بشغایین گفت اگر من تو را خواستگارم کم را چه خواهی شد او گفت
اگر این مهر حقیقت داشته باشد و مثال آن چون حال از آن هر چه ندارد

البته قول شاعر را شنیده اید که میگوید

گفت ای من و ائمه الامر حبا
تم لنا ملک صرت عدوا
این ذاک السر عند الناس
صار منی تجنباً و نبوا

متوکل طوری بطرب آمد که نزد یک بود از شوق جامه بر تن چاک کند بعد
از آن بشغایین گفت امروز بکار دیگر میرد از و با من باش که در بند
مهرت شغایین او را بغرفه برد و بر او کرام و احترام بیفزود خوردنی
و شراب آورد چون متوکل با کل و شرب پرداخت و سرش گرم شد مشا الیهما
عودی برداشت و بنای تعنه را گذاشت و ابیات ذیل را برخواند

یا خاطباً من المودة مرحباً
و حی فداؤک لاعدائک خاطباً
انا عبده طوال فاشرب اسقنه
واعدل بکاسک عن جلیسک اذا بی
فدوالذی رفع السماء ملکته
وترک قلبی فی هوالک معذبا

از این اشعار میل و رغبت او بمتوکل معلوم شد و بترغیب خلیفه بدین
دو آمد و خلیفه او را از ویج نمود و محبوبه و کنیده ترین زوایات متوکل

گردید

شعنا

خیرات حسنا

۱۱۲ شعشاع

در اشعار حسان ذکر این زن شده اصلاً از قبیلہ بنی اسلم و بقولے از
ظایفہ بنی ماسکہ بود عرب بودہ حسان با و ما بل و مفتون کردیدہ اورا
برنے خواستند و امّ فراس دختر حسان از بطن این زن بوجود آمد است

شعوانہ

از قرار یکہ در نفحات الانس مولا ناجا می مسطور است و چنانکہ در طبقہ
امام شعرانی نگاشتن شدہ این زن کہ در او اخروئائہ دویم ہجری زندگانے
میںمودہ دارای مقام ولایت بودہ زنان دامو عطر و نصیحت میکردہ و
بہ الحان خوش سخنان مؤثر میکردہ از فرط دوستی بنجد امیر رستہ و میکردہ
میل من از است کہ انقدر بگرہم کہ از دیدگانم نمائند پس از آن بدرجہ خون
از چشمانم جاری شود کہ در بدنم عضو نمائند کہ خون در آن باقی ماندہ باشد
زہاد و اہل مجلس و حاضر میشدہ اند از اکابر اولیاء اللہ فضیل عریضیا
بزیارت و ملاقات شعوانہ میرفتہ و از وی فیوضات قدسیہ آن محضر
میںمودہ در ملازمت مشارالہا کرمیہ بودہ است و قنّی از و میسر کنند
تو از خدمت و مصاحبت شعوانہ چہ دید و بچہ فیض رسید کہ جواب میکرد
از وقتیکہ من باین سعادت نایل گشتم ام حبّ دنیا از دل من خارج شدہ
بجہت روزی غم نخورم بزرگان اہل دنیا بنظر من معطلہ اندارند و مؤمنین
حقیر و بیقدر نمی بینم بالجملہ شعوانہ در سال یک صد و ہشتاد و ہفت
ہجری در مکہ معظمہ زادہا اللہ تعالیٰ شرقاً و تعظیماً راہ سرایے

قرب پیش گرفت

شعنبک

مادر مقتدر باللہ عباسی است و پیش در عنوان امّ موسی و در تحت لغت
سیّدہ ذکر ہے از و شدہ از جواری امّ ولیدہ عنضد خلیفہ بودہ پس از جلوس
پسر مقتدر بمسند خلافت بر سیّدہ ملقب شدہ در او اخرو عریضیا
استغنا اورا غارض کردیدہ و پس از وقوع خلع و قتل مقتدر مرخص او

خیرات حسنا

۱۱۳

شدت کرده چنانکه از خوردن و آشامیدن افتاده بود در چنین حالی
فاهر بالله خلیفه او را احضار نمود و از راه غرض و طمع باز او را یدای او
پرداخت و سر از پرو بر او بخت و فاشد و رسال سپید و بیت یک بهر
واقع شده و در صافه و مقبره که مخصوص خود او بوده مدفون شده

اسماء شفای خاتون

ام عبد الرحمن بن عوف و بند عوف بن عبد بن الحارث بن زهره از خاتون
هنگام ولادت با سعادت حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم
ابن زن نزد حضرت امینه بنت وهب بوده و علام قولد خانم پیغمبر را
که عباوث از خوار و ر و خانیه و خالات عجیبه نورانیه باشد در مشاهد
مشادکت نموده بدینجهت اسم او در کتب سیرمند کوراست

شفای

اسم د و نفر صحابیه بوده است و یکی از آن دو ام سلیمان بن ابی حمزه میباش
و او شفای بنت عبد الله بن عبد شمس الفرشته العذوبه و صاحب رقیه غله
است که در زمان جاهلیت برای دفع ناخوشه سرخه با محمل منتر میخواند
و شفای بنت عبد الله در رعایت احترام و اکرام سیدانام حضرت رسالت
پناهی صلی الله علیه و آله نهایت مبالغت را مینموده و آنحضرت در خانه
مشاد الیهما قیلوله میفرمود بنابرین شفا فرشته مخصوص وجود مبارک آن
بزرگوار در خانه خود تربیه اده و آن فرشته در خانه او شفا بود نام آن
آنرا الکرفت در تاریخ کامل در آنجا که ذکر سیره عمرینا یک مسطور است
که شفای بنت عبد الله چند تن را در راه دید اهسته و نرم قدم بر میدارند و
طوری سخن میگویند که مسوع نمیشود و حرکات آنها بحركات ربابکاران
شبه است پرشید اینها چه گمانند گفتند اهدانند گفت کان والله
عمر اذا تكلم اسمع و اذا امرت اسرع و اذا ضرب باوجع و هو والله ناسل حقا
یعنی بخدا قسم هر وقت سخن میگویند حرف او شنیده میشود و گاه راه رفتن

خبر ات حسنا

۱۱۴

بسرعت قدم میزد و هنگام زدن بدرد میآورد پس اوزا هد حقیقی بود

(ست) شقراء

دختر سلطان مصر ملک ناصر حسن بن محمد فلاو و زاست که زوجه امیر و س بوده دارا الست الشقراء یعنی خانه ست شقراء یک وقتی از ابنش غالیه مصر شمرده میشده و مقبره در دو خط خود ذکر آن کرده است مشارالها روز سه شنبه بیت و هشتم ماه جمادی الاول سال هفتصد و نود و یک

هجری در گذشت است

شقراء

دختر مسلم بن حلیر الطائی و از زوجات عبدالملک خلیفه اموی بود بقول ابن اثیر جزیه مادر پدر این شقراء دختر عبداللّه بن جعفر الطائی

میباشد

شقیفه

اسم مغشبه است از عرب و او دختری بنام زید بن عمرو بن شکیان است این بیتی که در دیوان حماسه دیده میشود و میگوید

لو كنت من مازن لم تشج ابلی

بنو اللقیظه من ذهل این شکیانا

میباشد بنای بنو اللقیظه بنو الشقیفه شود چه مشارالها منظور است نه بنو اللقیظه و در اینجا خاله از مناسبت نیست که بگوئیم بنو اللقیظه در عرب منسوب بدختر میباشند که حدیقه بن زید در سال که جماعت و خط مردم را هلاک می نمود پیدا کرد و چون لقیظه از النقط است النقط بمعنی پیدا کردن و دریافت نمودن باشد با این اسم معروف شد حدیقه تقشیر و جستجو کرد و پدر لقیظه را معلوم نموده بشناخت و او عصم بن مروان نام داشت و چون از نگاهدار و رسانیدن قوت بدختر خود عاجز شده بود اوزاها نموده حدیقه لقیظه را خواستگار می کرد و عصم او را بزنی بمزد بهره داد و اولاد او معروف به بنی اللقیظه شدند و این در اوقیانوس مسطور است

شقیفه

خیرات حسنا

۱۱۵

شقیقہ

صحابیتہ بودہ است ازینے مازن و بقول ابن اثیر خواہر شمس بن مالک
الصحابیتہ میباشد و این مرد خواہر حضرت رسول اکرم صلی اللہ علیہ و آلہ

و سلم بیعت کردند

شکر پارہ

از زنہا ہے است کہ مصاحبت و منادیت سلطان ابراہیم عثمانی زاد اشنہ
و برای سلطان داستان نقل میگردد بعد از حد خود تجاوز نموده و در امور
ملکہ مداخلہ کردہ و بتوسط اتباع و کسان خود از مردم رشوہ ہا گرفت رفتہ
رفتہ مطلب آشکار شد و ابتدا ہمہ علیا کو سم والدہ اورا تعزیر و تنبیہ
نمود و بعد ہا مرا بت رحمہر سلطان معلوم و مکشوف گردید و حکم نفی و
خراج بلد اوصاد رگشت و دسیتم ماہ جمادی الاولی سال یکہزار و پنجاہ
و ہشت بود کہ شکر پارہ را غفلت گرفتند و ذرا بقی گذار اشنہ بجزیرہ ساقز
بردند و از آنجا بہ ابریم نفی کردند کو پند احمد اغانام مامور اخراج و ایضا
او بمحل منور بودہ و چون بچہ و ناکہان اورا گرفتہ و حرکت داد شکر پارہ
تخرج راہ نہ داشت باحد اغانا اظهار کرد او ششصد افجر باوداد شکر پارہ
چون نظرش بکرتبہ بنمود مسطورہ افتاد از خوشحالی دامن احمد اغانا بوسید
و ہر دو بگریہ دوامدند بالجلہ بعد از نفی و تبعید شکر پارہ حکم شد اموال
اورا بطور مصادرہ ضبط کنند در خان والدہ (اسم کاروانسرائیند)
اسلامبول (در اطراف شانزدہ صندوق از اموال او پیدا کردند کہ ہر
مملو از خواہر و سیم و زر بود از خانہ شکر پارہ ہم دو پست و پنجاہ کیسہ پول
نقد و اجناس بسیار بیرون آوردند و چون جلد مال اورا بحضور سلطان
ابراہیم بردند نہایت متعجب شدہ گفت ہی کافر پیش من قسم میخورد پول شام
شب ندارم بپہن چہ میکنی از ویدست آمدہ ہمراہیہا مال مرا است

شکیبہ

ادیب بودہ است اندیشی منسوب بہ شکیب بر وزن حلب و آن ایالتی بودہ است

خیرات حسنا

۱۱۶

در ساحل دریا و میسافت آن محل نا شهر قرطبه که در آن وقت پای تخت
اندلس بود هفت میل است اسم ادبیه مشاور الیها معلوم نیست همینقدر
معین است که اهل شلب بوده و از ابیات مسطور در ذیل که از شایع افکار
شلبیه است درجه فضل و طبع او بدست می آید

قد آن ان تبکی العیون الالبیه	و لقداری ان الحجانه باکیه
یا قاصد المصر الذی برحی به	ان قدرا الرحمن رفع کراهیه
نادا الامیر اذا وقت بیابه	یا راعیا ان الرعیه فانیه
ارسلنها هملا ولا مرخی لها	وترکها نهب السباع الغادیه
شلب کلا شلب کانت جنة	فاغادها الطاعون ناراً حامیه
خافوا و ما خافو عقوبة ربهم	والله لا تخفی علیه خافیه

شמוש

اسم چهار نفر صحابه و یکی از زنان انصار است که ابو محسن الصحابی با عشق
داشتند و چون هیچ راهی نداشت که بدیدار او نایل گردد در جنب خانه شמוש
در غار بزرگ میساختند تن بعلی که رداده که گاهگاه از روزنه ها آنهارت
روی معشوقه خود را به بیند و چون این دولت او داد است میداد این شعر
میخواند

و لقد نظرت الی شמוש و دونها حرج من الرحمن غیر قلیل
اخر الامر این شعر بجمع شوهر شמוש رسید و بعد شکایت برد عمر ابو محسن را
نفی کرد و پوشیده نیست که ابو محسن چهره در زمان جاهلیت و چهره در ظهور
اسلام بشجاعت و کرم و سخاوت معروف بوده و اصرار بر بشریت خود داشته
و او است که میگوید

اذا مت فادفنی الی جنب کرمه
ترقب عظمی بعد مو فی عرفها
ولا تدفنی بالفلاة فانی
اخاف اذا ماتت ان لا اذوفها

خیرات حسنا

۱۱۷

عمر او را چند بار حد شرب خمر زد و سودی نداشت و رشادت می کرد از و در جنگ فاد سید بظهور رسید مشهور است و سعد بن وقاص پس از آن جلالت و مردانگی او را نواخت و توبه داد ای ایا و حقیقت توبه کرد یا نکرد خدا داناست در سرکان توبه سرکان که از منتهیهاست امکان شمرده میشود بظاهر قریب هزاره است گویند قبر ابو محجن است که در جای است که بان صفا باشد در بهار و تابستان حضرت اشجار و اراضی و جریان میاه و انهار و وضع جبال مثالی بنظرها میسازند که نگاشتنی و رسم کردن بی است درد و فصل منزه و قرب چهل نفر در پیش بر سر آن هزار جای دارند و با اصطلاح خودشان حال می کنند و غالباً چون آنها را دست رسی بملک و مایه نیست با سیر خانگی ساختن و ستاده در زیر درختی انداختن بچینال بستر میسازند و از پیرو توان گفت که راستی آن هزار قبر ابو محجن است چه این وضع ظاهر از میل باطن او خبر میدهد و اهل سرکان و توبه سرکان در ویشتهارا اسوده دارند چه بجز راغب اند و اعانت فقر را طالب

شمس بنت قیس

مادر ام المؤمنین سوده بنت زمعه بوده است که در الصغیر

شمس الملوك

دختر ناصرا الدین محمد بن ابوالهیم بن ابی بکر بن یعقوب بن الملك العادل بوده و در انباء ابرج جبر در جرك و فیات سال هشتصد و ستر ذکر او شده مشارالها محدثه است شامیه و از زینب بنت الکمال روایت کرده ابرج جبر از و اجازه داشتند وفات او در ماه شعبان سال مذکور اتفاق افتاده است

شهباز

دختر شهباز خان دنیله از بزرگان ایران و امیر صاحب سلطان بوده بزبور هنرها آراسته و طبع خوشی داشته و با عی مسطور در دیر ادر مدح مرحوم حسنعلیمیرزا ابن خاقان مغفور فتحعلیشاه طاب ثراه

کتابت

خیرات حسنا

۱۱۸

گفته است

شهرزاده حسن دلیرو لشکرشکری است
شهرزاده خوب روی شیرین سخن است
در باغ شهنشاهی خواما ریسرگ است
در کلشن خروی کل با سمر است

شهادة الکاتبه

شهادة بنت ابی نصر احمد بن الفرج بن عمر الابري است که در علم و درایت
وحسن خط و کتابت مشهور و در علم حدیث ماهر و عالیتر الاسناد و بحقه
علو اسناد او خلقی کثیر از او اخذ حدیث نموده اند جدا علیه او عمر
بسوز نگری معروف است ابن خلکان گوید شهاده از ابو الخطاب خضر بن
احمد البطروانی و ابو عبد الله الحسین بن احمد بن طلحة النعالي و طلحة بن
محمد الزبیری و ابو الحسین علی بن الحسین بن ایوب و ابو الحسین احمد بن عبد
القادر بن یوسف و فخر الاسلام ابو بکر محمد بن احمد الشاشی و امثال آنها
از مشایخ فضلای مائمه ششم اخذ علم کرده و اجازه گرفته و از وزیر بسیار
استفاده نموده و نزد او درس خوانده و اجازه گرفته اند هم در آن عصر
صیت اشتهار او به اکاف و افطار رسیده بود پس از آنکه ستش از خود
سال پنجا و ز کرد روز یکشنبه سپرد هم محرم سال پانصد و هفتاد و چها
هجره در بغداد داعی حق را بسپار اجابت گفت امّا پدرش ابو نصر در روز
جمعه بیت و سیم ماه جمادی الاولی سال پانصد و شش و صد و گذشت

است

از اعیان ادبای عصر شهاده الکاتبه بکی علی بن محمد بن مجیبی ابو الحسن الدیني
که بجهت انساب او به المفتی لامر الله از خلفای عباسی ثقه الدوله لقب یافته
و دارای علم و ادب بوده و در بغداد تکبر و مد رسیده و از آنجا که
ابند املازمت خدمت ابو نصر پدر شهاده را داشته و لهذا اشارت الیه
شهاده را بر نه با و داده ولادت ثقه الدوله در سال چهار صد و هشتاد و پنج

خیرات حسنا

۱۱۹

ہجری و وفات او در روز سہ شنبہ شانزدہم ماہ شعبان سال پانصد و چهل و نہ اتفاق افتادہ چون در گذشت در ہما ن خانہ کہ داشت اورا دفن کردند بعد ہا کہ زوجہ اش وفات نمود ثمنہ الدولہ را نیز از آن خانہ نقل کردہ ہر دو را در یک محل دفن نمودند

شہادہ

بنت عمر بن احمد بن ہبہ اللہ احمد بن یحییٰ بن جرادة العقیلی الجلی است کہ بسید حلبیہ مشہور بودہ و پیش ازین در حرف سین اشارت بدان رفتہ در حلبیہ لیا شیشہ و بیست ہجری در حوزہ درس فاضل کاشغری حاضر شدہ و ازو اخذ علم نمودہ و از ثابت بن شرف و سایرین اجازت گرفتہ صلاح الدین صفد کہ در کتاب عنوان النصیر کو بد اسناد من علم الدین نزد سید حلبیہ شہد رس خواندہ و می گفت مشارالہا برای ما از محدث مشہور شیخ حافظ ضیاء الدین عمر بن بدیر بن سعد الموصلی روایت حدیث نمود و غیر از او کہ از حافظ مشارالہ نقل حدیث برای ما نکرد وفات سید حلبیہ در سال ہفتصد و نہ در حلب اتفاق افتادہ کو بہند این زن بعد از وفات برادر خود قاضی مجد الدین ازدینا اعراض نمودہ دیگر لباس

فاخرین پوشید

شہادہ

در جلد ششم افغانی ابوالفرج اصفہانی کو بد شہدہ مادر غاتکہ مغنیہ است کہ ترجمہ حال او در حرف عین بیاید و او جاریہ و خوانندہ مشہور و لید

یزید اموی بودہ است

شہادہ

دختر یزدجرد پادشاہ عجم از بزرگان زنان عالم است حق تعالی اورا بہر عظیم اخصاص بخشیدہ کہ امامت ادراکسل او قرار دادہ و نہ امام معصوم کہ ہر یک در عہد خویش قلب عالم امکان بودہ اند و اینک واپسین ایشان حضرت محمد موعود و خلیفہ اللہ فی الارضین و جنتہ علی الخلق اجمعین است

خیر انحصار

۱۲۰

از نژاد آن بانوی کبری بظهور آورده و در حق فرزند بزرگوار آن محدثه
عالیه قدر علی بن الحسین زین العابدین و سید الشاجد بن علی سلم گفته اند
وان غلاماً بین کسری و هاشم
لا فضل من بنیت علیه التمام
از باب خبر و علمای تاریخ را اختلاف است در اینکه حضرت شهر بانو
و سایر بنات کسری که بدست اسلامیان افتاده بآن اسیری صوری
که از هزاران ازادگی برتر و افضل است گرفتار آمدند بعضی گفته اند
در خلافت عمر بن الخطاب بود و برخی زمان عثمان بن عفان را نوشته اند
و جمعی عهده ها بون حضرت امیر المؤمنین علی علیه السلام را معین کرده اند
گویند و قتی که زنان و دختران اهالی مدینه رسیدند دخترهای
پادشاه عجم را و ارد مدینه می کنند همه بتماشای بر بانهای معابر رفتند
و در راه تحصیل اذن شوهران بسیار به از نسوان مدینه صداها
می شنیدند و پردیگان از شوق سیر سیرت و جمال و کمال ایشان از
وراء حجاب ظاهر گردیدند آنها که گویند بنات بزرگوار کسری در عهد
خلیفه ثانی بمدینه رسیدند بر این اند که عمر بن الخطاب گفت این دخترها
تفویم میباشد کرد تا هر کس راغب آنهاست بجا تسلیم کند تا تقسیم شود
حضرت شهر بانو از آن حکم متأثر گردید و بر بنای اعلای خویش خرد
پرویز بن بان پهلوی بد گفت که اگر او بنام رسول خدا صلی الله علیه و آله
توهین نمیکرد کار باینجا نمیکشید خلیفه چون پهلوی بنید انت کار
کرد با و دشنام داد و از در طیش قصد بطش نمود امیر المؤمنین علی
صلوات الله علیه فرمود وی از حکم تو آزرده شد و بجد خود پرویز
نفرین کرد و حکم الله در حق اینگونه بردگان که از خاندان بزرگ باشند
غیر این است که ضار در شد مگر بخیبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود
که گرامی هر قوم را گرامی دارد اینان شاهزادگان فارس می باشند
حق مقام ایشان را موافق قانون کلی نبوی منظور میباشد داشت خلیفه

گفت

خیرات حسنا

۱۲۱

گفت پس تکلیف چیست یا ابالحسن فرمود خود ایشانرا مختار میباشد خست
تا هر کس را بگزینند از سهم او در غنیمت محسوب گردد و در بعضی از اخبار
در بنام مابین حضرت شهر بانو و امیرالمؤمنین سلام الله علیه محاوره
گذشته است و لوحی که در بناء مشهور واقع در کوهسار مابین جنوب
و مشرق بمکه قرار می یابد شهر بانو بنظر رسیده بصورت آن مجلس در الجمله
مشتمل است در خبری معتبر بدیهه ام که در آن مجلس میان آن اسپران
و خلیفه مسلمین سلمان فارسی مترجمی میکرد و مطالب از طرفین معلوم
میداشت و مفهومی میباشد و هم در کتابی خوانده ام که امیرالمؤمنین علیه السلام
از دختر نرجه بود پرسید پدرت چون وقت را ناما عدد بدی و اقبال را در
زوال یافت چه میکرد گفت میکردم چون بخت برگردد هلاک درند بپوشد
اذا ادبرت الدنيا كان الحق في التدبير باربع حضرت شهر بانو چنانکه در
اخبار بسیار رسیده است بحال نقاس در گذشت رضوان الله علیها و
اینکه شیخ شمس الدین سبط شیخ عبد الرحمن بن الجوزی گفته است زبید
یا زید بعد از حضرت سید الشهداء ارواحنا له الفداء مادر حضرت
سجاده را بزنی گرفت خبطی است شنیع و غلطی فاحش و محمد زهنی افندی مؤلف
مجموعه مشاهیر النساء در ترجمه حضرت شهر بانو میگوید وی دختر آخر
اکاسره ایران نرجه است که در فتوحات زمان خلافت عمر باد و خواهر
خود بدست اهل اسلام افتاده و حضرت حسین علیه السلام او را بگرفت و
استیلا نمود و از او علی بن الحسین زین العابدین بوجود آمد در ربیع
الابرار و سیره جلیه و صحایف الاخبار و مشارق الانوار مندرک است
که نرجه در دست دختر داشت یکی بعبد الله بن عمر و دیگری بمحمد بن ابی بکر
و دیگری بمحضرت حسین بن علی علیه السلام صحبت و هم بستر شد از آن دختر
که در خانه عبد الله بن عمر سیرافزوق بود سالم بر عبد الله ولادت یافت
و از آنکه در خانه محمد بن ابی بکر صدیق بود قاسم بن محمد و وجود آمد و از آنکه
بشرف مصاحبت حضرت حسین بن علی علیه السلام بود حضرت سید الساجدین

خیرات حسنا

۱۲۲

زین العابدین علیہ السلام ظاهر گردید و چون این سه بزرگوار که از سادات
تابعین و فقهاء آن طبقه میباشند در علم و ورع و اقران فائز گشتند
اهلای مدینه که از استیلا و سراری و اسفراش جواری احتراس از داشتند
سپهر را آن کار در غیبت نمودند

و در بعضی از کتب اسم مادر حضرت زین العابدین علیہ السلام غزاله یا سلا
یا سلاف یا ام سلمه نوشته شده و منافای نخواهد داشت زیرا که شهر نای
اسم اصیل آن مخدیره و غزاله و سلامه و غیرها اسم عربی اسلامی است
و مخصوصاً معمول بلکه مستحب است که بردگان را نیز اسم میدهند و نای
مجدد میکند دارند و حضرت شهر نایو بالبدیهه در صورت نسبت با سلامه
سکت بردگی داشت اگر چه در معنی بر هر ازاده پردگی مقدم بود

و شهر نایورا
شاه جهان و شاه
زنان نیز خوانده
اند

شیما

دختر حلیه سعدیه شیما خواهر رضاعی حضرت رسول صلی الله علیه و آله
بوده و محبت مفراطی به آنحضرت داشتند و از آنز و گفته است
یار بتا ابوقحیحه محمداً حتی اراه یا فعلاً و امرها
ثم اراه سیداً مسوداً و اکبت اغادیه معاً و الحدا
واعطه عزاً و ایدوم ابداً

مشاوران آنها هم زمان شباب و کولت و هم او از بعثت و نبوت و هم ایام
غلبه و فتح و فیروزیه حضرت نبی اکرم صلی الله علیه و آله و سلم زادیده
و از جوژه مسطوریه در ذیل را در وقت کودکی آنحضرت بجهت مشغول ساختن
آن بزرگوار سروده

هذا اخ لى لم تلده اُمى و لیس من نسل ابي و عمی

قدینه من مخول معی فانم اللهتم فیما بینی

شیما بمعنی خال دار است و لقب مشاوران آنها بوده اسمش حدافه

ماجد امر است

حرف الصاد

صاحبه

خیرات حسنا

صاحبة الجمل

اشاره بغایشراست و کلام معجز نظام حضرت رسول صلی الله علیه و آله
که خطاب بزوجات مطهرات کرده فرمودند لیت شعره اینک صاحبه
الجمل الادب بخرج فتنها کلاب الحوئب و در وقت جل که نزد اهل
خبر معروف است رجال بنی ضبّه این رجز میخواندند
نحن بنو ضبّه اصحاب الجمل ننازل الموت اذا الموت نزل
والموت اهل عندنا من العسل

چون غایش در وقت جل بر شتر نوبه که عسکر نام داشت سوار بود و مخصوص
هین و قعر از شتر را به او اهدا کرده بودند آن وقت را وقت جل و غایش

صاحبة الجمل گفته اند

صاحبة الرویا

آنچه از اقوال ارباب سیر منقاد میشود صاحبة الرویا یکی لقب قبضه بنت
ابی صفی است که در باب استسقای جناب عبد المطلب خواب دیده و از
آنجهت او را صاحبة الرویا گفتند دیگر عاتکه بنت عبد المطلب است
که او نیز خوابی در باب و قعر پدر خود دید و از آن خواب لقب بملقب گردید

صاحبة النعام

گویند زنی فقیر و بیگس در اعیان عرب بوده که اهل قبیلہ او را کفالت
مینموده اند روزی در صحرا شتر مرغی دید صمغی غلیظ که آنرا صغری گویند
خورد و کلوی او را گرفت از حرکت بازماند و خوابیده زن بیچاره گمان
کرد شتر است او را گرفت با مچر خود بد زخمی بست و بقیله آمده شاد
گمان به او از بلند گفت بعدها در هنگام نفل و کوچ به اعانت شما محتاج
نخواهم بود خود شتر به بچنک آورده و احوال خود را با آن حل خواهم کرد
و زبیر بار منت شما نخواهم رفت پس از آن باز بطرف شتر مرغ متوجه شد
اتفاقا شتر مرغ آن لقمه کلو گیر ابلع کرده و راحت شده خود را بچو
از بندرها ساختن رفته بود ضعیفه چون اینحال بدید بحالت تعجب و ناسف

خیرات حسنا

۱۲۴

بماندهم شرم مرغ از چنگ او رفته هم از اعانت اهل قبيله محروم گردیده بعد
از آن هر کس بچهره که قابل اعتماد نبود اعتماد سپنمود با و می گفتند انت
کناجته النخاعة یعنی تو مثل آن زنی که بشرم مرغ اعتماد کرد و این گفته مثل شد
و نظر بقایدی شرح مر بور نکاشته آمد و الا از موضوع ما خارج بود

صاحب

درسرای یکی از شاهزادگان فرزند آن خاقان خلداشیا فتحعلی شاه
طاب ثراه خاتون بود که است صاحب طبع که صاحب تخلص داشته و ابجیا
و عفت و صفات حسنه ستوده اند اما از جهة حال او را بد رستی نکاشته اند
همینقدر گفته اند کمال و دانش رعیت داشته و خطر خوب میوشنه لطف
طبعش از اشعارش معلوم میشود این ستر شعر از و است

غم نیست که از حسرت بسیار تو مردم
لطف نشود کم ز تو مقصود من این بود
زلف در روی تو هر کس که به بیند گوید
آتش هست که باد و دگر آید بخت اند

جان و ایمان برای معشوق است جان و ایمان برای عاشق نیست

صاحب بن الملحق

از احفاد ابن الملحق الشافعی و دخر شیخ نور الدین علی و خواهر خدیجه
بنه الملحق است که در حرف خاء توجه حال او نگاشته شد
صاحب بن الملحق را صالحه ام الهنا نیز گفته اند و او از اشیاخ امام سبط
بوده و مشارالیه در کتاب المنجم ذکر او نموده و گفته است این زن از جد خود اخذ
حدیث کرده در سال هفتصد و نود و پنج هجری متولد شده و در ماه رمضان
سنه هشتصد و هفتاد و شش درگذشته است

صلیح

زوجه ملک حکم مستنصر است که از ملوک اندلس بوده دارای عقل و درایت
و در انجام نظام سلطنت صاحب خیرت و کفایت بوده و در زمان شوهر خود

خیرات حسنا

۱۲۵

در امور ملکی مداخله مینموده و اکثر ارکان دولت و کارکنان را از طوعاً
او امر و نواهی او را اطاعت کرده از فرمان او سر نمی پیچیدند چون شوهرش
ملک حکم مستنصر دکن شد و پسرش هشام ثانی که ملقب به المؤید بالله گردید
بر سر سلطنت نشین چون پانزده ساله بود و بد رسته از عهد امر خیر
و کار بزرگ مملکت داری بر پائی آمد آرای مناور رجال دولت بر آن
اتفاق نمود که صیحه از جانب پسر خود نیابت سلطنت داشته باشد و امور
حکمرانی را اداره کند و او با بن شغل شاغل پرداخت و کارها را بوجهی
لایق ساخت در تاریخ اندلس منتهای تمجید را ازین زن نموده اند

صدقه امیر الله فانی

حضرت محمد افندک پسر عبدالرحمن افندک قائم زاده است که در سال یک هزار و
هشتاد و نه وفات کرده در جوارز او بیامیر فجار که در اردن قبوسه (در اسلامبول)
واقع است بخاک دفن این زن از ادیبها اسلامبول بشمار می آید در الهیات
نظریه داشت و صاحب بیان اشعار و بعضی آثار پس از آنکه پدرش دروغ
بقضاوت اسلامبول مأمور شد در محل معروف به ایوب مغز و لا وفات
کرد و خیرش صدقه فاد بن قطعه ذیل را در تاریخ فوت او انشاء نمود

قائم زاده افندک اید بجل عمر جنان

اغلبه انک ایچون مانم اید و بل نر ابله جا

دیدم تاریخ وفاتی قره صد انک

قائم زاده به اعلا یرم اوله مکان

بیست و پنج سال بعد یعنی در سال هزار و صد و پانزده خود صدقه امیر الله
قادر بن هم در گذشت و تاریخ فوتش را (صدقه فاضل) گفتند و در
حرف الف دو عنوان امیر الله ذکر کرده از او شده و قطعه نیز از افکار

ابکار او درج نموده است

صدوق العذریه

از فرار به که در مجمع الامثال مسطور است صدوق العذریه دختر شجره بود

خیرات حسنا

۱۲۶

حلیس نام از قبیلہ بنی عذرہ و اوست کہ گفته است (لاناقلے فی هذا و لاجل)
و این گفته مثل شد و شرح آن از اینقرار است کہ صدوف العذرہ در تحت
ازدواج زید بن الاخنس العذرہ بودہ و زید از زن دیگر دخترے داشتہ است
فارغہ نام سنا کرد و خانہ دیگر و قبتکہ زید سفر کردہ در غیبت او دخترش
فارغہ نام بر دی از اهل قبیلہ کہ موسوم بہ شیب بود سہرے و صحبت بہم رسانید
و ہر شب بر یکے از شرہای نزدیک خود سوار میشد و نزد شیب میرفت
زید در معاودت از سفر خود در عرض اہ بگاھنے بر خورد و کاهن بہ اہامہ
فہمائید کہ امرے خلاف عصمت در خانوادہ نو واقع شدہ زید چون بخانہ
رسید بغضب و رصوف و بد و بدگلانے خود را در حق او بوجہی اظهار
داشت صدوف کہ از کار فارغہ با خبر بود داشت کہ امر بر زید مشنبہ شد
برای دفع اشتباہ و برائت ذمت خود گفت لاناقلے فی هذا و لاجل و
معلوم نمود کہ مرتکب خلاف فارغہ بودہ است نہ او از اوقت این کلام
مثل کردید و در مقام برائت ذمت استعمال کردند و یکی از شعرای
عرب گفته است

وما هجرتك حتى قلت معلنه لاناقلے فی هذا و لاجل
اگر چه بسیارے از شعرای عرب این مثل را تصحیح کرده اما بتصدیق و صلاح
الدین صفی اکبر بخوبے شہاب ابو الشاء مجود از عہدہ نظم و تصحیح آن
بر نیامدہ و میگوید

استغفر الله ابن الغيث فضلا من برة وهو طول الدهر مضل
من خاتم عد عنه و اطلع فيه في الجود لا لبواه يضرب المثل
ابن الذی برة الاف بقیہا کو ائم الخیل من برة الابل
لو مثل الجود سرخا فالخاتم لاناقلے فی هذا و لاجل
و مؤید الدین ابواسمعیل الاصفہانی المعروف بطغرائے در مضید خود
کہ بلا میثہ العجم استنہار دار گفته است
فما الا فاقه بالزوراء لا سکنہ بها و لاناقلے فی هذا و لاجل

خیرات حسنا

۱۲۷

وصلی اللہ علیہ وسلم شارح این قضیہ رشیدہ در شرح این بیت صدوق و
عدو بہینوید و این مبین است باقر صاحب مجمع الأمثال و الصدوق
مینوید و این نیز با کشف صاحب مؤسسه فی الف و لام ضبط کرده مبین است
دارد

و صدوق نیز یکی از مشاہیر است با جلال بود و از همسری با اعظم استنکا
داشتند و با مینوید اخذ رجالة نکاح عمرو بن حمران الجندی در آمدہ است

صفوٹ

از ادیبہ کا اسلامبول شمار ہے آید و از قرا و مسطورات تذکرہ فطین خیر
محبانہ یک کی و روجہ شجریہ مؤسوم برفت بیک بودہ ایات و بل در
تذکرہ من بورہ از و بنظر رسیدہ در اینجا نکاشته شد

دوشمہ دیدم دخی بود رده کو کل آہ سکا
پنہ دوشدک یکی ردرده کیم ایواہ سکا
باغلا یوب زلفی ایلہ بو کچہ محکم طوبدم
اسکے دیوانہ دیک ای کو کل اولماہ سکا
منجر بزداہ بخازہ کیدہ جکین یاہو
بیلدیر طوغری پوے حضرت اللہ سکا
دون کور و ب حال کر کونیمہ ایندک انشا
غالبا ایتشراثر آہ سحر گاہ سکا
صفوٹا و از دلت کیمسہ بہ اظہار ایتہ
کون اولور یاردم آید ریدل اکاہ سکا

صفوٹ در سال هزار و پنجاہ و سہ ہجری و فات کردہ در مقبرہ پیدش
در ایوب مدفون شد

صفیہ بنت عبد المطلب

دختر عبد المطلب بن ہاشم بر عبد مناف از خانوادہ نبوت و عمر مختصر
حضرت رسول صلی اللہ علیہ و آلہ بودہ است او حضرت خدیجہ و عائشہ

و اسماء

خیرات حسنا

۱۲۸

واسماء ذات اللطافین و العجایز الجنة یغنی عن فیضان بهشت گفته اند صفت
خلاق خواهرهای خود اروی و ام حکیم البیضاء و امیه و بیره دست از وضع
جاهلیت کشید و پیرو بن مبین گردید و بود تا سال بیستم هجرت در آن سال
در خلافت عمر درگذشت این زن ادیبه و عاقله و اهل فصاحت و بکالت
بوده و در حرف الفی و عنوان اروی ذکر می از و رفت حضرت عکد
المطلبی اشرد خنر بوده همه اهل شعر و فصاحت و در آخر عمر پدر باشاره
وی هر یک قطعه مرثیه برای او بنظم آورده اند و قطعه صغیر عبارت است
از ابیات مسطوره در ذیل

ارقت لصوت ناعث بلبل	علی رجل بقارعه الصبید
فماضت عندکم دموعی	علی خدی کنحد القریب
علی رجل کریم غیر و عل	له الفضل المبین علی العبد
علی الفیاض شبیه ذی الحیا	ایبک الخیر وارث کل جود
صدوق فی المواطن غیر نکر	ولا تحت المقام ولا سبید
طویل الباع اروع شیظم	مطاع فی عشرته حمید
رفیع البیت ابلج ذی فضول	وغیث الناس فی الزمان الجود
کریم الجدل یسبذی و صوم	یروق علی المسود و المسود
عظیم الحکم من نفر کرام	خضارمه ملاوثر اسود
فلو خلد امری لقدم مجد	ولکن لا سبیل الی الخلود
لکان مخلصا اخری الیک	لفضل المجد و الحب التلید

و از بدایع اشعار صغیر ابیات ذیل است از منتخبات باب المداخیر و نوا

حسانه

الامن مبلغ عتی فریثا	فقیم الامر فینا و الامار
لنا السیف المقدم قد علم	ولم توفد لنا بالغدر غار
وکل مناقب الاخیار فینا	و بعض الامر منقصد و غار

بعقیده بعضی از تراجم صغیر این ابیات را در ترجمه و تقدیم بنی هاشم

بر بنی امیه

خبرات حسنا

۱۲۹

بونی امیر با یوسفیان در مقام تضرع کفنه است و چون عرب در جاهلیت
عادت داشتند با قومی که عهد می بستند اگر آن قوم نقص عهد می نمودند
آتش سوزانیده دور آتش با و لعن و نفرین میکردند میگوید و لم یوفد
لنا بالغدر ناد

باید دانست که عرب آتشها را آتشها اند و هر يك را اسمی بوده از آن جمله است
نار التخالف و نار الالهة و نار الفری و نار الاسد و نار الصید و نار البیض
و نار الایمة مطار و نار التخالف انا نار الهول نیز گفته اند نار التخالف در زمان بنی
عهد و خوردن سوکند در حفرة روشن میشد و گاه قدر خاک بر آتش میپاشیدند
و آن صدا میکرد و اسباب خوف میشد لهذا از امحول هم خوانده اند و نار
الایمة اعلان حاضر شدن یاران بجنگ بود و نار الفری آتش ضیافت که
در مهمانی اشراف محض اعلام بخلو می افروختند و نار الاسد آتشی بود که در
کشتن از جنگهای شیر ارغاب برین روشن میکردند که از شر آن درنگ ایمین
ناباشند چه شیر از آتش میترسد و از پیشت او را راهب گفته اند و نار الصید
برای شکار بوده که چشم غزالان چیره شود و نار البیض بجهت پیدا کردن تخم
شتر مرغ و نار الاستمطار در هنگام استسقاء روشن میشد با اینوضع
که در خشکای بدم و گوشهای کاوه یا بتمهای آنها شاخه ها درخت
سک و عشر بسته سر شاخه ها را افروخته به تنه ها و ذروه کوه و بجا صعبه
میبردند و آن اشغال را ایلمان برق تفال میزدند و مترقب نزول یاران
میشدند و بیت مسطور در ذیل ازین عادت و قدح و ذم آن حکایت
میکند

لادرد و رجال خاب سقیم یتمطرون لك الارقا بالعر
اجاعل انت بیقورامی لفته ذریعه لك یبن الله والمطر
و شعر مسطور در ذیل نیز از همین مقوله و منی از پر است که کاوه ها و حش
در سالی که خشک سالی بوده با وجود سک و عشر سخنی کشیده اند و آن
شعر این است
سک

خیرات حسنا

۱۳

سبع ما ومثل عشرها غائل ما وغالت البقورا

غائل انست که اسباب عیله کردد و عیله پیچیده و درویشی است ابو عبید
عبد ربیع هر که از ائمه علم ادب است گفتند من خود معنی این بیت فهمیدم و
نه گپه زادم یدم که فهمیده باشد و این را ابره شام در معنی الیپید باب ما
زایده بیان نموده است و مناظرات در این باب هست که خارج از قصد

ماست

صفیه مرثیه کما متعدد برای حضرت رسول صلی الله علیه و اله دارد و از آن
جمله است منتخب مرثیه که احمد حلان مکه در نالیف خود که متعلق است به
وغزوات رسول اکرم صلی الله علیه و اله و طبع کرده در رج نموده و آن

ایر است

الا یا رسول الله کنت و جاثنا و کنت بنا و اولم نلک جافیا

و کنت و جماها د با و معلما لیک علیک الیوم کرم کا و کا

قد فی لوسول الله امی و خالنی و عجمی و خالنی هم نفسی و خالیا

فلو ان رب الناس ابقی نبینا سعدنا و لکن امر کا غاضبا

علیک من الله السیلام تحینه و ادخلک جنات من العذرا ضیا

و راضیا در آخر شعر آخری اشاره است به آیه شریفه و سوف یعطیک

ربک فرضی که حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و اله در نزول این

آیه مبارکه فرمودند و اخی منیشوم یک نفر از امت من بعد از جهم

معدب شود

از قراریکه در اسد الغاب و اصابعه نکاشته شده صفیه ایند از وجه

خارث بن حرب برادر ابوسفیان بوده بعد از فوت او برادر حضرت

خدیجه الکبریٰ عوام بن خویلد و از ترویج نمود و زبیر بن عوام و سائب

بن عوام از بطن او بوجود آمدند و سائب در عهد صبی چون بکارها

طغولت میپرداخت و صفیه را راحت نمیکذاشت لهذا میفرمود

یسبني الشائب من خلف الجدر لکن ابوالطاهر زبیر را مر

و مقصود

خیرات حسنا

۱۳۱

و مقصود از ابوالطاهر زیبراست که دیده فایده این کتاب است که او را خود
مکتبی یا بوعبدالله گمید و بار مبارک بر او است که بمعنی شدت و قوت باشد
و زیبر مصغر زیبراست بعد از وفات عوام چون امر تربیت و تادیب زیبر
مستقیماً بصیغه راجع شد گاهی او را نیز که مؤدب شود نوافل بن خویلد عم
زیبر که بعد از عوام ولایت زیبر را نیز داشت بصیغه عتاب کرده گفت اولاً
خود را که اینطور نمیزند قویا این طفل بغض دارد و او را جزو ذیل را
در جواب بنظم آورد

من قال انی ابغضه فقد کذب و انما اغریه لکی بلب
و یظهر الحیث و یأی بالسلب و لا یکن ذالک خبا یخب
یا کل ما فی البیت من مخرج

و در صورتی که کذب یلب مفتوح الوسط است مضموم بودن خاء مخفی است
و از قبیل کتب عربیست و شعر منتهی که میگوید

انا فی الکتاب ابوالکتاب فمعاً الامر امیر العرب
اما بسالت و جرأت صیغه چون فصاحت و بلاغت او مسلم بوده این اثر گوید
اول زنی که از زنان سلیمان غزا و جها کرد صیغه بود در وقت خندق که از او
وقعه اخرا اینز کو بند بعضی از تنوان و صبیان در درون حصار و از
حسان بن ثابت جای گرفته که محفوظ مانند یک نفر بود دشمن در اطراف احصا
راه میرفت صیغه بحسان گفت بیرون آ و این بود که ابکش که میترسم قوم
خود را با ما و اهنما بکند و صد مرتبه وارد آورد و چون مردان ما همه در
مقابل دشمن هستند احدی از آنها خبر نخواهد شد و کسی برامداد و استخرا
ما نخواهد آمد حسان که مردی که جرأت بود گفت ای دختر عبدالمطلب
تو میدانی که من مرد اینکار نیستم صیغه چوبی برداشته بیرون رفت و یهود پرا
گشت و چون زن بود خود از بیرون کرد زحمت مقبول آباد داشت بحسان
گفت اینکار را تو صورت ده حسان باز اظهار خوف نموده با این عمل نیز

اقدام نکرد

صیغه

خیرات حسنا

۱۳۲

صفیہ بنت حمزہ بن ابی طالب

چنانکہ در حرف الف در عنوان اممات المؤمنین گذشت از زوجات مطہرات
حضرت رسول صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم اشارت بہا دختر بزرگ و رئیس
خیرجی ابن ابی طالب النضر بن الاسرائیل و منکو حمرکانہ بن ابی حقیقہ از بزرگان
خبر بود بعد از فتح خیبر اسیر عساکر اسلام شد و در تقسیم غنائم حصہ
دحیہ بن خلف از صحابہ گردید اما از آنجا کہ بزرگ زادہ قوم خود بود
و قدر و مرتبہ داشت دحیہ بن خلف اورا بحضرت رسالت پناہ داد و انکار
کرد آنحضرت اورا ازاد فرمودہ و در جرگہ حلائل مطہرہ خود منسلک فرمودند
نقل است کہ صفیہ قبل از فتح خیبر خواب دید ماہی تابیان در کنار او افتاد
این خواب خود را اظهار داشت چون تعبیر آن معلوم بود پدر با شوہرش
با و گفت تو میخوای از زوجات پادشاہ عرب یعنی حضرت پیغمبر صلی اللہ
علیہ و آلہ و سلم باشی و یک سیلے بصورت او زد از قراد مسطوران سنمات
محمی الدین دہ حدیث شریف از مشار الہا روایت شدہ

در خبر است کہ بعد از فتح خیبر حضرت امیر المؤمنین علی علیہ السلام صفیہ را
بہر اہل بلال خدمت حضرت نبوی فرستادند و بلال اورا ازراہ آورد
کہ گشتگان بہود در آنراہ بود چو را اجساد مقنولین را مشاہدہ نمود حال
او بگردید و نہایت منقلب شد چون بحضور پر نور رحۃ للعالمین مشرف
آمد حضرت انفلاب او مشاہدہ فرمودہ سبب پرسیدند چو رعیت را
بعضی رسانیدند حضرت بلال فرمودند چقدر جگر تو درشت است
این بیچارہ را چرا از آن راہ آوردی کہ نظرش بر گشتگان قوم خود افتد
و حکیم قالے این واقعہ را در زمین قصیدہ بنظم آوردہ گوید

صفیہ دختر حمزہ بن ابی طالب آنکہ بحسین

نبود در ہمہ عالم جنوب و شمال

حضرت امیر المؤمنین (علیہ السلام) شکر خندہ را بدست بلال

کہ عبیر بن قمرش بود آتشین عنبر

خیرات حسنا

۱۳۳

روانه ساخت بوی رسول ناسازد
مفرد جی دل او را ز غم و شکر
بلال برد پری را ز درمگاه و پر به
بشد بساق پر به دیده تابش از منظر
رسول شد چو زبیر جی بلال آگه
هلال و او بجا هیدش از ملا قصر
سرود از چهره آورد گاهش آورد به
دل ز آهن و پولاد و رو بود مگر
صفیر بنت شرف الدین

محدثه بوده است دختر امام شرف الدین احمد بن احمد المقدسی و زوجه
شیخ بهاء الدین ابن الزعمر مشارا إليها از مشهوران عصر صلاح الدین
صفیه میباشند و از ابن عبد الدائم محدث و روایت حدیث کرده و مسلم
شریف را نیز پیغمبر نموده خلیفه عمر کرده و روز چهارشنبه از ایام معدوده
یعنی از عشر اول ماه ذی الحجه سال هفتصد و چهل هجری در گذشتند است

صفیر بنت مجد الدین

پدرش امام مجد الدین احمد بن عبد الله بن المسلم بن حامد بن میسر الازدی
از مشایخ محدثین و خود محدثه بوده است معروف بستی الشام از ابن عساکر
محدث و اصحاب یحیی الثقفی و سایرین اخذ علم فقه و حدیث کرده و علم الدین
البرزالی اسناد صلاح الدین صفیه از مشارا إليها استفاد کرده
صلاح الدین کو بد صفیر بنت مجد الدین زنی بود از اهل صلاح و برکات
در آخر عمر قصد زیارت مکه معظمه و ادعای الهی نمود و حرکت کرد در مدینه
منوره داعی خور البیک اجابت گشت نماز او را در حرم شریف نبوی
گذاشته در قبرستان بقیع بناکش سپردند تولدش در سال ششصد و
چهل و هفت و وفاتش در ماه ذی قعدة سنه هفتصد و چهار هجری
اتفاقیافته

خیرات حسنا

ع ۳۱

صفیه بنت یاقوت

دختر افتخار المدرسین یاقوت بر عبد الله الحبشی است که از اساتید امام
سیوطی بوده امام مشارالیه در کتاب المنجم گوید صفیه بنت یاقوت روز عید
فطر سال هشتصد و چهار هجری متولد شده و از نورالدین بن سلام که از
مشاهیر محدثین عصر خود بوده و سایر کتب علم نموده و از اشخاصی که محدث
مشهوره اسیر بنت جبار الله اجازه گرفتن بود صفیه هم اجازه گرفته است

صفیه الباهلیه

یکی از شاعره های خاصه است و از جمله نظم بدیع و ابیات مسطوریه در
ذیل است که در مرثیه شوهر خود گفته و در باب مرثیه دیوان خاصه
درج است

کما کفصن بنی جرثومه سمقا
حینا باحسن ما یموله الشجر
حتى اذا قیل قد ظالت فروعهما
وظاب فباهما وایس نظر الثمر
اختر علی واحدی ریب الزمان وما
یبقی الزمان علی شیء ولا یندر
کما کانجم لیل وسطها قمر
یحلوا الدجی فھوی من یدھا القمر
فاذهب حمیدنا کان من مضض
فقد ذهبیت وانت السمع والبصر

صفیه زاهدہ

از نساء زاهدہ ایران و معاصر ناسلطان ابو سعید خان بوده بنهد
و صلاح مشہور و برکات و میا من انفس معروف و جمیع کثیر از زن و مر
بشار الہا اعتقاد و ارادت داشت و قونقرات خانون خواهر ضایع
سلطان نیز از معتقدین و مریدین صفیه زاهدہ بوده و از فرط اخلاص

خیرات حسنا

۱۳۵

بزیارت او میرفتند و در یکی از زیارتها سراج الدیق بر شاعر ماهر را با خود
بمخبر صفتی برده و در هنگام صرف غذا او واقعه واقع شده که چون ذکر آن
دور از ادب است از نگارش آن صرف نظر شد

صفتی

دختر جمال خلوتی که از اکابر خلوتی بوده در عصر سلطان بایزید خان ثانی
سلطان عثمانی جمال خلوتی از بزرگواران زمان خود بشمار آمده و چون
در آن او را در اسلامبول متوالی از لرزه میشد و طاعون مردم را هلاک
مینمود جمال خلوتی از جانب شخص سلطان و فاطمه علما و صلحا مأمور شد
که بمدينه منوره رود و بروضة مقدسه نبویه متوسل شود و دفع آن بلیا را
ملتمس کرد همان روز که مشارالیه عازم شد و با سکه در قدم نهاد همه بلیاها
رفع شد و دیگر کسی اسپیی ندید و این دلیل بزرگواری و ترقع مقام جمال
خلوتی است اما خود از آن سیرت نیک و فروتنی که داشت گفت من چقدر
مستوجب عقوبت و سخط بوده ام و معلوم میشود صد مائے که مردم
اسلامبول میکشیده اند بواسطه بودن من در میان آنها بوده چه تا
پای از میان آنها بیرون نهادم بکلی آسوده شدند و رحمت بر آن نهاد
یا که باد خلاصه او ترک عزیمت نکرد و قصد حج و زیارت خانه خدا نمود
و در حوالی راه سرای قریب پیش گرفت و تزویج صفتی بسبب افتد
بر حسب وصیت او شد و سبب افتد از اخضر خلفای جمال خلوتی
بوده است

صفتی خاتون

اسم مادر سلطان محمد خان سیم و از زوجات سلطان مراد ثالث سلطان
عثمانی بوده تا او را جلوس سلطان مراد ثالث هجوایر او منحصر بصفتی
خاتون بوده بعد از جلوس همیشره سلطان ستماء با سنا خان سلطان چندین
کثیر ماه و برای سلطان فرستاد و او در جمع جواریه زاید الوصف آنها را
نمود چند آنکه جاریه حسنا بی نبود که کسی بخرد و اهدا کند

خیرات حسنا

۱۳۶

بعضی از ارباب سیر نوشتند سلطان مراد خان نوانت با کینزکانی که
اسماخان سلطان با و هدیه داده بود نزد یکی کند چون مادر او نورنابو
خاتون این پیشیند از اینجا که با صقیه خاتون نهایت بی لطف بود جوار بی
و سایر زنان شهر را که در مصاحبت او بودند با خد و ضرب تهدید نمود
آنها اقرار کردند که مردی سلطان و ابیسنه اند و عقد را آورده کشتودند
بعد از آن اشکال کار سلطان رفع شد راه صحیح این گفتند اما نمیدانیم
و میگوئیم العهده علی الراوی

وصقیه بنت بحیر و صقیه بنت بشامه و صقیه بنت ثابت و صقیه بنت
الخطاب و صقیه بنت شبیه و صقیه بنت ابی عبید و صقیه بنت حمیر
چند تن صحابا ثبات هستند و چهار نفر صحابیه دیگر نیز به این اسم هستند
که در اسد الغابہ فقط اسمی از آنها برده شده است

صهبا بنت ربیعۃ الثعلبیه

از زوجات حضرت امیر المؤمنین علی علیه السلام بوده و از اولاد آنحضرت عمر
و رقیه از بطن صهبا بوجود آمده اند

صهبا از سبایای وقعیه عین الترمیبا شد که خالد آن وقعیه را در زمان
خلافت ابوبکر انجام داده است چنانکه ابن اثیر و ابوالفدا گفته اند
و شرح آن وقعیه در تواریح مسطور میباشد

حرف الضای

ضاحیه الملالیه

از شواعر عرب بوده و ابیاتی را که با سم ربیاء العقیلیه پیش نگاشتم بعضی

بضاحیه نسبت داده اند

ضباعه بنت عامر بن قریط

نواده قریط بن یسلم بن قشیر بن کعب بن ربیع بن عامر بن صعصعه است
از آن زنان که در عصر حضرت رسول صلی الله علیه و آله بشرایمان

خیرات حنا

۱۳۷

مشرف گشته و از صحابیات بشمار آمده مشا و الیها اجمالاً و عرب و از
 حیثیت جثه اعظم آنها بوده و هر جا که می نشست مبلغی جای را می گرفت و آن
 مؤلف وافر داشت که بدن خود را بدان می پوشانید قبل از اسلام ضیا
 عامر بن در تحت هوده بن علی الحنفی بود چون هوده در گذشت عبد الله بن
 جدعان از اسخینا و اشخاص صاحب شان او را از ویج کرد اما چون او
 میل و رغبت باین مرد داشت رها بی خود را در خواست می نمود عبد الله
 بن جدعان گفت تو را از قید این مرد اوجت رها می نمایم بشرط آنکه
 هشام بن المغیره المخزومی شوهر کنی و اگر کنی بموجب عهد و سوگند سه کار
 تو را واجب شود یکی آنکه صد شتر قریبه بمانی و دیگری آنکه بکوئی در
 مسافت ما بین اخشیان که دو کوه از کوه های مکه معظمه است طناب بیاپی
 امتداد دهند سیم آنکه عربان و بدون سائر بطواف خانه کعبه احلها الله
 تعالی پردازی بعد از آنکه باین شرایط عبد الله بن جدعان او را رها کرد
 هشام بن مغیره او را بیکرقت و او را از طرف خود یکصد نفر شتر قریبه نمود
 قایم از نان بنی مغیره را بر آن داشت که طناب بیاپی در میان دو کوه
 اخشیان امتداد دهند ثالثاً بیت الله را حکم کرد بمشاور الیها
 واکنارند ناد ر خلوت عربان طواف کند

مطلب این ای و د اعز السامی گوید ضیاعه عامر بن با حضرت رسول صلی الله
 علیه و آله همسال بود و من در وقتیکه او خانه کعبه را عربان طواف میکرد
 کوچک بودم و مراد شمار اطفال میکردند بنا برین از مظاف خارج نشد
 و طواف ضیاعه را مشاهده می نمودم اولیاس خود را بیرون می آورد
 و میگفت

اليوم يبدو بعضه اوكله و ما بدامنه فلا احله

و با موها خود عورتی را می پوشانید و در هنگام طواف جوانی و اطراف او
 دیده نمیشد بالجمله چند در تحت ازدواج هشام بن مغیره بماند تا او در گذشت
 و ضیاعه را شرف سلام نصیب آمد و بعد پسر منوره مهاجرت کرد حضرت رسول

صلی الله

خیرات حسنا

۱۳۸

صلی الله علیه و آله بنزد و میفرمودند و مطلب ابیسلار سلمه بن هشام
اظهار نمودند اما چون حضرت را از کبر سن او خبر دادند رای مبارک منصرف
شد

سلمه بن هشام پس ضیاعه از مؤمنین مبغضین بود و در مکه معظمه بحالت
ناخوشه مانده تا بعد از وقعه خندق مهاجرت بمکه پند را موقوف شد و مادر او
ابن ارجوزه را با و خواند

لاهم رب الکعبة المحترمة اظهر علی کل عدو سلمه
لهدی از فی الامور المبهمة کف بها یعطی و کف منعه

ضیاعه

از قرارد مسطورات اسد الغابه سه نفر از صحابیان که دارای جلالت قدر
بوده اند ضیاعه نام داشته یکی ضیاعه غامریه که شرح حال او گذشت
دیکر ضیاعه بنت الحارث الانصاریه خواهر ارم العطیه الانصاریه سیم
ضیاعه بنت زبیر بن عبد المطلب در قاصد مؤس باسم ضیاعه الکبری ضیاعه
بنت غامر افزوده شده همچنین ضیاعه بنت عمران و در مسامرات محبی الدین
مذکور است که از ضیاعه بنت الزبیر یازده حدیث شریف روایت شده
و ضیاعه که در مطلع ابیات فطامی است و میگوید

قفی قبل النفر یا ضیاعاً فلا یك موقف منک الوداعا

دختر زفر بن الحارث الکلابی است و زفر از عمال عبد الله بن زبیر بوده
و شاعر فطامی چون بدست زفر بد ضیاعه گرفتار و اسیر شده و بنویس
ضیاعه خلاصه یافته و به اعطای صد نفر شتر او را دلو خوش ساختن قصید
در مدح زفر گفته و در مطلع خطاب بمشاورانها کرده و شعر منسوب را گفته
و آن خلای از هجته نیست

ضعف

منعیه ابیست مشهوره از منعیه مخاصبه است که در سلیک جوارح امیر خلیفه
منیلك بوده و او را واقعه غریب است که شرح آن از اینقرار است

چون

خیرات حنا

۱۳۹

چون کوکب اقبال امین خلیفه روی بوبال نهاد و نوبت او بسر رسید و
ظاهره و الیمین اورا در بغداد محصور ساخت و فدی ضعیف بمحض
خواندنا بخواند و اورا قدری مشغول کند مشا را لها چون شرع بنغمه
کرد این شعر را خواند

کلیب لعلی کا را کثر ناصراً
والی رجوماً منک ضرج بالدم
از اینجا که ذکر الالبس بخون در شعر بود امین را بد آمد و مشغول شد و
ضعف گفت شعر دیگر بخوان او خواند
ایکے فراقم عینے فارقتنا ان التفرق للأحباب بکاء
ما زال یعدو علیهم ربهم حتی نفانوا وریب الله علیہ
چون این اشعار نیز بمفاوئت اشعار و میگرد امین مکرر شده بضعیف گفت
ایا غیر ازین بیتهای شوم شعری نمیدانی بارسیم این اشعار را یعنی کثر
اما ورت السکون والحرك
ان المنايا کثیر الشکر
ما خلف اللیل والنهار وما
دارت نجوم السماء فی الفلک
الا لنقل السلطان عن ملک
قد زال سلطانہ الی ملک

امین گو یا استنباط کرد که این ابیات بیان حال و مثال او ست زاید الوصف
افزوده شد و ضعف را ان حضور خود را ند و در همان وقت قدح بلوریه
که از و در مجلس بود و مصنع نام داشت بخوردن یا به شکست و بر ملاکت
امین افزوده و دانست بخت برگشته و کار گذشته وقت زوال است
و هنگام کوچ و ارنحال

ضوء الصباح

یعنی روشنایی صبح و ام الخیر خدا بجز محدثه که پیش ذکر او شده بدین لقب خواند

خیرات حسنا

۱۴

و او در سال هفتصد و سی و چهار هجری وفات کرده است

ضیفه خاتون

دختر ملک عادل ابوبکر برادر سلطان صلاح الدین مشهور بود
در سال پانصد و هشتاد و دو یا هشتاد و یک هجری در حلب متولد شد
در سن ششصد و چهل و یک پنجاه و نه سالگی نیز در حلب درگذشت
مشارایه را بعقل و تدبیر ستوده و وصف نموده اند بعد از آنکه سلطان
صلاح الدین عم ضیفه خاتون حکومت حلب را از پدر او ملک عادل
انتراع نمود و بیسر خود ملک ظاهر را در ضیفه خاتون در حباله نکاح
ملک ظاهر پسر عم خود را آمد و از محمد نام پسر بی وجود آمد و چون
نوبت حکمرانی بر او رسید ملقب بملک الخیر شد در سال ششصد و سی و
چهار هجری ملک الخیر درگذشت و حکومت آن پسرش ملک ناصر گردید
لکن ملک ناصر در آنوقت کودکی بود که از عهده امور ملکی بر نمی آمد
لهذا از نام مهمان حکمرانی در کف جدّه او ضیفه خاتون قرار گرفت و شش
نماد در حلب حکم راند ملک مؤید ابوالفدا گوید پس از وفات ضیفه خاتون
ملک ناصر نواده او در پیرویه سالگی رشد خود را بدرجه ثبوت رسانید
و مستغلاً در حلب مشغول حکومت شد و ضیفه نیز از جوار ابوبکر

و مادر معبر مشهور ابن سپهر بن است

حرف الطاء

طاووس خانم

از زوجات خاقان خلد آشیان مغفور فتحعلیشاه طاب ثراه بوده و از
کمال خلوت که در آنحضرت داشته دستگاه و خدم و حشم و نجل و جلال
او بدرجه رسید که فوق آن متصور نیست و از آن پادشاه با حشمت و عجا
تاج الدوله لقب یافت مرحوم شیاهزاده محمود میرزا ابن خاقان مبرور
اسکنه الله فی دار السعاده در تذکره نقل مجلس کرده حقیقت ترجمه احوال

خیرات حسنا

۱۴۱

اماء شواعر است بمناسبت طبع لطیف تاج الدوله و اشعار نغزیه که سروده
شرعی از شوکت و حشمت و قدر و مقام مشارالیه انکاشنه که خلاصه آن
از قرار ذیل است

تاج الدوله آن زن است که او از مرتبه اش کوش زهره و مشتری را کو نموه
وطنه جاهش هور را در پرده خجل نشاند سنا ره طالعش ماه آسمان را
فور بخشا و کو کب بجتش بمهر سپهر ضیاء داده اصلش از شکر سنا ز عصمت و
کلشان عفت دارا السلطنه اصفهان و از ادبی ادگان آن سامان است
بسیار من حساب لامر قبله عالم دو سال پیش عمارت در دار الخلافه طهران
محض وجود او ساخته شد و بی لاف و کزاف کرد و بی خرج آن بنای عالی و
صحن و ایوان رفیع شد از عهد حوا که بنی نوع انسان را ماد داشت تا امروز
صالح و مقدس را بن خوش احوال و نیکو ذال چشمی ندیده و گویی نشیده
اگر خمر نوا نشخو انم بجاست و اگر شاه زنا نش گویم و چون شاعر زباده
از آن است که بتجرب را ید در مجلس اول که مخصوص شرح حال شاهزادگان است
ترجمه او را انکاشتم و او را با بنات ملوک هم مجلس نمودم هم بفرمایش ایشان
امسال کما فی ترتیبی داده ام موسوم بپرده خیال و آن نسخه بسیار خوبی است
و تاج الدوله باد قی من در نظم و نثر و نکات و خط صاحب فن گردیده است
(انتهی)

نواب اشرف امجد و الاعضد الدوله سلطان احمد میرزا ابن خاقان خلد ایشان
فتحعلی شاه نور الله مضجعه که از بکا و شاهزادگان معظم این دولت جاوید نشا
میباشند و جزئیات وقایع و اوضاع سلطنت حضرت خاقان را احد بدرجه
ایشان تمیید اند نیز شرحی از عظمت و وسعت دستگاه تاج الدوله و کمال تقرب
او در حضرت خاقان و مثنیهای که آنحضرت باین زن داشته اند مر مومود
گویند

معتمد الدوله میرزا عبدالوهاب اصفهانی متخلص بنشاط حق تعلیم و سمن پدر
نسبت بطاوس می نام داشت و خط و ربط مشارالیها بتوجیه و اهتمام آن وزیر

خیرات حسنا

۱۴۲

بی نظیر بد رجه کمال رسیده بود پس از آنکه این زن در میان خدام حرم خاقان
دارای اخلاص و امینا و بزرگ شد حضرت خاقان او را تاج الدوله لقب
دادند و عنبر حیه مرصع بر سیم خلعت باو عنایت فرمودند و این آن عنبر حیه بود
که امپراطور روس برای اغا باجی دختر ابراهیم خان شوشه که اتام از زوجات
بسیار معتبر حضرت خاقان بود و شرح حال او در حرف الف نکاشته شده
فرستاده نیمه آن زمره بسیار درشت و در شک فطاد الماس بسیار
و دوز پنج طلائی ظریف داشت حضرت خاقان این پارچه گرانبهارا به شهر
تومان خریدند و در موقع مزبور بدل کردند و مقرر فرمودند یا زده هزار تومان
بمیرزا عبد الوهاب معتمد الدوله که نوپسند فرمان و حامل خلعت تاج الدوله
بود خلعت بهای عنبر حیه داده شود و قشکران تاج الدوله این دو بی بی را

بنظم آورد

تاج الدوله چون ادم لقب شاه گذشت از آن سرور از طارم ما
همیشه بخت با او هست و نبود کبی با ذات غیر از سنا بهر

تاج الدوله خارج از حرمانه اسباب تجمل و دستگا به جدا گانه و مخصوص
از فرشتخانه و اصطبل و صندوقخانه و غیره داشت

میرزا احسن پیر مرحوم میرزا اسد الله برادر مرحوم میرزا آقا خان صد اعظم
نوری در بیرون وزیر تاج الدوله بود و در حرم و اندرون اصفه دختر
خانلرخان زند و جگر شاهزاده ملک ابرج میرزا تغلق و تکمل ابر شغل می نمود
دختر جعفر خان زند که از زوجات معتبره خاقان محسوب میگشت و در زمان
شاه شهید سعید آقا محمد شاه مطلقه شده و چراغ علی خان نوالی او را بر
گرفته و قریب صد سال عمر کرد و در دستگاه تاج الدوله و تبت فایم مقام
یافت میرزا امنا شرف عمه مرحوم حاجی ملا صالح مجاهد برغانی که ملقب
به منشی بود رسایل و مراسلات را بجز بر وانشا می نمود و بی حسنی بیک
نام که اسباب تجارت عمده و مال التجاره زیاد داشت گریه اراق آن دستگا
شمرده میشد و او بیایه متوسط و مرکب از زنان و مردان می پوشید و میخواست

خود را

خیر ان حسا

۱۴۳

خود را خواجہ مادر زاد بخرج دهد
آقای میرزا ابی علی آبادی از رجال معتبر کاروان و فضلاى عصر خست خاقان
میفرماید

پیر بکریو قاف و بدو کانت این جهان گوئی که خو حنی بکانت
از مزاحم مخصوص حضرت خاقان خلد مکان دربارہ تاج الدولہ اندک از
روز اول نوروز سلطانہ آنحضرت ناروز سیزده عید با تمام اهل حرمت
و کل خانوادہ شاہزادگان کہ در طهران اقامت داشتند و شاہزادگان
کہ شوهر کرده و در دار الخلافہ بودند بمحافل تاج الدولہ میشدند و این سیزده
شبانہ روز بعیش و سماع میگذشت و لوازم و اسباب شادمانی و عشرت
طورے فراهم کہ ہر یک بران متصور نبود و تاج الدولہ ہمہ عییک و اشیاء طرہ
نفیسہ میداد و مہربانی می نمود اطافہا و مہمانداری ہا متعدد برای ہر یک

بفرخور موجود و مہیا بود

میرزا علی محمد خان نظام الدولہ پسر عبد اللہ خان امین الدولہ کہ شمس الدولہ
دختر خاقان را بزنی داشت و داماد تاج الدولہ بود میگوید روزی وارد
حرم و اطاق مرصع خانہ تاج الدولہ شدم و دیدم پیشتر مرصع خندہ و مسکند
مرصع متکا ہا مرصع تنکا ہا مرصع آیینہ ہا مرصع مجمر ہا مرصع و پردہ ہا مرصع
دو زبہون شدم و متحیر ماندم

تحت مرصع مشہور بتخت طاووس را پیش از عروسی تاج الدولہ تحت خورشید
میگفتند شاہزادہ شجاع السیطنہ مرحوم ابن خاقان در حکومت طهران چون
تدارک عروسی تاج الدولہ را میدید در شب قاف از تحت را برای خوابگا
خاقان بگفتہ اوزدند از آن شب بمناسبت اسم تاج الدولہ کہ طاووس خانم
بود آن تحت مشہور بتخت طاووس شد

تاج الدولہ منقطع بود چون قریب اعتبار او در حضرت خاقان بدرجہ کمال
رسید شاہزادہ شجاع السیطنہ بہ اجازت پدر تاجدار خواست انقطاع را
بدوام تبدیل کند چون بتاج الدولہ اظهار کرد او تمکین ننمود و گفت اینمہ

خبر اتحفا

عم ۱۴

الثقانی عنایات خسروانی از ساعتی که آن عقد بوده برهم زدن آن روا
نباشد خاقان خلد آشیان را این سخن خوش آمد و در جات و مراتب تاج
الدوله از هر جهت مضاعف گردید و امر خاقان صادر شد که عبد الله خا
معا و بنا به یک دست عمارت تمام از اندرون و بیرون و تمام مشتمل بر
تالارها آینه متعدد در موقع عمارت چشمه که جایگاه مخصوص پادشاه
است برای تاج الدوله بسازند و هیچیک از اهل درخانه و آن عمارت
نبودند مگر در خرافات محمد رضا موسیقی آن ملقب به شاه و پردی خان
که در موسیقی استاد و از شاگردی پدر خود باین رتبه نایل شده بودن
و بیکم رستم آبادی ملقب به یار شاه و چند نفر در خرج و اهر و شر که کار ساز
و ساز و آواز بودند و در سفر و حضر در خدمت تاج الدوله بودند

مختصر برای اینکه وسعت دستگاه تاج الدوله بدرستی معلوم شود
میدارد که ملکه هزار تومان با سم سبزی مطبخ مشارالها از فترت
صادر میشد و بقیه اوضاع را بر همین فقره قیاس باید کرد

تاج الدوله از برکت تربیت معتمد الدوله میرزا عبد الوهاب نشاط در
مقام حاصل کرده بود و عرایض که بمحض و حضرت خاقان مینوشتند
بدیع و دقیق لطیفه اش از جمله وقعی در بیلاق امام زاده قاسم تاج الدوله
و پسرش سلطان احمد میرزای مشهور به سیورسایچی هر دو بنا خوشی و با
میل داشتند خاقان مغفور تشریف فرمای نواب بودند سلطان احمد میرزا
در گذشت و تاج الدوله بصحت نایل گشت حضرت خاقان نهایت تامل به

تاج الدوله نگاشته در آن مرقوم فرمودند

از کبی چون بشکند چهره بلائی بگذرد

خوب شد بر توفی که زد اسبیش از مینا گذشت

تاج الدوله در جواب نوشت

اگر بشکست اندر بزم مینان ساغر مینا

سیر سنا فی سلامت دولت پر مغان برجا

خیرات حسنا

۱۴۵

اما نشایم افکار و اشعار آید از تاج الدوله بسیار است بچندیتی از آن
امضا می رود میگوید

باد از سر کوی تو کند شتن نتواند
پیغام من دلشده زاپس که رساند
تا که بصورتی بفریم دل خود را
دیگر دل بیچاره صبوری نتواند

و لایها ایضا

مرغی که بدام تو اسپر است دیگر نکند هوای گلزار

و طایها ایضا

اند از سر کوی تو لبی منتظر اند شاید زده لطف تو از خادای

اما نواب تاج الدوله که تاج الدوله تاج میباشند از بانوان محترم حریم
جلالت اعلی حضرت قویشوکت افدس لها یون شاهنشاه (ناصرالدین شاه)
دام ملکه مجلله ایت عقیله و عاقله و معظه ایت بیبیل و کافله پدر نامدارش
مرحوم شاهزاده غفران مآب سیف الله میرزا ابن خاقان خلد اشیا ن
فتحعلی شاه طاب ثراه از پادشاهان دکان بزرگ بشمار می آید و خود در این
خدا در عظمت و کبریا و کرامت و داری هر گونه اختصاص و مرتبت میباشد
بخوانانای و دانای معروف و بسیار اوصاف حمیده مشهور و موصوف است
در بدو از دو واج واقتران اعلی حضرت شاهنشاه صاحبقران را از بن بطن
ظاهر فرزند یابچند بوجود آمد و معین الدین میرزا موسوم گردید و چون
آثار شد و شهادت و فرزندان و کرامت و شرایط شهرت و اختصاص
فرمان فرمایید و مملکت دار به از ناصیه و لایح و ظاهر بود بزودی ولایت عهد
یافت و چهره نکذش در کما اینجبر را انتشار دادند و بلوازم اینکار از هر جهت
پرداختند اما افسوس که آن غنچه نوسنگینه را با دخران اجل بزودی افسرد
و از بن کلستان نقل کرده و خنث بیایع رضوان برد و عجب آنکه این سانحه غم
افز امتحان و صول خبر فتح هرات و از سوانح سته هزار و دویست هفتاد

خیرات حسنا

۱۴۶

وسیه هجری و سال دهم شهرناری شاهنشاه مجاهد خدا الله ملکه و سلطان
بود و بزبان حال روزگار میسرود (غم و شادی است که ناپدید بیکر آمیخته اند)
اما شادی فتح هرات بظاهر و دیرین بود و آن غم در باطن و اندرون
و خرد خورده بین از قول مولوی معنوی علیه الرحمه چنین و امین نمود که
ما برون را ننگ بریم و قال را ما درون را بنگ بریم و حال را
و الحق سانه بود جانکاه و التشر من جانهای آگاه و اگر زیاده برین طول
غم را تجدید نموده ایم و برالیه افزوده رضا بقضا الهی داده ازین مرحله در

گذریم و راه تسلیم سپریم

هم اکنون تو اب تاج الدوله دامت شوکتهای بنو جانات خاصه شاهانه و نواب
مخصوصه خود در حرم جلالت خروالین دارای مقامی معلوم است و خاصه
عام خدام آن هایون مقام و فایز و اعزاز و احترام آن معظرا کمالا مرع
و منظور میدارند ادام الله عمرها و جلالها

طبعه

گویند از بنات یاد الف و درایت عربی خیزه بوده مسماه بطبقه
و مردی موسوم به شتن که عقلی کامل داشته و از ادراجا له نکاح آورد
بنابر این گفته اند و افق شتن طبقه یعنی این زن و شوهر در خور یکدیگرند
و این گفته از مثلها مشهور شده و چیزی را که با هم کمالا مناسب و موافقت و موافقت
آید میگویند و افق شتن طبقه

در مجمع الامثال میطور است که چون شتن مردی غافل بود در هر حاجتی
مینمود نادختره دانا بدست آورد و از این بگریه ناروزگار خود را
بخوشی بگذراند از جمله روزی بجزمده کده براس بخود سوار شد و پرو
آمد و لشکری بر خورد و پس از ادای محبت و سلام و الت که آن مردم
عازم همان قریه است و با او همراه خواهد بود قدری که راه پیموند
باو گفت قوم را میبری یا من نور ابرم آن مرد تعجب کرده گفت این چه سوال
در حالیه که هر دو سواریم و مرکب ما را میبرد شتن سکوت کرد و در راه

خیرات حسنا

۱۴۷

طعموده نزد یک بقره شدند و آنجا خود میزدیدند باز شن بر رفیق راه گفت
به اعتقاد تو صاحبان اینچنین محصول خود را خورده اند یا نه رفیق منجیب شده
گفت عجب سادگرمی هستی خرمی که هنوز گوییده نشده و دانسته آن را از کجا
جدا نکرده و جلد و پشم فخرها موجود است آنرا چگونه خورده اند شن باز
ساکت شده چون بدیده رسیدند چنانکه در روی آنها نمودار شد شن
از رفیق پرسید اینکه در تابوت است آیا مرده است یا زنده رفیق گفت چون تو
جاهل ندیده ام بینی که بگورستانش برند و پیرایه محضرا نمرد شن را یکبار
ایله و احق بجای آورده اما از آنجا که در همان قبر میسکند و خانه داشت روا
ندید که شن را بگذارد بجای دیگر منزل گیرد او را اینجا خود فرود آورد و او
دختریه داشت طبقه نام از پدر پرسیدم مانند کیت گفت سر می است نهایت حق
چون رفیق راه بود نیکند بدم که او در موطن ما بجای دیگر فرود آید دختر گفت
حق او از چه مقوله است امرد سوالاتی شن را قهر بر نمود دختر زهر را گفت
پدر اینمرا محتاج نیست بلکه داناست و سوالاتی او معنی دارد اینکه گفت تو
مرا سپری نامن تو را مقصود او این بود که تو سخن میگوئی یا من بگویم تا مشغول
شویم و بدوین کسالت را امرای کیم و اینکه حاصل در و شده و خرمی کرد را
گفت ای صاحبان خورده اند یا نه مقصودش این بود که آیا آنرا سلم فروخته
و قیمتش را خورده اند یا نه و اینکه جنازه را میسر سید زنده است یا مرده می گفت
ایا این متوفی فرزند به خلف دارد که نام او را زنده گذارد یا نه امرد چون این
سخنان شنید نزد شن آمد و پس از چند جمله با او گفت میخوای همه سوالات
عرصه راه تو را شرح دهم گفت بده چون شنیده ها را از آنها داشت شن
گفت اینها را تو خود ندانستی بگو گوینده آن برای تو کیت گفت دختریه
دارم طبقه نام او این تعبیرات را برای من نمود شن گفت من در جستجو
چنین دختریه بودم و اینک او را خواستگار میگویم امرد را خبر شد عقد
از دو واج منعقد شد و شن طبقه را بقیله خود برد و اهل قبیله نیز هوش
و ذکای طبقه را سنجیده گفتند و افق شن طبقه و در نیمه منتهی بنام کردند

خبرات حسا

۱۴۱

وافقه فاعنفه (انتهی)

و بعضی گفته اند شنیدن بمقتضی قرآن کویک است و طبقه سرپوش هر چیز را کوبند
و در حق هر دو چیز موافق میگویند و افق شن طبقه یعنی قرآن موافق سرپوش
درآمد و افق لثته من شن طبقه نیز استعمال شده است

طریقه

مادر یزد بن سلمه بن سمره بن سلمه الخیر ابوالمکشوح القشیری شاعر مشهور و خلفا
اموی است و او با اسم مادر خود شهرت یافت و او را یزد بن الطریقه گویند مشاعر
در سال صد و بیست و شش هجری در رکاب یزد بن یزد بن عبد الملک در جنگ
یمامه کشته گشت و خواهرش زینب بنت الطریقه که ترجمه حالش گذشت ابیات
در مرثیه او بنظم آورد که آنها نیز پیش منطور شد اما این اثر در کامل و در
این گفته است

طریقه القین

مغنی بوده است در عصر بنی عباس صاحب طبع شعر و ظرافت از هواخواهان
عبد الله بن نصر از نجای عباسیه و اطوار و گفتار او نیز عبد الله را مضمون
کرده بود ابیات ذیل را از فراد مسطورات کامل این اثر و حدیقه الا تراجم در
مجلس تغنی در حق مشاعر الیه گفته و امام مبرد نیز در آن مجلس حاضر بوده است

لین یجری علی السانی شی	شهد الله لی سؤذ کراکا
ذال ان القواد قد صامت	منجری الود بیننا ما واکا
و تمثلت حیث كنت لیکنی	فهی از غبت او حضرت تراکا
لین تخلو جوائی منک وقتا	هی کل مشغول لبواکا

ایضا

اذا هام قلبی لم اجد من برده	الی سؤذ کراک والموت فی الذکر
واطمع فی الوصل منی تغلا	وازکنت من آلیا آخر الدهر
فکم عیز فی جنح لیل سفنهما	وکفی علی خدی الک وضع الفجر
افکر ما یجرک الک وما الذی	ازالک عما قد عهدت لا ادر

ایضا

خیر ان حسنا

۱۳۱
ابضا

فلوان شرق الارض یمنی و بینکم و قوی و راء الشمس جبر نقیب
لوا فینکم اطوی السباب بینکم و قال الهوی لے انه لقرب

طغای الخوند الکبر

زوجہ ملک ناصر محمد بن فلاوون سلطان مصر بوده است و در اصطلاح
خود آنرا طغای میگویند و پیش در عنوان ام انوک ذکر او شد ابتدا در
عدا جوارے ابن فلاوون معدود و بعد در سلاک ازدواج او درآمد
و خطوبے بهم رسانید چرچا لے بکال داشت و ابن فلاوون با وجود او بدینگر
رغبت نمی نمود و قتی طغای الخوند غریب حج کرد جو انمدر مشهور قاضی
کریم الدین کبیر با او همراه شد و طورے اسباب اسایش او را فراهم آورد
که غریبے بر آن متصور نیست از جمله کوزه که انواع سبزه ها در آنها کاشته شد
بود بر شتران بار کرد و ماده کا و ها همراه برداشت که هر صبح و شام شیر
و پنیر تازه آماده باشد مقبره به کوید هر روز برسم ایام حضور و پیشتر
الوان اغذیه لذیذ و حنّ سبز و پنیر تازه در خوان ابن زن حاضر بودند
قاضی کریم الدین منز بود و سایر اسرا که در موبک طغای الخوند بودند
نزد یک بمنزل پیاده شده در رکاب او می رفتند و با احترام سلاطین می نمودند
و زمین میوسیدند در سال هفتصد و سی و نه مشاوا لهما بار دیگر زیارت
خان خندا و قتر و امیر شاد را با خود برد امیر مشق شام شکر هر وقت
بملک ناصر پیش کشیده می داد نقادیم زیاد نیز بخوند طغای اهدا می نمود بعد
وفات ملک ناصر نیز بهمان شان بود تا در سال هفتصد و چهل و نه هجری
بمرض و باد رکذشت و در خانقاہ ام انوک در صحرا لے خارج باب البرقیه
مصر که خود ساخته بود مدفون شد و هنرا رنفر جاوید و هشتاد نفر
خواجہ و اموال کثیره از وی ماند او را بعفت و طهارت و کثرت صدقات
سنوده اند کینز کان زیاد را اجازت مرتب ساخته و برای هر یک معاش
فرار داده و برای پسر خود علاوہ بر اینها خیرات نموده بود

خیر انشا

۱۵۰

طوطی قاری

صاحب طبع شعر و فصاحت و ساکن سرای سلطان سلیمان سلطان عثمان
بوده سلطان مرحوم اورا بزبان بیانی افند شاعر داده یکے از احبای
افند با وطنیت گفت که با طوطی هدم شدید بنا بر این در پیناب فیما
بین زن و شوهر مضمونهای خوش از بابت هدم طوطی و غراب رد
و بدل شده است

طیبه

دختر سیم خاقان خلد آشیان مغفور فتحعلی شاه طاب ثراه و خواهر صلیبه
و بطین مرحوم حسینعلی میرزا فرما نفرمای فادس و مرحوم حسینعلی میرزا
والی خراسان بوده مرحوم محمود میرزا صاحب تذکره نقل مجلس و هجر
تا لایف خود کو پدمش را الیها بقدر نجر هر کاتبان تحصیل خط کرده و طبع
نیگوید آشنه حضرت خاقان اورا بسر پرستی امیر محمد فاسمخان خلف الصد
سلیمان خان صاحب القاب شامخه نامور فرمودند اینک مدت بیست
سال است که در آنخانه مقيم است در مواعظا و نصایح و مراای سنخ راند
و قیته هم بیند و غزل بجز خسرویه رسانیده منشاموز کار بوده ام
این دو شعر از دوست

اگر بدرد دل من نپرس ز تغافل برم زد کس تو برد که امیر شکار

طیبه آمد و عاجز شد از علاج دلم

علاج در دلم را مگر حبیب کند

ز غارض شرم مهر وفا باشم کینر کینر بن شاه باشم

طیبه

کو بچند مشاوار الیها و قیود در کسره خایه دایشه و شامی هم بوده باشم

منجاب که با آن خام رقابت مینموده طیبه و جی نقد بیکی از شعر داده

و او این بیت را گفته است

خام طبیبه لا خام منجاب خام طبیبه سخن واسع الباب

خیرات حسنا

۱۵۱

مہر شہر حاتم منجانب دلاشکت و مشربان آن بجام طبیبہ آنند

حرف ۹ الظاء

ظہیر

حلیلہ ابو قتادہ انصاری از صحابہ حضرت رسول صلی اللہ علیہ وسلم
و دختر براء بن معرور و صحابہ جلیلہ القدر بودہ و حضرت رسالت
این حدیث شریف را کہ لیس علی کُن جمنہ و لاجہاد و مفاد از اینست
کہ نماز جمعہ و جہاد بر زنان واجب نیست بمشار الیہا خطاب فرمود اند

ظہیر بنت وہب

بیر از صحابیات است بعضی اورا مادر ابو موسیٰ اشعری و اشتراند و بی
والدہ ابو موسیٰ داطیفہ بنت وہب نوشته اند

ظہیر

اسم جاریہ مغنیہ است کہ اورا ظہیرہ الوادی ہم گفته اند مشار الیہا علم
موسیقی را از معبد مغنی مشہور اخذ و تعلیم گرفته اصلاً حجازیہ بود بعد
در عراق میر لیسند است و ظہیرہ الباہلیہ بنت ویزیر از ادیبہ ہائے است
کہ در کتاب اغانی نام آن برودہ شدہ

حرف ۹ العین

عائشہ بنت ابی بکر

محمد زہنی افتد کہ مؤلف کتاب شاہر النساء در ترجمہ حال عائشہ استقصا
نمودہ و ما حصل کلام اورا مادر اینجا ایراد مینمایم وی میگوید
عائشہ ام المؤمنین جلیلہ جلیلہ حضرت سید المرسلین صلوات اللہ علیہ
و علی آلہ الطاہرین است دختر ابی بکر عبد اللہ بن ابی قحافہ عثمان بن عفان
عمر و بن کعب بن سعد بن تميم بن مرہ بن کعب بن لوی الفرشیہ السیمیہ بلذات
درجاہلیت از دوسا و اصحاب مشاہیرہ بودہ و در میان فرشتہ محترم

خبرات حسنا

۱۵۲

و در مشکلی بن امیر از قبیل قتل و دین مؤمن شد آنچه او تعین میکرد
 مقبول بود و اعتلای قدوماد در شام رومان در نزد حضرت رسول صلی الله
 علیه و آله ماثور و مشهور است عائشه پس از خدیجه اشهره و جنات طاهران
 حضرت نبی اکرم صلی الله علیه و آله و سلم است و او شش ساله بود و هنوز
 حضرت نبوی بمدينه منوره مهاجرت نفرموده بودند که بشرف اند و اج آن
 حضرت مشرف شد یعنی صبیغه عقد جاری گشت در سن نه سالگی زفاف
 صورت پذیر گردید و آنوقت خانم الانبیاء در مدینه طیبه تشریف داشتند
 عائشه مدت نه سال در خدمت سید المرسلین بسر برده و در ظرف این مدت
 از احادیث نبویه و عادات و حالات محمود آنحضرت آنقدر ضبط و قوا
 کرد که آنچه از برای بسیاری از احکام شرعیه و مسائل دینی سند گردید
 و او را بفقاہت و علم و کثرت حدیث ستوده گفتند و بی احکام شرعیه
 ما از و منقول است و این دو حدیث که خذوا ثلثه دینکم من عایشه و عایشه
 شرط دینکم من الحمیراء که در حق او روایت شده علی تقدیر صحتها این
 مدعا را مع فباده نایب مینماید بنا بر حدیث اول اکثر مسائلی که محققان
 الیه مناسبت بنا بر حدیث ثانی مضاف آن از مشایخ اهلها ما خود و منقول
 است بعلاوه بایان و اشعار عربی نیز آشنایی داشته و از آنجا که انواع
 علوم اسلامی و جاهلیت را حاضر بوده او را عالمه دانستند
 ابو موسی الاشعری فضل مشایخ اهلها را اعتراف کرده گوید در میان ما
 اصحاب هر حدیثی از احادیث نبویه اشکالی بهم رسانید و نزد عائشه رویم
 او حل کرد و معالومات در آن باب بدست آوردیم
 آنقدر در باب فصاحت او معاویه سوگند یاد کرده و گفته است من هیچ خطیب
 ندیدم که از عائشه بلیغ تر و فصیح تر و فطن تر باشد و از کار تابعین
 عروه بن اذیه گفته است چه در احکام قرآن و فقه و فرائض و طب و چه
 در علم اشعار و انساب عرب از عائشه من کس اعلم ندیدم
 احنف بن قیس تابعی نیز گفته است من خطبه ها ابوبکر و عمر و عثمان و بعضی

خیرات حنا

۱۵۳

خلفای دیگر از مقاله کاتبین بر موعظت و نصیحت شنیده ام از دهن
هیچیک سخنی بجز آنک و فصاحت سخنان عائشہ استماع نکرده ام اما اکثر
الحديث بودن او زرقانی شارح کتاب مواهب الدین تصریح کرده است
که در وفات او ویت و ده حدیث شریف از مشارالیه روایت شده در
یکصد و شصت و چهار آنها شصتین یعنی بخار و مسلم اتفاق کرده اند
و فقط در پنجاه و چهار حدیث بخار و در شصت و هشت حدیث مسلم
انفرادی اند و فوراً اطلاعات عائشہ با نام و اتفاقات عرب نیز هر وقت
با اشعار و اچیزه که در حق آن گفته شده بود خبر میداد و بتقصیل آن را
میدانست با اینهمه ضابط و متابعت و غایت او بدینا کم و صدقه او زیاد بود
چنانکه گویند روزی صائم بود صدقه را در دهن بدست او رسید هم را
تصدد داد و یک دینار افطار به برای خود نگاه داشت و این فطره بروایت
ام ذره خادمه مشارالیه بر ثقات ثابت شده است از آثار صحیح و در حق
مشارالیه اخشودى حضرت رسول صلی الله علیه و آله از و تمجید است که
در یک حدیث شریف فرموده و میفرماید از صنف رجال بیای بکار رسید
اما از زنان چهار نفر کامل گردیده آسیه بنت مزاحم و مریم بنت عمران
و خدیجه بنت خویلد و فاطمه بنت محمد و فضل و جان عائشہ بوسایر زنان
مثل نفوس بریداست بوسایر اغذیه که مشارالیه را جدا گانه وصف کرده اند

اذا ما الخبز نادمه بلیم فذاك امانه الله الشريد

و بدینون مرکب از نان و گوشت و لقمه چرب و روغن داری است و غذای است
او نیز مسلم است بلذت خورده و بهلولت مضغ میشود و بدینجهت نزد عرب
غذای مطبوعی است و با هیچ غذا تبدیل نکند چه سیاده که مافوس اند و از
و بدینجمله حقه الجنة یعنی وسط بهشت تعبیر میکنند لهذا این فرموده حضرت
شامل مدح برزق است

در لفظ عائشہ تعبیر علییه صحیح و فصیح است عوام محدثین این لفظ را بابا
و عائشہ تلفظ کرده اند چنانکه زرقانی در شرح مواهب الدین تصریح نموده

و کنیت

خیرات حسنا

۱۵۴

وکنیت مشارالیهام عبد الله بوده نسبت بخواجه زادۀ خود عبد الله بن زبیر و این نسبت را حضرت رسول صلی الله علیه و اله داده اند و علامه در مواهب الدنیه نوشته است (انتهی)

مورخ مشهور فاضل محمد معروف بمصلح الدین اللاری الانصاری تاریخ خود موسوم به مرآت الادوار و مرآة الاخبار کو بداعشی صاحب حضرت رسول صلی الله علیه و اله چون حبّ انحضرت و ابغائش معلوم داشتند در روز نوبت وی هدایا میفرستادند یکی از امتهات مؤمنین با انحضرت عرض کرد بفرمایید مردم باین معنی تفقید نورزند و هر جا که انحضرت باشد هدیه خود ارسال دارند فرمود در باب غایشه مرا ایند امکان کردی در فراش غیری بمن نجی آید پس از آن حضرت فاطمه زهرا را برداشتند تا هان معنی را بعرض رسانید فرمود در خرمین مراد و ست میذارم حضرت فاطمه عرض کرد بپس فرمود پس غایشه را دوست دار

بپز همین مورخ میگوید از حضرت رسول صلی الله علیه و اله وسلم پرسید دوست ترین مردم نزد تو کجاست فرمود غایشه پرسیدند از مردان فرمود پدرا وود و نسبت که سؤال و جواب نظر بغیر عترت ظاهره باشد پس این حدیث منافی نیست با آنکه از غایشه پرسیدند دوست ترین شخص کجاست نزد رسول الله صلی الله علیه و اله گفت فاطمه پرسیدند از رجال گفت شوهر او

اما حدیث افک بسیار نوشته شده و در اینجا محتاج بتکرار نیستیم و آن نسبتی را که صاحب شاهیر النساء در این محل داده و میگوید از پیغمبر است که ما شیعه را در فتاوی خود اکفار میبینیم روح ما از آن پیغمبر است و اگر کسی چنین تصور کرد حق کینر خانه هسائیه حضرت پیغمبر صلی الله علیه و اله الملك الاکبر نماید ما او را سیکار و میبینیم و از دایره دین و دینداران خارج میدانیم شاید وقتی او غاد فریقین در مشاجرات جاهلانۀ خود با هم بعضی سخنان ناصواب گفتند ما گفته شد و طرف را بآب انش

خیرات حسنا

۱۵۵

شینه و سوخته و دالینه ایم که هیچیک در دین نداشته اند راهی هم
 نرسیده و با کمال بیخبری و غرور سابقه نموده و با وجود این پنهان نماییم
 که شیعه را از غائثه کدورتی است اما آن متعلق بر زمان حیات حضرت
 رسالت پناهی صلی الله علیه و اله نباشد در آن زمان مشارالیهها مجبوره
 آنحضرت بود و کلینی با حقیقت با و خطاب میفرمود آن کدورت بوقایع
 واقع بعد از رحلت نبی اکرم صلی الله علیه و اله و سلم است آیا غائثه
 با وجود آنکه زیاده از هزار مرتبه فضایل حضرت امیر المؤمنین علی علیه السلام را
 از دهن مبارک پیغمبر شنیده و خدمات آن بزرگوار بدین مبین اسلام
 اغلب مردمی و صمم مشارالیهها بود در زمان خلافت آنحضرت مردم را
 بمخالفت میفرمود و اسباب جنگ بکار میآورد اگر کسی با علی
 علیه السلام خصم کند باید او را از یقین شمرد یا آن بزرگوار او را و مع ذلک اینکار
 و بسیاری از کارها دیگر را بخدا باز گذاشته امیدواریم که مکاران
 توبه کرده باشند و توبه آنها قبول شده باشد و در هر حال گوئیم صرفه
 همین امر و زرد در رفع خلاف و ترسانه خلاف و استحکام مبانی مودت و
 اینلاف است رجوع فرمائید بمقاله که در تحت عنوان سوسن نگاشته
 شده

و از اشعار غائثه که در تحت حضرت رسول صلی الله علیه و اله انشاد کرده

دوینته بطور دوزخ است میگوید

فلو سمعوا فی مصر او صاف خنده

لما بدلو ا فی سوم یوسف من نقد

لواحی ز لیلنا لورا این جیدنه

لا ترون بالقطع القلوب علی الاید

غائثه بناسبت وقت تمثیل با شعار شعرا بسیار میموده از جمله بعد از

رحلت سیدانام علیه الصلوٰه و السلام میگفته و الله العظیم پیغمبر چنان

بود که حشاش کفنه و این دو بیت میسرود

خیرات حسنا

۱۵۶

ثی بیدنی الذی البهیم حبیبه
یلج مثل مصباح الذی الموقد
فمن کان او من قد یكون کأحد
نظام الحق اون کال ملحد
ودر وفات برادر صلی و بطنی خود عبد الرحمن بن ابی بکر این دو بیت
مینواند

و کما کندها لے جذبه حقیقه
من الدهر حخته قیل لن یصدعا
فلما نفدنا کال و مال کال
لطول اجتماع لم نبت لیله معا
و این دو شعر از مسم بن نویره است که در مرثیه برادر خود مالک بن نویره
گفته و مالک در جنک مرثیه بن که در او ایل خلافت ابو بکر در گرفت
کشته گشت

عائشه در او اخر خلافت معا و پیر در شب شنبه هفدهم رمضان سال
پنجاه و هشتین هجری در گذشت و حب الوصیه در قبرستان بقیع مدفون
شد و ابو هریره که از جانب مروان بن الحکم و الی مدینه آنوقت قایم مقام بود
بر او نماز کرد و مروان خود بقصد حج بککه معظمه رفته بود و بناش را مرد من
عائشه خواهر زاده هار و عبد الله و عروه پسران زبیر بودند و قاسم بن
محمد بن ابی بکر و عبد الله بن محمد بن ابی بکر و عبد الله بن عبد الرحمن بن ابی بکر
آن دور اهمل را می نمودند

عائشه انبویه

در حضرت امام جعفر الصادق و خواهر حضرت امام موسی کاظم
علیهما السلام است چون از خاندان نبوت بوده باین اسم مشهور شده و کدام
شرافت بالانرا از اینکه پدر امام جعفر الصادق و جد امام محمد باقر و جد
اعلا علی بن الحسین زین العابدین باشد و سلسله نسب بحضرت سید الشهدا

علیه

خیرات حسنا

۱۵۷

علیه آلاف التحية والثناء وحضرت امیر المؤمنین علی علیہ السلام صلی اللہ علیہ وسلم
 وازانہا ہے باشد کہ حبیب شان را حضرت رسول ص مقدم بر جل قرا این
 قرار داده ابوذر غفاری روایت کرده گوید حضرت رسول ص فرمودند
 لو صلیتم حتی تكونوا کالحناثر لا تنفعکم ذلك حتی تعبوا ال رسول الله علیہ
 الصلوة والسلام

هم القوم من اصفاهم الود مخلصا
 تمسك في اخواه بالسبب الاقوى
 هم القوم فاقوا العالمين مناقبا
 محاسنهم تحكى واياتهم تروى
 موالاتهم فرض وجبهم هدى
 وظاعتهم وده ودهم تقوى
 عائشة النبوة از عابدات مجاهدات بوده و در مناجات خود فقرات
 ذیل را بد رکاء عزت عرض می فرموده
 وعزتك وجلالك لن ادخلن النار لاخذن نوحيدك بيدك واطوف
 على اهل النار واقول وحده فعدني
 عائشة نبوة در سال يكصد وچهل و پنج بد اربقا در حال جنت
 و در باب القترافه مصرع فون گشت عليه وعلى ابائه الاف التحية
 عائشة الباعونية
 دختر احمد بن نصر الباعوني است از بسيارى فضيلت كرده است او را
 فاضلة الزمان ميگفتند اند درجه علم و كمال او از قصيده كدر مدح
 حضرت رسول ص الله عليه واله گفته والقبح المبيح في نكاح الامهين
 نام دارد معلوم ميشود و مطلع آن قصيده اينست
 في حين مطلع افكار بدني سلم
 اصيحت في زمرة العشاق كالعالم
 و در اين قصيده ميمه بسبك بعضى از صاحبان قصيده بدعيه مشا الهيا
 اسلب

خير انشا

١٥٨

اسامي انواع محسنات بديعي انليما ذكر کرده است وطلاقت الفا
والنجام كلمات والنزام نموده بعد از ان اورد ابطور اختصار شرح بنفاد
وان بطر خزانه الادب ابن حجر المحمدي بلکہ بشهادت عبد الغني النابلي
بر ان ترجيح دارد خطبه شرح قصيده وايد بن عيارت ابتدا ميکنند
الحمد لله محلي جواد الافهام بعقود مدح الشيع وبعده ميگويد قصيده
قصيده صادرة عن ذات فناء شاهزاده سلامت الطباع سافره عن
وجوه البديع سامية بمدح الحبيب الشيع يک از اشعار قصيده
نعتيه او اينست

علوا بالاجلوا حينما سوا انما زادوا دلا لافنا صيرفتنا
وايزيت از محسنات بديعي جناس ناقص شامل است و دو بيت مضمر
و در ذيل را در ترجمه فاموس از فمنا سبت اين را ذکر کرده و الحق با اين ديوان
شعور را بر است ميگويد

كانما الخال تحت القطر في عنق بد النام من محاسن خلفا
انجم بدا في عود الصبح مسنرا تحت الشرا قبل الشفق
سئل و طي نائم را اشار اليها برو فوق مذاهب ربحه بصورت استيفنا
بيان فتوى نظم کرده و اين نيز دليلى بر تجر او است گويد

سؤال

ما قولك يا ستنا العالم في رجل دب على نائم
تفتحت تحسبه بعلمها وهي بما لظاد نائم
فاستيقظت فابصرت غيره عشت على اصبعها نائم
فهل لنا من فتوة عندك مأجورة في ذاك ام نائم

جواب

قلت لكم سيستم العالم انا لاهل العلم كالخادم
انقل ما قالوا وما خبروا عن النبي قد نكت نائم
الشافعي قال لها اجرها ما لم تكن في نكتها عالم

خیرات حسنا

۱۵۹

والمال لک قال انا فوئی ما جورته فی ذاک لآثمه
والحنفی قال لانی رذفها فی ظلمة اللیل وھی حاله
والحنبلی قال انا فوئی فی هذه النکبة کالآثمه
لوم یکن لذلها طعمه لانفصت من تحت فاعه

عائشہ سمرقندیہ

شاعرہ بودہ است از اهل سمرقند و طبع لطیفی داشتند این دو رباعی
از و در تذکرہ التذکرہ مسطور است
اشک که ز چشم من برون غلطید است
در کوش کشیده که سروا بد است
از کوش برون آر که بد نامی است
کانرا بر خم تمام عالم دید است

فامین چو شب صیل تو بکشايد راز ما کاهم از شام کند صبح آغاز
با اینهمه که عوض کنندم ندھم کوئاه شبی از از صبد عمر دراز
مضمون رباعی اول شبیر است بمضمون دو بیتي جا را الله فی شری که
در مرثیہ است و خود ابو مضر منصور گفته و آن دو بیتي این است
وقائلہ ما هذه الدردانی شافط من عینک سمطین سمطین
فقلت لها الدردانی کان قد ابو مضر از فی شافط من عینے

عائشہ الفریطیہ

دختر احمد نامی بودہ است از اهالی قرطبه پای تخت قدیم اندلس شعرا
بسیار خوب گفته و در رسائل و مکاتبات نیز دیده طوالت داشته در کثرت
مطالعہ اشعار نافذ و او را مقدم ادیبها اندلس داشته اند عم او عبد
طیب علاوہ بر خداقت در فنون طبیب و در قریش و انشا نیز ماهر بود
و عائشہ را در شعر برتر از و پیدا اند در هر حال مشارالیه اقضای بلیغ
در مدح ملوک نظم کرده و عرايض خود را مستقیما بآنها اظهار نموده
گویند و غزی بحضور مظفر بن منصور ابی عامر رفته یکی از پسرهای کوچک

خیرات حسنا

ع ۱

پادشاه را نزد او دیده بدیده کفر است

اداک الله فيه ما تريد ولا يرحم معاليه تريد
فقد دلت محائله على ما تؤمله وظالمه السعيد
تشوقت الجياد له وهز الحسام هوى واشقت النبوء
وكيف يحيب شبل قدمنه الى العليا ضراغمة اسود
فسوف تراه بدرا في سما من العليا كواكب الجنود
فانتم ال عامر خير ال فكا الانباء منكم والحد
وليدكم لدى أي كشيخ وشيخكم لدى حرب فليد

در نفع الطيب مسطور است که عائشة القرطبي خط را خوش می پوشید
و بکاتب قرآن مجید اشتغال داشتند در سال چهار صد هجری بکار آنها
نمود وقتی یکی از ثقلای شورا او را خواستگار به کرد او در جواب

نوشت

انا لبوء لكنني لا ارتضه نفسي منا عا طوله من احد
ولو انني اخنار ذلك لم اكلبا وكم اغلفت سمعي عن

عائشة امير ابو عبد الله

مادر عبد الله الصغير اخ مملوك اسلاميه اندلس است و قتيبه پسرش
غناطه را بفرنگها تسليم کرد و با اهل و کسان خود راه افريقا پيش گرفت بمحل
رسيد که اهلا اسپانيا آنرا جای آه کشيدن عرب به گویند در آنجا رو
باز پس کرده یکبار دیگر بغناطه ديد و آهی کشيد و گفت الله اکبر اشاعتر
از چشمهای او جاری شد در بنوقت مادرش عائشه عبا را به مبنی بر توبه
با و خطاب نموده که دليل کمال عقل و حکمت و عيبت و غيبت مشاير الهامينا
و صورت ان از فرار دهل است

ای فرومایه شایسته نبود که عرب را چون تو فرزند ندانند شرم آید که تو را
زاده خود خوانم کاش بجای نوسینک زانیده بودم ای بیچاره مثل زنان
گر نه کن بر آن وطن عزیز که مانند مردان نتوانسته ان را نگاهدارد

خبر از حسنا

۱۶۱

ایا نمینوالتی از دلیران جان باز که در زیر لوای محمد ص جای داشتند
استغاثت نمائید اجداد تو باریها دشمنان را مقتور و آزاد ساختند تو
اگر غلبه بر آنها ننوائستی از عهده حفظ وطن خود هم بر نیامدی زینت
دنیا تو را فریفت سرا و عمارات را برهمام ملکه نرجس دادی و شب و روز
در بناپین با جواریه بعبس پیداختی شهرت خود را با مال شهون ساختی
اگر نیاکان تو از تو پرسند شمشیر چنانکه اجداد را که در کف تو دیده اند
بودند چه کردی و قصر الحمراء و البضاء را بیکه گذاشتی و شیران جنگی که
دشمنان همیشه از بیم ایشان لرزان بودند از جانب تو مودع کار شدند
و اسبها که خیال آن بکدام طرف ناخند چه جواب خواهی داد و در وفیاست
روی آن فاتیمن چگونه نظر خواهی کرد خواهی گفت من آن شمشیر ابکا و کشتن
اسیران و کینز آن غیر مطبوع بردم در غرناطه و باغها الحمراء و البضاء عیش
می کردم و اعتنائی بمرآت ملک و فراهم آوردن اسباب استقامت آن نداشتم
عناکری که شما تجویز کرده و نریخته اده بودید برای بقای لذت نفسا بخرید خود
بدست اعادید اده آنها را فریاد این راه کردم نازی نژادان باد پیکامشارا
برای آوردن جواریه و غولای باطراف فرستادم زود باش و باین صحارای
وسیع و اراضی حاصلخیز و ابنی رفیع و دلنی و کما بخانه هائی که منبع معارف
بود و باین چشمه سارها که آب آن باخون اعراب مخلوط شده و بآن چمنهای
باز هفت یکا و دیگر نظر کن و بسین الحمراء که قرارگاه احفاد پیغمبر بود چنان
مشغول شده و از آن فقط خاکستر مانده که نشانه و علامتی از پستی پائید و مایه
تو باشد غرناطه که جایگاه اشراف عرب بود چون بواسطه بی مبالائی و فرومایگی

تو بر آنه شد و روز حساب تو را تو بپنج و سرفتن خواهی نمود

بگرنای سست عنصر بگرنی بعد ازین سلطان عرب را در کشور او حکمی نباشد
و بدان که پس ازین در صحارای افریقا چون حیوان زندگانی خواهی کرد و یقیناً
عمر ابدت بسر خواهی برد و گمان میرد که بعد ازین ننگ فارغ خواهی شد بلکه
در همان زمان که در کعبه خواهی بایست اسنخو این پوسیده تو ادراک و

خیرات حسنا

۱۶۲

استماع این خطاب کند که گویند این است جسد عبد الله الصغیر که شرافت
مادر زادی خود را محو و نابود نمود بیچارگان ملت را بظلم بکشت و حکومت اسلامی را
در اندلس منقرض ساخت و غرناطه را بدشمن تسلیم کرد او است که در زبر این خال
جای دارد

عائشہ جیہ

شاعر مشہور اسلا مبول جیہ قادین ندیمہ سلطان سلیم ثانی است کہ در حرف
ذکر از او شد عاشق چلیہ و قتالے زادہ حسن چلیہ در تذکرہ کما خود مینویسند
مشار الہا نپیہ شیخ یحیی و از احفاد شیخ آق شمس الدین و حلیہ شمس چلیہ
در شاہزاد کے سلطان سلیم سمت اسنادی و دانش و بدین مناسبت ملازم
سرای سلطنت و مصاحب سلطان گردیدہ است صاحبان تذکرہ گویند عائشہ جیہ
بر شواعروم و ایران کہ قبل از او بودہ اند از قبل مہر و زیب جلائی و افانی
و چنانکہ لاشاد برتری داشتہ بلکہ اورا بر بعضے شعر ہر روم ہم ترجیح دادہ اند
غزلیات و قصاید و مثنویات دارد از جملہ مشوی خورشید و جمشید است کہ
ز یادہ از سہ ہزار بیت میباشد و مضامین لطیفہ دارد در رغبت
بدعا گوید

دعا تمیثی یوسف کیہ ہر دم	کیم اکامشتر بدو خلق عالم
و پرہر کشتہ مقدس رنج کوہر	انک نامشتر پسندن اولو
سن اولدک شمد ہم اولد زرقا	چمن عرض ایلدی یوسف جا
کنور ب پنجر شش اندہ برزن	خریدار اولد اکا جان و دل

عائشہ جیہ وقتی بمناد مت سلطان مراد خان ثالث نایل میکرد و در انوقت غزلے
از سلطان را اقتفا نموده بہمان سبک بنظم درجی آورد اما غزل سلطان مراد
ابراست

افتمن الی الرب هو الی حلیل	فرد احد قادر اللہ جبیل
حالیمی نہ حاجت کرن اپند بام	الدمع من العین علی الحال لیل
البتہ بو حال مذ او بارک خبر وار	فی القلب من القلب الی القلب لیل

عاشق

خیرات حسنا

۱۶۳

عاشق نجر صا اوله چوسند اوله آبرو عاشق من هجره فان وعلیل

خاشاکه (مراد) ابلیه غیر بله میله

قلبی لك من مهد الى اللحد میل

غزل حبی قادیان

فوضت الی الله هو الرب جلجل حی صمد دام له الفضل جلیل

بوق وار لغز اثبات ایچون غیر تکلف للعفل له یشهد والنقل لیل

عدل الیسون اول شرکه بوله حق نفور الشرع شریف الی الله سبیل

اقسره نولد لعارضك ابن کوروبانجا الجنس الی الجنس کاقیل میل

بونظم شهر نجر نظیر د به حبیبی

و الحزن مضی العسر هی الان علیل

ابن بکت بدیع نیز از نثایح افکار عاشق حبی است

راست در رفتار منمانند میل توینا

برهنه از دیده مخوره گهرش حقیقت

صاحب کشف الظنون مشار الیها را اهل شهر امناسیه نوشتند و اورا منلا

حبیبی به هم نوشتند

عاشق بن العیش

دختر فاضله علاء الدین الحنبلی بود و است و در انباء الغمر فی انباء العمر

که از مؤلفات جلیله حافظ شهاب الدین احمد بن علی بن حجر القسطلانی است

در جرک و فیات سال هشتصد و چهل هجری ذکر او شده اشهرها مشار الیها

بجهت علم حدیث میباشید در مجلس درس حدیث جد خود فتح الدین العسقلانی

حاضر شده و از محدثین مصر و شام اجازه کما عدا پده گرفته و لاد تشریف لیا

هفتصد و شصت و هشت اتفاق افتاده و فاضله عز الدین ابن فاضله المسلیز

برهان الدین ابن نصر الله الحنبلی از بطن او بوجود آمده خطار اخوش

مینوشت بسیار محترم بوده و طلاب از و چیزها روایت نموده اند

عاشق بن الخطیب

دختر

خبر اتحشا

۱۶۴

دختر خطیب عبد الرحیم بن بدو الدین ابن جماعه و خواهر فاضلہ الفضلہ بان
الدین ابن جماعه میباشد مشار الیہا نیز محدث ایت کہ در انباء ابن حجر
ذکر او شده و در سال هفتصد و هشتاد و نود و یک گذشتہ است

عائشہ بنت سعد

دختر سعد ابن ابی وقاص الصحابی است و پدرش از عشرہ مبشرہ بودہ این
عائشہ غلامی داشتہ فند نام کہ او را آزاد کردہ کو بند روزی و مدینہ
منورہ خالک اندازہ باو داد کہ بروکد از دکان نافواہی التثبیات وارد فند
بقافله بر خورد کہ بمصر می رفتند با آنہا بمصر رفت و بعد از یک سال اقامت
در آنجا باز گشت چون بمدینہ رسید از دکان خیارہ التثبیات بر سر عن بطرف
خانمہ عائشہ می آمد ناگاہ پایش لغزیدہ افتاد و التثبیات او گفت تعست
العجلہ و از آنوقت اینکلمہ تعریضہ شد بر بطو و حرکت و ابطامن فند از

امثال عرب گردید عائشہ بنت طلحہ

دختر طلحہ میباشد و طلحہ نیز از عشرہ مبشرہ میباشد و از قرطاسخا و سماخ
اورا طلحہ النخیر و طلحہ الفیاض لقب دادہ اند ماد عائشہ ام کلثوم دختر ابو
بکر است با آنکہ مشار الیہا از ثقات صحابیات یا تابعیات بودہ و روایت
او نزد محدثین معتبر است چون جلالہ بکالد اشتر دوی خود را انیسو شد
و می گفتہ است من میجو اہم ابن حسین خدا دادہ را ظاہر سازم و مردم را بتیانا
محظوظ دارم کو بند روزی ابوہریرہ اورا دید گفت سبحان اللہ کانتہا
من الحور العین عائشہ دختر ابو بکر کہ خالہ ابن عائشہ باشد اورا
بیرادر دادہ خود عبد اللہ بن عبد الرحمن ابی بکر کہ پسر ابی مشار الیہا ابو
بزجہ داد و او چہار پسر اورا در عمران و عبد الرحمن و ابو بکر و طلحہ و یک دختر
کہ او را نفیسہ نامیدند و طلحہ بن عبد اللہ بطلحہ الجود معروف شد چون
شوہر عائشہ عبد اللہ در گذشت مصعب بن زہیر اورا از ویج کرد و ضرہ
سیلہ سکنہ بنت الحسین سلام اللہ علیہا گردید و حضرت مشار الیہا

خیرات حسنا

۲۶۵

اورا ذات الازدین گفتند چه گوشه‌ها او بزرگ بوده است بنا بر بعضی روایات
مصعب بن عمیر ازین دو زوج خود پانصد هزار درهم مهر داده و هفتصد و پنجاه
شهر بها و غزارت فضل و علم عالت شریف طلحه و کمال اطلاع او از اخبار
و اشعار عرب معروف است

پوشیده نباشد که طلحه الطلحات طلحه بن عبد الله بن الخلف الخزاعی است
از قراری مسطورانی بن ابراهیم و زمان سلم بن زیاد بن ابیه و الی سجستان بود
و درها انجام داد گذشت و چون از اسخیا بوده او را طلحه الطلحات گفته
و در حق او سروده اند

رحم الله اعطاء دفنوها بجمستان طلحه الطلحات

عالت شریف عبد الله

دختر عبد الله بن عبد المذان الحارثی صحابه و از فصحا تابعان حلیه عبد الله بن
عباس عمراده حضرت رسول صلی الله علیه و آله بود عبد الله در خلافت
حضرت امیر المؤمنین علی علیه السلام از جانب آنحضرت ولایت یمین داشت معاویه
بسرین ارضاء و اباسپاه مأمور بمرج کرد عبد الله از یمین فرار نمود و پدر
زن خود را در آنجا بنیابت گذاشت و اهل و عیال عبد الله نیز در یمین اقامت
داشتند بمرحون بمرج رسید عبد الله بن عبد المذان و اعیان یمین را که
هواخواه امیر المؤمنین سلام الله علیه بودند مقتول نمود و در طفل معصوم
عبد الله را که عبد الرحمن و فتم نام داشتند در پیش چشم مادرشان بکشت

عالت شریف مصیبت اشغرت کشت این اشعار بکفت

یا من احسن بانی الذین هما	کا لدرین تشطی عنهما الصدف
یا من احسن بانی الذین هما	مخ العظام فخی الیوم فزده
یا من احسن بانی الذین هما	قلبی و سمعی فلی الیوم مخطف
مذلل و الهه حرّی مدله	علی صبیبن ذلا از غدا سلف
نبئت بسرا و ما صدق فاعمو	من افکم و من القول الذی وصفوا
انما علی و دجی ابی مرفعه	من الشفار کذاک الاثم یقرض

در نابین

خیرات حسنا

۱۶۶

در نادینج کامل مسطور است که فادر د و طفل مقنول عبید الله بن عباس بر وایت
ام الحکم الجوبیه بنت خویلد بن فارط بوده است

عائشہ بنت العجم

دختر فاضل القضاة شهاب الدین ابی جعفر احمد بن العجمی شمشاد الیها
محدثه بوده است صاحب نام و از اشیانخ امام سیوطی در سال هشتصد

هجری قدم بعرضه عالم نهاده است

عائشہ بنت العدل

دختر العدل زین الدین ابراهیم بن احمد بن عثمان بن عبد الله بن عبد الطالی
الدمشقی و مشهور بام محمد بن عائشہ بوده و در علوم ادبیه مهارت داشتند است
زوجه اش علاء الدین ابن صدر الدین ابن المنجا المحدث و جدش معروف با بن
الفواسر میباشد چند دفعه حج نموده و مدینه مدید و مکه معظمه زاده است
تعلیمات مجاور بوده صلاح الدین صفی در عنوان النصیر گوید از ادبای
معروف مکی بن علان و الیها زهره و ابن ربلق و ابن دقترخان و السلیمانی
و النور علی بن سعید و الثلعفری در علوم ادبیه بعاثه بنت العدل اجازه
داده اند و لادت مشار الیها تقریباً در ششصد و چهل و پنج هجری و وفات
در ششم و بیست و هفتصد و هجده اتفاق افتاده است

عائشہ بنت علی

دختر علی بن محمد بن عبد الغنی بن منصور الدمشقی و زوجه حافظ شمس الدین
الحسینی است و او محدثه بوده است نشانی که در انباء ابن حجر ذکر او شد
مصنف مشار الیه میگوید عائشہ بنت علی و شوهرش نزد ابن النجاشی محدث
و مرد اوی و سایر مشایخ بن اسماعیل حدیث کرده بعد از آن خود این علم را اندر پس
نموده اند و فای عائشہ بنت علی در سال هشتصد و پانزده هجری اتفاق
افتاده و تقریباً هفتاد سال زندگانی کرده است

عائشہ بنت محمد

ابن احمد بن محمد عثمان بن المنجا (ام الحسین بنت عز الدین النوخیه الدمشقیه)
بوده است

خیرات حسنا

۱۶۷

بوده است مشارالیهما نیز از محدثه همام ذکر کرده در انباء ابن حجر میباشد
از عبد الله بن الحسین بن ابی النّائب سابقین اخذ علم حدیث نموده و از
اشخاص عدیده اجازه گرفته ابو بکر الدّیّ و تقی سلیمان و علی المطعم و غیر
مکرم و وزیر بن النّجا از جمله کسانی هستند که بمشارالیهما اجازه داده اند
و او در روایت از آنها متقدم بوده ابن حجر گوید من نزد مشارالیهما کتب کبار
حدیث و چندین جزء از اجزاء شریفه خواندم عائشه بنت محمد در دمشق
شام در حالیکه تقریباً نود سال عمر کرده بود در ربیع الآخر یاد رجاء
الاولی سال هشتصد و سی و هجری در گذشت

عائشه بنت محمد

دختر محمد بن عبد الهادی المقدسی محدث است او را المسنده البکیر میگویند
و از محدثه همام شهوره بشمار آمده در اسناد حدیث مهارت کامل داشته
و بهین جهت بلقب مزبور ملقب گردیده در شرح بخاری و فتاوی و در عنوان
صفحه ذکر او شده و از محدث معروف بخاری اجازه گرفته و عمر او
در آن بوده است

عائشه بنت محمد

دختر محمد بن المسلم بن سلام بن البهاء الحرّی و خواهر محاسن محدث و خود
از محدثه های معروفه است و برادرش از و اخذ حدیث نموده نزد اسمعیل
احمد العزّابی و ابن النّور البلیجی و محمد بن ابی بکر و محمد بن عبد الهادی المقدسی
و ابراهیم بن خلیل و عبد الرحمن بن ابی الفهم البلدالی و فرج الفریطی و البلیجی و
ابن عبد الدّائم و الحاد عبد الحمید و سایر مشاهیر مشایخ محدثین تحصیل
علم فقه و حدیث نموده و بعد از آن اجازه گرفته و تدریس کرده است و از حیثیت
تقریب و حیدر خود بوده صلاح الدین صفدی و خواجّه زاده او ابوهریره
در شام از و اجازه گرفته اند عبد الله بن المحب و هم اولاد و طلاب او از
مشارالیهما استفاده کرده اند این زن اگرچه اهل خیر و صاحب فضیلت
بود اما چیزی نداشت و بکریا بس نایب معاش میکرد و لا دین او در شمس

خیرات حسنا

۱۶۱

چهل و هفت هجری و وفات او در شوال هفتصد و سی و شش اتقاف و فیما

عائش بنت محمد

یکی از دخترهای شایسته محمد بن عبدالمطلب است که از علمای عصر پدرم با بزرگواری بود
از قراریکه در تاریخ خواجهمیطور است خواهرهای عائشه که سلمه و فاطمه نام
داشتند نیز اهل علم و فضل بوده و از پس پدرم برای طلاب رجس میبگفتند

عائش بنت معاویه

دختر معاویه بن المغیره بن ابی العاص ابن امیه و معروف به بیضا و مادر ابوالولید
عبدالمملک بن مروان اموی بوده است

عائش بنت المعنصر

دختر معنصر بالله خلیفه عباسی و از ظرافت و سخن گنجان زنان شمرده میشود
گویند مشارالیها کبیر که دلدار او عائشه ملیکه نام شخصی موسوم بعینه بن
قالبس دل بکسر ملیکه داده و با او عاشق شده و ملیکه نیز با او راغب گردیده
کار عاشق و معشوقه به بیقراری کشید و هر وقت کبیر فرصت میکرد دلدار
خود را بیدار میداد و میداد چون عائش بنت المعنصر از پتختان خبردار
گردید کبیر را از توپنج و جبر کرد و عیش علییه بن عباس منعصر شد و از
خود را بیکه از احبای اظهار نمود او گفت عائش بنت المعنصر شاعره است
با فضل و ظرافت و در علوم ادبیه بامهارت بفضل او ادبامایل و از رعایت
جانب آنها فروگذار نمینماید و با لطیفه و مزاح میگوید او هدیه برای او
بفرست و بیتی چند که مشغول بر لطایف باشد بر آن بیفزاید مطبوع او
شود و تور بمقصود رساند علییه بن قالبس معجلاً بخانه آمده هدیه ترتیب
داد و ابیای نظم و مزیید او کرده نزد عائش بنت معنصر فرستاد و آن

ابیات اینست

و شوق المحبتین لا ینکم
فان غاب عن بصیر لا ینم
بترتبه والدک المعنصر

کنبت الیک ولم احثم
والنم ینم بمن قد علنت
فتی علی بها و ارحمی

عائشه

خبرات حسنا

۱۶۹

عائشه بنت المعنم چون این ابیات خواند خندید و گفت بکار این مرد احمق
چرا آنم پس بیک از خدمت خود فرمود ملک را بردار و بنزد آن مرد ببر و این نامه
ببر با و برسان و نامه عبارت بود از سه بیت که در جواب عیسی بن قیس
سروده و صورت آن از فرار ذیل است

انا في كتابك فيما ذكرت وما انت عنده بالملهم
فخذها اليك كما قد طلبت على الرغم من انفس قد رغم
ولا تخشها لوقت المبيت كما يفعل الرجل المغنم
ملکه از ورود انا شام نزد عیسی بن قیس ماند هنگام مراجعت ابیات
عیسی نوشته بود ادا که بجا بشه بنت معنم دهد صورت آن ابیات
ابراست

سألتها قبله فضلت وليك فعل من تعشق
ولم ازل خاضعا لدها اضرع قد امها و افلق
فما رأيتني لذاك اهلا ولا رعت من لها تعلق
فما تبيها عبي فقله من شدة الوجد قد ترق
چون عائشه بنت معنم این اشعار بخواند خادم خود را طلبید و گفت
این کینه را برای عیسی بن قیس ببر که ازوست و قتی که من او را نزد
او فرستادم از ملکیت خود بیرون نمودم پس از آن ابیات ذکر را
در جواب عیسی نوشته فرستاد

سمعت ما قلت من محال ولست في ذاك بالمصدق
قد خبرته بان قاهها بفيك طول النهار ملصق
فاشكر على ما رقت منها فليس كل العباد يرزق

عائشه بنت النسيف

دختر ابوبکر النسیف بن عیسی بن منصور بن قوالج الدمشقی محدث عم زاد
بدرالدین ابن قوالج محدث است و از محدثه های مشهوره شام بشمار آید
ابن حجر عسقلانی در انباء الغمر او را در جرگه و فیات سال هفتصد

خیرات حسنا

۱۷۰

نود و سه ذکر کرده و نام برده از فاسم بر مضامیر و محدث مشهور حجاز
و غیره روایت حدیث کرده و فاش در شوال سال مذکور اتفاق
افتاده است

الشیخ عائشة بنت یوسف الدمشقی

از نسوان با کمال بوده و کتاب منازل الشاؤون بن عبد الله الطروی را که
در سلوک است مختصر کرده و آنرا موسوم به الاشارات الخفیة فی
المنازل العلیة نموده و عبد الله الطروی از مشایخ او اسطفاة
چهارم هجره است

و غیر از عائشة دختر ابی بکر هفت نفر صحابیة دیگر این اسم داشته اند
و آنها عائشة بنت جریر بن عبد الله و عائشة بنت الحارث بن خالد و عائشة
بنت ابی سفیان بن الحارث و عائشة بنت عبد الرحمن بن عتیک و عائشة
بنت عیمر بن الحارث و عائشة بنت قدامة بن مطعون و عائشة بنت عجم
میباشد و عائشة آخری را اولی این است که تابعیه بگویم کما فی اسد
الغابه و عائشة دختر بکتر جریر باشد بوده از اعیان شام در تاریخ بغیا
در وقایع سال هزار و شش هجره میگوید عائشة مذکوره که آنوقت زوج
بکر بیک الای بیک شام بود با حل ستم ماهه دو پسر آورد پس از آن
جراپی انداخته چون او منشو شد چهارده طفل تمام الأعضاء را دیدند
که دو از آنها ذکور و نوباوه اناث بودند و هنوز حیات در آنها سرایت
نکرده بود و حکما این را غلط طبیعت میگویند

از غرایب آنکه اعراب اسم مرد را هم عائشة میگویند از چنانکه عائشة بن
عمیر بن واقف بکفنه صاحب قاموس مردمی است که بئر عائشة در نزد بیک
مدینه منوره با و منسوب است و عائشة بن عثم نیز فردی است که منشأ
مثل اضبط من عائشة میباشد و شرح این مثل در کتب امثال

مسطور است

عائده بنت محمد الجهنمی

مستقیم

خیرات حنا

۲۷۲

می‌نقیم زاده در نا ایف خود که موسوم بنذکره الخطاطین باشد ذکر این
زن نموده گوید عابدۀ مشاعر الهی از وجه غیر نبش بر او زود را بوده
و با وجود فضل و شعر و خط بمقامات اهل سلوک و ترک همت را
و بقصد فناء فی الله نبی راطالب بوده شوخی و کتاب نف المصنوع
از شعر و فضل او اشعار و ذکر می نماید

عابدۀ الدین

از ادیبه محافل اندلس و از فضلائے است که از مشرق بدانجا رفته حبس آورده بود
و در مدینه منوره متولد شده مالک او محمد بن یزید بن مسلمه او را بحیث بن
الولید المروانی که او را دحون می‌گفتند بخشیده و دحون او را باندلس برده
و اگر چه دختر کے سیاح کرده بوده و حسن و زیبائی نداشته اما نظر بفضایل
عابدۀ دحون او را همچو ابتر خود قرار داده و او ام ولد شده است مشاعر الهی
از امام دار الطحیر مالک و از سایر علمای مدینه مطهره حدیث روایت می‌کرد
در فتح الطب سطور است که عابدۀ ده هزار حدیث روایت کرده و اسناد
آن احادیث را بضا جہ شریعت صلوات الله علیه می‌رسانیده (محمد بن یزید بن
مسلمه نواده مسلم بن عبد الملك است که وقتی بطرف اسلامبول رانده و
غلطه را فتح کرده و محل داخل در سور را که منهدم بوده با جامع عرب که در آنجا
واقع است بنا و آباد نموده و غلطه را مدینه الفهر نامیده است)

عائکہ بنت زید

از صحابہ کبار و دختر زید بن عمر بن قیل و عم زاده عمر و خواهر سعید بن
زید از عشره مبشره است که بحال و در آن شهر بوده اول عبد الله بن ابوبکر
بعد از آن عمر بعد از عمر بعد حضرت امام حسین علیه السلام او را تزویج کرده
و در وقعه کربلا در مرتبه آنحضرت گفته است

وحسیناً فلا نیت حسیناً اقصدتہ استن الا عداً

غادر و بکر بلا صریحاً جادث المزن فی ذری کربلا

گویند عبد الله بن ابوبکر بطور بی مفنون عائکہ بود که هیچکارا قبالت نمینمود

خیرات حسنا

۱۷۲

حتیٰ یک نماز جمعہ را ترک کرد لهذا ابو بکر حکم کرد او را اطلاق دهد پس از
جدائی حالت اشقی که بهر سبب پیدا بو بکر با و رحم نمود، اذین رجوع داد بعد
آنکه عبد الله در محاربه طائف بزخم تیر پی در گذشت عمر او را بزنی گرفت
بعد از عمر در تحت ازدواج زبیر که از عشره مبشره بود در آمد چون او بن
دروقع جل در وادی سباع در حال پی که در زبرد رخنه خفنه بود بدست عمر بن
جرموز کشته گشت چنانکه ذکر شد بشرف ازدواج حضرت سید الشهدا علیه
الاف النجیۃ والثناء نابل گردید و معروف شده بود که هر کس غایتک را بزنی
گیرم مقتول و شهید خواهد شد و غایتک برای هر یک از شوهرها خوشتر است

فصیح بلیغ گفته است

عادت گریخت شهید

جاریه ولید بن یزید اموی و دختر شهیده است که ترجمه حال او گذشت
مادر و دختر هر دو خواننده بودند اما دختر در فتون چند از مادر عالم تر
بوده کوپندمانند روزی در حضور ولید بعضی بیات بجو از مشغله
و از آنجمله این بیت خود او بود

یا صاحبی دع الملامه واعلم ان الهوی بدع الکرام عبدا
دختر که مصرع ثانی را اینطور خواند ان الهوی بدع الرجال عبدا
عنانکه بنعصر گفت بنده از زیات هم مرگ است ایاز کرام شمرده میشود
(بنده از شخصی بوده که روغن زیتون میفرودخته و بیست شهرت اش)

عنانکه بدع عبد المطلب

دختر عبد المطلب بن هاشم عمر حضرت رسول صلی الله علیه و آله و از فضا
زنان قریش بوده اگر چه از شش دختر عبد المطلب جز صغیره ظاهر اهیید
بشرف اسلام مشرف شده اما شرافت قرابت سید کاینات او را داخل
در خیرات حسان مینماید ابیات ذیل را در حال احتضار پدید خود در

مرثیه او گفته است

اعینتی جودا ولا تخلا بد معکا بعد نوم النیام

اعینتی

خبرات حسنا

۱۷۳

اعینے واستعبر واسیجا	وشوباً بکائکما بالندام
اعینے واستعبر واسیجا	علی رجل غیر نکس کھام
علی الجفل الغمر فی النائبا	کریم المساعی فی الذام
علی شیبۃ الحمد وادی الزنا	و ذی مصد بعد ثبث المقام
وسیف لدی الحرب صمصا	ومردی الخاصم عند الحما
وسهل الخلیفه طلق الید	وف عذملے صمیم اللہام
ثبتک فی ناذخ بدینہ	رفیع الذوانہ صعب المرام

و ابیات ذیل کہ در شریف شجاعت و حاسر است و در او احوال و اول پورا

حاسر ثبت شدہ نیز از شاد و الہام شد

سائل بنا فی قومنا	ولیکف من شر سماعہ
قیسا و ما جمعوا لنا	فی مجمع باق شناعہ
فہ السور والفنا	والکشر ملہ مع فناعہ
بعکاظ یعشی الناظرین	اذا ہم لمحو اشناعہ
فہ قتلنا مالک اقرا واسیله	و عاعہ
و مجد لا غادر نہ بالفتاع	نہشتہ ضباعہ

در کتب سیر مسطور است کہ بعد از وقوع ہجرت عاتکہ بنت عبد المطلب در مکہ خواب دید شیر سوار بی تکر آمد و ندا کرد کہ ای جماعت بیوفا نا ستر و زدن بکمر بجل محاروبہ و جائے کہ در اینجا خواہید افتاد و مرد برسید بعد در بالای کعبہ اجلسا اللہ و پس از آن در ذر وہ کوہ ابو فہر اس بن ندا و اتکرا کرد و سکنے بزرگ برداشتن بیابان انداخت آن سنا قطعہ قطعہ شدہ ہر قطعہ بخائے افتاد عاتکہ ازین خواب چہ بن استنباط کرد کہ بقریش یعنی ببراہمانے مکہ کہ هنوز در کفر و شرک بودند بلائے نازل خواہد آن خواب را برای برادر خود عباس نقل کرد و تعییر آن فی الحقیقہ جنک بدو بدو کو پنداکر چہ عاتکہ خواب خود را اینہا نے عباس گفت اما پوشید نمائند و منتشر شد ابو جہل شنید و عباس بطور استہزا گفت کو بانہو

خیرات حسنا

ع ۱۷۴

بزنان شاهی سرایت کرده خلاصه سه روز از آن خواب گذشت خبر شد

جَنَکَ بَدْرَ بَمَکَ رَسَیْدَ

لفظ غاتکه از اعلام منقول است و هر چه که بدن خود را بطیب و عطر
زد و میبرد او را غاتکه می گفتند

غاتکه بنت اسید و غاتکه بنت خالد و غاتکه بنت عوف و غاتکه بنت نعیم
و غاتکه بنت الولید از صحابیان بوده اند و غاتکه بنت خالد همان ام معبد
که در حرف الف ذکر او شد و اسم اصلی ام زرع سابقا لذكر چنانکه بجز
مرحوم در خاشیه شما نلنگاشته غاتکه بوده و غاتکه بنت یزید و وجه
عبد الملك ابو مادر یزید بن عبد الملك است و غاتکه بنت عبد الله بن
یزید همان است که احوصل شاعر مشهور در حق او گفته

يَا بَيْتَ غَاتِكِ الَّذِي انْقَرَزَ

حذر العداويه الفؤاد موكل

و این شعر مطلع قصیده طنائیه است معاویه نیز دخیلی غاتکه نام داشته
و ابودهل شاعر مفسون او گردیده در اشعار خود از و نام میبرده مثلاً ایها
باو جاپزه هاداده که اسم او را در شعر نبرد غاتکه الغنوی در عرب از سنو
بنی غنی و چون را بغیر العدویه دارای مقام ولایت بوده و از جد هاشم
و سالت پناه صلی الله علیه و آله نه نفر غاتکه نام داشته اند لهذا انحراف
ابن العوانک گفته اند و در حدیث است که فرموده اند انا ابن العوانک
من سلیم و سه نفر از عوانک مذکوره از قبیله سلیم و شش نفر از قبیله دیگر
بوده اند و یکی از عوانک قبیله سلیم غاتکه بنت هلال مادر جد هاشم بن
عبد مناف است و دیگر بی غاتکه بنت مره بن هلال که مادر خود هاشم
بوده و سیاهی غاتکه بنت الاوقص بن مره بن هلال که مادر جد ام النبی
امنه بنت وهب بن عبد مناف باشد و غاتکه که منشأ مثل انجب من غاتکه
شده غاتکه بنت مره و وجه عبد مناف مادر هاشم است و چون عوانک را
بوضع دیگر نیز شرح داده اند در آخر جلد ثالث باز فصلی درین عنوان

نکاشته

خیر ان حشا

۱۷۵

نکاشنه خواهد شد انشاء الله
و مقصود از عوانك در قصیده معلّمه حارث بن حازمه الی شکره حرائر
و خیار جوانان لیوان است

غالیه

بنت طیبان صحابه ایت از قبیله ربیعہ با ازینہ کلاب بنابر مسطور است
ابن ابی مرثا را الہام مدنی در تحت ازدواج حضرت رسول صلی اللہ علیہ و آلہ
بودہ بعد بزرگ او فرمودہ اند و غالیہ دختر ہرون الرشید بودہ و اورا
برای وکیل جعفر برمکی و زیور ہرون بابر اہیم پسر عبد الملک بن صالح
الہاشمی تزویج نمودند و جنابہ محبوبہ بزید بن عبد الملک کہ ترجمہ حال
او گذشت نیز غالیہ نام داشتہ و منصور خلیفہ عباسی را نیز دختر ہ
بودہ سُمّاتہ بغالیہ

عباسیہ

کنیز کے بودہ کہ مجاہد عامر ہے اور اعباد پد معتمد امیر اشبیلیہ
تقدیم کردہ و منسوب باوشدہ از پنجہٹ وی راعبادیہ کہند اند و چون
ظرافت طبع و فضل و کمالے داشتہ و در نظم شعر و کاتب ماہر بودہ از
ادیبہ ہا اندلس شمار آمدہ است محفوظات اوراد و مفردات لغت ہا
گفتہ اند صاحب نفع الطیبی ابن علیم شارح کابادبا لکاتب ابن قتیبہ
نقل کردہ کہ بعد عبادیہ از افادہ ہا کہ در محضر علمای عصر خود کر اہست
کہ گفتہ است حالیکہ در ہنگام خندہ در صورت بعضی جوانان پیدا
میشود اگر در زخمہا ان است آنرا نونہ کو بند و اگر در صورت است فحصر
و این در انونٹ از غرایب طلاغات ادبیہ بودہ و از علمای اشبیلیہ
کہی نمیدانست

در قدرت طبع عبادیہ کو بند شے در فراش مولای خود عباد خواہد
بود عباد بخینالے دوچار پیچواپے شدہ بر خاست و نشست و اشارہ
عبادیہ کہ خواب بود کردہ گفت

تنام

خیرات حسنا

۱۷۶

تنام ومد نفها لیسهر وقصیر عینه ولا یصیر

عباد ٲه بیدار شده وفورا گفت

لئن دام هذا وهذاله سیملک وجدا ولا یثیر

واین منتهای قدرت طبع است

عباس بن ابی الفضل

حلیله مجتهد مشهور ابو عبد الله احمد بن محمد بن حنبل از ائمه اربعه سببا

را و محدثه صالحه بوده و ناشوی خود کمال موافقت را داشت صاحب تاریخ

بعثت او کو بد عباس در حیات ابو عبد الله در گذشت و پس از فوت او

ابو عبد الله در حق وی گفت ای ام صالح سه سال با هم بسر بردیم و در هیچ

حرفی بینما بین ما مخالفت واقع نشد و صالح پسر بی بوده است که از صلب

عباس ابو عبد الله را آمده و پسر دیگر عبد الله نام نبرد داشته از زوجه دیگر

و هر دو عالم و فقیه بوده اند وفات ابو عبد الله در ربیع الاول سال

دویست و چهل و یک هجری و وفات پسرش صالح در خالنه که فاضله اصفهانی

بود در رمضان سال دویست و شصت و شش اتفاق افتاده و عبد الله

نخستین پسر ابو عبد الله ناسه دویست و نود و نده بوده در سنه من بود

در جمادی الاولی در هفتاد و هفت سالگی در گذشت و عباس سه از

عبد العزیز بن جعفر بن حنبل اخذ حدیث کرده است

عباس بن ابی المهدی

دختر محمد مهدی ابن عبد الله ابو جعفر منصور خلیفه عباسی و خواهر هارون

الرشید است و از باب سیر او را ابیضا بل شوده اند ابند احمد بن سلیمان

علی که از خاندان بنی عباس بود و بی دانه و بیج کرد چون او در گذشت برهم

صالح بن علی او را بزنی گرفت چون او هم وفات کرد عیسی بن جعفر بن اوجت

با او مایل شد اما یکی از شعر استر بیت در شامت عباس سر گفته بود

علینی بشنید و از خیال منصرف شد و آن سه بیت این است

عباس انت الذعاف الذی فضل لک رقی الثافت

خبرات حسنا

۱۷۷

قلت عظیمین من هاشم واصبحت في طلب الثالث
 فمن ذا الذي غمَّ عمره يعجل بالمال للوارد
 بعد اذ ان چون خلیفه هر وُن بصبحت جعفر بن یحیی بر مکه وعباسه سبلا
 مفراط داشت و میخواست هر دو در مجلس او حاضر شوند اذن داد که جعفر
 عباسه را تزویج کند بشرط آنکه در غیر مجلس هر وُن با هم ملاقات نکنند
 و این منرا وجه فقط برای محرم بودن عباسه بجعفر باشد اما عباسه
 بمحمد خود را در خلوت بجعفر رسانید و آبتن شد و طفله آورد
 و اینکه بعضی مؤرخین استیصال و اعدام بر امکر را با بنفزه نسبت
 داده اند صحیح نیست و این خلدون هم در مقدمه تاریخ خود این فقه را
 تکذیب کرده بنا برین ابیات که اشاره باین واقعیه میباشد و با یونواس
 نسبت داده اند بمعنی است و آن ابیات این است

الاقول امین الله و ابن الفاذة الشاسه
 اذا ما ناکت سرك ان تقفده راسه
 فلا تقتله بالسيف و زوجه عباسه

این اشهر در کامل گوید هر وُن زوجه بنر مشاهه عباسه داشته و عباسه
 بنش احمد دختر امیر ابوالعباس احمد بن طولون صاحب مصر و خاله قطر النداء
 که ترجمه حال او در حرف قاف بیاید و این عباسه که در مصر بنام خود معموه
 بنا کرده است

عبدالله بن ابی شوال

از نساء قرن اول و خیار اماء الله و زنی بصر او بی بوده که در خدمت رابعه
 عدویه سر نموده و عبده بن عبد الرحمن بن مصعب بن ثابت بن عبد الله بن ابی
 قتاده ام احمد الانصاریه و محدثه است که در تاریخ خطیب بغدادی ذکر او
 شده و عبده مغنیه بوده است محبوبه در عهد خلفای اموی و بشار بن برد
 شاعر معروف اعجمی بواسطه صدای او باوغا شوشده و شعرها در حق او گفته
 از جمله میگوید

ما بوم

خیرات حسنا

۱۲۸

یا قوم اذنی لبعض الحی عاشقنه والأذن یعشق قبل العین حیانا
قالوا یمن لا نری هکذا فقلت لهم الأذن کالعین توفی القلب ماکانا
هکذا من دواء لشفوف بخاریه بلقی بلقیانها روحا وریحانا

عبد بنی کلاب

عارف بوده است از اهل بصره که او را دارای مقام ولایت دانسته اند در زمانه
اول هجری و بار ابعده عدویه معاویه بوده بامالک بن دینار ملاقات میکرده در
طبقات امام شعرانی تصریح شده که مردم عبیده را بر ابعده مقدم میداشتند
و بعد از قوت ابعده نیز او را در خواب دیده و خود گفته است عبیده در درجات
الخری از من بالاتر است وفات عبیده قبل از ابعده اتفاق افتاده

عبد الطیب

یعنی عبیده طنبورزن و آن مغنیه بوده است نهایت خوش سپاس از مغنیه ها
عهد خلفای بنی عباس و در زدن طنبور کمال مهارت را داشته و در حق او
گفته اند

امت عبیده فی الاحیاء واحد فالله جاد لها من کل محذور

من احسن الناس وجهاً من نبیها واحد فالناس از غنث طنبور

از فرار مسطورات اغایه ابن شعر در وی طنبور عبیده بر آبنوس منقوش بوده

کل شیء سوی الخیا نه فی الحب یحتمل

عتابه مرجع

مادر جعفر بن یحیی البرکک است بعد از آنکه صیت جلال و ثروت برآمد غلاما

گرفت ابن زن در استیصال آن طبقه مبتلا بمنتهای در حیر فقر گردید

از یک از رجال آن عصر نقل کرده گویند از حکایت نمود روز عبید قرنی

بخدمت مادر خود رفتم پیر زنی دیدم نهایت افسرده و بی فسیح و طلیق اللسان

مادر من گفت ای فرزند خاله خود را اگر ام کن من شرط تحیت ادا کردم و پرسیدم

این عجز کیست مادر من گفت مادر جعفر بن یحیی است بر و زکار او مناسف

و متعجب شدم مشارالیهما گفت یا بنی اما کانت الدینا عاریة ارجعها معیرها

خبر اتحشا

۱۷۹

وَحَلَّزَ سِلْمًا مَلِيحًا يَحْنِي أَيُّ لَيْسَ مِنْ مَنَاحٍ دُنْيَا عَارِ بَتِي اسْتَهْرَكَ بَعَارِيه كَرَفَتْ
 بِسَرَادٍ وَحَلَّزَ ائِيتَ كَهْرَكَ يُوْشِدُ بِكُنْدٍ كَفَمَ اَزْ عَجَائِبِ هَرْ حَبِ دِيْدَه كَفَتْ عَجَائِبِ
 دَرْ حَيَاتِ بِسَرَمِ جَعْفَرِ دَرْ حَيَاتِ اَعْيَادِ چَهارْ صَدَفِ خَارِبِ دَرْ بَرِ اَبْرَمِ حِي اَبْتِشَانْدِ
 وَ مَن شَا كِي بُوْدَم كِه بِسَرَمِ حَقِّ مَادِرِي مَرَا اَدَا نَمِي كُنْدَا لَا بَعِي كِه دَسِي كِه اَم كِه
 نَمَامِ اَوْزُوِي مَن دَر اَن اَبْنِ اسْتِ كِه دُو پُوْسْتِ كُو سُفْنَدِ قَرَابَتِي مَن دَهْنَدِ بَكِرَا
 قَرَشِ وَ دِي كِرِي رَا اَلْخَافِ خُودِ قَرَارِ دَهْمِ مَن اَزِ بِنِ كَفَنِ نَهَائِي مَن اَثَرِ شَدَمِ وَ كَرِ شَمِ
 وَ پَانَصْدِ دَرْ هَمِ بَا وُدَا اَدَمِ بَقْدَرِي خُوشْخَالِ شَدِ كِه نَزْدِيكِ بُوْدِ وَ وُحِ اَنْجَشِ
 پَرُوَا زَكُنْدِ بَا زَا زُوِي پُوْسِيْدَم اَزِ اَنچَرِ دِيْدَه كِه اَم مُشْكَلَرِ اسْتِ اَبْنِ دُوْبِتِ
 بَخَوَانْدِ

كُلُّ الْمَصَائِبِ قَدْ مَرَّ عَلَى الْفَتَى فَهَوْنٌ غَيْرُ شِمَانَةِ الْحُشَادِ
 اِنَّ الْمَصَائِبَ تَنْقُضُ اَسْبَابَهَا وَ شِمَانَةُ الْاَعْدَاءِ بِالْمُرْصَادِ
 بَعْدَ اَزْ اَنْ كَفْتُ مُشْكَلَرِ بِنِ حَيَاتِ مَرَكِ اسْتِ كَفَمَ مَكْرَمِ رَا دِيْدَه اَبْنِ دُوْبِتِ
 قَرَائِيْتِ مَمْنُودِ

لَا تَحْبِبَنَّ الْمَوْتَ مَوْلَا الْبَلَاءِ لَكُنَّا الْمَوْتَ سَوْالَ الرِّجَالِ
 كَلَّا هُمَا مَوْتُ وَلَكِنْ اَسْتَدْمَنَّا اِلَيْكَ لَذَلِ السَّوَالِ
 كُوْنِيْدِ عِبَّاسَ حَيْلَتِي كِه بِمَهْمَتِ مَوَاصِلَتِ جَعْفَرِ كِرْدِ بَتُوْسَطِ اَبْنِ زَكْنِ بُوْدِ اَكْرَجِ
 اَبْنِ خَلْدُوْنِ اَبْنِ حَكَايَتِ رَا اَتْرِ بِيْفِ مَبْنِيَا بَدِ

عَبْتَرِ بَدَنِ زَوَا اَرَا

اَبْنِ عَدَسِ لَا نَصَارِيَه زَنِي صَحَابَتِي بُوْدَه وَ عَبْتَرِ كِه اَبُو الْعَنَابِيْهِ شَاعِرِ دُرُاشْتَا
 قَامِ اَوْ دَا بَطُوْرِ مَخَازِلِ بُرْدَه اَزِ جَوَارِي مَهْمَدِ خَلِيْفَه عِبَّاسِي بُوْدَه اسْتِ

عَثْمَانِي

بِنَايِرِ مُسَيِّطُوْرَاتِ كَامِلِ اَبْنِ اِيْثَرِ خُزْرِ عَبْدِ اللهِ بِنِ مُحَمَّدِ بِنِ عَبْدِ اللهِ بِنِ عَمْرِو بِنِ
 عَثْمَانَ وَ مَنَسُوْبِ بَعْثْمَانَ بِنِ عَفَّانِ وَ اَوْزُورِ جَانِ هَرْوَنِ الرَّشِيْدِ بُوْدَه جَدَه
 پَدَرِشِ فَاطِمَه بِنْتِ الْحُسَيْنِ بِنِ عَلِيٍّ بِنِ اَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ اسْتِ

عَجَائِرِ الْجَنَّةِ

يَعْنِي

خیرات حسنا

۱۸۰

یعنی پیرزنهاى بهشت و ذکر آنها در ترجمه حال صبیّه بنت عبدالمطلب
عجفاه

در لغت عجفاه بمعنی سرشته مهر و له است اما در اینجا مقصود ادیبه اینست که
که اصل او از عربستان شرقی یعنی از عراق بوده بعد باندر سفر او از البیضا
خوب میخوانده در فتح الطیب ذکر او شده است و عجفاه بنت علفه السعدي قائل
این مصرع است که کل فناء با بهیام مجیه و این مصرع مثل شده و در جمع الامثال
مذکور و فصاحت عجفاه را ضمن صاحبان کتاب بیان کرده است

عروسیه

از ادیبها اندلس و جاریه بوده است که ابوالمطرف عبد الرحمن کاتب شهو
اورا از آرد کرده علم بخو و لغت را از ابوالمطرف اخذ نموده و بعد از او در گذشت
اسم او تفرّد او را در علم عروض اشعار میثاید در فتح الطیب مسطور است که
عروسیه کتاب کامل مبرّد و نوادری علی الفالی را حفظ نموده آنها را شرح میکرد
ابوداود سلیمان بن نجاح گفته است من دو کتاب من بود را نزد عروسیه خواندم
و علم عروض را از او اخذ کردم عروسیه در اندلس در شهر بلنسیه اقامت داشت
و تقریباً در سال چهار صد و پنجاه هجری بعد از فوت مولای خود ابوالمطرف
در دانیه در گذشت

عربی

از مغیره کاشموره زمان خلفای بنی عباس و صاحب طبع شعر بوده ابو الفرج
در اغانی گوید بعد از جیکه و سلامه الزرقاء که شرح حال آنها گذشت و بعد از
عزّه المبله که ترجمه او بنیاید و از مشاهیر مغیره کاشمیره است مثل عرب بنامده
علاوه بر خواندن و شعر گفتن خط را خوش می نوشت و سطر نهج و تحننه نزد اخوان
بازی می کرد و خطی و بدیهه گو بوده و در سواریه طوری مهارت و چابکی
داشت که یا بر کباب نکذاشته سوار میشده

در اغانی مسطور است که عرب دخت جعفر بر مکه بوده مادرش فاطمه نام چون
صباح و یا کبریه داشته و در خانه یحیی پدر جعفر منیر جعفر باو محبت

خیر ان حسنا

۲۸۱

بهم رسانیده و پراثر و بیخ نمود اما بجای بجهت پسر نسب آن دختر باین وصلت
رضا نبود لهذا جعفر ظاهر او را طلاق داد و باطن او پرا در خانه دیگر ساکن
کرد و خادمی بخدمت او گذاشت و مخفی از پدر گاه گاه نزد او میرفت در سال
صد و هشتاد و یک هجری عرب از فاطمه متولد شد و فاطمه در گذشت جعفر و غیر
خود را بدایه میسبحی سپرد چون در سنه یکصد و هشتاد و هفت بدیجی نام
بر او گذارند از صفحه هستی محو کرد عربی ابنا یقی باشد هارون الرشید که عبد
بن اسمعیل مرا یکی نام داشت بفرستند و در خانه او تربیت یافت نوشت و
خواند و آوازه او بجمع مأمون و معتصم رسید و در نزد آنها اعتباری بهم رسانید
در سال و پست و هفتاد و هفت در گذشت در حالتی که بود و شش سال از
عمر او گذشت بود ابن جوزی در کتاب الاذیاء گوید عربی معتصم خلیفه بغداد

در هم خرید و آزاد کرد

عربی جاریه المأمون

جاریه محبوبه مأمون خلیفه عباسی بوده و کمال فصاحت و بلاغت را داشت خلیفه

از هر طاعت محبت با او میکرد

انا المأمون و المملک الطام
انرضی ان موث علیک وجدا
و عربی رجوا ب مأمون گفته ای پادشاه من پدر شما رشید پیش از شما با تش
عشق سوخته که فرموده است

ملك الثلاث الاکسان غنائی
ما لى نظاوعنی البریه کلها
و حللن موفلی بکل مکان
و اطیعن و هن فی عصیانا
و به غلبن اعز من سلطان
رشید محبوبی که خود را بنفش خود مقدم داشت و شما نفس خود را بر جاریه که مدعی
محبت او هستید مقدم میدارید مأمون گفت محبت من مخصوص شماست و محبت
پدرم میان من و نفر منقسم بود عربی گفت مولای من محبت رشید هم بیک نفر بود
و آن دورا هم محض خاطر او دوست میداشت چنانکه خالد بن برمک بن معاویه

خیرات حسنا

۱۱۲

در حق رمله که روجده و معشوقه او بوده گفته
 احب بنی القوام طرا لأجلها ومن أجلها احبت اخوالها كلها
 وديكري گفته

احببها السودان مني احب لأجلها سود الكلاب
 مامون سكونت کرد و عربها بن قطع بخواند
 وانتم اناس فيكم الغدر شينه
 لكم اوجه شتى والسنه عشر
 عجب لقلبي كيف يصبوا اليكم
 على عظم ما يلقي وليس له صبر
 عز وجل

بن جليل و محبوب ابو صخر كثير بن عبد الرحمن شاعر شيعي مشرب است
 واورا كثير عزة كويند و عزة بفتح عين و تشديد داء بمعني آه و مبره
 ماده است كثير در يك از قطعات خود عزة را ثبت بيكه از اجداد او
 داده و حاجبه خوانده و آن قطعه اين است
 اذا ما انتنا خلة كتنيلنا ابينا و قلنا الحاجبه اول
 سنو ليك عرفا ان اردن و لنا ونحن لنلك الحاجبه اوصل
 كثير را بجهت كونا هي قد او مصغرا نام داده اند چه كثير مصغر كثير است
 كويند و قني كثير فطام بنت شحمة خارجيه را ديد از آنجا كه او ابن ملجم را بقتل
 حضرت امير المؤمنين عليه السلام بداشت و كثير شيعي بود گفت تو چقدر زن
 دشمن پر كني هستي و حال فطام كمال حنين ظاهره را داشت فطام گفت تو
 عجب مرد قصير القامة عظيم الطامه هستي و چقدر خدا نورا پست کرده كه بايد
 بواسطه اسم زني شناخته شوي و بتو كثير عزة بگويند
 كثير در سال يكصد و پنج هجری در گذشت و شاعري مجيد بود با وجود
 نقشق بعزّه ميگويد

هل وصل عزة الا وصل غانيه في وصل غانيته من وصلها خلف

خیرات حسنا

۱۸۳

نیز از اشعار او است

قضی کل ذی دین فوفی غریبه وعزّه بمطول معنی غریبهها
و حکایتی این شعر را است که در عنوان ام البنین ذکر شده نیز از وست
واتی و هیا می بعزّه بعدا تخلیث عیالینا و تخلیث
لکالمی تخی ظل الغماة کلما نبوا منها للمقبل اضحلت
این دو بیت اگر چه خالی از صنایع شعری است اما چون طبعی گفته شده مستحسن
افتاده و این خلدون نهایت پسندیده است

عزّه المیلاء

از مغنیة کما فدیهم عربا است و قبل از جمیلة مغنیة در گذشتن چو به مدفن
مقابل بوده او را امیلاء خوانده اند انصار کرام و پرا ازاد کرده اند و در
مدینه منوره سکنه گرفته و اکثر خدمت حضرت سکنه بنت الحسین علیه السلام
میر سیده و اشعار حسان بن ثابت انصاری را میخوانده و سیده سلام الله
علیها را بوقت و گریه می انداختند در حین و جمال و خلق و حضال و عقبت و
ظرافت او را ستوده اند در جلد شان زده ام اغایه تفصیل حال او مذکور
است

وعزّه الاشجیه و عزّه بنت حارث و عزّه بنت خابل الخزاعیه و عزّه بنت
ای سفیان از صحابیات بوده اند و عزّه بنت الحارث خواهر ام المؤمنین میوه
بنت حارث است و عزّه بنت ای سفیان نیز خواهر ام المؤمنین ام حبیبه
میباشد و اسم عزّه بنت ای سفیان را حنکه یا درّه نیز گفته اند

عصمت

دختر خاقان خلد اشیان مغفور فتح علی شاه طاب ثراه و خواهر صلیه و بطینه
مرحوم شاهزاده محمد علی پسر نای معروف بدولت شاه است خطا نسخ را بنویشت
اساتید این فن نوشتند و قرآن خط او نهایت مرغوبت گاهی با اقتضای طبع
موزون شعر گفته از جمله این سر شاعر در قوت یکی از شاهزادگان بنظم
آورده است

خیرات حسنا

ع ۱۸

چکر دی توای آسار ستمگر کر یکدم نیاسا بے از کین را دان
نداری جز از ظلم مایه بد که نداری جز از کینه تو شد را نبنا
نخواهی که مایه نباید بچرخ نخواهی که مهر بفرزد با پوان
بسی حرکت از تو بد لهای خسته بسے غم ز تو در دل ناتوانان
بود جاودان جانت چون من بود روانت چو من باد دایم در افغان

عصمت بیگم

از زنهای صاحب طبع است ظاهر ادختر مرحوم شاهزاده سیف الملک مهرزا
بوده در هر حال این رباعی از او است

چون ابر بهار دم بدم کرانم مانند فلک همیشه سرگردانم
با هر که وفا کنم جفا می بینم بر بخت خود و ظالم خود حیرانم

عصمت یا عصمت

دختر قاضی سمرقند بوده در نظم شعر طبع خوبی داشته در اغلب تذکرها ذکر
اوست این یک بیت نمونه از اشعار او است

مکر سوای عشق از مردم عالم غبی که عاشق کشتن و رسوا شدن عالم غبی

عصمتی

ببین از امانت شواعر بوده و از بیست ميسطور در ذیل که از نتایج افکار او است
معلوم میشود که صاحب خیالات دقیق بوده است
از پاشکستان طلب کعبه مشکل است آن کعبه که دست دهد کعبه دل است

عفاف

از عین ادکان خاقان مغفور فتحعلی شاه طاب ثراه و حلیه مرحوم شاهزاده
حیدر قلی میرزا ابن خاقان بوده خطاشیکسته را خوش می نوشت در علوم غریبه
و بطریقه داشته شعر هم می گفت اینها ذیل از نتایج افکار او است

من آنم غم که اندر دلم صیاد تفاوت نیست با مرغ آزاد
بگوی عشق ایدل با خبر باش که آنجا دهنان اندر بکین اند
چه ناله فصل گل ای بلبل زار که گل را نیست پروای غم تو

خیرات حسنا

عفت السلطان^{۱۸۵}

از بانوان محترم حرم جلالت اعلیٰ حضرت نافذ شر شاهینشا جتاج خسر صا جقران
(ناصر الدین شاه) خلد الله ملکه و دوله سپاشد و ارشد اولاد سعادت تراد
هما یون یحیی حضرت منطاب کرد و ن قبابا شرفا رفعا عظم شاهینشا هاده
معظم عین الدوله العلیه العالیه ظل السطان سلطان مسعود میرزا ادا الله
تعالی اقباله که صیت شوکت و حشمتش بشرقی و غرب عالم رسیده و عظیم آثار
با افتخار شراهر دیده دیده ازین بطن ظاهر بوجود آمده

عفت

دختر خافان خلد آشیان فتح علی شاه طاب ثراه و خواهر صلیبه و بطینی مرحوم
حسینعلیمیرزا فرها نغمهای فارس و حسینعلیمیرزا و الی خراسان بوده و پیوسته
در ترکیه نفس و ریاضت مجاهدت می نموده از علم نجوم و هیئت و مفقدها ن عری
بهره داشته خط نستعلیق و شکسته را خوانا می نوشتند شعر را نیز می گوید و
چون سبک عرفا را پسندیده و اغلب مشوی مولوی رحمت الله علیه را میخواند
گاه خود نیز بطرز شوی ایاتی نظم میکرد و چند شعر از بل ازوست

میل خاطر می کشد نازه بان	تا ز تو ارم حدیثی در میان
هست در شهر محبت نازه ها	در کتاب و سینه شیرازه ها
غیر عشقم هیچ در نظر بر نه	دل ز یاد عشق هرگز سپر نه
دشمنان را پند لذت غریب	خستگان را بنیت راحت غریب
غرقه در دریا نخواهد جز کما	در زمستان هر کس جوید بهار
هر که را باشد بهار در جهان	عشوق می باشد بهار عاشقان

عفت با عفتی

بعضی این زن را از اهل سمرقند نوشته و برخی او را اسفراپه نوشته اند در
هر حال در زهد و صلاح و حسن عقیدت و خلوص نیت و پاک نهادی و مؤا^{ظمت}
اود و فرایض و نوافل زیاده از حد مبالغه کرده اند این دو شعر از شایع
افکار اوست

خیرات حسنا

۱۸۶

فامیرو که در آب نم زار شده کرده دعوی بید بار نکوناشد
مست بودم بمی غفلت ساقی پیش دوست جامیم عطا کرد و هفت باشد

عقرا و بنت عبید

دختر عبید بن ثعلبه از انصار و زوجه حارث بن رفاعه التجاری اششار الیها
صحابیه است که سر پیر او را ابن عفره گفته اند و آن سر پیر معاذ و معوذ و عوف نام
داشتند و از اصحاب حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و اله بوده عفره چنانچه پسر دیگر
هم آورده و هر هفت در غزوه بدر حضور داشتند معاذ و معوذ با آنکه جوان
بودند در روز جنگ فدای ما شدند از ابوجهمل و اد او طلب شدند و او را
بکشند و برادر بزرگتر آنها عوف نیز در آن روز بجهت درک سعادت شهادت
زیر خود را از بر پیر و ن گرفته بپنداخت و شمشیر کشیده بدشمنان حمله نمود
و بعد از آنکه چند نفر از مشرکین را هلاک کرد شهید شد و بمقصود خود
نایل گردید و عفره اسم صحابه دیگر است که او هم از انصار و قبیله بنی

خرزج بوده

عفیره غایبه

بنابر مسطورات کتاب نفحات الانس و طبقات مولا ناشعرا بنی بوده است
بصر او بی دارای مقام ولایت و با معاذة العدو به که شرح حال او بیاید صفا
میباشد گویند عفیره چند از خوف خدا گریست که چشمها او کور شد
و وزی یکی با و گفت تا بینایم کار مشکلی است او گفت کوری در مشکلی است
برخی از صلحا بزینار اششار الیها آمده طلب عطا کردند او در کمال فروتنی
گفت اگر بنا بود که هکاران لال شوند این پیر هیچ حرف زدن نمیتوانست
اما چون دعا کردن سنت است بدان اقدام میبرد نگاه باینکلمات زبان کشود
جَعَلَ اللهُ قَرَأَكُم مِّنْ بَنِي الْجَنَّةِ وَجَعَلَ ذِكْرَ الْمَوْتِ مَنِّهِ وَمَنْكُمْ عَلَيَّ بِالْحِفْظِ عَلَيْنَا
الْأَيْمَانُ أَيْ الْمَنَاتِ وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ (عفیره بضم عین و فتح فاء بر وزن

جهمیره میباشد)

عقیده

خاربه

خیرات حسنا

۱۸۲

جاریہ و مغنیہ بودہ است مشہورہ کہ با خلیفہ و ریچہ کہ پیش ذکر آنها شدہ
در یک سِلک انساب داشتہ مولای آنها را ابن شماس و خود آنها را شماس
میگفتند و عقیلہ دختر شیخ الاسلام محمد اسعد افندی بودہ از الحسنجا

کہ سلطان عثمان خان ثانی اورا سر او را زد و اچ دانستہ

عکس شد بہت لاطر و شش بند و احد

از فصحا نسوان عرب و صاحب نطق و جرئہ بودہ و در جنگ صفین در معرکہ
حضرت امیر المؤمنین علی علیہ السلام بر عصا خود تکیہ مینمودہ و اصحاب عساکر
آن بزرگوار را بجنک یا معاویہ بخبر میدادہ و میگفتند ایہا الناس علیکم
انفسکم لا یضرکم من ضل اذا اہتدیتم ان الجنۃ لا یخزن من سکنہا ولا یؤث
من دخلہا فابناعوہا بدلا لایدوم نعیمہا ولا تنضم ہموہا مستظہرین
بالصبر علی من طلب حقوقکم ان معاویہ قد وفد علیکم بعرب العجم غلف القلوب
لا یفہمون الایمان ولا یدرون الحکمہ دعاہم بالدینا فاجابوہ و اسند غلام
بالباطل فلبوہ فاللہ اللہ عباد اللہ فی دین اللہ یا معشر المهاجرین و الانصاری
امضوا علی سیرکم و اصبروا علی ہزیمتکم و اعلوا ان مصیرکم الی المونکات
بکم غد او قد لقیتم اهل الشام کالحمد الشافری

در خلافت معاویہ عکس شد بمعنا و بہ حاجت بہر سنا بندہ نزد او آمد مشا الیہ
ابتداء عبارات مزبورہ را خواندہ پر سید سبب چہ بود کہ چنین میگفتی
مشا را الہا کہنت یا امیر المؤمنین حق جل و علا فرماید یا ایہا الذین امنوا
لا تسئلوا عن اشیاء ان تبدلکم نسوکم و عاقا امر ہمد اگر نخواہد
اغادہ نمینماید این بگفت و طلب عفو کرد معاویہ از موافقتہ در گذشتہ

حاجتش بر آورد

علشا بیکم

مادر شاہ اسمعیل اول ابن پادشاہ صفوی و دختر ابو النصر حسن بیک
بایندر اق قویلو کہ اورا اوزون حسن ہم میگویند مینباشد پدرش حسن
بیک بنابر اعتقادی کہ بخانوادہ شیخ صفی الدین داشت محض کرام خوار

خیرات حسنا

۱۸۸

برنے سلطان حیدر داد و شاہ اسماعیل باد و برادرش سلطان علی و سید
ابراہیم از صلب سلطان حیدر و بطن علشاہ بیکم بوجود آمدند و بعضی اسم
ابن زن را حلیہ بیکے اغا نوشند

علم السمراء

جاریہ عبد اللہ بن موسیٰ الطادی العباسی بودہ و بعضی اشعار علیہ بنت
المہدی را بدایت نمودہ بہمت روایت او ذکر وی در اغانی
شدہ است

علم المدینہ

از ادیبہا اندلس است اصلش از عربستان شریف و جاریہ یکی از دختر ہا
ہارون الرشید بودہ و در بغداد تحصیل و نشو و نما نمودہ بعد مدینہ
منورہ رفتہ و فن موسیقی را در آنجا از قریہ دادہ لہذا اشہرت کردہ و بدینچہت
او را مدنیہ گفتند پس از آن او را بعد الرحمن ثالث از مشاہیر ملوک اندلس
فرخندہ اند و عبد الرحمن را جاریہ دیکر بودہ خواستہ و داشتند مستماہ
بفضل کہ در حرف فاء ذکر آن بیاید

علیہ بنت المہدی

دختر مہدی خلیفہ عباسی و خواہر صلیبہ ہارون الرشید بہر خواہر عباسیہ
بنت المہدی است کہ ترجمہ حال او گذشت مادرش مکنونہ جاریہ مہدی بودہ خود
از ارباب شعر و فضل و کمال و در نہایت حسن و جمال بامہارت در فن موسیقی
کہ در ایام غایت زنان کہ از عبادت ممنوع اند بانکار میپرداختہ و از اشعار
رائفہ او است

یا واحد الحب ما لي منك اذ كلفت نفسي بحبك الا الهتم والحزن
لم ينسبك سرور ولا حزن وكيف لا كيف بنى جمل الحسن
ولا خلا منك لافلي ولا جسدك كل بكلك مشغول ومرهق
فقد تولد من شمس ومرتبه حتى تكامل فيه الروح والبدن
گویند علیہ مملوکے داشتہ ظل نام کہ دلش بمہر او مقنون بودہ و در اشعار
نا او

خبرات حسنا

۲۱۹

بنا او مغازله سپنموده واسم او را میبرد به برادرش هارون خبردارشده و این
معنی را مناسبشان او را از بردن نام ظل هنی کرد و قسم داد که پسر و
این پند نماید بعد از مدتی شنید علیه در قرانت قرآن در او اخر سورة مبارکه
بقره باین آیه شریفه رسیده که وَاِنْ لَمْ يَصْبِرْهَا وَاِبْلَ فُظِّلْ خَوَانْدَه است فان لم یصبها
و ابل فانا نهانے عن امیر المؤمنین هارون و احالت انبساط و انصافے داشت
از نهی خود در گذشت

علیه نزد هارون مقامی بلند داشت و نهایت احترام را بمشارایه میبرد
و کثرت اضربه بدوی او پیشده چنانکه وقتی بخراسان میرفت او را همراه برد
اما چون بمحل موسوم بمرج رسید یاد از بغداد نمود و این دو بیت بخواند

و مغرب بالمرج یبکی لشیخه

و قد غاب عنه السعد و علی الحب

اذا ما اتاه الركب من نحو ارضه

نشق کسفی بر امیر الركب

هارون دارققت حاصل شده علیه را از هارونجا ببغداد برگردانید و لادت
علیه در سال یکصد و شصت هجری و وفاتش در دویست و ده واقع شده
شوهرش موسی بن عیسی بن موسی بن محمد بن علی بن عبد الله بن عباس از همان

سلسله عباسی بود

علی بن ابی المنصور

دختر ابو جعفر المنصور عمه علیه بنت المهدی بود که است و علیه اسم دختر در باب
مغنی مشهور است در باب ازاد کرده مهدی عباسی و شاگرد اسحق مؤصلی
بوده و قتی باندلس رفت و رئیس مغنیها بعد از فوت او احدی نتوانست جای او
بگیرد جز دخترش علیه که مغنی بود در کمال مهارت و تفصیل احوال آنها در جلد

تا بفرغ الطیب مستورا است

(علیه در این چند اسم بضم عین و فتح لام و تشدید یاء میباشند)

عامره

سوزن

خیرات حسنا

۱۹۰

سوزن محدثه ستماء با بن اسم بوده اند یک عماره بنت عبد الوهاب الحمصی
دیگر عماره بنت نافع بن عمر الجعفی و عماره الثقفی

عمایم بنت ابیوب الحسینی

دختر مولانا حسان الدین الحسن بن محمد بن ابیوب الحسینی است که او را شریف
نشا بر هم میگویند مشارالیهایی که از اشیاء امام سیوطی میباشد خواهر
دانش ستماء بالف بنت حسان الدین که او نیز اهل علم و با عیالیم تقریباً در
درجه بوده از کسانیکه الف اجازه گرفته عیالیم هم مجاز گردیده است

عمرة بنت عبد الرحمن

دختر عبد الرحمن بن سعد بن زراره الانصاری است که از تابعیات شوان
اهل مدینه بوده عالم بفقده و در حجره عائشه بسر برده از وازام سله و
حدیث بیار کرده قاله الصفدی فی الوافی

عمرة بنت مرثاس

خواهر عباس بن مرداس و شاعره خوش طبعی بوده است و در شرح العیون
اوراد دختر حنا خواهر صخر که ترجمه حال او گذشت نوشته و ابیات ذیل از بیاج
افکار او است که در مرثیه برادر خود عباس گفته

اعینتی لم اخلکما بخيانة ابی الدهر والایام ان تضیرا
وما كنت اخشع ان اکون کاتبة بعباد ابی عنی اخی تحیرا
تری الخصم ذورا عن اخی مهابه ولیس المجلس عن اخی بازورا

عمرة بنت النعمان

دختر نعمان بن بشیر صحابی و زوجه مختار بن ابوعبیده الثقفی مشهور بود
که در زمانه عبد الله بن زبیر خروج کرد مصعب بن زبیر برادر عبد الله بعد
آنکه مختار را بکشت عمه بنت النعمان و حلیله دیگر مختار را که ام ثابت بنت
سمره بن جندب بود احضار کرده گفت چه میگوید در حق مختار ام ثابت گفت
هر چه تو گوئی منم همان گویم مصعب او را زها کرد و بکشت تو چه میگوئی
او گفت خدا رحمت کند مختار و امرد صالحی بود مصعب که این پسند عمر را

خبرات حسنا

۱۹۱

حبس کرده و ببرداد و خود نوشت زن مختار عمره به نبوت مختار فائل اشعبد
حکم قتل عمره را فرستاد و مصعب رسیده کوفه و جبهه شیره او را بشخصی قبیله الفلب
داد تا بابت او را بکشت چون مشارالیه از بزدل زادگان انصار و بیگانه بود
برای او مرثیه ها گفتند از جمله این اشعار عمره و ابن ابی ربیعته المخرومی است

ان من اعجب العجائب عنده قتل بطناء حرّة عطلول
قتلت هكذا على غير جرم ان الله درها من قتل
کنا القتل والقنال علينا وعلى المحصنات جرا الذبول

عمره الخثعمی

از نسائ قبیله خثعم و شاعره بوده است صاحب نظم بدیع چند شعر
در مرثیه و بر خود گفته و در باب المراثی دیوان خاصه ثبت شده آن
اشعار این است

لقد زعموا انی جرعت علیهما وهل جرعت ان قلت و اباها
هما الخوا في القوم من لا اخاله اذا خاف يوما نبوة فدعاها
هما يلبس المجد احسن لبسة شجنان ما اسطاعا عليه كلاهما
شها بان منا او قد اثم اخدا وكان سنا للمدح بن سناهما
اذ انزلا الارض المحوف بها الرد يحفض من جاسمهما متصلاهما
اذ استغنيا حب الجميع اليهما ولم ينما من نفع الصديق غناهما
اذ افقر الم بهما خشيته الرد ولم ينخش وزءا منها مولياهما
لقد سائني ان عنت زوجاها وان عريت بعد الوحي فرساها
ولن يلبس العرشان يستلهما خيار الا وalse ان يميل غماها

و عمره اسم بیست و یک نفر زن صحابه بوده که یکی عمره بنت رواحه خواهر عبد
بن رواحه صحابه مشهور است و مادر نغان بن البشير الصحابه

عُمَيْرَة

مُصَفَّرَة اسم سیزده نفر از صحابه بان است

عنان

جاذبه

خبرات حسنا

۱۹۲

باری ابراهیم الناطقی و شاعره نهایت خوش بیان بوده و ابراهیم الناطقی
از رجال عصر بنی عباس است عنان در پناه متولد شده و در خنک در دهر
بوده بعد از آنکه در تحت مملکت ناطقی قرار گرفت از یمن تربیت و پرورش او
اکتساب علم و دانش کرد و از شعر او در باب فصاحت و بیان و جزوه و بدیهه
گوئی گشت با فحول شعرا مناظره و مشاعره می نمود در کتاب ابن ظافر چند فقره
از مشاعره عنان با ابونواس نوشته از جمله این است که ابونواس روز

هزاره این بیت را بگفت و بر عنان بخوانند

کل يوم عن الفحوان جدید
تضحك الارض من بكاء السماء

عنان مرتجلاً این شعر را ضمیمه آن نمود

فهو كالوشى من ثياب عروس
جلبها التجار من صنعاء

پیر روزی ناطقی عنان را زده و او گریه میکرد که ابونواس سید و گفت

بكت عنان فخرى دمها
كلو لو ينسل من خطبه

عنان نیز فوراً گفت

فليت من يضربها ظالماً
تجف يمناء على سوطه

محبی الدین در میامرات از فصل مماجنات و طازخات کتاب المحاسن و الاضداد

جاء نقل کرده گوید بنابر مسطورات سلوپی و ابن ظافر زیق العروسی در

کتاب بدائع البیان خود میگوید روزی نزد عنان رفتم بکفرایه در نزد

مشار الیهما بود چون عنان مرادید گفت بیا که خدا تو را رسانیده این مراد

بمن میگوید شاعره بودن تو را شنیده ام یک بیت بگو تا من هم بیتی بر آن

ببفرایم طبع من حالا همراهم نداشت تو یک بیت برای او بگو من گفتم

لقد جلت الفراق وعيل صبري
عشيرة غيرهم اللبين زمت

اعزای که این را شنید گفت
(او اهل یمن صبرها)
نظرت الی او آخرها محباً
(و قد زمت لها حلج فحنت)
وقد نابت وارض الشام است

عنان هم در حال گفت

كتم هواهم في الصدرة
ولكن الدموع على غمت

اعزای

خیرات حنا

۱۹۳

اعرابی چون شعر عنان شنید گفت والله تو از ما هر دو اشعری کرناحر
نبودی دامنت را میبوسیدم (انتهی)

در کتاب ابن ظافر و عقد الفرید از بدیهیها که عنان گفت بسیار است
عنان وقتی در شعر خطاب بفصل بن یحیی بر میگفت گفت و درخواست کرد
که خلیفه هارون را بر آن بدارد که عنان را بخرد و آن دو شعر را بست
کنجی هدیتا لی الخلیفه شافعا بورکت یابن وزیره من مسلم
حتی الامام علی شرای و قل له ریحانة ذخر لا تفک فاشتم

فصل یا خیال عنان موافقت کرده چون هارون مشغری عنان شد
ناطفی گفت من بکثر از صد هزار شنیدم هارون از خیال افتاد چون
ناطفی بمرد خلیفه عنان را از ورثه او به هزار تومان خرید عنان چون بجزو
هارون آمد گفت دیدم که تو را چقدر کمتر از آنکه مالک تو طلب میکرد
خریدیم عنان گفت یا امیر المؤمنین اگر خلیفه بخواد مشتهیات خود را
ببخشش وراثت حاصل نماید بکثر از این هم می کند است

عنقود

دو صفا بیه مشاء با این اسم بوده و یکی از آنها ابتدا عنبر نام داشته
بعد تبدیل اسم نموده است قاله ابن الاثیر

عوراء بنت سبع

شاعر است که اشعار او در دیوان حاکم میطور است و ابیات ذیل
که از شایع افکار او است از منجیات باب المراثی دیوان حاکم میباشد

ابکی لعبد الله از حشت قبیل الصبح ناره
طیان طاوی الکشم لا برخی لمظلة ازاره
بعضی البخیل اذا اراد المجد مخلوعا عذار

حرف الغین

غایم

زوجہ

خیرات حسنا

۲۹۴

زوجه موسی الهادی العباسی بوده و نهایت خلوت را نزد او داشته و موسی در حیات خود خیال میکرد که پس از مرگ من غادر در حباله نکاح برادر هارون در خواهد آمد و این خیال او را مکرر داشت غادر آن اندیشه را استنباط کرده او را اطمینان داد و سوگند یاد کرد که بعد از موسی مطلقاً شوهر نخواهد نکند هارون هم ملتفت شده قسم خورد که بعد از موسی غادر را بر نیگیرد چون موسی در گذشت و خلافت هارون رسید از طرف خود و از جانب غادر کفاره هاراداد و مشارا الهارا از بیج کرد شعی غادر موسی الهادی را در خواب

دید که با و با این ابیات عتاب میکند

اخلفت عهدی بعد ما جاوړت سگان المقابر

و نسبتی و حثت بی ایمانک الزور القواجر

و نکت غادو اخی صدقالتی شاک غاد

لا ینک الا لف الجید ولا ندر عنک الدوائر

و لحقت بی قبل الصباح و صرت حیث غدت صائر

غادر سر اسپه از خواجست و رؤیای خود را نقل کرد و با اضطراب افتاد

هر چه با و گفتند اضغاث احلام است فایده بخشید و در آن اضطراب

جان بداد

در تزیین الاسواق و بعضی کتب دیگر این حکایت بوجه مذکور مسطور است

امداد را تاریخ کامل مینویسد از موسی جابر با سماعه الغریبه مانند هارون

او را بگرفت و پیرایه از و بهم رسانید و نام آن پسر را علی گذاشت

غازی خاتون

دختر ملک کامل محمد بن ملک عادل از ملوک ابویبک است مشا و الهانزجی

ملک مظفر محمود است و ملک مظفر از آنهاست که در حاکومت کردند

و مخصوصاً این شخص بحسن سیرت و درایت موصوف بوده از صلب او

بطن غازی خاتون سه پسر و سه دختر بوجود آمد محمد نام از این سر پسر

در حاکومت ملک پدر کشته و او را ملک منصور لقب داده اند و چون

خیر انجمن

۱۹۵

ابند استی نداشند مدتی ماد ریش بمیان حکم را می مشغول و نیابت کرده وقت
غازی خانن در ماه ذیقعد سال شصت و پنجاه و شش اتفاقاً افتاده
بزرگوار خانن اسم خواهر ضیفه خانن است که شرح حال او نگاشته شد و
ابن غازیه خانن خاله عمه غازیه خانن و وجه ملک مظفر مجود است و ملک
ظاهر شوهر ضیفه خانن ابند اخو اهرش غازیه خانن را برین گرفته بود چون
او در گذشت ضیفه خانن را از ویج کرد بزرگوار خانن دختر امیر سیف الدین
فلاور است که ملک ظاهر پسر سلطان مصر را برای پسر خود ملک

سعید بزرگ گرفت

غانم ریدت عامر

از قصص زنان بنی هاشم بوده چون کار بنی امیه را بالا گرفت و بنا تحفیرها بشما
گذاشتند او با امویها از جانب هاشمیهامفاخره کرده و از فرار مسطورات
محیر الدین در مسامرات صورت مفاخره از فرار او پلاست
غانم گفته است هاشمیان در شان و مجد و معالی اصیل و کرمترین خلق
بودند و از حیثیت علم و حلم بزرگوار تر عبد مناف که شاعر و رحمت حق او میگوید

كانت قریش بیضه فقلت فامدح خالصه لعبد مناف

از ما هاشمیهاست هاشم پسرش که عمر و نام داشت و هر وقت کاروان قریش
در قایقان بشام و در فغانان بهمن میرفتند ترقیب برید برای آنها میداد
و با بیجهت هاشم نامیده شد و شاعر و رحمت حق او گفته است

عمر و العلاء هم الترید لقوم و رجال که مستنون عجا

بزرگوار است عبد المطلب باعث فیض و برکت قریش و اسباب نزول رحمت

بر آنها که شاعر و مدح او گفته است

ولحن سنی المحل قام شفیعنا بمکذ بدعوا المیاه تفور

هم از ما است ابو طالب پسرش بزرگ قوم که شاعر او را این طور ستوده

انیته ملک افقام حاجت

باز از ما است پسر بکر ابو عباس بن عبد المطلب که سید عالمیان او را بر

خیر ان حسنا

۲۹۶

مَرکبِ خود سوار کرده و از مالِ خود باو بذل فرموده و شاعر در ثنای او
گفته است

و دینِ رسول الله لم تر مثله و لا مثله حنی القیامة بولد

ایضا از مناسبتِ حمزه که در حق او گفته اند

ابا یعلیٰ بک الأركان هدی وانت الما جد البر الوصول

از مناسبتِ جَعْفَرِ ذوالجناحین که اجل و اکمل ناس است فرغدار است و نه
جبار و در عوض و دستِ او د و بال باو عطا شده که در بهشت برین با

آنها پرواز کند و شاعر در حق او گفته است

ها تو الکج عفرنا و مثل علینا انا اعز الناس عند الخالق

از مناسبتِ حضرت ابوالحسن علی بن ابی طالب علیه السلام که مختار
بنی هاشم است و فارس یکد ناز و از هر کرمتر و شاعر در ثنای او میگوید

علی الف الفرقان صفحا و والی المصطفی طفلا صیدا

از مناسبتِ و سبطِ بنی حضرت حسین بن علی علیهما السلام که سید جوانان
بهشت است و شاعر در مدح او گفته

یا اجل الأنام یا ابر الوصی انت سبط النبی و ابن علی

از مناسبتِ حضرت حسین بن علی علیه السلام علیها که جبرئیل امین او را بر

دوش گرفت و شاعر حضرتش را چنین ستوده

حب الحیین ذخیر لمحبة یارب فاحشرنی غدا فی حربه

از مناسبتِ و هر کس را همین قدر شرف و شرافت کافی است

غایة المنی

از ادبیر کما اندلس و جابر معتصم بن حماد است که مشا را الیه خود شخصه

اورا امتحان و ابتیاع کرده و وزیر و زحمتِ معتصم نسبت بغایة المنی

افزوده و پیشتر از پیشتر از و رعایت کرده است و غایة المنی بمعنی منتهای

ادب و مپاشد

غریب

در بعضی

خبرات حسا

۱۹۲

در بعضی از کتب ادب ابن زکریا از جواریه مأمون عباسی نوشته اند
اما چون اشعاره که با و نسبت میدهند اشعار عرب است باید گفت همان است
تصحیف شده در تذکره الخطاطین منقح زاده مینویسد معظم خلیفه عباسی
جاریه داشت فاطمه نام در حسن و جمال و موسیقی بکمال و بنا بر اینکه
هر چیز نفیس را عرب گویند مشارالیه را نیز عرب لقب داده بودند فاطمه
زادین هلال مشو خط کرده و در زمان خود بدرجه اسناد خود خوش بنویشت
(این گفته محل نظر است)

غزال

زنی باین اسم دوات دار یکی از ملوک مصر بوده جزایا کردن فلم و لبقه در
دوات گذاشتن و مرکب روان و پختن چیزی نمیدانست اما چون مکنی
بهم رسانیده در سال پانصد و سی و شش هجری در قراغه کبریه که قبرستان
مصر قاهره است در جوار قبر نغان مسجد بنا کرده که آن را مسجد ست غزال
گفته اند و بواسطه این اثر شهرت بهم رسانیده است و ذکر این مسجد در
خطا مقبره شده

غزیه

اسم ام شریک است که پیش از او شده مشارالیه از حضرت رسول صلی الله علیه و آله
و آله درخواست کرد که داخل زوجات طاهرات باشد اما بمقصود
نایل نشد

غسانیه

از ادیبها اندلس بوده و در فتح الطیب او را الغسانیه البجانبیه نوشته
بجانبه بر وزن و قافیه از مشاهیر بلاد اندلس است و مشارالیه منسوب بدانجا
اگر چه غسانیه شاعره مشهور است اما فظ دویکت از و بدست آمده و آن
این است

عهد نام والعیش فی ظل و صلام انق و روض الوصل اخضر فیان
لینا لے سعد لا یخاف علی الهوی عتاب ولا یخشی علی الوصل هجران

خیر ان حسنا

۱۹۱

غفیرہ بنت ربیع

بنابر ضبط وراثت ابن ابی خرواہر بلال الحبشی مؤذن حضرت رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وصحابہ بودہ و بلال یک برادر خالہ نام ہمداشته است

عنصاء

همان و مصناء است کہ در حرف واء ترجمہ حال او نگاشته شدہ و بعنصاء بیشتر شهرت دارد تا و مصناء

حرف ک و الفاء

فاخنہ

بنابر ضبط ابن ابی ریحان فقیر صحابہ فاخنہ نامداشته اند و آنها فاخنہ بنت الاسود و فاخنہ بنت ابی طالب فاخنہ بنت عمرو الزہدی خالہ النبی و فاخنہ بنت الولید بودہ اند و فاخنہ بنت ابی طالب خواہر حضرت امیر المؤمنین علی علیہ السلام و همان امہا ہے است کہ در جلد اول ذکر او شد

فارعدہ بنت ابی الصلت

خواہر امیہ بن ابی الصلت الثقفی شاعر مشہور است کہ از دؤ و ساء و علما زمان جاہلیت بودہ از مظالم عرب اسما ہے بعثت حضرت رسول صلی اللہ علیہ وآلہ را مطلع شدہ اما بظہور آنحضرت حسد بردہ و بشرف اسلام و ایمان ناپل شدہ در رمضان سال دؤیم ہجرت کہ وقعر بد و وقوع یافت او در شام بود از آنجا بکامد و برای رؤسای فریش کہ در آن جنک کشته بود کند مرثیہ گفت و بوطن خود طاقت رفت و چہرہ نکذشت کہ در گذشت اما خواہر شرفا و عدہ در فتح طائف اسلام اختیار کرد و بحضور مبارک حضرت نبوی مشرف شد و آنحضرت از درایت و فصاحت او مسرت حاصل فرمودند و اسر نمودند بعضی بیات کہ زیدہ برادرش را بخواند او خواند ناگشت ہموچی شہری طوارقہا اکف عینے والد مع سابعہا بعد این بیات را کہ امیہ در مرض موین خود گفتہ بود قرائت کرد

خیرات حسنا

۱۹۹

کل عیش و ان نظا و لدهرًا صائر امره الی ان یزولا
 لیقتنی کنت قبل ما فید الی فی فلال الجبال ادعی و عولا
 اجعل الموت نصیبک و اخذ غولہ الدهران للدهر غولا
 یسرا ان از قصیده دیگر این ابیات را بعرض رسانید
 عند ذی العرش بعرضوعلیه یعلم الجهر و الکلام الخفیا
 یوم نأیت و هو رب رحیم اترکان وعدہ مأتیا
 یوم نأیت مثلما قال فردا لم یدرفیه را شد او غویا
 اسعد سعاده انا ارجو ام مہمان بما کسبت شفیعا
 رب ان تغف فامحافاة ظنہ او تغاقب فلا تغاقب بریا
 ان او اخذ بما اجترمت فانی سوف الفی من العذاب قویا
 بعد خواند

از تغفر اللہم اغفر جی و ای عبدک لا الماسا
 پس از فرانت ابن اشعار حضرت رسول فرمودند شعر برادر قوم مؤمن و قلب
 او کافر است و ایہ کریم و انزل علیہم نبأ الذبۃ الیائنا فالتسلخ فیہا
 فاتبع الشیطان فکان من الغاوین را فلاوت فرمودند
 باسم امین بن ابی الصلت نیز عالمی بودہ است در اندلس از رجال مائہ پیغمبر
 معروف بہ ادیب حکیم کہ صاحب علم و حکمت و شاعر بہ فلسفی طبیعت بودہ است
 و این شعر از وصیها

کیف لا تبلی غلائلہ و هو بدکر وھی کمان
 ولد ایضا

اذا کان اصل من تراب فکلها بلادی و کل العالمین اثارہ
 فادعہ بلیت شدای المرید

از شوااعر عرب و بصر او بہ بودہ از اشعار او در حماسہ مسطور است
 ابیات ذیل را در مرثیہ برادر خود کفنه
 هلا سقیم بنی جرم اسیر کم نفسی فدائک من ذی غلہ صا

شہاد

خیرات حسنا

۲۰۰

شهادت اند به رفاع الویه سدا داد او هیته فلاح اسدا
نثار راغنه قتال طاغنه حلال را به فکاک افیاد
قوال محکم نقاض مبره فراج مبهمة طلّاع انجاد
از سیاق اشعار معلوم میشود که برادرش را قبیلۀ بنی جرم اسیر کرده

و قشنه کشند اند

فارع بنت الهمام

دختر همام بن عروة بن مسعود ثقفی است و بعضی بجای فارعه فریخته گفته اند
و در هر حال مادر حجاج بن یوسف الثقفی بوده ابتدا حارث بن کلذه
الثقفی مشهور بحکیم العرب از صحابه او را بزنی گرفته و بقولے در تحت
مغیره بن شعبه بوده در هر حال شوهر اول او را طلاق داده و یوسف بن
ابو عقیل او را تزویج کرده و حجاج ظالم از او بوجو آمده

فارعه

غیر از فارعه بنت ابی الصلت شش نفر صحابه مسماة با بن اسم بوده و
بقولے یکی از آنها فریخته است که خواهر ابو سعید الخدری الصحابه باشد
و ذکر فارعه بنت عقیل الثقفی در جلد اول خیرات حسنا در تحت عنوان

اینه عیلا ن گذشت

فاضلة الانصاریه

حلیه عبد الله بن انیس الجهمی الصحابه و خود نیز صحابه بوده در کتب
احادیث ذکر او شده با شوهر خود در مصر اقامت داشته و فاضلة
الزمان عالیه تابعه است که ترجمه حال او گذشت چنانکه فاضل
همدان صاحب مقامات را بدیع الزمان می گفتند این زن را هم
فاضلة الزمان خطاب می نمودند

چون رسیدیم بترجمه حال حضرت خیر النساء صدیقه طاهره فاطمه زهرا
سلام الله علیها جلد دوم خیرات حسنا را بشرح حال فاضلة الانصاریه
ختم کردیم که حضرت یمن جلد سیم را شروع کنیم بآن اسم مبارک نا اذینا

بغداد

خیرات حسانا

۲۰۱

بعادت نموده باشیم و از برکات این قصد و نیت خالصانه بفضیله کامل
نایل شویم انشاء الله تعالی

نذیکل واعذار

اگرچه ذیل بالتسبیه مفصل در خاتمه کتاب خیرات حسان نگاشته خواهد شد
و ترجمه احوال بعضی نساء مشهوره که درین مجلدات از روی نسبا که لازمه
ذات انسان است یا بعلت بکمر نگاشته نشده در اینجا ثبت و مخلص میگردد
لکن سرعت و مباهرت اقدام در معذرت را در اینجا نیز بشرح حال
دو سه نفر از عقابل میگرداند و خود را بنوعی از وصمت عقلت و
اغفال بری الذمه میپارزد بنا برین گوید

(نَوَابِطُ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ) شِكْوَةُ السَّالِطَةِ دَامَتْ

با نوبی معظمه مقدسه و معقوده سرای سلطنت و مخدده مفتوحه حرم جلالت
اعلیٰ حضرت اقدس شاهنشاه جمجاه خرو صاحبقران ناصر الدین شاه ادام
الله تعالی دولته و ابقاه و ذخیر مرحوم شاهزاده غفران پناه رضوان جابجا
فتح الله میرزای شجاع السلطنه و مادر فرخنده سیر شاهنشاهزاده اشرف
ارفع اعظم حضرت اقدس معظم فروزنده اخراج شهریار و درخشنده
کوهر درج کامکاری و لیمه گدگرد و نمهد و لک علیه ایران مظفر الدین میرزا
دامت حشمت و شوکت میباشند مادر نواب مسنطاب شکوه السلطنه
مرحومه شهر بانو خانم دختر امیر جلیل الشان معظم مفتوح مرحوم محمد ابراهیم
ظهير الدوله حکمران ایالت کرمان و مضافات بوده و آنها که از شعب سل
جليله قاجاریه و نژاد طوایف علیه باخبر اند دانند که نواب مسنطاب
الیهام از جانب پدر و هم از جانب مادر قوازلو میباشند
در عالم عصمت و طهارت و قدس و تقوی عقیله مشارالیه بمقامی رسید

خیرات حسنا

۲۰۲

که بالا تر از آن متصور نمیشود و خیال کثیر الانفال کامی قراقرم نمیکند جل
مقاصد و کمال مساعی آن محدوده بذل خیرات و مبرات است و اشاعه عوارف
وحینات در طلب رضات حضرت عزت جل ذکره و عز اسمها نانا بار ابعث
عدو به و امته و ملیته سربار اندارد و از امداد و حمایت ضعیفان و انکا
و رعایت فقرای بوجهی خود را معاف نمیشمارد مناقب ائمه اطهار و فضایل
اولیای ابرار علیهم صلوات الله الملك الجبار در احراز جان و تعویذ روان
میداند و از نشر و انتشار آن آینه خود دار نیست و جملة حدیث از
مبین و دیندار است و حرقه معلومش پر هیز کار است و نکو کار است و فرائض
با نوافل انباز نموده و راه عبادت بیای بجا هدایت پیبوده این است
که پیوسته مشمول توجهات خاصه حضرت است و دارای مراتب مقامات
و مزایای دو جهان است باری جل عظمه بر خلوص نیتش بفرزاد نبی الرحمة

والله الامجاد

شهر نابو خانم

دختر مرحوم امیر معظم محمد ابراهیم خان ظهیر الدوله قاجار قوآنلو حکمران
کرمان و مادر نواب مسنطاب علیه غالیه منغالیه شکوه السلطنه دامت
شوکها بوده است این دختر مرحوم ظهیر الدوله را از بطن حلیله بسطام
آمد و حلیله مشا را لها از نجبا و بزرگ زادگان بسطام بشمار است
پدرش ابو محمد خان سردار بسطام از طایفه عرب بسطام برادر مرحوم جعفر
خان است و جعفر خان از امرای نامدار و پیدر مادر مرحومه معظمه
نواب مسنطاب فرزند و سرباب سز کبریه مهکد علیا (والده اعلی حضرت هان
ناصر الدین شاه) بوده و دختر ابو محمد خان مادر شهر نابو خانم زوجة مرحوم
ظهیر الدوله محمد ابراهیم خان میباشد شهر نابو خانم از نساء مجلله
متمیزه و انتمند و بمرایای زهد و قدس و تقوی و رغبت باعمال خیریه

اختصاص داشته است
حاجه بدیهه رشتاء خانم

از زوجات

خیرات حسنا

۲۰۳

از زوجات خاقان خلدایشان مغفور و فتحعلی شاه البیہ اللہ جلل النور
و دُختر مرحوم غفران ما بامیر معظم مصطفی خان قاجار توانا و عم اکرم حضرت
خاقان بودہ از نوادہ ریشاء عالم و درمناعت و بزرگ منشہ مسلم چنانکہ تن
بتقدم احدی از حلا پل حرم خاقانہ نداد و از اوج رفعت خود قدحی یا بن نہشا
گویند چون مرحوم مصطفی خان پدر حاجیہ معظمہ بدر نشا خانم راہ روضہ
رضوان پیش گرفت مغفورہ مشارالہا یکے را نزد خاقان خلد مکان فرشتا
کہ چیقہ از چیقہ های سلطنتی بفرماید بیارند بر سر عاری عم شاهنشہ
بزنند اگرچہ خاقان کارہ بودند اما از قدرت الہی و رتبہ شناسی و دان
مسئلہ را جایزند البیہ السنہ آغام کل را کہ از خواجہ سرا یا ن زمان شاه شہید
سید آقا محمد شاه طاب ثراہ بود اگر فرمود چیقہ ز مرد مشہور و بیچقہ مادر را
با نهایت احترام ببرد و چنانکہ حاجیہ مفتیہ گوید کند و این دلیل نہایت

شیان و مقام مجللہ مشارالہا است

نظر مرحومہ معظمہ نہ تنہا بر عالم صوری و دستگاہ ظاہر بودہ بلکہ در ترفیع
مقامات معنوی و اخروی نیز کار ہما علی الاستمرار نمودہ مسکینان و افتادگان
را دستگیر کردہ باعمال خیرتہ و لعیہ اشہ از ماثر مشہورہ مشارالہا
نذیب چہار گلدستہ کاظمین علیہما السلام میباشند حاجیہ مرحومہ
عمہ والدہ مؤلف است و این شرافت مرا ہمیشہ بانہ است و انش شاد
و باب مغفرت و رضوان سرباز باد

شاه جهان

نواب والیہ مملکت بھوپال است و لاد قش بقلعہ اسلام بکمرشہ کروہی بلدہ
بھوپال در سال ہزار و دویست و پنجاہ و چہار ہجری اتفان افتاد در سنہ
ہزار و دویست و شصت و سہ بعد از فوت پدرش در نہ سالگی حکمران آن
مملکت گردید و فنون فارسی و خط و علم سیاست مدن و نظم و نسق ملک
اکتساب نمود در نہم شوال سال ہزار و دویست و ہفتاد و شش در سن
بیش و دو سالگی زمام اخنیا و ریاست یافتند اید ولت را بدست مادر گذاشت

و خود

خیرات حسنا

۲۰۴

و خود بولایت عهده و قبول خاص خود اکتفا کرد در سنه هزار و دویست
و هشتاد و پنج در غره ماه شعبان مجدد اصد نشین او رفک ریاست گردید
اعتبارات و مزایای مشارالیه را در دولت انگلیس بسیار است نشان درجه
اعلائی ستاره هند را دارا و بنا بر عواطف آن دولت نایل شده گویند
در هند و نشان چون شاهجهان و زیب القاب یکم خنر عالمگیر پادشاه
هیچکس بزرگ اهل علم و فضل و اصحاب هنر کمال نبرد اخبر شاهجهان را
طبعی موزون میباشد و اشعار او مشهور میباشد نمونه را با اینچند بیت
اقتضار نمود

چون بال و پیر افشانند چون دام ببرد صید که ز صیاد بریدن نتواند
چی قدر ناشناسی که برایگان نگردد دل به بهای خود را بعت هاشکنم
بیدل مباشر شاهجهان این محبت است صد بار زنده کردم و مرگ آرزو کنم

رباعی

در یافت عطا کبریا بی صارا در خضر او سنجهر کافارا
چون عاجز از پادشهان مقبول لازم که کشد بیاد شگافارا

ظاهر

دختر احمد بن یوسف الازرق ابن یعقوب بن اسحق التوخی از قدامای فقها
حنفیه است که ابا عنجد اهل علم و فضل بوده و در فقه مخصوصا مهارت داشته
پدرش در سال سیصد و هفتاد و شش هجری و خود در چهار صد و شش
وفات نموده است

طهران

از نساء مشهوره مذکوره در انباء ابن حجر و خواهر فاطمه بنت المنجاشین
ابن حجر میباشد مشارالیه طاهران بنت عزالدین محمد بن احمد بن محمد بن عثمان
بن المنجاشین التوخی الدمشقی و محدث با کمال بوده از اقوش القبلی اسماعیل
کرده و از جزیری و زینب بنت الکمال اجازه ندر پس گرفته وفات او در ماه
شعبان سال هشتصد و سیه هجری اتفاق افتاده است

ظفر خانم

خیرات حسنا

۲۰۵
ظفر خانم

از خاندان فواد پاشا و حلیله فیول پاشا و از ادیبها اسلامبول و سنوا
با کمال معاصرین است منظومه دارد موسوم بعشق وطن و آن حکایتی است
که در اسپانیای واقع شده و جهت ارتباط هم با اسلامبول دارد

آخر طائر

سال گذشته چون جلد اول کتاب خیرات حسان منتشر شده بشرف
ملاحظه مطالعه کنندگان مشرف شد بعین عنایت و رضاد آن دیدند
و پسندیدند و مژدرا بمهر نای و ملاطفتهای خود قهرین تشکر و امتنان و همین
توجه و استحضار نمودند چه نادر شخصی از ایشان بود که نداند علم باحوال انسا
مشهوره و زنان قابل هنرمند که منشأ اثری شده اند از شعب علوم تاریخ و انسا
و سیر میباشند فواید بسیار بر آن مرتب است و دانستن آن تراجم امری لازم
و متحتم و پیش ازین هم اعلام علمای همین افکار اقدام با بیکار کرده و ازین قسم
نالیفات پرداخته چنانکه کتاب ماء الشواء از نالیفات ابوالفرج اصفهانی
برین گفته برهانی باهر است و در افلیم فرنک که در قرصن اخیره کلیه علوم رو
بشر فی نهاده و دایره فضایل و سعت یافتن مؤلفات کثیره باسم قم سیلبر و قسم
ایلوست ترتیب یافته و تحت اللفظ معنی قم سیلبر همچنین قم ایلوست شفاء
مشهوره است بالجملة آنان که قدرا گاه و درایت را دانسته و خدمتی باین
عالم توانسته و بجهت برده تا قدر زحمات عنوان را در علم و صنعت و سایر ضرایا
معلوم کرده و در حقیقت جنس انان را ازین راه تشویق کرده شریک الزحمه برای
خود از نو بچینک آورده اند و از باب اطلاع بمطالعین این قسم کتب و عین تمام دارند
و سخن در این موضوع از قبیل اثبات ثابت و اظهار بدیهی است و آنها که به
مسطورات ناقابل ملاحظه دارند بخوبی این جمله را دانسته جز یکدو نفر
یا وه گویی بیکار که اسباب گذراندن وقت و تحصیل قوت خود را عیب جو
دانسته اند مضمون ناز و هدیه را با هم مشربان خود دارند و ذلله خواران

خیرات حسنا

۲۰۶

خوردند و این ناز که ندارد همیشه ازین قبیل حرفها در دنیا بوده است
 قُطْبُ الْعَارِفِينَ مَوْلَانَا جَلَالُ الدِّينِ مُحَمَّدٌ رُوِيَ عَنْهُ اللَّهُ عَلَيْهِ دُرُ الْوَاخِرِ
 جلد سیم مشنوی فصلی فرماید که خلاصه آن این است

پیش از آن که این قصه نا مختصر رسد	دود گند امد از اهل حسد
من میر نجم ازین لیلک این لکد	خاطر سادّه دلّی اپی کند
خوش بیان کرد آن حکیم غزنوی	بهر مجنونان مثال معنوی
که ذکر آن کر نیستد غیر قال	این عجب نبود ز اصحاب ضلّ
کز شعاع آفتاب پر ز نور	غیر گریم دنیا بد چشم کور
خریطی ناگاه از خر خانه	سر بر و ن آورد چو طعنه
کا بن سخن است یعنی مشو	قصه سخبر است و پیرو
نیت ذکر و بحث اسرار بلند	که دو اند اولی از انوسمند
جمله سر ناسر فسانه است و فسون	کودکانه قصه بیرون درون
چون کتاب الله بیا مدّهم بران	اینچنین طعنه زدند انکاران
که اساطیر است و افسانه نثرند	نیت تحقیق و تحقیقی بلند
کودکان خورد فمشر میکنند	نیت جز امر پسند و ناپسند
ذکر آدم گندم و ابله و مار	ذکر هود و نادر و ابراهیم و ناز
ذکر نوح و کشتی و طوفان تن	ذکر کنعان و سر از خطا نافتن
ذکر یوسف ذکر زلف پر خمش	ذکر یعقوب و زلیخا و غمش
ذکر فضل احمد و خالق عظیم	که قهر از معجزاتش شد و نیم
ظواهر است هر کس بی پیبرد	کو بیان که کم شود در وجود

گفتا که ایسان نماید این بنو

اینچنین ایسان یکی سوره بگو

پس در قح اضلال و مشوب نشدن خیال سادّه لوحان را گوئیم آنکه گفت
 خیرات حسنا چه کار آید جوا بش این است که برای تو هیچ کار نخواهد آمد
 ملائعات طبع تو را پیش ازین نوشتند چار درویش است کند نامه

خبرات حسا

۲۰۷

حیدر بیگ حسین کرد و امثال آنها و در جواب آن پیغمبر که گوید شرح حال
خانواده دختر سپهر نایک کار تیره تر بی و ابرای چه نوشتند گوئیم زنهای شاعر
صاحبان آثارند و احوال صاحبان آثار هر قدر که ممکن باشد باید معلوم
شود و کدام کتاب است بر اعتبار اغانی ابوالفرج اصفهانی که یک قسم از احوال
مغنیه ها مشهور است و خانواده دختر سپهر نایک کار چه قدر دارد با فلان مغنیه
عهد خلفای اموی یا عصر خلفای عباسی نه آخر این بیچاره هم صاحب طبع
موزون بوده شعر گفته و اثر بی از خود در عالم بیادگار گذاشته علاوه بر اینکه
ابرا در کنده نمیداند ما خود اقام بنکار و شرابین شرح حال نموده ایم آنچه در
خبرات حسا از خانواده نوشته شده بعینه نقل است از کتاب تذکره
روز روشن از مؤلفات محمد مظفر حسین متخلص بصبا ابن مولوی محمد پور
ابن الحاج الثقی مولوی محمد یعقوب گوپاموی هندوستانی که ابا عبد از
فضای آن دیار میباشید و آن تذکره را مولوی مشار الیه در سال هزار
و دویست و نود و شش هجری در مطبعه طوایف هندوستان طبع کرده
و شرح حال خانواده در صفحه صد و نود و شش آن کتاب از سطر سیم
شروع میشود اگر هیچ جا آن کتاب بدست نیاید نزد نگارنده هست
و بی مضایقه نشان میدهد تا به پیشند و بگویند افسوس از بی اطلاعی
افسوس از بی سواد ی افسوس از بی طبعی افسوس از نادانی
بکار بند توان پند بنده کر بنوائی
کرت هواست که دانی مگوهر انچه ندانی

بانتها خواستار رسید جلد و خبرات حسا بنو فنی
و قایم فای بر سیمانی هر روزی و میر ماه ربیع الاول
عشر الهزار و سیصد و شش هجری بمکه قایم
و کتب الداعی الدوامی الدائم القاهره محمد شاه شیرازی کتاب

فهرست سامی سلاطین و جباران و پادشاهان و ملوک

الشیطان فجعلنا	ولادت سند ۹۷۰	جلوس سند ۱۱۳۳	مدت سلطنت شش سال	رحلت سند ۱۱۳۹	عمر چهل و دو سال	مدفن در خواجده بیگ
محمد حسن شاه	ولادت سند ۱۱۲۷	جلوس سند ۱۱۲۴	مدت سلطنت هشت سال	رحلت سند ۱۱۷۲	عمر چهل و پنج سال	مدفن در عبدالعظیم
حسینقلی ملقب بجهان سوزشاه	ولادت سند ۱۱۲۴	جلوس سند ۱۱۱۴	مدت سلطنت هفت سال	رحلت سند ۱۱۹۱	عمر بیست و هفت سال	مدفن در ایران آباد
افا محمد شاه مرحوم	ولادت سند ۱۱۵۵	جلوس سند ۱۱۹۳	مدت سلطنت بیست و یک سال	رحلت سند ۱۲۱۱	عمر پنجاه و شش سال	مدفن در اشرف
فتحعلی شاه قبر در	ولادت سند ۱۱۱۵	جلوس سند ۱۲۱۲	مدت سلطنت سی و هشت سال و پنج ماه	رحلت سند ۱۲۵۰	عمر شصت و چهار سال و چهار ماه	مدفن در قبر
نایب السلطنه عبدالله مرحوم	ولادت سند ۱۲۰۳			رحلت سند ۱۲۴۹	عمر چهل و پنج سال و شش ماه	مدفن در مشهد مقدس
محمد شاه طالب شاه	ولادت سند ۱۲۲۲	جلوس سند ۱۲۵۰	مدت سلطنت چهار سال و سه ماه	رحلت سند ۱۲۵۴	عمر چهل و یک سال و یازده ماه	مدفن در قبر

سلطان عظمیٰ

السلطان بركات السلطان و الخاقان بن الخاقان بن
 الخاقان ناصر الدين شاه صاحبقران بن محمد شاه بن
 وليعهد عباس ميرزا ابن خاقان فخر الدين شاه بن
 سلطان محمد حسن شاه بن فتحعلي خان بن امير شاه
 محمد وليخان بن محمد عليخان فاجار خلد الله ملكه
 ولدته

ولد هاپون

شبه شبته ششم صفر المظفر سنه بکھزار و دويست و چهل
 و هفت من الهجرة المقدسه النبويه

جلوس هاپون بن محمد سلطان

روز يكشنبه هجدهم شهر ثوال المكرم سنه بکھزار و دويست
 و شصت و چهار در دار السلطنة تبريز
 جلوس مبارك بن ختكاه سلطان در دربار الخلا
 ناصري

در شبته بيست و دوم شهر ذي القعدة الحرام سنه
 دويست و شصت و چهار كه الحال چهل و يكسال تمام است
 مع الشوكة والعزة والاجلال سلطنة جهان باني مفرقا

ابناء سلطان

نواب اشرف والا شاهنشاهزاده اعظم وليعهد جاويد مهد
 دولت عليه مظفر الدين ميرزا ادم الله افباله العالي
 تولد روز جمعه چهاردهم شهر جادي الثانيه سنه بکھزار
 و دويست و شصت من الهجرة المقدسه

نواب اشرف والا شاهنشاهزاده اعظم وليعهد جاويد مهد
 دولت عليه مظفر الدين ميرزا ادم الله افباله العالي
 تولد يوم بيشتم شهر صفر المظفر سنه بکھزار و دويست
 شصت و شش من الهجرة

نواب اشرف والا ميرزا ادم الله افباله العالي
 تولد روز نوزدهم شهر ذي القعدة الحرام سنه بکھزار
 و دويست و هفتاد و دو من الهجرة

نواده هاي سلطنت

اولاد نواب اشرف والا وليعهد

نواب والا اعضا السلطنة محمد علي ميرزا تولد
 چهاردهم ربيع الثاني سنه
 نواب والا ملك منصوم ميرزا شعاع السلطنة
 نواب والا ابو الفتح ميرزا
 نواب والا ابو الفضل ميرزا

اولاد نواب اشرف والا ظل السلطان

نواب والا جلال الدوله سلطان خجست ميرزا تولد
 نواب والا هرن ميرزا
 نواب والا سلطان محمود ميرزا
 نواب والا امير تيمور ميرزا

اولاد نواب اشرف والا نواب السلطنة امير

نواب والا فتحعلي خان امير قوچان تولد در سنه
 اولاد جلال الدوله ميرزا
 نواب والا محمد باقر ميرزا

بنان سلطنت

نواب علي بن علي بن خن الملوك تولد در سنه
 نواب علي بن علي بن عصمه الدوله تولد در سنه
 نواب علي بن علي بن افسر الدوله تولد در سنه
 نواب علي بن علي بن واليه تولد در سنه

بنان سلطنت

نواب علي بن علي بن خن الدوله تولد در سنه
 نواب علي بن علي بن افتخار الدوله تولد در سنه
 نواب علي بن علي بن خن الدوله تولد در سنه
 نواب علي بن علي بن فروغ الدوله تولد در سنه

بنان سلطنت

نواب علي بن علي بن خن الدوله تولد در سنه
 نواب علي بن علي بن افتخار الدوله تولد در سنه
 نواب علي بن علي بن خن الدوله تولد در سنه
 نواب علي بن علي بن فروغ الدوله تولد در سنه

نواب علي بن غالب ابن الملك تولايد رستم
 نواب علي بن غالب اخرا الدولة تولايد رستم
 نواب علي بن غالب فرج السلطنة تولايد رستم
 نواب علي بن غالب ناز السلطنة تولايد رستم
 نواب علي بن غالب شرف السلطنة تولايد رستم
اخوان سلطنة

نواب الاعباس ميرزا ملك آرا نواب والاغرا الدولة
 عبدالصمد ميرزا نواب الاركن الدولة محمد تقي ميرزا
اخوان سلطنة

نواب علي بن غالب غر الدولة نواب علي بن عزيز الدولة
 نواب علي بن عفة الدولة
اعمار سلطنة

نواب الاميرين الدولة احمد ميرزا
 اولاد خاقان مغفور
 نواب عضد الدولة سلطان احمد ميرزا نواب محمد
 هادي ميرزا نواب جهان نوز ميرزا امير تومان
امير دركان عظام
بنی اخوان سلطنة

اميرزاده محمد ميرزا سرندي ولد نواب الاعباس ميرزا
 ملك آرا

اميرزاده علي بن ميرزا سرندي ولد نواب الاركن الدولة
 اميرزاده عماد السلطنة حنيف ميرزا سرندي ولد نواب

ولد نواب الاغرا الدولة ميرزا سرندي ولد نواب
 ساير شاه دركان كرا ميرزا سرندي ولد نواب

نواب حاجي سيف الدولة ميرزا ولد مرحوم ظل السلطان
 نواب احتشام الدولة سلطان اويس ميرزا امير تومان

نواب عماد الدولة بديع الملك ميرزا نواب فرما نغرا
 سلطان حيد ميرزا امير تومان نواب مؤيد الدولة

ابوالفتح ميرزا امير تومان نواب محمد حسين ميرزا امير
 اخور نواب ضياء الدولة انوشروان ميرزا امير تومان

نواب حشمة الدولة عبدالله ميرزا امير تومان نواب علي

بهاء الدولة ساسان ميرزا امير تومان نواب عبداللہ
 کورث ميرزا نواب احتشام السلطنة ابراهيم ميرزا
 نواب ميرزا الدولة اسمعيل ميرزا نواب نصره السلطنة روح
 ميرزا نواب حاجي حشام السلطنة ابوالنضر ميرزا امير تومان
 نواب شجاع الدولة حاجي سليمان ميرزا نواب نصره الدولة
 عبدالحسين ميرزا داراي امير تومان نواب ميرزا
 الملك مهدي ميرزا نواب سيف الدولة سلطان محمد
 ميرزا زيرالاجودان مخصوص حضور مبارك نواب امير خاوار
 وجبالله ميرزا امير تومان نواب احتشام الملك عبداللہ
 ميرزا نواب سلطان حسين ميرزا نواب الدولة پشتمت حضور
 هابون مرتضى ميرزا ولد مرحوم عماد الدولة سلطان محمد
 ميرزا ولد مرحوم ميرزا جلال الدين ميرزا ولد مرحوم ميرزا
 امير محمد الدين ميرزا ولد مرحوم ميرزا سلطان ابراهيم ميرزا
 ولد مرحوم ميرزا سلطان اسمعيل ميرزا ولد مرحوم ميرزا
 محمد اسحق ميرزا ولد مرحوم ميرزا ابراهيم ميرزا ولد مرحوم ميرزا
 محمد باقر ميرزا ولد مرحوم ميرزا الدولة فضل الله ميرزا ولد مرحوم
 ميرزا محمد كاظم ميرزا ولد مرحوم ميرزا محمد جعفر ميرزا ولد مرحوم
 ميرزا فريد ميرزا ولد مرحوم ميرزا حاجي محمد طاهر ميرزا
 اکبر ميرزا حاجي فريدون ميرزا محمد حسين ميرزا
 پشتمت ولد مرحوم اغرضا السلطنة محمد حسن ميرزا
 ولد مرحوم اسدالله ميرزا حاجي مسعود ميرزا ولد مرحوم
 جهانگير ميرزا حاجي محمد حسين ميرزا ولد مرحوم ميرزا
 حاجي فتح الله ميرزا ولد مرحوم ميرزا اسمعيل ميرزا ولد مرحوم
 ميرزا اسدالله ميرزا ولد مرحوم ميرزا شيخ حسين ميرزا
 ولد مرحوم ميرزا محمد علي ميرزا مشكوة الملك ولد مرحوم
 خير ميرزا عبدالمجيد ميرزا ولد مرحوم جعفر خان ميرزا
 نورالدهر ميرزا سام ميرزا شمس الشعراء کامران ميرزا
 ولد نواب معين الدولة جلال الدين ميرزا ولد نواب
 ميرزا ابوالفتح ميرزا ولد نواب ميرزا اکبر ميرزا ولد
 ميرزا مهدي ميرزا ولد ميرزا علي بن ميرزا ولد ميرزا
 تيمور ميرزا ولد ميرزا محمد علي ميرزا ولد ميرزا

لطفعلی میرزا پسر مرحوم مؤیدالدوله حاجی محمد
 میرزا ولد مرحوم ابضا محمد کریم میرزا ولد مرحوم ابضا
 محمد باقر میرزا دارا میرزا ولد مرحوم ابضا الد
 شاه رخ میرزا ولد مرحوم طهر میرزا محمد علیمیرزا ولد
 مرحوم ابضا احمد میرزا عالم شاه میرزا ولد مرحوم
 یحیی میرزا فغفور میرزا ولد مرحوم ابضا مسیح
 میرزا ولد مرحوم ابضا آقا شکور میرزا ولد مرحوم ابضا
 کبوتر میرزا ولد مرحوم محمد قلی میرزا ملک آرا عبد
 میرزا نظام العلماء ولد مرحوم ابضا محمد رحیم میرزا
 ولد مرحوم ابضا طهر میرزا ولد ابضا عبدالحسین
 میرزا ولد ابضا جعفر قلی میرزا ولد مرحوم حاجی
 محمد و قلی میرزا کوچک میرزا ولد مرحوم ابضا مسعود
 میرزا ولد مرحوم ابضا غیاثعلی میرزا ولد ابضا
 اسکندر میرزا ولد ابضا خضر میرزا ولد ابضا نادر
 میرزا ولد مرحوم حنیفعلی میرزا فرهاد میرزا محمد میرزا
 ولد مرحوم ابضا طهور میرزا ولد مرحوم محمد نفی میرزا
 حسا السلطنه امیر شیخ میرزا ولد مرحوم ابضا امان
 الله میرزا ولد مرحوم علیغری میرزا رکن الدوله استخ
 میرزا ولد مرحوم ابضا عبد اللطیف میرزا ولد مرحوم شیخ
 الملوك حاجی ابوالفضل میرزا ولد مرحوم ظل السلطان
 خضر میرزا ولد مرحوم محمد میرزا عبد الرشید میرزا
 ولد مرحوم عبدالله میرزا دارا حسا الدین میرزا
 معروف با آجان سلطان پسر مرحوم محمد رضا میرزا
 جمال الدین میرزا ولد مرحوم ابضا اوکافا آن میرزا
 ولد مرحوم حنیفعلی میرزا شیخ السلطنه قهرمان
 میرزا ولد مرحوم ابضا نادر میرزا ولد مرحوم احمد علی
 لید میرزا ولد مرحوم کیخسار میرزا محمد میرزا ولد
 ابضا شکر الله میرزا ولد مرحوم حاجی بهرام میرزا
 مریقلی میرزا ولد مرحوم شاپور میرزا سلطان یوسف
 میرزا ولد مرحوم منوچهر میرزا محمد کاظم میرزا ولد
 میرزا ابضا محمد حسن میرزا ولد مرحوم ابضا

غلامحسین میرزا یحیی الشراء ولد مرحوم ملک ابرج
 رئیس الاطباء جعفر قلی میرزا ولد مرحوم ابضا محمد
 قلی میرزا ولد ابضا حسینعلی میرزا ولد ابضا سنجر
 میرزا ولد ابضا نایب الاطباء میرزا نصر الله میرزا
 ولد ابضا حاجی سیف الدوله میرزا اود شیر میرزا ولد
 مرحوم شاه قلی میرزا محمد کریم میرزا ولد مرحوم محمد مهدی
 میرزا مرتضی قلی میرزا ولد مرحوم کیخسار میرزا محمد حسن میرزا
 ولد مرحوم ابضا محمد علیمیرزا ولد ابضا محمد میرزا ولد
 مرحوم حاجی کبوتر میرزا ملک آرا محمد حسن میرزا
 ولد مرحوم ابضا اسد الله میرزا ولد مرحوم هوتنک
 میرزا یحییانی جهاندار میرزا ولد مرحوم جهان شاه میرزا
 نصر الله میرزا ولد مرحوم سیف الله میرزا جهان بخش میرزا
 ولد مرحوم ابضا جهانگیر میرزا ولد مرحوم ابضا صیفور
 میرزا ولد مرحوم سلطان مصطفی میرزا محمد میرزا ولد
 مرحوم ابضا آزاد خان میرزا ولد مرحوم سلطان سلیم میرزا
 محمد حسین میرزا ولد مرحوم ابضا شاهرام میرزا ولد
 مرحوم حاجی عباس قلی میرزا حاجی نصر الله میرزا
 جمشید میرزا ولد مرحوم بها الدوله حاجی محمد میرزا
 مهندس عبدالله میرزا ولد مرحوم محمد امین میرزا
 فیض الله میرزا ولد ابضا

شاهزادگان قاضی و خواهر بنیاد جلیل
 بالخانگری جناب امراء العظام میرزا محمد خان ایلخان
 کل ایل جلیل قاجار
 امیرزادگان و غیره که در خزانه قاجار
 محمد شریف میرزا سرتیپ محمد علیمیرزا پیر مرحوم
 الدوله محمد جعفر میرزا ولد مرحوم معزالدوله سرتیپ
 محمد صادق میرزا حبیب الله میرزا شاهرخ میرزا محمد
 حسین میرزا عبدالرحیم میرزا حاجی سیف الله میرزا
 محمد یوسف میرزا شجاع الدین میرزا حیدر خان سرتیپ
 محمد تقی خان سرتیپ علی اکبر خان عبتخان علی صغر
 خان ایلخان محمد رضی خان محمود خان سرهنگ

خواه بن

طایفه بنی حکام قزوین
 خلیل الله خان رئیس سرتیپ غلامحسین خان محمد
 اسمعیل خان حاجی مصطفی خان محمد ایلخان
 طایفه حاجی مهکد قلیخان
 حسین قلیخان سرتیپ اول نجف قلیخان سرتیپ
 ایلخان سرتیپ محمد قلیخان محمد ناصر خان سرهنگ
 محمد قلیخان قاضی سلیمان خان صادق خان
 طایفه نزل یاع
 محمد حسین خان سرتیپ رئیس نورالله خان محمد
 صادق خان علی محمد خان احمد خان
 طایفه دولی

حاجی محمد حسین خان سرتیپ رئیس حاجی محمد تقی
 خان سرتیپ حاجی حسن علی خان عباس قلیخان
 سرهنگ محمد صادق خان ولد شهاب الدوله محمد
 ولد رئیس میرزا محمد ولد اسکندر خان سردار
 طایفه عزالدینلو
 محمد و لیخان محمد فاسخان حبیب الله خان
 محمد رضا خان کریمخان
 طایفه شاهینلو

محمد حسین خان پداربست نظام امیر تومان حاجی
 مهدیخان محمد حسین خان سرتیپ رئیس امام
 قلیخان حاجی محسن خان محمود خان ابراهیمخان
 طایفه حاجی مشهک سپانلو
 محمد تقیخان سرتیپ رئیس محمد طاهر خان سرهنگ
 محمد رضا خان ولد رحیمخان میرزا باقر خان زکریا
 ایلخان

طایفه شاهابو خانلو

محمود خان سرتیپ رئیس حاجی محمد زلفاخان
 علی محمد خان احمد خان محمد اسمعیل خان
 طایفه فایخلو و غیره
 محمد صادق خان سرهنگ رئیس فایخلو محمد رضاخان
 محمد قلیخان سرتیپ رئیس طایفه خزینه دارلو محمد
 خان سرتیپ رئیس طایفه کرلو محمد حسین خان کرلو

سایر خواهر بن و اجداد

سیصد و بیست و نه نفر
 غنچه
 دوازده نفر
 جناب مجدالاشرف مبارک ایل جلیل قاجار میرزا
 سید یوسف سررشته دار فرج الله خان سرهنگ
 و محویلدار امیرخان یساولباشی و سرهنگ احمد
 ناب یساولباشی و یاور یساوول هفت نفر

دایرة دارالشورى

بسم الله الرحمن الرحيم

مجلس محترم دارالشورى کبرای کرامت و کرامت برائى جناب عالی نماینده
اسامی وزراء عظام و اعضاء فحam دارالشورى کبرای از شاهزادگان معظم و غیرهم از وزراء
ماضیه است یعنی نکرده فقط در طرف سنه ماضیه تنگوزیل اشخاصی که تازه بعضوتی این مجلس
محترم نایل و برقرار شده اند از قرار ذیل است بر تئیب مان
جناب میرزا شفیق خان مستشار | جناب ابوالقاسم خان ناصرالملک | جناب میرزا اسدالله خان وکیل
الاملا پیشکار مالیه مملکت آذربایجان | مشیر حضور همايون | الملك حکمران اردبیل و مشکین

وزارت جليله جنگ

نواب مستطاب اشرف الاناب السلطنة امیر کبر و وزیر جنگ و رئیس کل قسود ظفر منون
دولت علیه از توپخانه و قورخانه و زبنورخانه و افواج فاهره و سواره منصوره و پیاده
نظام و خارج نظام

جناب جلال التاب نظام الملك وزیر لشکر و رئیس قسود لشکر و امیر نوپان اعظم
امیر الامراء العظام حسنجان اجودان باشی کل نظام و غیر نظام امیر قومان

نویس حاجی میرزا اشرف حسنجان	امام قاضی میرزا سید باقر نقره
میرزا عبدالحجید میرزا مهدی	میرزا علی اصغر خان پسر مرحوم
نوری میرزا ابوالقاسم ولد	میرزا محمد حسین نقره
جناب حاجی میرزا عباس قاضی	خان پسر مرحوم حاجی میرزا اشرف
عبدالله خان ولد جناب جلال التاب	نقره میرزا سید یوسف لشکر
قوام الدوله میرزا حسین علی ولد	نویس میرزا حسنجان پسر معاون
مرحوم میرزا ناصر الله لا بهجانی	لشکر میرزا عبدالبکر لشکر نویس
حاجی میرزا حسنجان ولد مرحوم وکیل	میرزا علی اکبر لشکر نویس
لشکر میرزا ناصر الله ولد میرزا سید	مهد علی آبادی حاجی میرزا رضا
لشکر نویس میرزا علی اصغر برادر	پسر مرحوم حاجی میرزا جانی سرشته
میرزا حبیب الله شولباشی سرکار فیض آثار و	اصطبل خاصه میرزا علی علوی
حاجی میرزا رضای نقره شی میرزا	لشکر نویس میرزا حسین لشکر نویس
عبدالحسین میرزا حبیب الله نور	سرشته داران و محررین
میرزا ابوالقاسم ضیاء لشکر خان	دفعه لشکر
میرزا سید باقر لشکر نویس	میرزا بنی ولد مرحوم میرزا فتح الله
مهد کجوری میرزا محمد حسین	لشکر نویس میرزا عباس
نوری میرزا سید یحسین	سرشته دار کل نظام

کردستان میرزا حسین صفهانی	فردخانه	میرزا رحیم میرزا عبدالعلی میرزا علی
میرزا آقاخان میرزا علی ولد مرحوم	میرزا آقا لشکر نویس میرزا نصر الله	میرزا زین العابدین میرزا ابراهیم
حاجی میرزا اشرف لشکر نویس میرزا	سر رشته دار میرزا اشرف سر رشته دار	حاجی میرزا یوسف میرزا تقی میرزا
هدایت الله ولد مرحوم میرزا اسمعیل	میرزا ولیقلی سر رشته دار میرزا	اسکندر میرزا عبدالله سر رشته دار
لشکر نویس میرزا احمد نور میرزا	سید حسین سر رشته دار میرزا	منشیان
احمد لواسانی میرزا علینقی نفرشی	علی اکبر سر رشته دار	میرزا محمدخان میرزا سید رضا میرزا
میرزا سید احمد حاجی میرزا احمد	زینور خان	عبدالحسین میرزا احمد میرزا صادق
ساجی میرزا سید یوسف قاجار	میرزا هادی سر رشته دار	خراسان
نویس میرزا الطیفعلیخان سر رشته دار	منشیان	ارض اقدس
پیر مرحوم میرزا غلامحسین میرزا	میرزا محمدخان منشی باشی نظام	میرزا سید محمد مؤمن لشکر نویس
شفیع لواسانی میرزا اسمعیل کاکا	میرزا علیضا منشی باشی وزارت	خراسان
نویس میرزا احمد علی نور میرزا	جلیله لشکر میرزا ابوالحسن	سر رشته داران
فرح الله سر رشته دار میرزا سید	میرزا علیخان میرزا کلعلی میرزا	میرزا یوسف میرزا احمدخان میرزا
علینقی میرزا عنایت میرزا صادق	هدایت الله حاجی میرزا عبدالکیم	محمد علیخان
حاجی میرزا حسنخان نائینی میرزا فتح	میرزا ابوالقاسم میرزا محمودخان	فارس
الله میرزا طاهر سر رشته دار	عبدکاظمخان	میرزا الطیفعلیخان لشکر نویس
میرزا نور الله ولد مرحوم میرزا محمد	عزبان دفتر لشکر	میرزا مصطفی لشکر نویس
مشتو میرزا اسمعیل میرزا حسن	میرزا مهک غریب باشی میرزا علی	اصفهان و غیره
نفرشته میرزا حسینخان پیر	میرزا اسمعیل بزرگ میرزا جعفر	میرزا محمد علی لشکر نویس میرزا محمد
معاون لشکر میرزا عبدالحسین	میرزا حسن میرزا جعفر ایضا	سر رشته دار میرزا ابوتراب میرزا
میرزا محمد کرکافی میرزا سید باقر	میرزا حسین میرزا مختار	محمد علی منشی نزد جناب حاجد پویان
میرزا اسمعیل کوچک سر رشته دار	مأمورین و لایات	لوشنا و بر و جرد
میرزا سید محمد علی میرزا یوسف	آخر با بچان	میرزا حسنخان لشکر نویس پیر مرحوم
سر رشته دار نفرشته میرزا اسمعیل	لشکر نویس	میرزا اسمعیل لشکر نویس
سر رشته داران و بچان	جواب میرزا محمودخان مشیر نظام	عربستان
نویچان	میرزا سید مرتضی لشکر نویس	میرزا اسمعیل سر رشته دار
میرزا نصر الله سر رشته دار میرزا	میرزا علی آشتیانی ایضا حاجی	سمنان و دامغان
جعفر نور سر رشته دار میرزا علی	کاظم میرزا علی اشرف میرزا احمد	میرزا حسنخان سر رشته دار دفتر لشکر
سر رشته دار میرزا هاشم سر رشته دار	میرزا احمد آشتیانی	پیر مرحوم میرزا رفیعخان مشو نورخانه
میرزا علیرضا میرزا سید تقی	حاجی میرزا ابوالحسن لشکر نویس	عراق
میرزا اسمعیل	سر رشته داران	میرزا سید مهدی لشکر نویس پیر خلیل

حاجی میرزا سید کاظم مشنود و اب
خمس

میرزا علی اردر میرزا حسنعلی لشکر
نویس گروسی

قزوین
میرزا سید ابراهیم سرشنه دار

مازندران
میرزا فرج خان لشکر نویس

گیلان
میرزا یوسفخان لشکر نویس

استراباد
میرزا مفیم لشکر نویس میرزا فتح

پسر مغزی البه
کرمان

میرزا محمد علیخان لشکر نویسیان
کرمان میرزا صادقخان لشکر نویس

ولده میرزا محمد علیخان میرزا عبدالله
سرشنه دار

کرمانشاهان
میرزا سید علی لشکر نویس

کردستان
میرزا علیش کرستانیشکر نویس

همدان و ملایر و نویسکان
و نهاوند

میرزا محمد قلی لشکر نویس میرزا
نعمت الله سرشنه دار پیرشار البه

اطباء و جراحان نظام
میرزا علی رئیس الاطباء حکیمباشی

میرزا سید محمد حکیمباشی نوچانه
میرزا اسمعیلخان جراح باشی میرزا
فرج الله سرشنه دار اطباء

اطباء و جراحان حاضر رکاب و
ماموین و لایان صد و شش نفر

صاحب منصبان
امراء تومان

شاهزادگان و آنها بیکه سمیت
وزارت دارند

جناب جلالتا بامیر نظام کارزار
کل مملکت آذربایجان

جناب جلالتا بامیر نظام
وزیر مختار مقیم اسلاسل

نواب الاجهانسو میرزا امیرنوما
حکمران شاه رود و بسطام

نواب والا اختتام الدوله والی
مملکت فارس نواب الافغانیا

والی مملکت کرمان و بلوچستان
نواب الاضیا الدوله والی جرد

ولرستان نواب مؤبد الدوله
نواب شمس الدوله نواب حاجی

بها الدوله نواب شعاع الدوله
سلیمان میرزا نواب امیر خاستراب

حکمران استراباد و کرمان نواب
حاجی حصار السلطنه والی ایالت

کیلان و طوالش
سایبرین

چون رعایت ترتیب صحیح اسامی
صاحب منصبان اعظام تولید بعضی

اشکالات میکرد و اسباب
و گفتگو میشد و غیر ممکن بولند

چندان رعایت ترتیب نشد
امیرالامراء اعظام سلیمان خان ضیا
اخیار امیرالامراء اعظام رحمت الله

خان سار اصلان امیرالامراء اعظام
اعظام ساعد الدوله امیرالامراء اعظام

اعظام نصر الملک امیرالامراء اعظام
عزیز السلطان امیرالامراء اعظام

نظام الدوله محمد ابراهیمخان نور
والی کردستان امیرالامراء اعظام

شجاع السلطنه جناب اعضاد
الملک والی عراق امیرالامراء اعظام

سیف السلطنه امیرالامراء اعظام
حاجی شهاب الملک والی مازندران

امیرالامراء اعظام صارم الملک
امیرالامراء اعظام یار محمدخان بها

الدوله حاکم بجنود امیرالامراء اعظام
میرزا علیخان حشم الملک امیرافان

امیرالامراء اعظام محمد باقرخان
عماد الملک وکیل بلیس امیرالامراء

اعظام حاجی حصار الدوله مامور
آذربایجان امیرالامراء اعظام

حاجی حصار الدوله
ایضا امیر بیکه دارالامنیه

و شش نفر حاکم بامیرنوما
هستند

نواب نصر الدوله مامور آذربایجان
عمادالامراء اعظام شجاع الملک عبدالرضا

عمده الامراء اعظام کت و منت
نظم الملک رئیس بلیس

سریندیش اول
(سوار سریندیش اول که جزو توپخانه

و سواره نوشتن شده اند)
نواب سیف الدوله سلطان محمد میرزا
از ااجودان حضور هماهون و ولا

ولایات ملایر و نو دیرکان و لهاوند
 جناب جهانگیرخان وزیر صنایع
 حسینقلیخان قاجار قوالو جناب
 فخرالملک عبدالحمیدخان جناب محمد
 خان والی مامور آذربایجان میرزا
 علیخان ولد مرحوم صد اعظم جناب
 حاجی حسینقلیخان معتمد الوزاره
 وزیر مختار مامور نیکی دنیا جناب
 مستشار الدوله میرزا یوسفخان
 عبدالحمیدخان افشار حاجی بن
 خان برادر سار اصلان میرزا کیکا
 نواب محمد میرزا ولد ملک آرا نواب
 جلال السلطنه محمد میرزا عبّاسقلیخان
 سرنبدی اول و مترجم نواب مستطاب
 اشرف والا نایب السلطنه محمد
 فاسمخان صاحب جمع علم محمد خان برادر
 جناب امین السلطنه علی اکبرخان
 دریا بیکه جناب نریمانخان وزیر
 مختار مقیم و بنه حاجی عطاء الله خان
 نواب اخشام الملک عبدالعلی میرزا
 امیرزاده عبدالحمید میرزا حاکم سابق
 قزاقه داغ و لیجان نصر السلطنه
 اسکندر خان افغان میرزا محمدخان
 پیشخدمت خاصه و سرنبدی اول
 غلامعلیخان سرنبدی اول پسر سهام
 الدوله

سرنبدیان دوم
 (سوا آنهاست که در جزو افواج و سوار
 نوشته شده اند)
 عالمشاه میرزا میرزا عبدالله خان
 مستشار الوزاره خارجه محمد

حاجی علمیرزا میرزا جوادخان حاجی
 سرورخان اعناده الحرم جلدخان
 ولد مرحوم آصف الدوله مسلمان الدوله
 خان صارم السلطنه سرتیپ دوم
 شجاع السلطنه حسینقلیخان
 سرتیپ برادر مرحوم جواد انباشی
 حنفیخان سرتیپ پسر مرحوم جواد انباشی
 حیدر خان سرتیپ پسر مرحوم حاجی
 سعد الدوله جعفرقلیخان سرتیپ
 ولد مرحوم ایضا محمودخان میرزا
 عبدالکریمخان سرتیپ حاجی محمد
 حسنخان زند محمد حسنخان ولد
 مرحوم محمدخان امیر تومان محمد بن
 خان ولد مرحوم ایضا میرزا غلامعلی
 خان ولد جناب میرزا وزیر سابق
 دار الخلافه فاسمخان کروسی
 میرزا سید محمدخان سرتیپ
 سرنبدی اول و ولد مرحوم مجملخان
 ابوطالبخان علینف خان
 سرنبدی خارج از فوج ایلات محمد
 علیخان ولد مرحوم امیر الامراء
 مهدیخان جهان بیکو خان باباخان
 میرزا جبارخان محمد صادقخان
 حاجی اردشیرخان علیخان ولد
 فراباغی میرزا علیخان افشار
 میرزا علیخان هراتی علیقلیخان
 الله خان شقاقی میرزا بزرگخان پسر
 پسر مرحوم شاه الملک عباسقلیخان
 مرحوم میرزا علی قایم مقام علیخان ولد
 هراتی عباسقلیخان پیشکوهی
 مرحوم نظام الدوله علی اکبرخان افغان
 مهدیخان قاجار سیف الله خان
 سرنبدی اول و ولد مرحوم نظام الدوله محمد آقا
 لاریجانی میرزا نصر الله خان مهدی
 محمودخان کیلان علی رضاخان
 ولد مرحوم حاجی پیرن خان افغان
 جودان ولد مرحوم مصمّم الدوله
 خان علیقلیخان جوانشیر علیقلیخان

سرنبدیان خارج از فوج

شقاق حسنین ولد شیخ علیخان ولد نصرالله خان سرنوب نبورگنا
 حاجی فضلعلیخان کاکم خان شقاق اسمعیل خان ولد مرحوم محمدخان
 اسدالله خان ماکوئی امیرسلان امیرتومان
 میرزای سرهنک علیخان علیا ابیان اجودخان باشی
 خان برادر مشادالیه عمیقعلیخان جلالالدین میرزا یارمحمدخان تاج
 ولد مصطفیعلیخان جهان بیکلو ابودابناشی کل علیاکبرخان باب
 فتحالله میرزا نایبالحکومه سابق ابودابناشی کل مصطفیخان فاجا
 شاهرود و بسطام محمدکاظم علیضامیرزا فرزاد ارسلان میرزا
 میرزا ولد غلشاه میرزا زینالعابدین احمد میرزا خلف مرحوم امیر تیمور میرزا
 خان احمدخان میرزا مسعودخان احمد میرزا خلف مرحوم کفیلاد میرزا
 عبداللہ خان ولد مرحوم جعفرخان ارسلان میرزا سلطانیجید میرزا
 ابوالحسنخان محمدخان بزدی اما مصطفیعلیخان خلف مرحوم حیدر خان
 الله خان ولد ابراهیم آقای ماکوئی میرزا علی آقا اسدالله خان دینلی
 فرج الله خان ایضا حسینیخان ناصرعلیخان میرزا یوسفخان میرزا
 سرهنک سابق فوج پنجم شقاق فضلالله خان یوسفخان شقاق
 مهدنجان افشار عبدالعلیخان غلامحسینخان رحمتالله خان نواد
 حسینیخان هرات حسینیخان مرحوم سیفالملک رستمخان کرچی افشار علی آقا ولد محمود آقا اسمعیل
 ولد مرحوم فضلعلیخان ابراهیمخان سلطان احمد میرزا علیاکبرخان نواد خان بسطامی مرتضیعلیخان کره
 لاریجانی حسنین افشار اسد مرحوم فضلعلیخان جعفرعلیخان رحمتالله خان برادر مرحوم دبیرالملک
 آبادی پاشا خان خسته مظفر فاجار محمد حسنینخان نوادہ مرحوم مصطفیعلیخان فاجار محمدعلیخان
 السلطنہ محمد حسنینخان دوپرن حاجی هادینجان جهان بیکلو جعفر کردند غلامحسینخان ولد مرحوم
 علیعلیخان کره غلامرضاخان مشا خان ولد مرحوم حاجی محمدعلیخان هرنک محمدعلیخان سفزی فاسمینخان ملازیر
 مرتضیعلیخان ولد مرحوم حاجی ملک محمد حسنینخان پسر حسینخان
 سلیمانخان اسدالله خان ولد یشموخان هادینخان زرنندی ولد مرحوم حاجی میرزا صادقخان محمد
 مرحوم حاجی سعدالدوله آقاخان حسنینخان خلف مرحوم جبارچی باشی خان صابن قلعه محمد حسنینخان
 سرهنک ولد مرحوم مهدیعلیخان میرزا عبداللہ نائین محمد آقا باقر علیخان مرتضیعلیخان عراق میرزا
 فتحالله خان فرکوزلو حسنینخان نواد خان نوادہ حاجی محمدعلیخان فضلالله خان فروزکوهی میرزا
 جناب صاحب دیوان حسین آقای محمدعلیخان پسر مرحوم رضاقلیخان تقیخان پسر میرزا اسمعیل لشکر نویس
 افشار محمدخان درجزینی حاجی نایب الشیک فاسی باشی فروزینی میرزا حسنینخان ولد مرحوم میرزا زکریا
 شکرالله خان شقاق محمد حسنینخان غلامرضاخان بسطامی فخر غلامحسین میرزا اسدالله خان تهر
 ولد شجاع الملک حسنینخان هرنک سید حسنینخان فروزکوهی سید صادقخان منسوب مرحوم وکیل الملک

نقمان گرهانی حسین آقا ولد علی بیگ ژنرال واکیرخان مسبوک کورس معلی ایرانی ندرت اجرا مدرسه
افشار محمدقلیان پسر بشیرالدوله (بطور) اشاکارخانه فشنک سارک پنج نفر

سپهسالاران نایب اجودان باشی لدرجو (مسبوم) (ماژ وراسطو و اخ معلی پیاده نظام) (کپشن کورس یکصد و چهل نفر
مهدقلیان سرنیپ

یاوران خارج از فوج معلی پیاده نظام) (کپشن کاپترلر شاکردان مهندس هجده نفر
مرضیقلیان بوسفخان اسکندخان معلی پیاده نظام) (چترال و شنگ معلی بیست و هشت نفر پیاده نظام

سیرجیریلخان علی اکبرخان باورنیف توچانیه (مسبویگبارموزیکاپنجی باشی سی و هشت نفر شاکردان زبان
فوج طهران رضاقلیان باغیشه پیاده نظام) (مسبودل نایب) (فرانسز چهارده نفر شاکردان

حسین بیگ قراباغی اسمعیلخان یادگار (شاسو آدی) موزیک سی و هشت نفر براننوب
علیخان مرید عباس آقا ولد مرچوم بهاء مدرس مبارکه ناصر بامبر زاپوسف

الدین آقا جعفر بیگ مرید محمدیو طرح جدید طریقه یکصد و شصت نفر
خان هرات عزیز محمدخان ابنا جعفر

قلیان هرات محمدخان رجبان سرنیک سرنفر نایب سرنیک ده نواب مستطاب و الا فحققلیان ناصر
کودزی خسروخان خمشه شکرانفر باوراول ده نفر باوردیم توچانیه مبارکه

غان ایضا مرضیقلیان فروینی یازده نفر سلطان چهل و هفت نفر محمدصادقخان امین نظام رئیس توچانیه
مرضیخان ولد مرچوم مهدیقلیان نایب اول پنجاه و نه نفر نایب دوم مبارکه

سرنیپ بیگ عباس بیگ ولد مرچوم هفده نفر وکیل باشی پشیمان
جعفر بیگ لطفقلیان اکبرخان دوازده نفر

ولد مرچوم محمدخان امیرنوما شکران مهندس سپین و مرچومین شکورخان سرنیپ اول اصلانخان
خان ولد مرچوم اسمعیلخان جهان سرنیپ اول جمشیدخان ماکوفی سرنیپ

بیکو رضاقلیان ولد ایضا احمدخان فاجار سرنیپ محمد حسن اول خسروخان سرنیپ اول میرزا
معین میرزا سرنیپ حاجی محمد سرنیک اسمعیلخان اجودان باشی توچانیه

ابراشده مترجمین نواب حنیف میرزا عماد السلطنه سرنیپ
دویم صفر علیخان سرنیپ دوم بهار

کریمخان میرزا عبدالوهاب علیخان میرزا محمد علی
فاجار محمدعلیخان عبدالحسین میرزا مدر مبارکه جدید البانی نظام

محمدمیرزا مصطفی بیگ میرزا شکر موسوی بدر سرنیپ ناصر
الله میرزا محمد علی میرزا اسحق برایش میرزا کریمخان سرنیپ اول

معلم میرزا محمدخان معلم بخشنا اجراء و معلی و معلیین حاجی عبدالحمیدخان سرنیپ اول
معلیین فرنگیکصد و پنجاه و هشت نفر

از قدیم و جدید معلیین و مترجمین و غیرهم
ژنرال اندرته مسبولر موزیکاپنجی هجده نفر معلیین فرنگیک چهار نفر

حسینقلیان سرنیپ سیم محمدخان

سرنیپ لدمرحوم الله ویردجان

نایبان اجودانباشه

یاورانزیم

بیوکخان سرنیپ پتم حسنخان پسر

کلیعلیخان نایب اجودانباشی محمد

حسنخان اروغنی حسین بیک

مصطفی خان امیرنوخان پسر پتم

ناصرخان ایضا احمدخان میرنجان

خونی صادخان مقدم عباد

عابرخان سرنیپ فوج پتم کرم

الله بیوکخان نایب ویم اجودانباشه

خان شقاق یاورا اول شریفخان

ذوالفقارخان سرنیپ پتم مهند

حسنعلیخان نایب پتم اجودانباشه

خمس ابو الفتح خان سبلاخور

عسکرخان سرنیپ پتم فوج هفتم

میرزا حسنخان عبدالحسین میرزا

حاجی میرزا فوج نیریزی خرو قراولا

شقاق صادخان سرنیپ فوج

نایب ویم اجودانباشی طغرل بیک

انبار نادر میرزا خرو قراولا نایب

بهادران افشار محسنخان سرنیپ

میرزا نایب ویم اجودانباشی

محمد طاهر میرزا ایضا جهانگیرخان

میرزا محمدخان سرنیپ

سلطان محمد میرزا ایضا محسن میرزا

میرزا حسنخان فروغی ذوالفقارخان

ایضا مصطفی خان ایضا خجعلیخان

میرزا نایب ویم اجودانباشی

محمد طاهر میرزا ایضا جهانگیرخان

محمودخان سرنیپ فوج پنجم خونی

ایضا محمدعلیخان افشار ایضا

بافرخان افشار علیغی خان افشار

زین العابدین خان اردبیلی حاج

میرزا آقا خان ایضا

سیف الله خان افشار عبدالحی

باقرخان سرنیپ افشار بکشلو

محمدصادق خان جزو قراولا نایب

یوسف بیک نیریزی علیخان ارد

میرزا ابراهیمخان ولدمرحوم اجودان

حاجی حضرتعلیخان لك فرج الله

محمدحسن بیک مرند غلامحسن

پاشا خان شقاق سرنیپ عیسی

طالب سلیمانخان مقدم صاد

خان نواده فتحعلیخان یاور ویم

قلخان شقاق سرنیپ نوچانه

خان فروغی غلامحسنخان فروغی

میرزا علیخان کلیعلیخان خونی

یوسف میرزای سرنیپ نوچانه میرزا

عبدالباقی خان ایضا فرج الله خان

آقا بیک لك محمدعلیخان خمس

صالح خان سرنیپ علیغیخان سرنیپ

کرمانشاهانی حسنخان بهارلو

یوسفخان خمس روح میرزا فروغی

کروسی فتح الله خان طالب اسمعیل

هاستخان بهارلو باقرخان افشار

میرزا حسن همدانی میرزا زمانخان

خان سرنیپ اسنان الله میرزای سرنیپ

محمدعلیخان افشار سیدولی بیک

مصطفی خان افشار بکشلو

محمدعلیمیرزای سرنیپ سیف الدین

میرزا ایضا علی اکبرخان امیرخان

آقاخان هاوند سلیمانخان مهند

میرزا ایضا علی اکبرخان امیرخان

علیخان حاجی غریخان

میرزا سید حسن عبدالحیخان

ولد سیف الدوله سلطان حسن میرزا

جلیل بیک علی عسکر آقا

علی اکبرخان میرزا ابو الفتح خان

محمد آقای سرنیپ حسنخان محمد

لك هلول آقای شقاق پاشا

خدادادخان میرزا سید علیقلی

ولخان حسنخان حسنخان رضا

خان خلجای بیوکخان مقدم

آراد اصطل توپخانه مبارکه

خان حسن رضاخان پاشا خان

اسمعیل خان خمس شکر الله خان

برپاش محمد حسنخان پلشید

سرنیپ شقاق غلامحسنخان

کرمانشاهانی حسنخان کروس

حضورها بون

حبیب الله خان ابو الفتح خان

عسکر میرزا حسنخان خرقانی

حاضر کتاب مبارک

فتحعلیخان مظفرخان سرنیپ

میرزا حسنخان میرزا مهدیخان

محمد حسنخان رئیس اصطل میرزا

الله خان سرنیپ شیرازی

غلامحسنخان

محمد علی عناد لشکر لشکر نویس

میرزا علی قلی سردار میرزا	کرمان	محمد علی خان سرایب عبداللہ خان
حسن خان میرزا نور محمد چچا ایضا	عبدالعظیم نایب اول جلودار	غلامحسین خان سرایب
میرزا محمود شرف علی بیک بخوبی	فارس	میرزا حسین خان سرایب مسعود
حسن بیک نایب اول نایب ویم	هدایت اللہ بیک نایب اول نایب	معلم بیک نیک قورخان مبارکہ
نفر بیطار و اخترچی و نفر	دویم نفر جلودار چہار نفر	سرہنگان
نعلند باشی و نعلند شش نفر	کرمان	زین العابدین خان میرزا یحیی خان
جلودار چہار دہ نفر	افراسیاب بیک نایب اول جلودار	ہاشم خان مباشر کارخانہ اشباہ
سرحدی و لا یات معظم	سرہنگ	میرزا حسن محمد طاهر خان و
آخر نایبان	ولا یات حول و خوش	میرزا موسی خان نوادہ ہای مرحوم
جلد بیک نایب اول نایب ویم	خمسہ	صدر اعظم شیخ علی خان میرزا یحیی
نفر جلودار دہ نفر	نظر علی خان نایب اول فتح اللہ خان	لشکر نویس سردار شہزاد خان
خراسان	نایب اول محمد یحیی خان نایب اول	میرزا آقا لشکر نویس میرزا شرف
رشد خان نایب اول نایب ویم	نایب ویم سیزدہ نفر جلودار	سردار میرزا نصر اللہ سردار
دو نفر جلودار نہ نفر	ہفدہ نفر	میرزا ولی قلی سردار میرزا
اصفہان	ملایر	علی اکبر سردار میرزا سید
حاجی قاسم نایب اول نایب ویم	رستم خان نایب اول نایب ویم	حسین منشی
جلودار دو نفر	چہار نفر جلودار ہفت نفر	حکیم اشرف و نقاشا
استرا آباد	ہماوند	میرزا علی آقا حکیم باشی قورخانہ
زین العابدین بیک نایب اول	ہاشم خان نایب اول آقا بابا خان	میرزا عبدالرحیم نقاشا
جلودار دو نفر	نایب اول نایب ویم دو نفر	یاوران
بسطام	جلودار باز دہ نفر	نصر اللہ بیک یاور اول و بخوبی
میرزا فضل اللہ نایب اول جلودار	عراق	ابنار قاسم میرزا ابوالقاسم باور
دو نفر	افراسیاب خان نایب اول نایب	اول و بخوبی ابنار حاصل کار
نفر میرا باد	دویم سرہنگ جلودار شش نفر	نوروز علی خان یاور و بخوبی قورخانہ
آقا جان بیک نایب ویم جلودار	ساوا	نوپہ غیر شہباز خان یاور و بخوبی
دو نفر	نایب ویم سرہنگ جلودار چہار نفر	ابنار تنک حاجی عبداللہ بیک
عربستان	قورخانہ مبارکہ	یاور و مباشر کارخانہ سراجی طہا
زمان بیک نایب ویم جلودار	جانب جلالت نصاب اقبال السلف	بیک باور و مباشر کارخانہ چائشی
سرہنگ	وزیر و رئیس قورخانہ مبارکہ	عابدین بیک یاور و مباشر کارخانہ
کرمانشاہان	میرزا حبیب اللہ لشکر نویس قورخانہ	میرزا علی اکبر بیک سلطان میرزا
محمد خان نایب اول جلودار	سرہنگیان و غیرہ	کارخانہ طرہ ساز میرزا احمد باور

و مباشره باغخانه همدان آقا سید کاظم	حسین خان خاتون خان محمود	معارف و نفر قورخانی شش نفر
یاور اول و مباشره کارخانه طبل و سلطان تبریزی رضا سلطان	سلطان تبریزی رضا سلطان	معارف و نفر قورخانی شش نفر
شیور سار آقا سید حسن سلطان	حسن سلطان عتیقه سلطان	جمعی میرزا ابو الفتح باور سه نفر
مباشره کارخانه اسباب مرتبه و نوکیا	امام میرزا بیک آقا سید حسن	معارف و نفر قورخانی شش نفر
کاظم بیک باور و مباشره کارخانه	چرخ بخار کاظم خان میرزا شفیق	بسطا مهر
ریخته گری محمد علی خان باور و عبد	سلطان چراغ علی سلطان حاجی	از بابی محمد باقر بیک نایب مامور
الحسین باور و مباشره کارخانه	اسمعیل میرزا علی اصغر سلطان	وصو مالیات بار و ط کوبی نفر
فشنک کاغذی و طرته و مهمات	غلام حسین خان ولد امیر خان	خراسان
حسن بیک باور و مباشره کارخانه فشنک	اصناف	جمعی ابوالقاسم بیک یا و رجهل نفر
کاغذی اسناد میرزا محمد بخار با	فشنک ساز و پر داختر و قنداقنا	معارف و نفر قورخانی شش نفر
ورنبرس کارخانجات بخارخانه	پانزده نفر ریخته کرد و ازده نفر	بیس و نفر
میرزا محمد بیک باور و مباشره کارخانه	نویز پر پیچ و سراج بیست نفر	عربستان
چرخ بخار	دوازده نفر سوهانکارده نفر	جمعی محمد صادق بیک نایب هفت نفر
یاور ها بیک و ریخته گری	فشنک ساز و ازده نفر چاشنی	معارف و نفر قورخانی شش نفر
مشغول کار هستند	ساز هفده نفر بخارده نفر	فارس
میرزا مصطفی خان غلام حسین خان باور	نقاش و نفر حداده نفر کل	جمعی احمد خان سرش بیست و نفر
اول حاجی ابوطالب خان یاور اول	ریخته نفر	معارف بازده نفر قورخانی بازده نفر
محمد علی خان فرزند بیک باور	دو بیست و بیست و چهار نفر	کرمان
میرزا ابوالقاسم باور مهد بخان	از بابی مامور پر سر حداد	جمعی علی اکبر خان یاور بیست و نفر
یاور میرزا علی اصغر باور آقا سید	دو بیست و هفده نفر	معارف و نفر قورخانی چهارده نفر
درویش یاور حاجی اسمعیل بیک	آخر با بجان	کرمانشاهان
سلاطین و بخت که موافق	جمعی میرزا عبداللہ خان سرش بیست و	جمعی میرزا آقا خان سرهنگ بیست و
نفسیه میرزا بیک و ریخته گری	ریخته قورخانه آذربایجان	شش نفر معارف و نفر قورخانی شش نفر
مشغول کار و ریخته گری هستند	پنجاه و یک نفر معارف بیست و	شانزده نفر
غلامعلی بیک میرزا ابوالقاسم میرزا	و شش نفر قورخانی بیست و	کرمان
مهد امیر خان میرزا مطلب	اصفهان	جمعی غلامرضا بیک باور و نفر
محمد سلطان کاظم سلطان اسلحه	جمعی میرزا حسن خان سرهنگ هفده نفر	معارف و نفر قورخانی شش نفر
سلطان آقا محمد سلطان میرزا	معارف و شش نفر قورخانی شش نفر	بنر و لرستان
علی اکبر سلطان حسین خان سلطان	استرآباد	بنر جمعی عبدالوہاب خان شش نفر
کل محمد سلطان میرزا حسین خان سلطان	جمعی رضا بیک سلطان شش نفر	سلطان نفر قورخانی پیچ و رستا
محمود سلطان کردیچه میرزا صالح		محمد حسن سلطان نفر قورخانی شش نفر

ابو الجعی شروخان سرتیپ	درست	زینو کخان مبارک
فوج هشتم افشار	موزیکا پچیان فوج ششم اقبال	نصرت الله خان سرتیپ نور کخانه و...
ابو الجعی لطفعلی خان سرتیپ	درست	فراسوران دارالخلافه عبدالحسین
فوج مخبران	موزیکا پچیان فوج فردین	خان سرهنگ علی محمد بیک پورا و اول
ابو الجعی شجاع السلطنه بیک	درست	اسمعیل خان یاورد و قیم
میرزا حسن خان	موزیکا پچیان فوج منصور و فراکوز	موزیکا پچیان
تومانان درویش	درست	صاحب منصبان
فوج بهادران خوی	موزیکا پچیان فوج ندو	شکر الله خان سرتیپ محمد حسن
شیخعلی خان سرتیپ	افواج قاهره	سرتیپ نواده مرحوم خان بابا خان
فوج سیم خوی	تومان اول	سردار کل محمد علی خان سرهنگ
ابو الجعی میرزا علی خان سرتیپ	فوج بهادران	موزیکا پچی صفر علی خان سرهنگ
فوج سیم مراغه	ابو الجعی شجاع السلطنه میرزا	غلامحسین بیک یاورد
ابو الجعی فتح الله خان سرتیپ	فوج اول خاصه	درست
فوج مختار قاپی	ابو الجعی شجاع السلطنه امیر تومان	موزیکا پچیان توپخانه
ابو الجعی علی قی خان سرتیپ	بیکریه حاجی نقد علی خان	درست
فوج پنجم شفا	فوج درویش خاصه	موزیکا پچیان توپخانه
ابو الجعی شجاع السلطنه میرزا	ابو الجعی عبدالحسین میرزا نصر	درست
مرتضی قلی آقای سرتیپ	الدوله امیر سرتیپ احمد خان	انکه و دودباری
فوج ششم شفا	فوج درویش نصر	درست
ابو الجعی عبدالحسین میرزا نصر	محمد قلی خان سرتیپ	لورائی و شهرستانی
الدوله امیر تومان محمد باقر خان	فوج مظفر مراغه	درست
سرتیپ	فضلعلی خان نصر الملک سرتیپ	مخصوص نوآباد شرف و لانا بیک السلطنه
فوج هفتم خیالی	فوج چهارم تبریزی	درست
عزت الله میرزا سرتیپ	آقا خان سرتیپ	موزیکا پچیان قزاقخانه
فوج مخبران ماکو	فوج پنجم ایلات	درست
بلول پاشا خان سرتیپ محمد پاشا	ابو الجعی شجاع السلطنه میرزا	ساوه
خان سرتیپ	رحیم خان سرتیپ	درست
تومانان سیم	فوج ششم اقبال	سپاه خوری
فوج قهرمانیه	ابو الجعی شجاع السلطنه بیک	درست
غلامحسین خان و نزال جوران	بو سفیان	موزیکا پچیان فوج خرقانی
علی خان سرهنگ	فوج هفتم افشار	درست
		موزیکا پچیان فوج بهادران

فوج ابرار

حاجی سلطان سرتیپ عبدالجبار

سرتیپ

فوج ابرار

سرتیپ میرزا علیخان پسر مرحوم میرزا

حسنخان وزیر نظام

فوج حضرت شقایق

ابو اجمعی غلام حسن خان ژنرال اجودان

سرتیپ محمد خلیل خان

فوج گروس

ابو اجمعی حاجی میرزا نظام سرتیپ

اسدالله خان

فوج جدید افشار

ابو اجمعی میرزا علیخان سرتیپ افشار

فوج چهارم جدید مراغه

ابو اجمعی فضلخان سرتیپ

فوج ششم قراقرم

ابو اجمعی حسام الملك امیر تومان

سرتیپ فضل الله خان

فوج منصوبه کوزلو

ابو اجمعی حسام الملك سرتیپ

القائد بن خان

فوج مخبران

ابو اجمعی حاجی ناصر الملك

سرتیپ مهدیخان

فوج چهارم

فوج بهادران فراهان

ابو اجمعی امان الله خان سرتیپ

فوج اول طهران

ابو اجمعی امیرخان سردار

امیر تومان

فوج درویش خلیج ساوا

سیف السلطنه امیر تومان

فوج بر چاقو

جمعی محمدخان سرتیپ

فوج بیلاخور

جمعی علی میرزا سرتیپ سرتیپ مصطفی خان

فوج هفتم سوادکوه

ابو اجمعی جناب جلالهنگامین السلطان

سرتیپ حاجی حسینعلی خان

فوج ششم سربندی

جمعی حاجی مصطفی الملك امیر تومان

فوج مخبران کرازه

جمعی حاجی مصطفی الملك حاجی

الفقار خان سرتیپ

فوج چهارم پنج

فوج بهادران حشمت

ابو اجمعی حاجی اسحقخان سرتیپ

فوج درویش

ابو اجمعی عسکرخان سرتیپ

فوج سیم لاریجانی

ابو اجمعی امیرخان سردار امیر تومان

سرتیپ خانبابا خان

فوج چهارم کر

ابو اجمعی حشمت الدوله امیر تومان

سرتیپ ابراهیم میرزا

فوج پنجم کلیایکان

سرتیپ محمدکاظمخان ولد جناب شهاب الدوله

سرتیپ عبداللہ خان

ولد شهاب الدوله

فوج ششم قدیم کر

ابو اجمعی مظفر الدوله

فوج درویش کر

ابو اجمعی علیخان سرتیپ اول

ولد مرحوم علیخان

فوج مخبران زردند

جمعی حسنخان سرتیپ

فوج ششم

فوج اول خلدیم فرورین

ابو اجمعی نصر الملك امیر تومان

هدایت الله خان سرتیپ

فوج درویش جدید باضا

نصر الملك امیر تومان سرتیپ

مصطفی خان

فوج سیم افشار یکشلو

ابو اجمعی حسنخان اجودان باشی کل

سرتیپ علیخان پسر مرحوم حاجی

اسدالله خان

فوج چهارم فرید

سرتیپ حاجی مصطفی خان

فوج ششم چهار محاله

ابو اجمعی سهام السلطنه سرتیپ

میرزا عبدالجبارخان

فوج هفتم عرب و عجم

ابو اجمعی ضیاء الدوله سرتیپ

فلجان

فوج مخبران فیروزکو

ابو اجمعی میرزا کریمخان مصطفی

سرتیپ اول سرتیپ مصطفی

فوج ششم

فوج چهارم انزلی

علیقخان سرتیپ اول محمد حسن

خان سرتیپ

فوج اول خلیج فوم

بسرپی حاجی غفار خان

فوج دوم میرزاوندی

ابو اجمعی معین نظام سرهنگ

حسین خان میناوندی

فوج سیم بسندی

بسرنگ شریفی خان

فوج ششم خرقانی

ابو اجمعی آجوداناشی سرهنگ

علی محمد خان

فوج هفتم قدیم کرمانی

نقیحان سرهنگ

فوج هشتم شوکت کرمانی

ابو اجمعی سلیمان خان سرهنگ

بسیار نظام

فوج نهم جدید کرمانی

بسرپی زین العابدین خان

فوج مخبران در جزی

بسرپی احمد خان سرهنگ فضل

الله خان

فوج دهم

فوج یازدهم از قلعه نخبه

بسرنگ حسین خان

فوج اول کرمانی

علیراد خان سرهنگ نصرالله خان

سرهنگ

فوج سیم کاهن

رضا قلچان سرهنگ

فوج چهارم زرنگ

ظاهر الملك سرهنگ اول محمد

خان سرهنگ سیم

فوج مخبران کرمانی

جمعی محمد علی خان سرهنگ ظفر الملك

فوج پنجم

فوج یازدهم قرانی

ابو اجمعی عباس علی خان سرهنگ

فوج چهارم پیشکوهی

ابو اجمعی حسین قلچان والی سرهنگ

غلامرضا خان

فوج اول امرای

جمعی قاسم خان سرهنگ

فوج ششم سرهنگ

نواب جلال الدوله سرهنگ

فوج مخبران قریشی

بسرپی محمد جعفر خان قاجار

فوج دهم

فوج یازدهم قدیمی

ابو اجمعی عبدالله خان سرهنگ اول

ساعدا السلطنه

فوج اول فانی

ابو اجمعی حشمت الملك سرهنگ

پرویز خان

فوج دوم جدید ایضا

جمعی حشمت الملك سرهنگ حیدر

قلچان

فوج سیم تنکابنی السلطنه

ساعدا الدوله امیر تومان و لیچان

سرتیپ اول

افواج ثلث هزار جریب

ابو اجمعی نجف قلچان سرهنگ و لطفعلی

خان سرهنگ و محمد خان سرهنگ

فوج مخصوص نواب اشرف

والا نایب السلطنه امیر کبیر و ذریک

بسرپی میرزا محمد علی خان معین نظام

و سرهنگ نقیحان

سوار

آذربایجان

دست

افشار صایق قلعه ابو اجمعی حیدر خان

سرهنگ

دست

افشار اردوی ابو اجمعی حاجی عبدالن

الحسین خان سرهنگ اول بسرپی بافرضا

دست

اردبیل و مشکین جمعی بافرخان کرد

علیقلچان سرکرده

دست

چهار دولی نوروز خان سرهنگ

حسینقلچان سرهنگ

دست

چلبیانلو محمود خان سرهنگ

رحیم خان سرکرده

دست

خونی عباس علی بک امین بک

دست

شفائی جمعی محمد خان

دست

شاطرانلو جمعی علیچان سرکرده

دست

اینانلو جمعی صارم الملك

دست

قراپایان جمعی نجفقلچان سرهنگ

دست

جمعی نو اباجی محمد میرزای سرنگدل درستند	خراسانی غلامان مشرک درستند	جمعی بزرگ کردی رستمخان درستند
مردوران درستند	جمعی ابوالفتح خان درستند	فراسوران راه فراجہ داغ جمعی درستند
مردی بزرگ کردی ابوالسیف خان و محمد شریف خان	جمعی حاجی فضل الله خان درستند	فراسوران جمعی سیف الله خان کرد درستند
مرد جمعی صید رضا بیک درستند	جمعی حاجی فرامرز خان درستند	فراسوران از شوق واسنار جمعی درستند
مرد جمعی قزاق بیک درستند	مرد چانی جمعی شجاع الدوله درستند	از الوزاره درستند
آردلان جمعی آقا خان سرکرده درستند	مرد چانی جمعی سہام الدولہ یا محمد درستند	در بیکان جمعی بوسفعلی خان درستند
چولائی جمعی غلام حسنین خان سرکرده درستند	مرد چانی جمعی شجاع الدولہ درستند	در بیکان جمعی عباس خان درستند
فراسوران جمعی غلام رضا خان نصر الله خان	مرد چانی جمعی شجاع الدولہ درستند	در بیکان جمعی عباس خان درستند
قرک جمعی محمد خان سرکرده درستند	مرد چانی جمعی شجاع الدولہ درستند	در بیکان جمعی عباس خان درستند
نیشابور ابواجی باقر خان سرکرده درستند	مرد چانی جمعی شجاع الدولہ درستند	در بیکان جمعی عباس خان درستند
عمارلو جمعی محمد رضا خان سرکرده درستند	مرد چانی جمعی شجاع الدولہ درستند	در بیکان جمعی عباس خان درستند
سبزواری جمعی حاجی فرامرز خان درستند	مرد چانی جمعی شجاع الدولہ درستند	در بیکان جمعی عباس خان درستند
مربانی جمعی حسنین خان سرکرده درستند	مرد چانی جمعی شجاع الدولہ درستند	در بیکان جمعی عباس خان درستند
پیادہ خراسانی درستند	مرد چانی جمعی شجاع الدولہ درستند	در بیکان جمعی عباس خان درستند
فائینی و خوانی جمعی شمس الملک درستند	مرد چانی جمعی شجاع الدولہ درستند	در بیکان جمعی عباس خان درستند
علمداری یکصد سی و پنج نفر اسرا باری و غیره پیادہ اسرا باری	مرد چانی جمعی شجاع الدولہ درستند	در بیکان جمعی عباس خان درستند

درست

جمعی میرعلیقخان سرنپ از باب
پیاده فندرسک و کتول

درست

جمعی عبدالصمدخان سرنپ پیاده
مقصودلو

درست

متکین جمعی محمدخان سرکرده

درست

ساوری جمعی عیسیخان

درست

شاهکوهی جمعی محمدعلیخان

درست

سدن رسائی جمعی محمدعلیخان

درست

اتزانی جمعی محمدعلیخان

درست

بلوچ و حاجی لور جمعی علی اصغر

درست

غلامان اشراپاد جمعی علیخان آقایی

درست

کلدی خان ربش سفید طایفه جعفر

درست

ایل کلدی نظر ربش سفید آنا بای

درست

فلخان آنا بای سالارخان

درست

قوشه خان آنا بای ایل کلدیخان جعفر

درست

امیرخان آنا بای ملا فریادخان

درست

ایضا نظر ربش سفید آنا بای محمد قلخان

درست

سواره تراکه موث و کوکلان جمعی

حسینقلخان پوزباشی

درست

نزدینی جمعی افراسیابخان سرکرده

کوزاری بستانی

جمعی نوابضیاالدوله امیرتومان

کرمان

افشار کرمانی

میرزا محمودخان سرکرده

شمالچیان بی

ابو جمعی

سواره و جازه بی ترخان

اسداللهخان سرکرده عرب بظام

سوله و جازه سوله ماشیر

وردی بکانی مرتضی قلخان سرکرده

سوله سبستان

اسداللهخان سرکرده

سواره و جازه خجسته

صادقخان سرکرده

کیلان

از باب سواره کرکان رودی و

اسالمی جمعی حضرت الله خان سرنپ

مازندران

از باب سواره کرد و ترک و غیره

ابو جمعی میرزا عبداللهخان پیشقدم

وسرنپ اول

میرزا ابوالحسن مشرف

سرگردان

عبداللهخان ملانلو فتح اللهخان

صفیخان ایضا سوسنخان جهان

بیکلو اسداللهخان ایضا محمدخان

ایضا حسنینخان کرایه ذوالفقار

خان ایضا حسنینخان اصائلو

محمدخان افغان

جماعت خواجدهوند

ابو جمعی جناب جلالآب امینالسلطان

علی اکبرخان سرنپ نیرافغان

سرکرده نعمز اللهخان حسنینخان

فتح اللهخان

سواره عبدالملک

ابو جمعی فضل اللهخان برکردگی

جعفرخان عزیزی

جماعت زرینگر

ابو جمعی سوار اصلان امیرتومان

علیققلخان پوزباشی مهدیخان

نایب اول

جماعت شاهسون افشار

ابو جمعی جناب جلالآب امیرالسلطان

جهانشاه خان

جماعت بخینار

جمعی محمد حسنینخان

جماعت عربا رحمتان

مصطفی قلخان سرنپ سپاه السلطنه

میرزا حسنینخان سرکرده میرزا

حسینخان ایضا

جماعت فشار اسدآباد

جمعی صاحبخانه امیرتومان

برکردگی محمد کریمخان

جماعت حمسه

جمعی ذوالفقارخان سرنپ اول

جماعت شاهسون اینانلو

عزیز الله خان جارم الملك سرتاپ

حاجی لطف الله خان سرتاپ اول

جماعت شاهسون خنداری

امید جان سرکرده اکبر خان سرتاپ

اسدخان سرکرده

جماعت شاهسون دروین

ابو اجمعی جناب جلال التاب امیر السلطان

آقا جانخان سرتاپ غلامعلیخان

سرتاپ محمد حسینیان ایضا غلامرضا

خان سرکرده ولی محمدخان ایضا

جماعت شاهسون قوش بیگی

ابو اجمعی حسینیان سرتاپ ولد

مرحوم حسینیان

جماعت باجلان

ابو اجمعی احمدخان سرتاپ

جماعت خرقانی

ابو اجمعی ابو داود باشی کل حسینیان

امیر تومان علینق خان سرکرده

جماعت بیزانلو

جمعی ابدخان سرکرده برادر مراد

حسینیان سرکرده

جماعت اضانلو

ابو اجمعی جناب جلال التاب امیر السلطان

سرتاپ حاجی جعفر قلخان

جماعت افشار ساو جلاغ

جمعی حسینیان سرتاپ میرزا

رضای طبیب

جماعت کردیجی

که مشغول خدمت فراسورانی دار

الخلافه هستند جمعی عزیزان

جارم الملك امیر تومان سرکرده

خان بابا خان

جماعت هداوند

ابو اجمعی جناب جلال التاب امیر السلطان

سرکرده کی رجحان

جماعت شاهسون

که مشغول خدمت فراسورانی دار

دار الخلافه هستند جمعی صاهارم الملك

سوارده جدید صافهان

ابو اجمعی محمد علیمیرزا

جماعت ایلات فرورین

ابو اجمعی اسدالله خان ولد مرحوم

وزیر نظام

جماعت قراچی لوی خوار

ابو اجمعی جناب جلال التاب امیر السلطان

سرکرده کی صفر علیخان

جماعت افشار بکشلو

ابو اجمعی اجودا باشی بیکر کاکا

جماعت چکینه

سرتاپ اسدالله خان سرتاپ

صادق خان

جماعت احمدوند و طوق

سرتاپ کرخان

جماعت کلیانی

سرکرده جلال الدین میرزا

سوارده کرزه بر سرستانی

جماعت نانکله کرمانشاهان

سرکرده کی

جماعت پادراحد

سرتاپ حاجی احمدخان

جماعت عرب باصر

حاجی حبیب الله خان

جماعت سنجابی

جمعی فرج الله خان سرکرده

جماعت فیلی

جمعی کریمخان سرکرده

جماعت بخنبار

دارانجان سرکرده

پسران

خراسانی

سنجاییان

ابو اجمعی حیدر قلیخان سرتاپ

جزایر جیان سرخه

غلام حسینیان سرکرده عزیز محمد

پسر علیخان سرتاپ یوسفیک

اسرا باری

دست فندرسک

جمعی میرزا علینق خان سرتاپ

دست کوش

جمعی علی محمد خان سرکرده

دست مقصودلو

جمعی عبدالله خان سرکرده

دست استرا با در رستگار

جمعی فتحعلیخان سرکرده

دست بالاشا هکوی

جمعی آقا عبدالرحمن سرکرده

دست پاپین شاهکوی

جمعی محمد علیخان سرکرده

دست سدن رستانی

جمعی محمد قلیخان سرکرده

دست انزلی

جمعی محمد علیخان سرکرده

دستور عتق

جمعی محمد فاسمخان سرکرده

دستور ساق

دستور جمعی جعفر قلیخان

جمعی حاجی آقا رضا

دستور لپوانی و سیل سپر

جمعی اسداللهخان سرکرده

دستور بلوچ

علی اکبر بیگ

دستور جات کسلان

دستور سالیانی

جمعی میر یوسفخان سرکرده

سوار اسامی

ابو جمعی نصراللهخان سرنپاول

بیرهنک اللهیارخان

دستور انزانی

جمعی جبار قلیخان سرکرده

دستور شغنی

جمعی نغز الله خان

م از ندران

جامع کلبای و غیره

جمعی میرزا محمدخان سرنپ لطفعلی

خان سرکرده محمد هوشیارخان سرکرده

طایفه عمرانو جامع طالش سرکرده

علی اکبرخان بخشکی سرکرده

علی اکبرخان

جامع انشرو

سرکرده عباسقلیخان

کرم

نقشچیان انار

حسینقلیخان سرکرده

نقشچیان نخعی و تراوری

اسمعیلخان سرکرده

نقشچیان عرب بسطام

ابو جمعی سلیمانخان سرنپ

سرکرده کی کریمخان

نقشچیان و بشار

دراختان سرکرده

نقشچیان ملک حاجی و لطفعلی

ملک بهادر سرکرده

عرائ از باب پیاده بلوچ

جمعی شیخ محمدخان سرهنک

ازاد افواج طرح اطرش

و سواره طرح فراق

افواج طرح اطرش

از باب صاحب منصبان که برقرار

هستند

در میان اول

از باب پیاده نظام

در میان دوم

از باب پیاده نظام

مشاور

که عبارت از فوج مجربان باشد

در

که عبارت از فوج مهندس باشد

توپخانه و پاهای تیرا طرش

فوج

موزیکان

اداره مزبوره

الانفاقیه

برای منسب لکن گوزن کار و ارباب

فوج اول

ابو جمعی حسنخان امیر نوقان

ابوداناشی کل

فوج دوم

سرنپ علیخان سرنپ

فوج سیم

سرنپ حسنخان قبه

موزیکان

اداره مزبوره

قشون حاضر در کاب

از پیاده نظام و سوار و نوقان

و غیره یکصد و پنجاه هزار نفر

در خیره

پناه هزار نفر

خزان میرزا کریمخان

برای استعجاب جلالت و نظام

میرزا رضای البرز مسنون

حاجی شیخ جعفر محمد التجران

میرزا جعفر تفرش مشفق

نظام میرزا شفیع تفرش

سرور مشنه داوود خزان نظام

میرزا محمد علی

دار الخلافه طهران

نواب مستطاب اشرف والا نایب السلطنه امیر کبیر وزیر جنگ و حکمران دار الخلافه الباهره و غیرها ادام
الله اقباله العالی

اجزاء حکومت جلیله دار الخلافه

جناب جلالتاب محمد ابراهیم خان وزیر نظام و وزیر دار الخلافه الباهره

اجزاء مجلس حکومت

جناب شیخ محسن استرآبادی جناب

بیکریک هادیخان ولدایضا محمد

محمد جعفرخان حسینیان هدايت

الله خان علی اکبرخان نجفقلخان

محمد باقرخان امان الله خان

اداره نظریه پلیدار الخلافه

نظم الملك كنه دو مشرف دارای

امتياز و نشان و حامل امیرتومان بنس

کلا اداره پلیدار عباسقلخان بنس

اول مامو خدمت حضرت والا نایب السلطنه

امیرکبیر وزیر جنگ میرزا ابوترخان

سرتیپ دوم (سوشف) نایب کلا دار

میرزا سید یوسف سرتیپ سیم مشنشا

اول اداره میرزا محمدخان سرهنک بنس

محلہ دولت عباسقلخان سرهنک

مشنشا اداره مامو نظم راه آهن

میرزا حسن رئیس محلہ عوکلجان دارای

امتياز سرهنک میرزا آقاخان سرهنک

اجودان رئیس رئیس سوارهای اداره

میرزا عبدالرحیم خان کلا نتر مشنشا اراد

افالرخان سرهنک ناظم مامو دین اداره

میرزا حسنخان داروغه حاجی میرزا محمد

علیخان رئیس محلہ حلبیدان میرزا سید

احمد رئیس محلہ بازار میرزا عبدالغنی

رئیس محلہ کل میرزا محمد علیخان

مشنشا باشی رئیس وزنا عجات شهر

میرزا بیج رئیس مجلس استنظام و محس

زکیان کبیر مرحوم محموت

کلا نتر میرزا شفیع سرشنه دار میرزا

جعفر مشفقه مشفقه میرزا نصر الله مشفقه

میرزا سید علی کابچہ نویس نایب محموت

نایب اول فراشخانه سابر نواب

فراشخانه ده نفر

نواب بلوکا خان الخلافه

میرزا مهک نایب بلوک ورامین و

شهر داروغه و فشافویه میرزا اسماعیل

نایب بلوک ساوجبلاغ میرزا سید

نایب از نکر و سولقانان

علی ای علامه دار الخلافه

جناب میرزا زین العابدین امام جعفر

جناب صدر العلماء میرزا محمد باقر

جناب آقا میرزا حسن

جناب آقا شیخ هادی نجم آبادی جناب

ملا محمد تقی مجتهدکاشان جناب آقا

شیخ فضل الله جناب آقا سید محمد رضا

پیر مرحوم آقا سید صادق جناب آقا

سید عبدالله جناب آقا میرزا شیخ

الاسلام علامه جناب آقا شیخ جعفر

پیر مرحوم حاجی شیخ محمد جناب حاجی

سید محمد کاشان جناب آقا سید

پیر مرحوم حاجی سید حسن جناب

علی اکبر پیر مرحوم آقا محمد بن محمد

الدوله عباسقلخان ولد سرهنک

اداره میرزا محمود رئیس کمرشاهی	میرزا محمد حسن نایب محلات شهر دار	آغا سلطان خواجہ راشی آغا مکتل
شهر میرزا هدایت مخزن داراد	غلافه نایب جم صاحب جمع و اب حاجی سرور	
احمد میرزا صاحب منصب مامور خدمت	احسانیه سابر نواب و صاحب منصب	پیشخدمت منان و غیر هم
حضرت والا نایب السلطنه امیر کبیر وزیر	بدینست بهار نهر فراش و علمه طوطی	شاهزاده آقا محمد خان سرنوب پیشخدمت
جنک میرزا نفعی صاحب منصب مامور	احسانیه و سقا و اپرد و ریش و	حاجی علیخان سرنوب پیشخدمت
خدمت حضرت والا نایب السلطنه امیر	چهل و هشت نفر	میرزا خلیل خان پیشخدمت و قوچی
وزیر جنک هاشم خان نایب اول	ادامی کارکنان دار و علمه	حاجی محمد رضای پیشخدمت هدایت
محله سنگی میرزا رحیم نایب اول	مخصوص و بجانہ نواب شرف والا	الله خان صندوقدار و شاطر باشی
محله دولت میرزا علی نقی خان نایب	السلطنه امیر کبیر وزیر جنک دام	میرزا محمد خان پیشخدمت اسمعیل
محله چالمندان میرزا علی نایب اول	افا الہ العالی	خان ایضا و لیجان سرنگ و پیشخدمت
محله عود کاجان میرزا جعفر نایب اول	جناب حاجی ملا باشی جناب جلالت	احمد میرزای مخرج حسینی خان
محله بازار میرزا علیخان نایب اول	وزیر نظام و وزیر دار الخلافه مشیر	سلطان مدبر بقون
چهار سوق و بازارهای شهر میرزا	خلوت هایون و قراشباشی مخصوص	مستوفیان
منشی مجلس محاکات میرزا نجفعلی	حضرت والا نایب السلطنه جناب	میرزا علیخان مستوف میرزا فادی
منشی مجلس جنابات عدله کلیه ارجاء	عبدالله خان ولی رئیس الاطباء	حاجی میرزا احمد مستوف میرزا سید
پلیس چهارصد و دو نفر	علی حکیم باشی نظام معین نظام	محمد علی
اداره احتسابی دار الخلافه	میرزا احمد علیخان مریج علیخان	منشیان
درختاداره و ریاست جناب جلالت	سرتیپ اول و مخرج مخصوص میرزا	میرزا محمد حسن مستوف کاتب السلطان
اعتماد السلطنه وزیر انطباعات و	عبدالله خان سرنوب و پیشخدمت باشی	میرزا محمود خان منشی مخصوص
مخرج مخصوص حضورهایون	نظر الله خان ناظر و قوچی باشی میرزا	میرزا مهد بخان منشی قایم مقامی
میرزا علی محمد خان سرنوب نایب اول	سید مهد بخان نایب ناظر میرزا سید	
وزارت انطباعات و غیره حیدر علی	حسین ساوجبی طبیب مخصوص	
سرفک رئیس اداره احتسابی دار الخلافه	حسینخان سرنوب و تفکدار باشی	
اجراء اداره احتسابی	محمد اسمعیل خان سرنوب قوچانیر	
دوینده هفتاد و پنج نفر	کشیچی باشی رضا قلخان بوزار	
نایب قلی نایب احتسابی کل خا بانهای	کشیخان	
میرزا ابوالقاسم مشرف احتساب	اغایان	
میرزا یوسف نایب اداره احتسابی		

وزارت اعظم داخله و بیرونه

جناب سلطان و وزیر اعظم داخله و بیرونه و دربار اعظم و غیره و غیره
 جناب جلالت میرزا حسن مستوفی الممالک | جناب جلالت میرزا هدایت الله وزیر دفتر خانه مبارکه
 جناب جلالت نصاب میرزا سلطان مستوفی الممالک | جناب جلالت میرزا هدایت الله وزیر دفتر خانه مبارکه
 جناب جلالت نصاب میرزا سلطان مستوفی الممالک | جناب جلالت میرزا هدایت الله وزیر دفتر خانه مبارکه
 اجزاء خاصه وزارت اعظم داخله

جناب قاضی نصاب میرزا سلطان مستوفی الممالک | جناب قاضی نصاب میرزا سلطان مستوفی الممالک
 مستوفی داخله میرزا سلطان مستوفی الممالک | مستوفی داخله میرزا سلطان مستوفی الممالک
 مستوفی داخله میرزا سلطان مستوفی الممالک | مستوفی داخله میرزا سلطان مستوفی الممالک
 میرزا سلطان مستوفی الممالک | میرزا سلطان مستوفی الممالک

مستوفیان عظام

مستوفیانیکه بخلاف	محاسب کلان در باجیان	میرزا عبدالله محاسب حسه و برات
افتخار یافته اند از اشخاصیکه	محاسب کلان در باجیان	میرزا عبدالله محاسب حسه و برات
جز و وزیرای دربارها بون یا مامور	جناب میرزا علی اکبر مستوفی مخصوص	محاسب کلان در باجیان
ولایات یا ادارات یا در دفتر خانه مبارکه	موزه مبارکه	جناب میرزا سید کاظم
مستوفی خدمت هستند	وزیر و اب و بره نوبت صیقل خاتمه	سرشنه دار کل میرزا سید مصطفی
جناب جلالت میرزا فتحعلی خان	و غیره	جناب میرزا محمد علی
جناب حاجی میرزا نصر الله مستوفی	صاحب دیوان	جناب میرزا شفیق خان
جناب میرزا حسین نایب جناب جلالت	مستشار الملک مامور	محاسب کلان در باجیان
وزیر دفتر جناب میرزا علی	جز و وزیرای دربار اعظم	جناب لسان
سابقه دار الخلافه	الملک میرزا هدایت	جناب میرزا حبیب
عبدالله خان علاء الملک جز و دربار	خان مشیر الملک مامور	اصفهان
اعظم جناب میرزا محمود وزیر سابق	جناب میرزا حسن وزیر در بصره	خانه
دار الخلافه محاسب خزانه و ضابط	مبارکه محاسب کمران و کلیایکان	
اسناد خروج جناب میرزا رضای	جناب میرزا محمد اقبال الملک جز و وزیر	
الدوله وزیر خالصات جناب حاجی	در بار اعظم	جناب میرزا حسن جز و
میرزا محمد رضای مؤتمن السلطنه مامور	وزیرای مجلس دربار اعظم	جناب
وزارت خراسان جناب میرزا محمد علی	میرزا رضاقلی خان سراج الملک	
خان معاون الملک محاسب صرف و جب	مستوفی کلان در دفتر خانه	
مبارک و در خندار خانه مبارکه و غیره	مبارکه خدمت مخصوص و محاسبه	
جناب میرزا ابوالهیم معتمد السلطنه	نوبتی دارند	

میرزا علی اکبر خان نریشی میرزا علی	دفتر جناب جلال‌المنان مستوفی الممالک	بزرگ نفری میرزا عنایت‌الدوله
مرحوم میرزا یوسف آشتیانی میرزا	میرزا عبد الجواد سردرشته دارا شینا	عزیزباشی و عزیزیان در خان
عبد الرحمن آشتیانی میرزا عبد الغنی	میرزا احمد سردرشته دارا حیناب	مبارک استیفاء
آشتیانی میرزا محمود نفری نردجانب	میرزا نصرالله میرزا محمود سردرشته	میرزا علی اکبر عزیزباشی میرزا ابراهیم
قوام الدوله میرزا حسین خان ولد	میرزا محمد سردرشته دارا شیرازی	میرزا علی ولد مرحوم میرزا محمد نفی
میرزا رضای هندسبانی میرزا فتح	میرزا مصطفی کرکائی نردجانب	میرزا فتح الله میرزا علی محمد میرزا
الله کیلان میرزا مصطفی آشتیانی	مستشار الملك میرزا عبد الوهاب	میرزا محسن میرزا فضل الله
مامورین و کلايات	سردرشته دارا کرمانشاهان میرزا	میرزا محمد میرزا اسدالله میرزا
میرزا نصرالله برادر مرحوم دبیر الملك	عبدالله سردرشته دارا نردجانب میرزا	محمد ادرایضا میرزا احمد میرزا
مامور خمس میرزا حسن کیلان	محمد ولی میرزا علی سردرشته دارا	افای آشتیانی میرزا مطلب بیاول
کرمانشاهان میرزا حسن سمنانی	میرزا اسمعیل سردرشته دارا کرمان	دفتر خان مبارک
مامور بر و جرد میرزا افامامو کرمان	میرزا جعفر سردرشته دارا نفری میرزا	
میرزا رضای بنان الملك مامور اصفهان	حسین سردرشته دارا کرکائی میرزا	
میرزا طاهر کاشانی مامور ملاپرو	صادق سردرشته دارا کرکائی میرزا	
لهاوند میرزا سید محسن نفری	صادق سردرشته دارا علم خلوت	
مامور عراق میرزا تقی خان مستوفی	میرزا علی ولد مرحوم میرزا فتح الله	
سردرشته داران و عزیزیان	شیرازی میرزا اسمعیل سردرشته دارا	
دفتر خان مبارک	استرabad میرزا رضا سردرشته دارا	
سردرشته داران	کیلان نردحسام السادات میرزا	
میرزا اسدالله سردرشته دارا سرکاران	علیرضای نفری میرزا محمد علی	
میرزا محمد حسین سردرشته دارا نردجانب	سردرشته دارا میرزا علی سردرشته دارا	
قوام الدوله میرزا شفیع سردرشته دارا	میرزا عبد الله ساوجی میرزا	
دفتر جناب جلال‌المنان و زبردقش		
میرزا اسدالله سردرشته دارا		

وَنَزَّحِلْ بِهٖ فَاِلَيْهِ رُجُوعُ كُلِّ شَيْءٍ عَظِيْمٌ وَلَيْسَ عَلَيْهِ

جناب مستطاب امين السلطان وزير اعظم داخله ووزير ماليه ووزير ااعظم وغيره وغيره

جناب جلالت ما با من الملك نايب كل وزارت ماليه ودر بار اعظم

اذا اراد من علفه امور ارجح

تفحصان وزير ونايف وادفاف

بوزارت ماليه ودر بار اعظم

جناب غلامحسن خان امين خلوت و

موزه مباركه كتابخانه مباركه خزانه

تفكدار باشي

مباركه اندرون رياست قراولان

سپهر

وجود مسعود هابون رياست دكو

محمد حسن خان محقق جلال الملك بعض

هابون خزانه مباركه خلوت هابون

فليخان ولد مرحوم اعتماد الدوله

خواجه سرايان صندوقخانه و خندان

اميرزاده نير الدوله سلطان محسن ميرزا

خانه مباركه دارالنظاره اطباي

مشرخلوت محمد حسن خان و قرائت

خاصه فرنگه و ايراني آبدارخانه مباركه

حضرت والا نايب السلطنه امير كبير

فهو و خانه مباركه كشيخانه مباركه

وزير جنگ محمد ابراهيم خان ولد

ايشكخانه مباركه غلامان مهديه

امين الدوله ميرزا مهدي خان اجوان

منصور غلامان ناصر فراشخانه

مخصوص ولد مرحوم امين الدوله

مباركه شعرخانه و فاطمخانه مباركه

افا رضا ناظم خلوت ميرزا عبدالله

اصطل خاصه زين دارخانه مباركه

خان سرنيپاول جبارخان آقا

كالسكه خانه مباركه شاطران كرك

ميرزا محمد خان كروسي سرنيپاول

ضواخانه مباركه صرف جيب مباركه

حاجي جيب الله خان محمد حسن خان

خالصه طهران غلوه و لايات ابناء كند

ميرزا سيد عبدالكريم خان حسنهان

معمارخانه و قناتي ايلات طهران

محلله اميرزاده سلطان ابراهيم ميرزا

اداره باغات و عمارات سلطنه كارخان

محمد باقر خان ادب الملك سرنيپاول

چراغ كاز و چراغ الكترينيه كوره پز

محمد تفحصان پسر مرحوم ادب الملك

خانه دار الخلافه ترتيب ضايع جنگله

احمد خان سرنيپاول ابو الحسن خان

خلوت هابون

پيشخدمت خاصه سرنيپاول اميرزاده

ارباب مناصب

افا مسيح اميرزاده بتمور ميرزا

جناب جلالت ما با اقبال الدوله

ميرزا سيد محمد خان سرنيپاول غير

خلوت هابوني جناب فحافه نصاب

فراسخو خان خلوت هابوني

حكيم المالك پيشخدمت باشي سلام خرد

ميرزا كريم خويدار خلوت هابوني

اعضاي مجلس دربار اعظم غلامحسن خان

محمد صادق خان فراسخو خان آقا

خازن دكخانه جناب محمد الملك ميرزا

سپهر ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

سپهر ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

ميرزا ابوالقاسم نايب

میرزا غلامحسین سرهشدار میرزا

لطیف سرهشدار افانحلی

علاء ابدارخانه پانزده نفر علمه ستفا

خانه سی و هفت نفر

قوه خان مبارک

علاء علیخان قوه بی باشی امین هابون

افاجار قهوجی

صند خان و رحمت خان مبارک

جناب امین السلطنه سند فدار و جا

دار خاصه و خازن مخزن نادر کاغذ

دولت علی

نقاش خان مبارک

میرزا محمد خان نقاشی و پیشخدمت

نقاشان نقاشان مبارک چهار نفر

تفنگداران خاصه

جناب خاتم نصاب غلامحسین خان امین

خلوت رئیس تفنگداران خاصه

رضاقلینان پیرمرحوم سهرابخان

و ستمخان سرتیپ نایب الحکومه کاشان

میرزا ابوالفتح خان طالش حاجی علی

خان میرزا محمد خان میرزا باقر

خان محمد کریم خان حاکم ابوانکبف

علیه خان شقاقی هادخان نوایی

فتح الله خان پیرمرحوم قهرمانخان

محمدخان کریمی فیض الله خان کرمانشاه

شاه ملک خان علی اکبرخان کردستانی

شیخعلینان جعفر علی مرغانی

اسکندر خان باری عبدالله خان

دوروزخان میرزا شریانی

اصلاخان جهان بیکو باقی نقدا

خاصه یکصد شانزده نفر

کشیخان مبارک

امیرامرا العظام عبدالله خا امیر

کشیکی باشی جناب حاجی میرزا محمد

وکیل لشکر حاجی محمود خان سرتیپ

فولر آفاسی دارنده حامله سیر و نشان

درجه اول خارج جبهه خان

پیشخدمت خاصه سرتیپ اول و غلام

پیشخدمت باشی

غلام پیشخدمت

صد و شصت و دو نفر

شاهزادگان پانزده نفر خوانین

آقایان فاجار و بیست و سه نفر

خوانین یکصد و بیست و سه نفر

سرتیپان درجه

حاجی رستمخان عباسقلینان

قلینان حیدرقلینان محمدقلینان

عزت الله خان خانلرخان

سرتیپان سیم

کر نشان و حامله سرتیپ دوم دارند

موسی خان کلعلینان باباخان

منصب اول و نشان سرتیپ سیم دارند

عبدالله خان باقرخان علی اصغر

محمدحسینان سعدالله خان محمد

اسمعیل خان پوزباشی علی اکبر

سرهنگ نایبان

چهل و یک نفر

صاحب منصب سرهنگ

غلامعلینان نوروزخان غلامعلینان

محمدابراهیمخان شویانخان

علی اکبرخان امیراصلاخان

محمدحسینان کرمادوزی

سایر نایبان

سی و دو نفر

ایشیکخان مبارک

صد و چهل و دو نفر

جناب ظهیرالدوله ایشیک آفاسی باشی

نایبان ایشیک آفاسی باشی

امیرامرا محمد ناصر خان نواب حسینقلی

خان تقیخان فاجار محمدخان بها

السلطنه قورسیا و لباسی حکمران

کلپایکان و خوانسار محمدامینخان

فاجار نایب اول امازالله خان فاجار

عباسقلینان مستشار عبدالوهاب

اسدالله خان فاجار جعفرقلینان فاجار

محمدحسینخان فاجار ابوالفتح خان

فاجار مصطفی قلینان فاجار حاج

محمدحسینخان حاجی مهدیقلینان

علی آقای فاجار هاشمخان فاجار

حاجی محمدعلینان جارچی باشی بونغا

محمدرحیمخان علی اکبرخان دنبلی

علیه خان موسی خان علیخان محمد

خان حاجی علیمحمدخان پوزباشی

میرزا بن العابدین نوری عبدالله

خان نور ابوالحسن نوری میرزا

داودخان نور میرزا بقیخان نور

محمدعلینان نوایی غلامحسینان کاشی

محمدخان نوایی مهدیقلینان نوایی

محمدعلینان کرمسی نصرالله خا برجه

غلامعلینان اشرفی خیرخان برجه

بلمان آقای فاجار محمدحسینان

غلام حسین خان ابروئی میرزا عابد اللہ
خان قلیش میرزا حسن علی خان قلیش
باشی سرشنه دارا بشی کخانه مبارکه
مریضه قلیخان نایبان جزو شاترودہ نفر
بیاولان حضور ہایون پنجاہ نفر
نایبان چارچی خانہ مبارکہ
و چارچیان سی نفر
فرانشخانہ و سریدار خانہ
و نسخخانہ مبارکہ

ابو اجمعی امیر الامراء العظام حاجب الدوله
حاجی حسینعلخان فاجار فراسباشه
فرستاد شد
نایب و غیره
در جواب

امیرزادہ حسین قلی خان میرزا آقائی تبریزی
سرشنہ دار دلچان آقاشر محمد
فروینی محو بلیار ابوالفاسخان
طہرانے میرزا سید جعفر نفرشی
مشرف انبار آقا علی اکبر ہر سپہ
محمد ابراہیم خان کاشی آقا محمد جعفر
تبریزی رحمان کاشی محمد تقی بیگ
شہرانی میرزا محمد تقی میرزا عبد
قلی خان آقا رضا علی فروینی میرزا عبد
الحمد نفرشی میرزا عباس خان

در چند وقت

میرزا حبیب الله تبریزی میرزا اسد الله
 تبریزی میرزا محمد هازند زانی آقا
 مهک شیرازی آقا وجیه تبریزی
 احمد آقای تبریزی کرمانی کاظم غفرانی
 محمد مهک بیک قزوینی محمد حسین
 بیک چراغی ناستی

فرید خدیو سیکن

میرزا صفی‌فرشته احمد خان طهرانی
میرزا جبار تبریزی
افاق محمد علی تبریزی میرزا فتح الله خان
شیرازی محمد حسن خان محمد خان سیل سیر
علی آقای سمک غلام حسین شیرازی
رضا خان کاشی میرزا احمد ملا بری
محمد حسن بیک ابوالفاسم خان اصفهانی
ابراهیم خان طهرانی محمود خان اصفهانی
نصرت الله بیک تبریزی حاجی میرزای
درویشی محمد هادی بیک کرمانشاهی
میرزا مهکافه خان خداداد خان
محمود خان تبریزی محمد آقای تبریزی
حسین آقای فرشته شهید محمود میرزا
باشی میرزا آقای مازندانی میرزا
علی مازندانی محمد خان شیرازی
سرایدار خان

محمد ابراہیم خان سراہدار باشی
حسین علی خان نایب الدایضا رضا خان
ولدایضا آقا ہووسف بٹری
آقا بھنا بھدانی آقا محمد بٹری
علی مدد خان غلام علی خان بٹری
میرزا ابراہیم نقرشہ میرزا آقائی نقرشہ
میرزا حسین نقرشہ مشرف میرزا اللہ
آقا یو جیان

محمد آقاي تبریزی فایوچی باشی حسنی
نایب لدا یضا پیلوان ابراهیم پیر
کر بلائی اسفند پار فایوچی مخصوص
نسقی اند
جمعی محمد رحیم خان نسقی باشی ولد
حاجب الاوله مره عباس خان فاجار

بوالفاسخان قاجار خانباباخان
 سرپشت میرزا حسین مشرف پونفخا
 قاجار بنی خان قاجار میرزا محمود
 مازندران حاجی عبدالرحمان قاجار
 محبی بیگ طهرانی و ضابط بیگ قزوینی
 اخلاص باغات عماد رات
 وفوات دولتی برپایست خباب جلال التاج
 اعتماد السلطنه و ذریعہ انطباعات و
 الترجمة مبارکه دولتی

حاجی میرزا حسین میرزا محمد باقر باب
 باغبان باشی میرزا مهدی سرشتی داد
 کل باغات و قنات دولتی میرزا عبدالحمد
 خان نایب کل دوشان تپه و عشر آباد
 و قصر قاجار باغبان و سرپرستاران کل
 باغات مبارکه دولتی باضد نفر
 اطباء خاصه
 فرنگی و غیره

جناب کز طولوزان حکیمباشی حضور
مؤمن الاطباء میرزا بن العابد بن خان
کاشانی نایب حکیمباشی طولوزان
دکتر محمد حسن خان بکتر مسووسه
دندان ساز

ایسرائی

مخبر فيلوف الدوله مخبر سلطان الحجه
ملك الاطمان ابو القاسم

وبندربوشه و غیره بمحکومت حسن
سعدالملک خالصجات لشکر نشا
کیلان و املاک مرحوم مجدالدوله
اداره غلامان مهادت منصوص
ابوالمجید امیرالامرا العظام علاءالدوله
میرزا احمدخان سرتیپ اول و پیشخدمت
مخصوص و خصوصها یون
ارباب قلم
ضیاءالشکر میرزا علی اصغر خان لشکر
نویس حاجی میرزا سید باقر طبیب
غلامان مهادت
سیصد و نود و سرفر
ارباب مناصب
سی و سرفر
سرتیپ سرهنگ و غیره
امیرزاده عبداله بن میرزا سرتیپ اول
مرحوم ملک آرا حاجی حسینخان سرتیپ
نواده مرحوم رفیعخان میرزا رفیعخان
سرتیپ فتح الله خان سرتیپ بیگلر
فاجا سرتیپ اصلاخان سرهنگ
علیقخان سرهنگ امیرزاده سیف
میرزا امیرزاده محیه میرزا نایب و
پناه باشی بیست و چهار نفر
سایر
سیصد و شصت نفر
سواره منصوص
چهارصد و نود و هشت نفر
ارباب مناصب
سی و هفت نفر
سرتیپ سرهنگ و غیره
عباسقلخان سرتیپ لطفعلیخان سرتیپ

مجدعلیخان سرتیپ آقاخان سرتیپ
اسکندر خان سرتیپ اسدالله خان
سرتیپ علمادخان سرهنگ
اسمعیلخان سرهنگ شعبانقلخان
سرهنگ میرزا موسی خان سرهنگ
ولیان سرهنگ احمدخان سرکرده
میرزا موسی سررشته دار نایب غیر
سپرده نفر پناه باشی و از د نفر
سایر
چهارصد و شصت و یک نفر
اداره شترخانه و قاطرخانه
شتران کلائے بریاست امیرالامرا العظام
محمد فاسمخان صاحب جمع پیشخدمت
خاصه هما یونی میرزا علی محمد مشر
شترخانه باری میرزا علی محمد مشر
فاطرخان میرزا علی رضا مشر و شتر
خانه کلائے عباسعلی بیک خولدار
جواد بیک نایب شترخانه نصیر بیک
ایضا کافلان فاطرحی باشی سا
علمجات نایب داروغه و ده باشی
فاطرحی ساربان بکهار و پانصد نفر
تختخانه مبارکه
بریاست امیرالامرا العظام محمد فاسم
صاحب جمع حاجی میرزا محمد علی مشر
موسی خان نایب محمد باقر بیک انبار
سایر پناه نفر
اصطبل خاصه هما یونی
چهارصد نفر
نواب محمد حسین میرزا امیرخواصطبل
مبارک امیرزاده عبدالله میرزا بابا

نویسنده
میرزا رضاقلی سررشته دار حاجی میرزا
مهک غیره چهار نفر
نایبان
رشدخان میرزا حاجی نایب لطفعلی
خان محمدخان مرادخان غلامرضا
خان کریم بیک میرزا سید عبدالله
حاجی محمد آقا فریاغلی بیک بخش آقا
بیک محمد فاسم بیک میرمهدخان
آقا حیدر بیک محمد حسن بیک نایب
خولدار نقد رحمن بیک علخان بیک
حیدرالله بیک محمد علی بیک عیاض
بیک محمد مهد بیک ایضا عباسقلخان
افراسیاب بیک حاجی دوستی بیک
سایر
محمد مهد بیک نعلبند باشی نایب
شاگرد و نفر سونایچان و ببطار
پنج نفر سی و شش نفر
جلودار و مهتر و غیره
دوبست سی نفر
قوشخانه مبارکه
ابراهمخان قوشچی باشی میرزا علخان
قوشچی باشی قوشچی هشت نفر
علمجات ایلچی دولتی
صد و ده نفر
زینخانه مبارکه
غلامحسینخان پیشخدمت خاصه خازن
رکیبخانه مبارکه
اجزاء
نژاد اند صورت
کالسکه خانه مبارکه

محمد ابراهیم خان رئیس کالسکه خانه مبارک
 لطف الله خان کالسکه چی باشی میرزا
 نصر الله پیشکار کل میرزا علی خا شریف
 میرزا عبد الحسین مشرف شهید رحیم
 نایب تبار دار کالسکه خانه محمد اسمعیل
 بیک نایب الد محمد تقی بیک محمد اسمعیل
 بیک عیسی بیک ولد محمد قلی بیک نایب
 آقا سید یوسف نایب علی بیک نایب ولد
 جعفر قلی بیک مات بیک نایب الد شهید
 رجب محمد حسن بیک نایب بدخان
 نایب محمد کاظم بیک سرکشیک محمد
 بیک سرکشیک مهدی بیک سرکشیک
 عباس بیک سرکشیک علی سرکشیک
 علی بیک سرکشیک زین العابدین بیک
 یساول ابوطالب بیک یساول محمد
 جعفر بیک یساول علی اصغر بیک یساول
 حاجی بابا بیک یساول و مامور اهل طبرستان
 آقا سید احمد مخولدار نقد
 علی حاجی اصطل کالسکه خانه
 میرزا محمد بیک ولد رفیع بیک نایب
 رضا قلی بیک نایب محمد حسن بیک
 نایب الد محمد رحیم ابوالقاسم
 مباشر کل جنبه محمد رضا بیک انبار
 جنبه علی زمان بیک سیس نجف
 بیک سیس جلوزار پیش نجف بغلند
 دونفر اصناف دوازده نفر مثل
 جنبه نجف کالسکه چی یکصد نفر
 شهر هشتاد نفر
 شاطر خانه مبارک
 از فرار شده ماضیه براسی پیشی ملک
 فضل الله خان شاطر باشی میرزا

سید حسین سرشنه دار میرزا
 مهد مشرف میرزا کوچک مخولدار
 ولخان یا ورونایب اسمعیل خان
 نایب محمد بیک یا ورونایب حسن
 بیک یا ورونایب مهد بیک نایب
 ابراهیم آقای نایب محمد حسین بیک
 اجودان
اداره سواره دویان
 براسی امیرالامراء العظام محمد فاسیحان
 صاحب جمع سرنیپ اول
سواره دویان
 آقا جان خان سرنیپ محمد خان هرنک
 میرزا رحمة الله سرشنه دار سایر
 صاحب منصب سوار یا صد نفر
سواره افشار
 جهان شاه خان سرنیپ میرزا محمد قلی
 سرشنه دار محمد ولخان هرنک
 سایر صاحب منصب سوار یا صد نفر
سواره خواجگان
 علی اکبر خان سرنیپ میرزا اسد الله
 حسن خان سرهنک نغز الله خان هرنک
 سایر صاحب منصب سوار یا صد نفر
سواره اصنافی
 سیف الله خان سرکرده میرزا حسن
 مشرف صاحب منصب سوار دوله
سواره هدایند
 رحیم خان سرکرده میرزا حسن مشرف
 صاحب منصب سوار یکصد پنجاه نفر
سواره فراچی
 صفر علی خان سرکرده میرزا علی شاهر
 صاحب منصب سواره یکصد نفر

سواره قراقران و اقزاق
 جمعی آقا باقر خان سرنیپ بویگان سرکرده
 میرزا علی اصغر مشرف صاحب منصب
 سوار یکصد و هشتاد نفر
اداره انبار غله دار الخلافه
 براسی یوسف سقا باشی میرزا
 حسن سرشنه دار میرزا بیگ مشرف
 مباشر و عمده جانات از فیاندار و فراش
 غنیه ده نفر
اداره ایلات الخلافه
 بایگانی کوی امیرالامراء العظام محمد
 صاحب جمع ایل شاهسون دویان
 ایل شاهسون افشار ایل خواجگان
 ایل امانلو ایل قراقرلو ایل هدایند
 ایل قشقای ایل اوریات ایل نجف
 ایل کاباز ایل الیکائی عرب پیش
 عرب بهمانی عرب کلکو عرب شیکو
 عرب منفرد
اداره بنایا خان و قنار خانه
 حاجی حسین علی خان صنیع الملك معمار
 باشی دیوان اعلی میرزا حسین بنایا
 بتائی میرزا مصطفی قلی سرشنه دار
 میرزا غلام حسین سرشنه دار میرزا
 سید ابوطالب سرشنه دار میرزا
 مصطفی سرشنه دار قنار خانه اشیان
 حسین علی معمار غارات هابونی حسین
 معمار بنایا نظام حاجی محمد حسن
 قنار خانه نایب فراش بدین نفر
اداره راهکاران
 راه شوشه و بن سیرده باقادر خان
 سرنیپ عمده جانات یکصد و هشتاد نفر

راه شوشم سپرده باقا باقرخان
سرینپ علیخان دایمی پنجاه نفر
راه انچه ونور و فیر و ذکوه و آمل
سپرده بمیرزا نظام مهندس الممالک

میرشکار و ابناء

از قرار سنه قاضیه
حاجی مصطفی قلینان میرشکار علیخان
ولد میرشکار نایب اول غلامحسینخان

ولد ایضاً نایب ویم صادقخان
جهانگیرخان امیر اصلاخان
سایر اجزاء معروف
بیش و بیخبر

وزارت وظایف و اوقاف و مستمالک محروسه غیر

در اداره جناب جلاله النایب امین الدوله رئیس مجلس شورای کبری

وزارت وظایف و اوقاف

جناب خاتم نصاب محمد الملک وزیر
وظایف و اوقاف بمالک محروسه
مرکز دارالخلافه
وزارت وظایف
دفتر محاسبین

وزارت اوقاف

جناب میرزا حسن مستوفی رئیس مجلس
ملا عبدالله قاضی میرزا محمد فاضل
میرزا محسن ثبات
مامورین و لایات

میرزا ابوالقاسم میرزا علی رضا
کره و کلیا بکان و خوانسار میرزا
ابوالحسن سمنان و دامغان و
شاهرود و بسطام میرزا اسدالله
مازندران میرزا عبدالوهابخان
خوار و دماوند و فیر و ذکوه میرزا
طیما سبب حمیرزا ابوالقاسم
ساوه میرزا احمد قم و نظر میرزا
علیخان کاشان میرزا عباسعلی
کروس میرزا احمد ملا پیر توفیق
میرزا علی محمد

آذربایجان میرزا رضای مستوفی خراسان
میرزا حسن مستوفی فارس میرزا علی
خان مستوفی اصفهان بنان الملک
فروین باقرخان سرینپ کیلان میرزا
محمدالدین مستوفی کوفان میرزا عبد
الرحمان مستوفی اسرabad میرزا مقیم
شکر نویس طهران میرزا سید محمود
همدان میرزا احمد شریف الملک عراق
و کزاز و ذراهان میرزا سید باقر
بروجرد و لرستان میرزا عبدالرحیم
کردستان میرزا کریم کرمانشاهان

میرزا سید مصطفی حسام الشادان
مستوفی میرزا علی صفر سررشته دار
کرمانی میرزا رضاخان سررشته دار
دفتر انشاء
میرزا مهک فاضل نایب الوزاره
میرزا اسمعیل خان منته میرزا ابراهیم
منته محمدخان اجودان
دفتر اسناد
میرزا سید حسین منته و ضابط اسناد
میرزا سید یوسف فردار

وزارت مستمالک محروسه ایران

در اداره جناب جلاله النایب امین الدوله رئیس مجلس دارالشورای کبری

دارالانشاء

میرزا مصطفی خان منته با منشی
اسدالله خان منته
اطاق انسیکیسین
میرزا آقا انسیکین دقار منبر معین

دفتر محاسبین

میرزا ابراهیم مستوفی میرزا اسمعیل
سررشته دار میرزا فردار
میرزا محمد محتر

اجزای مخصوص وزارت
میرزا احمدخان پیشخدمت خاصه
رئیس کل میرزا مطلب مستشار
مخولدار کل تبر و نقد مسوومین
جنرال میرزا اسمعیل نایب الوزاره

اجزاء پشیمانہ دار الخلافہ
میرزا ہادی نایب الرواسہ عبدالعلی
خان ناظم

اطاق امانات

میرزا فضل اللہ مخولدار آقاخان
دفتردار رضا فلخان معین فراش
اطاق نفر

اطاق وارڈاٹ

میرزا اسد اللہ مخولدار میرزا رضا
فراش نفر

اطاق ثبت امانات

نوشجات سفارشی
میرزا محمد حسین دفتردار نوشجات
میرزا محمد علی اسنند کرہ دفتردار امانات

اطاق نوشجات سفارشی

میرزا جلال الدین مخولدار میرزا آقا
میرزا او انر حافظ ملہ مشہد ثبت کرہ

اطاق ثبت نوشجات غیر

سفارشی میرزا محمد حسین دفتردار
میرزا محمد علی معین

اطاق ضبط نوشجات غیر

سفارشی میرزا ابراہیم مخولدار
اطاق تجزیہ نوشجات

اسد اللہ خان مجری کنندہ میرزا آقا

اجزای پست شمیران و

خجانبان فریکہ اسماعیل خان رئیس
غلام سہ نفر فراش دونفر

عمل خدمت

از پیشخدمت و فیکوہ چی چہار نفر

غلام خانہ

تبعہ و نفر غلام ہفده نفر

فراشخانہ

فراش دہ نفر سر ابدار نفر چراغی

اجزای پشیمانہ دار الخلافہ

خطاخر باچان

فرز بن

خان بابا خان رئیس میرزا نفر
فراش نفر

میدج

میرزا علی رئیس فراش نفر

زنجان

میرزا محمد علی رئیس میرزا نفر
فراش نفر

میانج

میرزا محمد خان رئیس فراش نفر

تبریر

میرزا حسن خان رئیس میرزا

آقا مباشر علی خارجہ میرزا محمود
مخولدار امانات حسن آقا سر شہ

میرزا محمد مباشر سفارشی میرزا
حسن مباشر پاکت غیر سفارشی

میرزا جعفر دفتردار غلام پیشہ

فراش دہ نفر

مرند

میرزا علی قلی رئیس فراش نفر

جلفا

امیر خان رئیس فراش و سر ابدار

شبستر

میرزا آقا بالا رئیس فراش نفر

خوی

میرزا نفی رئیس فراش نفر

سالماس

میرزا غلام علی رئیس فراش نفر

امروہی

میرزا ہنگلا رئیس فراش نفر

مراغہ

میرزا غلام محسن رئیس فراش نفر

ساوجیلان

میرزا علی قلی رئیس فراش نفر

سراب

میرزا احمد رئیس فراش نفر

خلخال

آقا علی رئیس فراش نفر

اسناذ

میرزا علی قلی رئیس فراش نفر

امرد بیل

آقا علی رئیس فراش نفر

میان دو آب

میرزا محمد رئیس فراش نفر

باہرید

میرزا ہاشم رئیس فراش نفر

خطا کابلان

منجیل

میرزا شفیق رئیس فراش نفر

رشت

میرزا سرکیس خان رئیس نوشندہ

فراش و غلام چہار نفر

انزلی

میرزا موسی رئیس فراش نفر کرجی

نفر علی کرجی شش نفر

لاہچان

میرزا ابراہیم رئیس غلام و فراش نفر

لنگرود

میرزا اسحق رئیس فراتش نفر
خط خراسان

سمنان

علی اکبر خان رئیس فراتش نفر

رامغان

میرزا علی سر رئیس فراتش نفر

شاهرود

میرزا یحیی خان رئیس فراتش نفر

غلام نفر

سبزوار

میرزا ابوتراب رئیس میرزا رضا ظم

فراتش نفر

نیشابور

میرزا محمد حسین رئیس فراتش نفر

ارض اقدس

میرزا محمد علی رئیس منتهی سکه نفر

غلام و فراتش چهار نفر

تربت

میرزا ابوالقاسم رئیس فراتش نفر

مرشهر

میرزا رضا فلی رئیس فراتش نفر

کاباد

حاجی میرزا شفیع رئیس فراتش نفر

نوش

میرزا محمد علی رئیس فراتش نفر

قوچان

میرزا عبدالکریم رئیس فراتش نفر

طیس

میرزا اسمعیل رئیس فراتش نفر

بجنورد

میرزا محمد رئیس فراتش نفر

مرکز آقا محمد رئیس فراتش نفر

خواف

میرزا محمد رئیس فراتش نفر

بهرجند

رئیس نفر فراتش نفر

خط مازندران

ساری

میرزا عبدالوهاب رئیس فراتش غلام

دو نفر

باد فراتش

میرزا اسمعیل رئیس فراتش نفر

اشرف

میرزا محمد رئیس فراتش نفر

امل

میرزا الله یار رئیس فراتش نفر

بندرجه

رئیس فراتش نفر

استرآباد

حسن خان رئیس فراتش غلام دو نفر

خط فارس

فهر

میرزا علی خان رئیس فراتش نفر

محلث

میرزا هاشم رئیس فراتش غلام دو نفر

عراق و کلیایکان و خوانسار

حاجی رئیس فراتش نفر

کاشان

میرزا فضل الله رئیس میرزا نفر غلام

نفر فراتش نفر

اصفهان

میرزا اگرین رئیس میرزا نفر فراتش

نفر مامور جلفا نفر

آباد

میرزا نقی رئیس فراتش نفر

شیراز

میرزا علی رضا خان رئیس میرزا محمد باقر

ناظم غلام و فراتش چهار نفر

کازرون

میرزا محمد علی رئیس فراتش و فاضل

بوشهر

میرزا محمود رئیس فراتش نفر کهن

نفر عمده کرجی شش نفر

خط بند و کرمان

اسرکان

میرزا حبیب الله رئیس فراتش نفر

رفسجان

میرزا محمد حسین رئیس فراتش نفر

یزد

میرزا علی رئیس میرزا نفر فراتش

غلام چهار نفر

کرمان

میرزا حسن رئیس منتهی نفر فراتش

غلام چهار نفر

سیرجان

میرزا عبدالوهاب رئیس فراتش نفر

انار

میرزا محمد حسین رئیس فراتش نفر

بندر عباس

میرزا احمد رئیس فراتش نفر

لار

میرزا نقی رئیس فراتش نفر

خط همدان

ذوق

میرزا محمد علی رئیس فراتش نفر

نوبران

حاجی محمد علی رئیس فرارش نفر
ساوکه

میرزا حسن رئیس فرارش نفر
همدان

ابوالفاسخان رئیس میرزا محمد
فرارش و غلام چهار نفر

کرهانشاهان
حاجی میرزا ابراهیمخان رئیس نویسنده

نفر فرارش و غلام شش نفر
خانقین

میرزا محمود رئیس فرارش نفر

بچار و کروس
میرزا فرج الله رئیس فرارش و غلام

دو نفر
هاوند

میرزا فتح رئیس فرارش و غلام دو نفر

دولت آباد قلاپر
علی محمد میرزا رئیس فرارش و غلام دو نفر

بروجرد
میرزا عبدالغنی رئیس فرارش و غلام دو نفر

هزار آباد

میرزا محمد رئیس فرارش و غلام دو نفر

کنکاور
اکبر میرزا رئیس فرارش و غلام دو نفر

کردستان
نادر علیخان رئیس میرزا احمد

نویسندگان
فرارش و غلام دو نفر

میرزا علی اکبر رئیس فرارش نفر

وزارت علوم و فنون و تجارت و معانی ممالک محروسه

جناب جلالتاب میرالدوله وزیر علوم و تجارت و نیک اف و معادن ممالک محروسه

وزارت علوم
مدرس مبارکه دارالفنون

رؤسا و غیره
جناب فحمانضاب جعفرقلنجان نیرالملک

رئیس مدرسه مبارکه محمد حسنخان
ناظم مدرسه مبارکه سرتیپ اول محمد تقی

میرزا اجودان مدرسه مبارکه سرتیپ دوم
میرزا محمد حسین رئیس کتاب میرزا

محمد تقی سر رشته دار مدرسه مبارکه
اسدالله خان کتابدار مدرسه مبارکه

میرزا جعفرخان ناظم مدرسه میرزا عبد
الوهابخان روزنامه نویسنده مدرسه

معلمین ایرانی و فرنگی
معلمین ایرانی

جناب میرزا ابوالقاسم سلطان الحکماء
معلم طب ایرانی جناب حاجی نجم الملک

میرزا باشتی علیحضرت هاپوتی و معلم کل

علوم ریاضی مدرسه میرزا محمد کاظم
معلم حکمت طبیعه و دارای نشان دویم

و خورشید میرزا علی دکن رئیس
الاطباء و حکمیاشی کل نظام معلم طب

فرنگی میرزا علی اکبرخان نقاشباشی معلم
نقاشی و زبان فرانسه سرتیپ سیم جناب

میرزا حسن معلم علوم ادبیه و عربی مدرسه
ملا محمد صادق معلم زبان فارسی

مفاهات عربی مدرسه میرزا علیخان
فاجار معلم طب مجانی سلیمانخان معلم

علوم ریاضی سرهنک آقاخان معلم
علوم ریاضی سرهنک مهدیخان معلم

علوم ریاضی سرهنک میرزا اسمعیل
معلم علوم ریاضی میرزا محمود معلم ریاضی

حاجی معلم زبان فرانسه
معلمین فرنگی

مسیویشارضا معلم زبان فرانسه سرتیپ اول
سرهنک

پرو سک خان معلم زبان فرانسه و جغرافیا
سرتیپ اول مسیوولر معلم کل موزیک

سرتیپ اول مسیوولر معلم علم معدن
دارای نشان دویم شیر و خورشید

دکتر آلبو معلم طب فرنگی سرتیپ دوم
مادر و سخان معلم زبان روسی سرتیپ

دویم مسیوولر معلم علم نوچانه سرتیپ
مسیوولر معلم علم پیاده نظام سرتیپ

مستر طبلر معلم زبان انگلیسی دارای نشان
دویم شیر و خورشید

صاحب منصبان و مترجمین
صاحب منصبان

محمد حسن میرزای مهندس سرتیپ
عبدعلیخان مهندس سرتیپ علیخان

مهندس سرتیپ سلیمانخان مهندس
سرتیپ محمد حسین میرزای مهندس

سرهنک

میرزا خلیفہ

میرزا احمد مترجم سرھنگ میرزا خلیفہ مترجم
میرزا رضا خان سرھنگ محسن میرزا مترجم
علیخان خلیفہ ریاضی اسد اللہ خان
خلیفہ ریاضی میرزا تاجی خان خلیفہ نقاش
حاجی آقا خلیفہ نقاشی

طبقات متعلین

مهندسین نظامی و معدن بیست و پنج نفر
نویچانہ بیست و پنج نفر پیادہ نظام چهل
نفر مرشد اول و دوم طب چهل و پنج نفر
موزیک مرشد اول کہ مشاق دستجات
موزیک است سی نفر موزیک مرشد دوم
سی و شش نفر متعلین مہدمائی کہ
ہنوز جزو طبقہ نشدہ اند چهل نفر
متعلین تجانی کہ بعد از ظهر چہ چہ تحصیل
زبان خارجه میآیند سی نفر
اجزاء کارخانہ جاجی خلیفہ

عکاسخانہ مبارک

عبد اللہ میرزا مدیر عکاسخانہ شاکر
عکاسخانہ سہ نفر

باسمہ خانہ

میرزا حسین مدیر باسمہ خانہ شاکر
علیجان شش نفر

دواخانہ مرکبہ

مسبوسون مدیر دواخانہ شاکر
فراشخانہ مرکبہ

غلامحسین بیک ناب خانہ آباد ہشت
سرہباد و نفر فراش ہشت نفر

اجزاء دارالنظارہ

آقا احمد ناب ناظر نویسندہ نفر
اباچی و نفر آشپز و نفر

سفاسنفر

اجزاء مرکز حفظ الصحہ
دار الخلافۃ الباہرہ

جناب کز طولوزان حکیم باشی مخصوص
حکیم سفارت انکلاپس حکیم سفارت

روس و کز کامپوسان پرمامور
حافظ الصحہ اسلامبول کز الیو

معلم مدرکسہ
ایرانی ہر طہران

جناب میرزا ابوالقاسم سلطان الحکما
آقا میرزا علی رئیس الاطباء حکیمباشہ

نظام میرزا محمد کاظم معلم طبع
مدرکسہ حاجی میرزا حبیب اللہ مجد

الاطباء میرزا نصر اللہ شمس الاطباء
میرزا عبد الکرم حکیمباشی میرزا

ابوالحسنخان رئیس مریضخانہ میرزا
عبد اللہ میرزا علی اکبر خان کرمانی

میرزا نصرت سرھنگ میرزا حسنخان
سرھنگ

ولایات

خط فارس

میرزا حسن
کاشان محمد صادق خان

اصفہان میرزا محمود خان
بوشہر آقا سید الرزاق

خط خراسان
سمنان میرزا کرم

شاهرورد میرزا صالح
سبزوار میرزا اسمعیل

مشہد میرزا حسنخان

خط آذربایجان و غیرہ

ریحان حاجی میرزا رضا
تبریز سیف الاطباء

گلبرگ شہت حاجی میرزا جعفر حکیمباشہ
ارومیر جدر میرزا

ہمدان میرزا اسمعیل
کرمانشاہان میرزا ابراہیم

بروجرد
سنندج میرزا احمد

کرویس میرزا سید خلیل
عربستان میرکاظم

مازندران میرزا محمد
ننگابن میرزا تقی

استراباد میرزا ابوالقاسم
میرزا ناصر

کرمان میرزا عبد الرضا خان
مریضخانہ مرکبہ

رئیس میرزا ابوالحسنخان سررئیس
حسنخان سرھنگ میرزا نصرت

سرھنگ طبیب و نفر مباشر
دواساز میرزا فرہاد ناظر و طبخ

دو نفر بخوبی دارنفر پرسا شش
نفر حامی و دلاک دو نفر زحمتگو

پنج نفر
اجزاء مدرکسہ مبارک کرمان

احمدخان سررئیس رئیس بخفلیخان
سررئیس معلم تویچانہ محمد جعفر خان

حکیمباشی معلم طب و طبع محمد میرزا
سرھنگ معلم ریاضی میرزا علیخان

سرھنگ معلم زبان فرانسیسہ حاجی ملا
عبد اللہ معلم عربی شاکر دان داخلہ

بسیست پنجفر شاکردان بجانی

بسیست پنجفر نویسنده نفر

فرآش پنجفر ناظر نفر آشپز نفر

وزارت بخارت

جانب جلاله کتاب بخیرالدوله وزیر

علوم و بخارت و تکراف مالک محرق

وزارت تکراف مالک محرق

جانب جلاله کتاب بخیرالدوله وزیر

علوم و تکراف و بخارت

اجزاء دار الخلافه طهران و

حضرت عبدالعظیم

صاحب منصبان

جانب بخیرالملک رئیس کل نواب نصرالله

خان سرنبد تکرانچی مخصوص محمد

اسمعیل خان سرنبد آقاخان سرنبد

محمد رضا خان سرنبد بخوبلدار

نصرالله خان سرنبد محمد مهدی

میرزا ناظم سرهنک محمد تقی خان

سرهنک

ارباب قلم و غیره

میرزا سلیمان خان مشنوی مسطور شارل

دفتر دار خارج میرزا عبدالوهاب

منشی باشی تکرانچی خارج و نفر

تکرانچی داخله بسیست یکفر منشی

و محرر نوزده نفر غلام ده نفر

فرآش پانزده نفر علمه جان هفت نفر

خط فارسی

قزو کاشان بازده نفر

قمر پنجفر محمد میرزا رئیس

تکرانچی دو نفر فرآش دو نفر

کاشان شش نفر

علیه خان سرهنک رئیس تکرانچی

دو نفر نویسنده نفر فرآش دو نفر

اصفهان و کوپا پید و نایب

بسیست و یکفر محمد میرزا سرهنک

رئیس تکرانچی نه نفر نویسنده

دو نفر غلام پنجفر فرآش چهار نفر

شیراز و آباد و کارز و

همچو نفر نواب جلیل میرزا سرهنک

رئیس تکرانچی سه نفر نویسنده

فرآش شش نفر

ابوشهر پنج نفر

عبدالعزیز میرزا سرهنک رئیس

تکرانچی دو نفر فرآش دو نفر

بزرگ و ارکان و کرامت

سپرده نفر میرزا احمد خان باو

رئیس تکرانچی سه نفر فرآش

دو نفر غلام شش نفر

کرمانشاه و سنجان و انار

سپرده نفر محمد جعفر میرزا سرنبد

رئیس تکرانچی سه نفر فرآش

سه نفر غلام شش نفر

خط خاقین و عربستان

صد و چهارده نفر

رباط کریم و خان باکر و غیره

وزره دوازده نفر تکرانچی چهار نفر

غلام هشت نفر

همدان چهارده نفر

میرزا علی اصف خان رئیس تکرانچی

دو نفر نویسنده نفر غلام چهار نفر

نفر فرآش شش نفر

اسدآباد چهار نفر

تکرانچی نفر غلام دو نفر فرآش

کنکاور سه نفر

تکرانچی نفر غلام دو نفر

کرمانشاهان سپرده نفر

محمد صفی میرزا سرنبد رئیس تکرانچی

پنجفر نویسنده نفر غلام سه نفر

فرآش سه نفر

سرحدات از این کردند

سرپل و قصر و خاقین ده نفر

تکرانچی چهار نفر غلام شش نفر

کرمانشاه و قزو و بازده نفر

میرزا احمد خان سرهنک رئیس تکرانچی

دو نفر نویسنده نفر غلام پنجفر

فرآش دو نفر

کرمانشاه چهار نفر

میرزا ابوالقاسم خان رئیس تکرانچی

نفر غلام و فرآش دو نفر

ملاهر هفت نفر

سپهالملوک میرزا رئیس تکرانچی

نفر نویسنده نفر غلام سه نفر

فرآش نفر

سلطان آباد پنجفر

میرزا حسین خان سرهنک رئیس

تکرانچی نفر غلام دو نفر فرآش

برج و دروازه و زان دوازده نفر

باقر خان سرهنک رئیس تکرانچی

دو نفر نویسنده نفر غلام پنجفر

فرآش سه نفر

طهران سه نفر

میرزا حسین باور رئیس غلام نفر

فراش نفر

خرم آباد

بازده نفر

میرزا آقاي باور رئیس نلکراچی چهار

نفر غلام چهار نفر فراش دو نفر

مامودین سمرکشته عربستان

پنج نفر میرزا جدد علیخان سرب

میرزا موسی خان سرهنگ محمد بیک

یاور میرزا مهک نلکراچی

خط آذربایجان

یکصد و هفت نفر

فرهنگ

نه نفر

محمد مهک میرزا سرب رئیس نلکراچی سه

نفر فراش سه نفر غلام دو نفر

مجل

شش نفر

نلکراچی نفر فراش نفر غلام چهار نفر

مرشد قاتل

ده نفر

عبدالجواد میرزا سرهنگ رئیس نلکراچی

سه نفر نویسنده نفر غلام پنج نفر

لاهیجان رود سر

هفت نفر

نلکراچی دو نفر غلام چهار نفر فراش

خرم آباد تنکابن

چهار نفر

نلکراچی نفر غلام دو نفر فراش نفر

دبجان

سه نفر

شاهزاده میرزا سرهنگ رئیس نلکراچی

فراش نفر

شهر تبریز

نوزده نفر

میرزا فضل الله خان سرب رئیس

نلکراچی هشت نفر میرزا وحره نفر

غلام دو نفر فراش پنج نفر

سایر ولایات آذربایجان

چهل و نه نفر

میرزا و جلفا

نلکراچی دو نفر غلام نفر فراش نفر

خو

پنج نفر

نلکراچی دو نفر غلام دو نفر فراش

سلیاس

هشت نفر

عبدعلیخان سرهنگ رئیس نلکراچی

نفر غلام و فراش شش نفر

ارومیه

پنج نفر

حسین آقاي باور رئیس نویسنده نفر

غلام و فراش سه نفر

کوکا و مراغه و میاندوب

نلکراچی سه نفر غلام شش نفر فراش

دو نفر

ساوجبلاغ

سه نفر

محمد حسین میرزا رئیس غلام نفر

فراش نفر

میاج و سراب

نفر

نلکراچی سه نفر غلام سه نفر فراش

ارمبیل

چهار نفر

اسدالله میرزا رئیس فراش نفر

غلام دو نفر

خط خراسان

شش و هفت نفر

ابو انکیف و خوار و غیره

و دامغان بازده نفر

نلکراچی چهار نفر غلام هفت نفر

سمنان

شش نفر

حاجی بابا خان سرهنگ رئیس نلکراچی

نفر غلام سه نفر فراش نفر

شاهزاده و پادشاه و پادشاه

محمد علی میرزا رئیس نلکراچی سه نفر

هفت نفر فراش نفر

سبز و اردو و غیره

میرزا اسمعیل خان سرهنگ رئیس نلکراچی

دو نفر غلام چهار نفر فراش و نفر

نیشابور

چهار نفر

داود میرزا سرهنگ رئیس غلام دو

نفر فراش نفر

مشهد مقدس

هفت نفر

عبدالحسین خان سرهنگ نایب رئیس

نلکراچی دو نفر نویسنده دو نفر غلام

و فراش و بازده نفر

تویجان و چادرا

میرزا شکر الله خان سرهنگ نلکراچی

نفر غلام پنج نفر فراش نفر

بجنور

شش نفر

حسینعلیخان سرهنگ رئیس نلکراچی

غلام دو نفر فراش دو نفر

هرمز

چهار نفر

حسینان باور رئیس غلام دو نفر

فراش نفر

کشته کل و شب

شش نفر

علی اصغر خان سرب رئیس و لا باز خراسان

سپه الله خان سرهنگ غلام چهار

فراش و نفر

استرآباد و آق قلعه

نفر

میرزا عبدالحسین خان باور رئیس

نلکراچی دو نفر غلام چهار نفر

فراش و نفر

بست و نفر

ساری هشت نفر / نفر غلام چهار نفر / فرارش و نفر / و بندر جزایر ده نفر / تلکرافچی چهار نفر /
حبیب الله میرزا سرهنگ رئیس تلکرافچی / بار فروش و اشرف و مشهد / غلام شش نفر / فرارش پنج نفر

وزارت طباعه و دارالترجمه خاصه دولتی و غیره

جناب جلالت مقامات السلطنه منبرم مخصوص حضورها یون و وزیران طباعه و دولت علیه و مدیر کل
باعات سلطنه و قنات دیوانی و احتساب و الخلافه

میرزا علی محمد خان سرتیپ بیگلر و وزیران طباعه و غیره
وزارت ترجمه مبارکه دولتی
آقا میرزا محمد حسین ادیب ملقب بفروغی مدیر دارالترجمه
ها یونی و رئیس دارالطباعه دولتی و مترجم زبان
فرانس و عربی
مترجمین فرنگی و غیره

میرزا رضا خان معروف بمسئور پشاد خان سرتیپ
دویم مترجم زبان فرانسه و انگلیسی و غیره پروسک خان
سرتیپ اول معلم و مترجم زبان فرانسه و جغرافیه
واجودان مخصوص وزارت جلیله جنک باریون نما
سرتیپ مترجم زبان فرانسه و المان میرزا مادر و سخا
سرتیپ مترجم زبان فرانسه و روسی مامور بخدمت
ترجمانی اداره سواره و قزاق روسی مسیو و انترخان
مترجم زبان فرانسه و انگلیسی میرزا ابکار مترجم زبان
روسی

ایرانی و غیره
میرزا عیادتاد بیگ شانی منشی و مترجم زبان عربی
میرزا علیخان سرتیپ مترجم الممالک عارف خان
منشی و مترجم ترکی عثمانی آقا سید حسین شیرازی
مترجم روزنامه های هند و سنان میرزا عبدالرشید
منشی و مترجم روزنامه خات ترکی عثمانی میرزا احمد
خان قفقازی مترجم زبان روسی میرزا سید
عبدالله مترجم زبان روسی آقا میرزا محمد منشی
آقا میرزا هدا پنا الله منشی میرزا عبدالعزیز منشی

و فراش چهار نفر
سایر و لا بائ معبره

مباشر مشن نفر
اداره روزنامه فر هنگ منطبعه صفها
میرزا محمود خان افشار مدبر و منشی روزنامه فر هنگ
میرزا عبد الرحیم خوشنویس مخلص با فیر محرر روزنامه
دار النالیف کتاب مستطاب ناصر دانشو ناصر

حاجی میرزا ابوالفضل ساجد و شایع محمد عبد الله کبابی

میرزا محمد صادق نواده فایم مقام میرزا طاهر خوشنویس
کتاب آفایید علی کنایدار محمدر د و نفر
اداره باغات عماد اف قنوا مبارک کرد
کتاب دیگر ترجمه و تصنیف و تدوین و تالیف
اداره احتسابی در دار الخلافه الباهره
مترجم و مترجمه و مترجمه و مترجمه و مترجمه

وزارت جلایه عالی عظمی

جناب مستطاب عضد الملک وزیر حضور هاپون و وزیر عدلیه اعظم و غیره

مجالس اعضا و اجزای مجالس

وزارت عدلیه اعظم

اجزای مخصوص مجلس محترم

وزیر عدالت عظمی

جناب جلالت نصاب عبدالملک

حاجی ملا باشی جناب میرزا حبیب الله

خان مجد الاشرف سپهر میرزا عبدالغنی

خان مستوفی مستشار وزارت عدالت

عطی میرزا کاظم خان الله باشی مستوفی

دیوان اعلی حاجی میرزا حسن خان

نایب اول وزارت عدلیه اعظم ولد

احمد خان عبدالملک فتح الله خان

سرتیپ ناظم دیوانخانه مبارکه و مستوفی

عراقی سواری میرزا علی بنی منشی

باشی میرزا حسن خان منشی مخصوص

مستوفی دیوان اعلی ذوالفقار خان

فاجارد و لوا جو دان دیوان عدالت

عظمی محمد علی خان فاجارد و لوا جو دان

دیوان عدالت عظمی

علاوه بر اشخاص مفصله فوق هم

برای مسائل مهمه از شاهزادگان عظام

و وزراء فخام و مستوفیان کرام یک

دو نفر در این مجلس حاضر هستند و نیز

در هفته دو شب مجلس از علمای

اعلام ذوی القربا الاحرام منعقد

مسائل لازم گفتگو میشود

مجالس فائز کل وزارت عدلیه

عطی و دارالانشاء و مسائل نظایر

عامه که متعلق بجلایه مخصوص وزارت

عدالت عظمی است

مجلس کل در فائز نظایر عامه

بر پاست سپهر مستشار الوزاره

میرزا سید کاظم مستوفی ولد مرحوم

میرزا سید ابراهیم مستوفی مدیر

دیوان نظایر عامه

اعضا و اجزاء

میرزا سید علی منشی میرزا کاظم

میرزا مهدی خان هراتی ثبات کل

احکام میرزا عبدالکریم عربی نیکار

اجودان دفتر فقر فرائد فقر

دیوان بر سائل خاصه

میرزا علی بنی منشی باشی رئیس دارالانشاء

رسائل و مستوفی دیوان اعلی

اعضا و اجزاء

میرزا محمد ربیع مستوفی میرزا علی مستوفی

میرزا عباس نایب میرزا عبدالله

میرزا غلام رضا ولد منشی باشی

سائر مجالس که متعلق

بدعاوی ملکیه و نقدیه و تجارت

و جنایات اجراء و غیره میباشد

مجلس اجراء

بر پاست میرزا اسحق خان پیشخدمت

خاصه هاپونی است

جناب حاجی ملا یعقوب امیرزاده

سلطان حسین میرزا میرزا کاظم خان

الله باشی مستوفی دیوان اعلی

محمد حسن خان سرتیپ فاجارد رئیس

علی اصغر خان سرتیپ غلامان دیوانخانه

مبارکه میرزا اسمعیل منشی باشی

محمود خان علی اکبر خان حاجی میرزا

زین العابدین داروغه میرزا علی منشی

مخصوص میرزا احمد ولد مرحوم مجسم

میرزا محمد حسین منشی عراقی میرزا

محمد نایب فرائد مبارکه میرزا علی

برادر مشاور الیه عباسقلیان نایب

غلام سی فقر دهباشی فقر فرائد

بلش فقر

مجلس محاکمات ملکیه

که منقسم است بدو قسم

مجلس محاکمات ملکیه راجع بر ارض خارج

دار الخلافه الباهر بر پاست امراء

العظام حاجی اعتماد الملک

اعضا و اجزاء

محمد حسن خان سرتیپ برادر مرحوم حاجی

الدوله محمود خان سرتیپ رئیس طایفه

شاه بداعلو میرزا محمد حسن خان نواز

منشی مخصوص

مجلس محاکمات ملکیه راجع

بر ارض داخله دار الخلافه بر پاست میرزا

شفیع صد دیوانخانه مبارکه

اعضا و اجزاء

محمدقلیان فاجارد سرتیپ رئیس

امیرزاده محمد حسن میرزا میرزا ابوالقاسم

میرزا محمد خان منشی نوری میرزا محمد

منشی نوری میرزا شهاب بخشی مخصوص
 میرزا محمد علی منشی مخصوص میرزا
 بها الدین محمد میرزا حسن ثبات
 میرزا علیخان ثبات
 مجلس مطالب اظهار
 شاهزادگان عظام و اهالی نظام و
 خوانین فاجارته و غیره برپاست عمده
 الامراء محمد حسین خان قزل اباغ و
 و سرننپ

اعضاء و اجزاء
 جناب قاضی دیوانخانه مبارکه محمدخان
 سرننپ رئیس کولو امیرزاده منوچهر
 حاجی محمدخان پسر میرزا جعفر شاه

منشی میرزا عبدالحسین ثبات
 مجلس محاکمات بخار و جغتای
 برپاست حاجی میرزا سید حسین منشی
 اعضا و اجزاء

محمدصادق خان سرننپ لدجات شاه
 الدوله محمدخان فاجار میرزا
 ثبات
 بخار بکالدی الضرفه
 برای تحقیق مطالب
 بخار و جغتای حاضر
 میشوند

اذا مہر آثار مبارک

برپاست جناب مستطاب عضدالملک وزیر خوض و امور دولہ اعظم

امیرالامراء العظام امیرسلیمان خان پسر
 جناب مستطاب عضدالملک رئیس
 اجزای مہر آثار مبارک
 ساپس

میرزا زین العابدین حافظ مہر آثار
 مبارک و مستوفی دیوان اعلی
 میرزا رضا محرم مہر
 مہر آثار مبارک

حاجی علی بن ناصر کاشانی حاجی علی
 ناصر شیرازی حاجی ملا حسن
 ناظم البخار آقا عبدالباقی ارباب
 آقا سید آقا ناصر کاشانی حاجی
 محمدصادق ناصر کاشانی حاجی
 محمد حسین آقا حاجی محمد حسین
 شال فروش
 کاشانی

محمد کریم بیک حاملہ مہر مبارک
 فراتش سرکاری دونفر
 نایب فراوان نفر فراوان
 سواد کوهی چہار نفر

وزارت خلیه خارجه

جناب جلالتا بجل قوام الدوله و وزیر امور خارجه دولت علیه

جناب قاضی نصاب صدیق الملک رئیس کل	امیرزاد شفیق خان منشی	میرزا احمد بن	خان منشی رموز	میرزا داود خان
ادارات و دفاتر وزارت خارجه کمر واسطه	اداره متعلقه سفارتها	اداره دفتر محاسبه		
بنامین جناب جلالتا بجل وزیر امور خارجه	فرانس و المان و اطریش و انازونی	بامیرزا غلامحسین خان منشی وزارت		
وکل ادارات میباشد	بامیرزا عبدالله خان منشی وزارت	خارجه	میرزا شفیق دفتردار	میرزا
سعد الدوله میرزا جواد خان نایب اول	خارجه	میرزا خلیل منشی	میرزا محمود	اسدالله سررشته دار
وزارت خارجه مصباح الملک میرزا	منشی	میرزا احمد منشی	عرب دفت	
نصرالله خان نایب اول وزارت خارجه	اداره متعلقه سفارت عثمان	اداره دفتر تشریفات		
میرزا عیسی قلی خان سپهر نایب اول	بامحمد آقای سرنبد میرزا جعفر خان	بانیجه الوزراء العظام	میرزا حسنین	
وزارت خارجه مامور باداره وزارت	میرزا هادی خان منشی	میرزا ابراهیم	نایب وزارت خارجه	میرزا محمود خان منشی
عدلیه اعظم معاون الوزراء میرزا	منشی	میرزا حبیب الله نویسنده	محمد رحیم بیک غلام باشی	حسن بیک
محمد علیخان نایب وزارت خارجه	اداره متعلقه سفارت انگلیس	غلام		
میرزا احمد خان سرنبد نایب وزارت	بوالعصام الملک میرزا خانلرخان نا	اداره دفتر ثبت و ضبط		
خارجه همانند اسفرا و دول متحابه	اول وزارت خارجه	میرزا احمد منشی	بامیرزا رضی خان مدیر و نایب وزارت	
حاجی میرزا علی اکبر خان نایب وزارت	میرزا حسنین خان منشی	میرزا اسفند	میرزا حسنین خان ناظم	میرزا علی نقی منشی
خارجه حسینی میرزا نایب وزارت	نقی منشی		میرزا اسدالله منشی	میرزا عبدالله منشی
خارجه عبدالحسین خان نایب سیم	اداره محاکمات تجارتی	اداره دفتر تذکره و طبع		
وزارت خارجه	بامیرزا زین العابدین خان نایب وزارت	میرزا رفیع خان	میرزا صادق سررشته دار	
اداره تجرین اجاق فرامین	خارجه	و حاجی میرزا اسفند رضی	صاحب منصب وزارت خارجه	
مبارکه و عهدنا بجات و دستوالعملها	نایب وزارت خارجه	و ملک الکتاب	نواب حاجی محمد حسین میرزا حشمت السلطنه	
سفر و مامورین وزارت خارجه	حاجی میرزا محمد حسین میرزا ابو		حاجی میرزا زماخان منشی	میرزا جواد خان
بانامه نکار میرزا شکرالله خان نایب	الفاسیحان منشی وزارت خارجه		نایب اول وزارت خارجه	میرزا حسنین
وزارت خارجه	میرزا اسمعیل نویسنده		نایب اول وزارت خارجه	
وزارت خارجه	اداره متعلقه سفارت ایتالیا			
اداره متعلقه سفارت روس	میرزا کاظم خان البرز و سرنبد نایب		عبدالله خان کارگذار سابق بندر عتقا	
بامصباح الملک میرزا نصرالله خان	وزارت خارجه مدیر منشی دفتر		و بوشهر	میرزا عیسی خان سرنبد
نایب اول وزارت خارجه	میرزا اسد	اداره دفتر ترجمه و خطوط	میرزا ابو الفاسیحان	نایب وزارت خارجه
خام منشی	میرزا حسنین خان منشی	میرزا	بامفتاح الملک میرزا محمود خان	میرزا مهدی خان سرنبد مهندس میرزا
ابراهیم خان منشی	میرزا ابو الفاسیحان	بارون نورمان مترجم اول	میرزا محمود	جواد خان کارگذار سابق خارجه سراباد

میرزا موسی خان کارگذار سابق کبلان

محمد نقی خان سرهنک محمد حسن خان

کر نشاهانی

کارگذار بیگانه خلد و سایر

مامون بن ولایات

آخر بایجان

حاجی تفتازان کارگذار حاجی میرزا

صادق خان سرنیک نایب اول فلجان

سرنیک مستشار حاجی میرزا معصوم

نایب اول میرزا مهدی خان سرهنک

کارگذاری میرزا حسن خان سرهنک

نایب کارگذاری میرزا حسن خان

سرهنک نایب کارگذاری میرزا

سعد خان نایب کارگذاری میرزا رضا

سرهنک نایب ساطو خان مرهم

سرهنک میرزا محمد خان سرهنک ناظر

دفتر میرزا هاشم منشی میرزا ابوالقاسم

اجودان علیخان اجودان میرزا جواد

اجودان امیر

میرزا هاشم خان سرهنک کارگذار

پرسنار امنه و یهود

اداره تذکره آخر بایجان

امین الوزاره رئیس اصناف تذکره خلد

میرزا احمد خان امین تذکره تبریز

میرزا حسن امین تذکره خوی

خراسان

ناظم الملك نایب اول وزارت خارجه

هشتادان میرزا جهانگیر خان منشی

اول وزارت خارجه

مشهد مقدس

حاجی محمد صادق خان کارگذار میرزا

حسن خان نایب کارگذاری میرزا علیخان

منشی میرزا ابراهیم خان امین تذکره

مجنور و خوجان

میرزا محمد فلجان سرنیک نایب وزارت

خارجہ کارگذار میرزا کاظم امین

تذکره مجنور میرزا فتح الله خان

امین تذکره فوجیان

سرخس

میرزا علیخان کارگذار

دره جسر

میرزا اسدالله خان کارگذار

استرآباد

میرزا علی اشرف خان سرنیک کارگذار

بندر جبر

میرزا محمد خان آتشی سرحد دار

علی اکبر خان امین تذکره بندر جزو

وفایع نکار شکر الله خان نویسنده

سازندگان

میرزا ابوالحسن خان کارگذار میرزا

موسی خان وفایع نکار میرزا علیخان

خان امین تذکره مشهد سر میرزا

فتح الله خان نایب کارگذار نوزاد

خان منشی هادیمان نویسنده

فارس

حاجی محمد الملك کارگذار خارجه میرزا

رحیم خان نایب منشی کارگذاری

بوشهر

میرزا علیخان فاجار کارگذار خارجه

محمد ابراهیم خان امین تذکره بوشهر

میرزا خان نایب کارگذاری بوشهر

بندر عباس

میرزا علیخان کارگذار

کبلان

میرزا آقا خان کارگذار میرزا عبد

الرسول نایب کارگذاری

اداره تذکره کبلان

میرزا حبیب الله سرهنک امین تذکره

میرزا امان الله سرحد دار

کرمانشاهان

حاجی محمد صالح خان کارگذار

علی اکبر خان سرحد دار

کرمانشاهان

عبدالله خان کارگذار خارجه

میرزا علیخان امین تذکره

کاشان

میرزا فضل الله خان

اصفهان

محمد جعفر خان سرنیک کارگذار خارجه

عبد الرحیم خان اجودان و نایب کارگذار

کرمان

میرزا حبیب الله سرپرست زرد شینا

ملاک حسن کلانتر و ریش سفید

زرد شینان کرمان و میرزا

سفراء و مامون بن کارگذاران

دولت علیه ایران در ممالک خارجه

ولایات عثمانی

اسلامبول

جناب جلالتاب معین الملك امیر نوما

سفیر کبیر میرزا جواد خان سرنیک

اول و مستشار سفارت میرزا

اسدالله خان سرهنک نایب دوم

حاجی آقا خان مرهم حاجی محمد خان

میرزا

میسو یار و شمسشار حنون سفار	قونسول میرزا طاهر اسفندیار	حاجی میرزا حسین خان جنرال قونسول
رضا خان سرمنك	حسن افند کاتب تركه حاجی	آقا عبدالحسین ملك التجار حاجی محمد علی
مصر	میرزا ابوالقاسم خان ترخان تركه	معتمد التجار
حاجی میرزا نجف علی خان جنرال قونسول	بصره	کلیکتر حد آباد دکن رستمی قونسول
خانجهان ترخان اول	حاجی محمد رضا کارپرداز	فا محمد علی شوشتری پس قونسول
وان	کر بلائی معالی محمد حسنان	بیرما
میرزا معصوم خان اعتمادالوزاره	نجف اشرف میرزا اسمعیل	حاجی میرزا احمد و پس قونسول
جنرال قونسول	خانقین محمد اسماعیل خان	روستروس
بهره	سایر لاپاش خاں عثمانی	سفارتخانه پطرز بوع
حسنخان کارپرداز	کرکوک عباس آقا	جانب میرزا محمود خان و پرمختار
جلده	کاظمین کریم بیک	ایلی مخصوص میرزا رضا خان
حاجی کمال خان	منلیج میرزا ابوطالب	جنرال اجودان منشی مترجم
حکاردی	دیار بکر میرزا حسین	نقلیه و سایر خاں قفقازیه
میرزا اسحق خان کارپرداز	مسبب نصر الله بیک	معیّن الوزاره میرزا محمد علیخان پس
طرابزون	عماره علی بیک	جنرال قونسول میرزا محمد دفر دار
حاجی میرزا رضی خان کارپرداز	سموات حسن بیک	میرزا جبار خان و پس قونسول لوان
شام	بدت المقدس میرزا هادی	میرزا بابا بیک و پس قونسول باکوبه
میرزا علی اکبر خان	بعقوبیه یوسف خان	حاجی ترخان
ارض ووم	حله حاجی عیقلی	میرزا سید محمد خان کارپرداز
میرزا علی تقی خان کارپرداز	قرزل رباط مشر خان بیک	میرزا عنایت الله خان منشی میرزا
باهن پل	انطاکیه موسی بیک	تقی مترجم میرزا جعفر خان و پس قونسول
میرزا محمد کارپرداز	دولت انکلیس و غیره	نثره نوغره
اسکندریه	سفارتخانه لندن و ملاند	بالطوس
حاجی میرزا حبیب الله خان کارپرداز	جناب جلال التاب ناظم الدوله پرس	میرزا علی اکبر خان کارپرداز
ازمیر	میرزا ملک خان وزیر مختار و ایلی	دولت انکلیس
اوهاشخان	مخصوص مہکامل خان سرتیپ	سفارتخانه پاریس و غیره
طنطنہ	ونایاقل اسکندر خان سرتیپ	جناب نظر آقا سرتیپ و پرمختار
سلیم عنای کارپرداز	ناپه ویم میرزا محمد علیخان منشی	ایلی مخصوص حاجی محمد خان نا
عراق عرب و غیره	هندوستان	اول سرتیپ مسو موزلیه حکم
بغداد	ممبئی و غیره	سفارت مسو کار و اسو قونسول
مشرالوزاره میرزا محمود خان جنرال	ممبئی	نردو

مارسیل

میسو منیه جنرال قونسول
میسوریشار قونسول بر دو

دولت المان

سفارتخانه برلن

جناب میرزا رضا خان جنرال اجوان وزیر

مختار و ایلمی مخصوص حاجی میرزا

حسن خان سرنیک نایب اول میرزا

ضیا الدین خان مترجم اول

دولت اتریش

سفارتخانه وین

جناب یوخان وزیر مختار و ایلمی

مخصوص مسو آرنیک خان

نایب سفارت

دولت جمهور انازونیکی دینا

جناب حاجی معتمد الوزاره وزیر مختار

و ایلمی مخصوص دکتر طارانشین

سفارت میرزا محمود خان منشی

مترجم سفارت عبدالعلیم خان اجوان

سفارت سقزای و امنا و حبیب

مقیم در دربار هابون و سایر ولایات

محرمه ابران برنیک حروف لاهی

سفارت دولت جمهور

انازونیکی دینا

جناب آرد سپینس تراپ وزیر

مقیم اصغر خان مترجم و منشی

سفارت دولت اتریش و مجارستان

جناب جلال آتای جنرال بارون یفل

وزیر مختار و ایلمی مخصوص مسو

والکوسکی نایب سفارت میرزا آقاخان

منشی سفارت

سفارت دولت المان

جناب جلال آتای بارون شنک فون

شواین بریک وزیر مختار و ایلمی

میسو ویکلر نایب دکتر فرانک فرم

حاجی میرزا رضا خان منشی

سفارت دولت انگلیس

جناب جلال آتای سر هنری درموند

وزیر مختار و ایلمی مخصوص سر آرثر

بنکلس نایب اول مسو فرسکران

ریت نایب دوم مسو و بلیم

کارت ریت نایب دوم مسو

سیدنی چرچیل نایب دوم السیستر

میسو هنری کس و پس قونسول

مسنر نول آتش افروز دکتر کس حکیم

سفارت مسو هنری نواز محاسب

عباسقلیان منشی و مترجم میرزا

زین العابدین منشی اول میرزا

شیخ علی منشی دوم حاجی میرزا

حسن منشی سیم

مترجم

مسنر آتای جنرال قونسول

کیلان

کلند اسنورث قونسول میرزا

جعفر منشی قونسول کری کیلان

خراسان

میرزا عبدالحق وکیل سفارت

شیراز

جید علیخان وکیل سفارت

کرمانشاهان

حاجی آقا حسن خان بهادر وکیل سفارت

اصفهان

مسنر آقا نور وکیل سفارت

هذان آقا سید حسین

اسنر ابای

محمد تقی آقا وکیل سفارت

بوشهر

کلند غفران قونسول حکم راس

مسنر حاج لوکس و پس قونسول و نا

اول میر حکیم خان بهادر نایب

میرزا عبدالحسین منشی

سفارت دولت ایتالیا

جناب مسو لکونت درونا وشاردو

میرزا طاطا و سنان منشی

سفارت

سفارت دولت روس

جناب جلال آتای پرنس الغاروکی

جنرال ماژور وزیر مختار و ایلمی

مخصوص مسو یوخونا نایب اول

میسو غریب و بیچ مترجم اول مسو

فیل یف نایب دوم مسو اچلکوف

مترجم دوم مسو والری آتش

میسو اشتری آتش میرزا مهدیخان

منشی اول میرزا ابوالقاسم خان منشی

دوم خواجہ میکائیل ناجری باشی

ادامه آقا قاسم ناجری باشی مسلمانا

مترجم

میسو بطروف جنرال قونسول

میسو بنافدین نایب اول مسو

موسیکف مترجم اول میرزا علی

خان منشی

کپلان

میسو دلا صوف قونسول پر نواب
نایب قونسول کرے میرزا عبداللہ خان

منشی استر آباد

میسو کا خانقہ قونسول میسو
توتیکے نایب میرزا تھی منشی

مشہد مقدس

کرچان نصیر بیگ اوف وکیل التجار

قوچیان و جینو

یچی بیگ طاہر اوف اگنت

درہ جزو کلاٹ

میسو بز منفا گنت

سفارت عثمانی

جانب جلال آباد خاندخلیل بیگ سفیر

کیرد وکٹ علی عثمانی علی احسان

افندے مستشار سفارت کبرے

احسان حسن بیگ نایب اول سفارت

بالیان سرکس اقدی نایب دوم

میرزا حسن خان منشی اول سفارت کبرے

شیریز

علی بیگ افندہ باش شہند میرزا
حاجی آقا منشی اول

کرہا شاہان

ہا الدین بیگ افندہ باش شہند

ہمدان

حاجی محمد سعید وکیل شہند

کردستان

آقا سید جابر شہند منشی نفر

شیراز

حاجی سید ابراہیم ناظم التجار شہند

میرزا سید محمد منشی

بوشهر

میرزا حسین وکیل شہند

ساو جیلان

عبدلہ احد آقا وکیل شہند

ارومیر

وکیل شہند

سفارت فرانک

جانب جلال آباد میسو دلا و وزیر
مختار و ایچی مخصوص میسو ادبیر

مترجم اول میسو مال پرنوی

مترجم دوم و شانسلے میسو

ہنگولا دفتر دار سفارت میرزا

ابراہیم منشی

شیریز

میسو امیل برنہ جنرال قونسول

فرانسہ میسو و فقری مترجم

و شانسلے میرزا حسن خان منشی

جنرال قونسول کرے

سید

وَلَا يَنْتَظِرُكَ مَحْرُوسٌ كَرِيمٌ
مَلِكٌ أَذْرَبَايَجَان

نواب مستطاب اشرف والا شاهنشاهزاده اعظم وبعده
جاریدهد ولت علیه صاحب اختیار ملک آذر بایجان
ادام الله اقباله العالی

نواب الاعضاء السلطنة

جانب جلالتاب امیر نظام کارگذار کل ملک آذر بایجان
حکام و مامورین ملک آذر بایجان
حکام

جانب قحمانضاب کمال الملک حاکم اردبیل و مشکین
جانب قحمانضاب محمد خان والی حکمران خوار و سبلانس
نواب امامت امیر حکمران مراغه علیخان پیشخدمت
خاصه مامورین حاکم اردو مقبره هاشمخان پیشخدمت
خاصه مامورین حاکم اردو نق و اتزاب نواب سلطان
عبدالمجید میرزا امیر خوار حکمران قراجه داغ امیر امرا
العظام حاجی صدرالدوله حکمران خلخال نواب محمد
میرزا حکمران شقای عمده الامراء العظام سیف الدین
خان حاکم ساوجبلاغ نواب مغرود میرزا ناظر
حاکم جعفرود و دوشمنان حاجی یوسفخان حاکم مرند
حیدرخان حاکم صاب قلعه لطفعلیخان سرتیپ
حاکم الان براغوش میر سلیمانخان حاکم طالش
قلیان سرتیپ حاکم گرگر عیقلخان امین الوزار
حاکم بلوکات ثلثه غلامحسینخان جنرال حاکم
هشرد علیخان سرتیپ حاکم چهاراوپان نواب
دارا حاکم دهخوار فان واسکو

مامورین

مستوفیان عظام

جانب قحمانضاب مستشار الملک پیشکار
ملک آذر بایجان میرزا یوسف مستوفی حاجی
میرزا اسحق خان مستوفی میرزا عظیم مستوفی
امین دفتر معین دفتر میرزا حلیل مستوفی

وکیل دفتر میرزا رضا و ذریه وظایف حاجی میرزا یوسف
مستوفی میرزا سعید مستوفی میرزا حسن مستوفی میرزا
مهدیخان مستوفی میرزا اسمعیل خان مستوفی میرزا
رفیعخان مستوفی میرزا رحیم مستوفی میرزا محمدخان مستوفی
میرزا صادق خان مستوفی میرزا جعفر خان مستوفی میرزا
علی اکبر مستوفی

لشکر نویسان

جانب قحمانضاب میرزا محمود خان عشر نظام میرزا سید
مرتضی لشکر نویس میرزا علی اشرفخان لشکر نویس میرزا
سید محمد لشکر نویس میرزا محمد علیخان مستوفی نظام این
میرزا حسینخان ناظم لشکر حاجی میرزا ابوالحسنخان لشکر نویس
میرزا احمد لشکر نویس میرزا کاظمخان لشکر نویس میرزا
علیخان لشکر نویس میرزا سید محمد علی لشکر میرزا علیخان
لشکر نویس میرزا لطف الله خان لشکر نویس میرزا بهاء الدین
لشکر نویس میرزا موسی خان لشکر نویس میرزا قاسمخان لشکر نویس
اجزاء در یوانخانه مبارک کمر و حکومت شهر
اجزاء در یوانخانه مبارک

نواب عیدالدوله رئیس دیوانخانه مبارک جانب میرزا محمد تقی
صدر دیوانخانه محمد جعفر خان قاجار میرزا اسحق خان مستوفی
میرزا اسحق خان کاپرداز میرزا رفیعخان مستوفی میرزا مهدی
منشی میرزا عباس منشی میرزا محمود خان منشی

اجزاء حکومت شهر

عمده الامراء العظام بیکریک حاجی میرزا مهدی کلانتر حاجی
میرزا شفیقخان مؤمن دیوان حاجی میرزا کاظم وکیل الرعایا و رئیس
التجار حاجی آقاخان فعله بیک میرزا لطفعلیخان کدخدای محله
نور حاجی میرزا نصیرخان کدخدای محله حکم آباد میرزا عبدالله
خان کدخدای محله بیوپر میرزا اسحق خان کدخدای باغشیر
محمد علیخان داروغه حبیب الله خان کدخدای محله مهاده مهن
میرزا جواد خان کدخدای محله سرخاب حاجی میرزا موسی خان کدخدای
اجزاء و خدام در یوانخانه حضرت والا

علیخان میرنجان سرکار
مستوفیان

جناب میرزا شفیع مستوفی کل محاسبه سرکاری میرزا سلمان
مستوفی برادر و نایب نیکار میرزا عبدالعظیم مستوفی میرزا
محمد مستوفی میرزا صادق سر درشنه دار

منشیان

جناب میرزا السلطنه میرزا علیخان میرزا نصرالله خان
میرزا موسی خان میرزا عبدالله خان میرزا آقاخان
میرزا محمد علیخان میرزا حسینعلی میرزا ابوالفتح خان
میرزا علیخان حاجی میرزا عبدالحسین میرزا مهدیخان

اطباء

حاجی میرزا مرتضی علی اغنادالاطبا میرزا محمد حکیمباش
میرزا علی حکیمباش میرزا سیدعلی حکیم میرزا عبدالعلی
سپه اطباء میرزا زین العابدین خان معین اطباء
میرزا محمودخان

صندوقخانه

نواب الانضرة الدولة امیر تومان رئیس صندوقخانه
میرزا سیدعلی مستوفی میرزا مهک سر درشنه دار میرزا
سید عزیرالله کرک براق

نظارهخانه

امیرزاده مغرور میرزا ناظر میرزا رفیعخان مستوفی
میرزا ابراهیم سر درشنه دار

عمل خلوت

نواب انضرة السلطنة پیشخدمتباشی نواب علی بخش میرزا
نایب پیشخدمتباشی خانبا باخان نایب پیشخدمتباشی
سلطانعلیخان پیشخدمت و محصل محاسبات علی آقا
پیشخدمت و محو بلیار نقد میرزا الطیف قهوجی
با علیخان قهوجی خانه کر بلائی حسین سقا باشی سید
عمله آبدارخانه

عمل خدمت

مهدیخان فراتباشی محمدعلیخان مصطفی قلیخان نفکدارباشی

میرزا حسینخان مستوفی اللهووردچان نایب
باشی و نایب صاحبخانه

امیرالامرا العظام حاجی صد الدولة ایشیک آغاسی
علی اکبرخان نایبباشی محمد حسینخان نایبباشی میرزا
سیدعلیخان نایبباشی عبدالحسین میرزا دارا کشیک
چایباشی عیسیخان امینالوزاره غلام پیشخدمتباشی
محمدصادقخان اجودباشی حسین پاشا خان فولاد آقا
باشی جناب میرزا ابوالقاسم ملاباشی غلامحسین میرزا
صد الشراء رضاخان نفکدارباشی میرزا بجی
منجمباشی میرزا احمد منجم منوچهرخان عکاسباشی

خواجهرایان

آغا مبارک آقاباشی حسنخان خواجهر آقا سید احمد

علیخان خواجهر آغا حسن خواجهر
اصطبل کالسکهخانه و شترخانه و فاطمه

امیرزاده سلطان عبدالمجید میرزا امیرخود حبیبالله خان
صاحب شترخانه و فاطمخان نصرالله میرزا نایب
اصطبل میرزا بابا مشرفنا صطبل عیسی آقای نایب
میرزا بابا بیک نایب حاجی محسن بیک صاحب جمع ایلخی
میرزا فتاح کالسکهچیباشی

عمله رکاب

محمد قلیخان شاطرباشی و علیخان کلعلیخان میرزا
و شکارچیان

دستگاه نواب الاعضا السلطنة

امیرالامرا العظام حاجی صد الدولة پیشکار و درشنه
میرزا محمد ادیب ملاباشی میرزا علی حکیمباشی میرزا
ابوالفتح مستوفی پسر دیر السلطنة میرزا جعفرخان
مستوفی مهدیخان میرزا خود ولد شاهزاده دارا
میرزا مصطفی خان پیشخدمتباشی میرزا علیرضا
مستوفی عیسیخان منشی میرزا محمود منشی میرزا
عیسی سر درشنه دار علیخان شاطرباشی فتحعلیخان

اصفهان

ومضافات و نواب

نواب مستطاب اشرف والا شاهنشاهزاده معظم ظل
السلطان صاحب خیار اصفهان ومضافات دام الله

افئاله العالی

اجزاء حکومت

میرزا سیلما خان رکن الملک منشی باشی نایب الحکومه اصفهان
محمد اسمعیل خان امیر آخور جناب سراج الملک مستوفی
کریم خان میر پنج رئیس کل سواره فوج و غیره میرزا نصر الله
خان مستوفی سرکاری میرزا جعفر مستوفی مخصوص علیخان
سریندپ توپخانه و رئیس مدرسه های یونی میرزا حسینخان
دکتر حکیم باشی سریندپ سیم میرزا موسی خان ناظم الاطباء

اجزاء در فرخان

جناب فخامت نصاب مشیر الملک مستوفی در فرخان
میرزا حسینخان سر رشته دار میرزا محمد حسن مستوفی
میرزا علی مستوفی میرزا زین العابدین مستوفی و غیره و غیره

اداره انشاء

میرزا رضا خان بنان الملک مدیر رسائل میرزا حسینخان
منشی مخصوص و مخولدار میرزا اسمعیل خان منشی
میرزا زین العابدین منشی میرزا یحیی خان منشی میرزا
حبیب الله منشی و غیره و غیره

چون صورت دیگر کرده
بودند اجزاء حکومت اصفهان
نوشته شد
نوشته شد

افواج ثلث اصفهان

فوج جلای سریندپ نواب الاجلال الدوله فوج چهارم
سریندپ سهام السلطنه سرهنگه میرزا عبدالحسینخان فوج
فریدن سرهنگه حاجی مصطفی قلیخان

خراسان و سیستان

نواب الارکن الدوله والی مملکت خراسان و سیستان
نواب معین الدوله نایب الایاله جناب جلالت نصاب
مؤمن السلطنه وزیر مملکت خراسان جناب میرزا محمد

مولی باشی آستانه مقدسه

امرا و حکام معین

ولا یات و محال خراسان و سیستان
نواب امیرزاده علی نقی میرزا حکمران سبزوار امیرالامراء
امیر حسینخان شجاع الدوله بلخانی زعفرانلو و حکمران توجا
امیرالامراء العظام یار محمدخان سهام الدوله بلخانی شادلو
و حکمران یجنورد امیرالامراء العظام میر علیخان حشم الملک
امیر تومان حکمران فابنات و امیرالامراء العظام حاجی محمد
باقرخان عماد الملک امیر تومان وکیل طبس امیرزاده
حسینعلی میرزا کسیر توابع الدوله حکمران نیشابور

فارس

نواب الا احشام الدوله امیر تومان فرمانفرمای مملکت
فارس نصیر الملک پیشکار مملکت فارس حاجی شجاع
امیر دیوانخانه قوام الملک ناظم ایلات خسته و لار و سبته
بو شهر محمد حسینخان سعد الملک حکمران بندران فارس

کرمان و بلوچستان

نواب الافرمانفرمای امیر تومان والی مملکت کرمان و بلوچستان
امیرزاده حشمت السلطنه محمد حسن میرزا حکمران و ناظم بم و
نرماشیر میرزا آقا مستوفی پیشکار مملکت کرمان

استرآباد و کرکان

نواب الا امیرخان سردار امیر تومان والی و حکمران استرآباد
و کرکان و کرکان اما فی اجزاء حکومت را صورت نداده اند

کیلان و طوالش

نواب الاحشام السلطنه امیر تومان والی ایالت کیلان و طوالش
جناب فخامت نصاب حاجی میرزا علی نقی مشیر لشکر وزیر کیلان
میرزا علیخان مستوفی رئیس دیوانخانه

عربستان

جناب جلالت نصاب نظام السلطنه والی عربستان میرزا محمد
نفرته پیشکار عربستان رضا قلیخان رئیس عدلیه

کرمانشاهان

جناب جلالت نصاب حسام الملک والی ایالت کرمانشاهان

وسرحد اعرافین پیشکار

کردستان

امیرالامراء العظام نظام امیرتومان والی ایالت کردستان
میرزا یوسف مشیردewan پیشکار کردستان میرزا
محسن رئیس دیوانخانه

لرستان و بروجرد

نواب الاشیاء الدوله امیرتومان والی لرستان و
بروجرد میرزا حسن مشیردewan پیشکار حاجی میرزا علیخان
رئیس دیوانخانه

مازندران

امیرالامراء العظام شهاب الملك امیرتومان والی مازند
میرزا فرج الله خان پیشکار محمد اسماعیل خان قاجار
رئیس دیوانخانه

بیز

نواب الاعمال الدوله والی ولایت بیز میرزا محمد
مشیردewan پیشکار میرزا زین الدین رئیس دیوانخانه
ملایر و نقیرکان و نهاوند

نواب الاسیفا الدوله والی ولایات ثلاثه ملایر و نقیرکان
و نهاوند حسنین خان قاجار نایب الحکومه نهادند
میرزا طاهر مشیردewan وزیر میرزا شفیق خان رئیس دیوانخانه

کاستان

حکومت جناب جلالناب اقبال الدوله رستمخان پیشکار
نایب الحکومه میرزا عیسیٰ علی پیشکار

همدان

نواب الاعضا الدوله حکمران ولایت همدان میرزا
احمد شریف الملك پیشکار همدان
قرهساوه و زنند و شاهسون بغداد
جناب جلالناب اعضا الدوله حکمران میرزا رضای پیشکار
علینخان قاجار رئیس دیوانخانه

ولایات خمس

جناب خاتم نصاب امین الخضره حکمران میرزا نصرالله

مشیردewan پیشکار محمد یفغان رئیس دیوانخانه

قزوین

در اداره حکومت نواب والا اللهقله میرزا ایلخان
محمد باقر خان سرنوب حکمران ولایت قزوین
عراق

جناب خاتم نصاب اعضا الدوله حکمران عراق
میرزا سید محسن مشیردewan پیشکار میرزا سید حسن
رئیس دیوانخانه

شاهرود و سبظام

نواب الاجهاشور میرزا امیرتومان حکمران شاهرود
و سبظام میرزا عبدالغفار پیشکار و رئیس دیوانخانه

سمنان و دامغان

جناب خاتم نصاب سیدار حکمران سمنان و دامغان
میرزا رضای آشتیانی پیشکار کامران میرزا رئیس
دیوانخانه

کلیایکان و خوانسار

بهاء السلطنه حکمران کلیایکان و خوانسار

کروس

در تحت حکومت جناب جلالناب میر نظام کارکنار
مملکت آذربایجان علیرضا خان سرنوب حکمران کروس

کمره

محمد حسن میرزا حکمران

خلات

محمد حقیق خان حاکم

خرقانه

حکومت امیرالامراء العظام حسنین خان اجودا بناشی کل
امیرتومان

کنکاور

حکومت امیرالامراء العظام سار اصلان امیرتومان

اسکد آباد

حکومت خانیا خان سرنوب امیرالامراء العظام سلیمانخان

صاحب اختیار امیر تومان

قطر

در جزو حکومت نوابان مؤیدالدوله و حاجی حسام
السلطنه میرزا فرج الله خان سرهنگ نایب الحکومه قطر

جوشقان

بحکومت کاشکان نواب معزالدوله

طالقان

در جزو حکومت جناب مستطاب امین السلطان و وزیر اعظم

داخله و ماله و دربار اعظم فرخ آقای نایب الحکومه

طارمر

در جزو حکومت جناب مستطاب امین السلطان و وزیر
اعظم داخله امیرزاده شاهرخ میرزا حکمران

خوار

در جزو حکومت جناب مستطاب امین السلطان و وزیر

اعظم داخله امیرزاده ابوتراب میرزا حکمران خوار

ممالك خارجيه

ارمنيه

دولت اسپرديجارسينا

پای تخت برلن

دولت ساکس

شاه البرت فردريك اگوست سنش شصت سال پای تخت
دورود مذهب ولتی پروتستان و قدر کاتولیک

ویرتبرگ

شاه شارلا ول فردريك الکساندر سنش شصت و پنج سال
پای تخت سنش کارن مذهب ولتی پروتستان و قدر کاتولیک

دولت انگلستان و ایرلند و اسکاتلند

پادشاه ملکه ویکتوریا الکساندر بن سنش شصت و هشت سال
ولبعهد پرنس آلبرت ملقب به پرنس وگال سنش چهل و هفت

سال وزیر اعظم لرد سالزبورگ پای تخت لندن جمعیت
تمام این مملکت از انگلیس و ایرلند و اسکاتلند از فرانسه

ماضیه شصت و هفت کرد و سصد هزار نفر و جمعیت تمام
مالک منصرف انگلیس از هندوستان و غیره چهار صد و

هفتاد و شش کرد مذهب ولتی پروتستان و مذهب
مملکت ایرلند کاتولیک فرمانفرمای هندوستان لرد

دولت ایتالیا

پادشاه هومبرت اول سنش چهل و سه سال ولبعهد ویکتور
امانوئل پرنس اپل سنش نوزده سال وزیر اعظم میسینو

کریسپی مذهب کاتولیک جمعیت از فرانسه و سابقه
پنجاء و چهار کرد و چهار صد و هشتاد و هزار نفر پای تخت

دولت بلژیک

پادشاه لوئولید ویم سنش پنجاه و سه سال پای تخت برلن
جمعیت تقریباً ده کرد و سصد سی و شش هزار نفر

مذهب ولتی کاتولیک

دولت پرتغال

پادشاه لوی فیلیپاری فردیناندید و سنش پنجاه سال
ولبعهد شارل فردیناند لوی هاری سنش بیست و پنج سال

امپراطور فرانسا شارل ژوزف در سنست اربعه می مئولد
شد و لبعهد آرشیم وک و دلف فرانسا شارل ژوزف

پای تخت وینه صد و اعظم و وزیر و خارجیه کنت کالیک
مذهب ولتی کاتولیک و پروتستان هم داد جمعیت تقریباً

هفتاد کرد

دولت اسپانیا

پادشاه آلفونس سپزدهم در هفدهم ماه مئولد
وزیر اعظم و وزیر امور خارجیه ساگاسا مذهب ولتی

کاتولیک جمعیت تقریباً سی و سه کرد و سصد سی و
پنج هزار نفر پای تخت مادرید

دولت مغرب المان

جمعیت کلینه از فرانسه ماضیه هشتاد و چهار کرد
دولتی پروتستان و بعضی کاتولیک هستند

اؤلباد

فرمانفرمای فردريك گلیوم لوی سنش شصت و دو سال شمسی
ولبعهد فردريك گلیوم لوی لویولدا اگوست سنش شصت سال

پای تخت کارلروه مذهب پروتستان
باویر

سلطنت در کفالت پرنس این لوئید پلداست پای تخت
مونیک مذهب کاتولیک

پروس

امپراطور المان و پادشاه پروس فردريك گلیوم دویم
در بیست و هفتم ژانویه سنست امیلادی مئولد شده و در

شانزدهم ژوئن سنست امیلادی مطابق شوال سنست اربعه
بر سر امپراطور المان و پادشاهی پروس جلوس نمود

ولبعهد پرنس فردريك گلیوم در ششم ماه مئولد
مئولد شده سنش شصت سال وزیر اعظم پرنس بیزمارک

مذهب ولتی پروتستان و بعضی هم کاتولیک هستند

وزیر اعظم کا سر پر پائی تخت پر جمعیۃ تیار دارند
نہ کرو دیکھد هفتاد و دو هزار نفر خارج از او
شکر کرد و دہشت ہشتاد و یک ہزار نفر

دولت پی با

کہ اند نیز نامند

پادشاہ یکہو سیم الکساندر فردوبک لہی شش ہفتاد
و یکسال پائی تخت کھد جمعیۃ تیار ہفتاد و دو
و نہ ہزار نفر مذهب ولئی پرستان

دولت در انمارک

پادشاہ کریشنا پنجم شش ہفتاد سال ولعہد کریشنا
فردوبک یکہو سال شش چہل و سال وزیر اعظم
یعنی رئیس وزراء اسروپا است پائی تخت کین ہاک
مذهب ولئی پرستان جمعیۃ تیار ہست کرد و
چہار صد و سہ ہزار نفر

دولت روس

امپراطور روس الکساندر سیم ستشان چہل و سہ سال
ولعہد گراندوک نکلا الکساندر پنج سنش ہشتاد
مسبود و گرس زہر خارجہ جمعیۃ تیار ہست ہفتاد
ہفت کرد و دہشت ہزار نفر مذهب زئوکس کرک
و مذاہب متفرقہ ہست پائی تخت سنک پتر بورغ

دولت رومانی

پادشاہ شارل اول سنش چہل و نہ سال پائی تخت
جمعیۃ تیار ہست کرد و سہ ہفتاد و شش ہزار نفر
مذهب ارتودکس کرک

دولت سری

پادشاہ میلان اول سنش سہ و چہار سال پائی تخت
ولعہد کہ ستر ہزدہ سال است پرش الکساندر

اس

دولت چین

شاہزادہ تون پائی تخت یک مذهب ولئی ہست

امپراطور گوانگ سو سنش ہفدہ سال وزیر اعظم
ہستند مسلمان و غیرہ ہست جمعیۃ کلہ از فراسنوا

جمعیت و کرد و سصد هزار نفر

جهوگر کوانش

رئیس جهوگر ژنرال کمانچو جمعیت و کرد و چهل هزار
و سصد و هفتاد و یک نفر پای تخت کوئینو

جهوگر اوزاکر

رئیس جهوگر ماکسیموناژیس پای تخت مینو
جمعیت چهار هزار نفر

برزیل

امپراطور پیدودویم در ششصد و سی و شش نفر
رئیس جمعیت بیست و دو صد و هشت هزار نفر

جهوگر بولپو

رئیس جهوگر پاچکو پای تخت چوکی ساکاجیچکر

جهوگر یازاکر

رئیس جهوگر اسکبار پای تخت اسمسون جمعیت
فراستون ماضید و کرد و نفر

جهوگر پرو

رئیس جهوگر ژنرال کاسیرش پای تخت لیا جمعیت
پنج کرد مذہب کاتولیک

جهوگر شبلی

از فرانسہ ماضید رئیس جهوگر ژنرال ماسیدا پای تخت
سان نیاکو جمعیت چهار هزار نفر

جهوگر دلمتخده کولبی

رئیس جهوگر نوئر پای تخت بگنا جمعیت کل دل
مختده کولبی دوازده کرد

جهوگر زولا

رئیس جهوگر ژنرال گوسمان بلانک پای تخت کاراکاس
زراپ

جزیره ساندوچ

پادشاه کالا کوا اول در ششصد و سی و شش نفر
پای تخت انولولو

جهوگر دمی کن

رئیس جهوگر اولیزس هر پای تخت سن دومنک
جمعیت شانزده هزار نفر

جزیره هائیت

رئیس جهوگر سالومن پای تخت پرت پرنس
جمعیت هشتصد هزار نفر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَعَلَى

دُوْمُرْ كِتَابِ خَيْرِ احْسَنَ
اَوْفَاءِ الْيَمَانِ جَنَابِ جَلَالَتِكَ
اَعْمَادِ السُّلْطَانِ مُحَمَّدِ بْنِ
وَزِيرِ نَظْبَانِ عَامِي اَمْرِ اَقْبَلِ
سِنَةِ اَبْنِ اَبْنِ اَبْنِ

قَتْمِ كَوْبَرِ
وَأَزْوَاجِ
دِيْنِ

